

له‌گه‌ل په‌يام به‌ر

ئەدھەم شەرقاوى

منتدى إقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamonada.com

وەرگىزىنى:

خالد توفيق بيتنجوتىنى

ئازاد عەباس كلىچالى

منتدى إقرأ الثقافي

تەفسىرى نوور

ئەدھەم شەرقاوى

لەگەل پەيامبەر (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

وەرگىزىنى

خالد تۆفيق پىنجويىنى

نازاد عەبباس گلىچانى

منتدى إقرأ الثقافي

ناوی کتیب: له گهله په یامیه (پیشنهاد)

ناوی نووسمر: ئەدھەم شەرقاولى

وھرگىزىنى: خالد توفيق پىنچوينى - ئازاد عەبباس گلىجالى

دىزايىنى بەرگ: ناوهندى رېنۋىن

دىزايىنى تىكىست: دانا حەسەن

نۇبەتى چاپ: دووھم ۲۰۲۰

چاپ: ناوهندى رېنۋىن

تىراژ: (۱۰۰) دانە

ژمارەسى سپاردن: لە بەرىۋەبەرایەتىي گشتىيى كتىباخانە گشتىيەكان
ژمارە (۱۱۹۰) سالى (۲۰۱۸) سى پى دراوە.

مافى لە چاپدا نەوهەدى پارىزراوە بۇ ناوهندى رېنۋىن ©

ناوهندى رېنۋىن

① 07701932749 - 07501269689

✉ hakem1423@yahoo.com
renwen2009@yahoo.com

سلیمانى - بازاپى ناوبارىك - نەزىمى يەكم
بەرامبەر كاسومقۇل - دوکانى ژمارە (٦٦)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مۆلەتدىنى نووسۇر بە وەرگىرانى ئەم كىتىبە

أهفاد حملح الديين :

لەم مەن يە كلەن الحېب
و اكېبەن قەد يائىر عالىھىنە كىاب
ھەدىئە لەم عن خەرىق مەن زىنۇن
كىابىر "مع النبىر" .
وبىن درەنگان
ان يكۈن دەنەنڭ مەھىف ما يكىنى

ادىم
مەسىھ

پیرست

۹	پىشەكى وەرگىز
۱۳	خىر و چاکە
۱۷	جورەيجى خوداپەرسىت
۲۲	ئاسىيائى كچى موزاھىم
۲۹	قەرز و دانەوهى
۳۴	ھور
۴۰	موغىس و بورەبرە
۴۵	گۆزەمى ئاللىتوون
۵۱	وەرازىنى كچەمى فېرىعەون
۵۸	بەلەك و كەچەل و نابىنا
۶۸	مىھى
۷۴	دوو قاچى دارىن
۸۱	سارە و فېرىعەون
۸۹	گفتۇڭى نىوان موسا و ئادەم (سەلامى خودايىان لى بىت)
۹۶	ئەو پىاوهى سەد كەسى كوشت
۱۰۵	چىرۇكى سىن ھاوهەلى ناو ئەشكەوت
۱۱۸	قەزاوهەتى سولەيمان (سەلامى خودايى لى بىت)
۱۲۷	شانازىيى كرد بە رەمچەلەكەوھە

مندالی شیرهخور	۱۳۳
خون	۱۶۰
ئەو پىاوهى وشترەكەى ون كرد	۱۵۷
هاوھلۇنى خەندەكىلىمەر	۱۶۶
ئەو ئافرهەتى ئامۆزگارىي زانايەكى كرد	۱۶۱
وشترەكەى سالىح پەيامبەر (سەلامى خوداي لىت بىت)	۱۹۳
ھاجەرە و ئىسماعىل (سەلامى خودايان لىت بىت)	۲۰۴
موسأ و خدر	۲۴۵
ئەو پىاوهى غەدرى لە خۆى كرد	۲۵۲
يونس (سەلامى خوداي لىت بىت)	۲۶۲
يوشەعى كورى نون (سەلامى خوداي لىت بىت)	۲۷۴
زەينەبى كچى موجەممەد و ئەبى عاسى كورى ېبىع	۲۸۴
ئەوهى بە خودا سوپىندى خوارد	۲۰۴
يەكەمین (قەسامە) لە جاھلەتدا	۳۱۴

پیشەکی و هرگیز

بسمه تعالیٰ

قسە کردن لە بارەی پەیامبەرەوە، قسە کردنە لە سەر دانسقە ترین و ناوازە ترین مروڤى مىژۇو بە پەھايى، زىادمان نەگوتۇوه گەر بلېئىن، قسە کردنە لە سەر نەھىتىي بۇون (سر الوجود)، بەو واتايەي تەواوى جوانىيەكائى بۇون لە ئەزەلەوە تائەبد لە نۇورى حەقىقتى موحەممەدەوە سەرچاواه دەگىرن، گەر قسە کردن لە سەر «بۇون» ئارىشەي گەورەي دونيای فەلسەفە و لېكۆلینەوە ئايىننېيەكائى بىيت، دەبىيت لېكۆلینەوە لە جىهانى نەھىتىي «بۇون» ئارىشەي گەورە تەواو گەورە تر بىت بە شىۋەيەك ھىزرى مروڤە كان بىتوانا بن لە دەركىردن بە نەھىتىي نىنۇ كۈنج و كۈلانە كانى ئەم دونيَا فراوانە. گەرجى موحەممەد وەك لايمى فىزىيکى (بە جەستە) لەناو ئىمەدا بۇونى نەماواه، بەلام وجودى موحەممەدى لەوە دەرچووە وجودىيەكى فىزىيکى بىت، بەلكوو وجودىيەكى حەقىقىي مەعنە و يې و نەمرىدووە و سات بە سات لەكەلماندا دەزى، پۇزانە لەگەل گوپىسىتبوونى ئاوازى بانگى «أشهد أن محمدا رسول الله» و ئاوازى «السلام عليك أيها النبي» لە تەحياتدا ھەستى پى دەكەين. موحەممەد ئاوېتىي تەواوى جوانىيەكائى بۇونە، ھەلگرى چەندىن تايىەتمەندىيە كە پەروەردگار بە هېچ دروستكراوېيکى ترى

نه به خشیوه، تاکه دروستکراوه شهپولی زیی سه رشیتی گرد وونی بری و گهیشته مه قامی (قاب قوسین)، پیشتر نه بوروه هیچ یه کیک له و سه دو بیستو چوار هزار خوش ویستانه ای خوی، ته نانه ت له و مه قامه نزیک بوبن، موحه مه د خالی ناوه نده له نیوان مه خلوق و خالیدا، ریکوره وان ئه و مه خلوقه یه که له لیکولینه و فلسه فی و عیرفانیه کاندا به مرزقی کامل (الانسان الكامل) ناو براوه.

مه ولانا له «فیه مافیه» دا کاتیک باس له په یامبهر ده کات، ده چوینتیت به خور، ته اوی ئوانی تر که نور و روشناییان له په یامبهره وه و هرگر تووه ده چوینتیت به چرا، پاشان باس له وه ده کات، په یامبهر سه رمه شقی سه رجم عاریفان و خودان اسان و ئه هلی دله، مه قامی هیچ که س له خودان اسان و عاریفان به راورد ناکریت له گه ل مه قامی بالای موحه مه د، نامه هم رئه و هلامه یه مه ولانا له بیته وه مه قامی بالای په یامبهر به شهمس ده ناسیتیت، کاتیک پرسیاری لئ کرد: (قل لی أیها الشیخ هل الرسول محمد أعظم او أبو يزيد البسطامي) «ئهی شیخ پیتم بلی، ئایا موحه مه دی په یامبهر مه نتره یان ئه بورویه زیدی به ستامی؟ مه ولانا سه ری له م پرسیاره سورپما و پئی گوت: چ پرسیاریکه! به ستامی به رانبه ر به په یامبهر موحه مه د و په یامبهرانی تر، چ قورساییه کی هیه؟

شهمس پیداگری ده کات و ده لیت: ئهی ئه وه نییه په یامبهر موحه مه ده لیت: (ما عرفناک حق معرفتک یا معروف)، ئه وه په یامبهره بوقڑی حفتا جار داوای لیخو شبوون ده کات له په روه ده گار، له کاتیکدا به ستامی ده لیت: (سبحانی سبحانی ما اعظم شانی) کام له م دوو گوته یه راستن؟

مه ولانا له و هلامدا ده لیت: به ستامی تینویتیه که هی زور نه بورو، به ئاویکی کم تینویتیه که هی شکا، جامی به ستامی له یه کم مه قامی

ویسالدا پر بزو و لیتی پژا، ئەمە لە حاچىكدا موحەممەدى پەيامبەر لە پۇزىكدا حەفتا مەقامى دەبپى، لە ھەر مەقامىكدا بچۈوكىي مەقامى پېشترى دەبىنى. دواتر شەمس بە شىتوھىيەك كەوتە ڏىئر كارىكەرىي ئەم وەلامەوه لە كىتىبى «المقالات»دا بە بۇونى دەلىت: كەمترين فەرمۇودەھى پەيامبەر مەبەست پىنى لاوازتىرىنە - بە رىسالەي قوشەيرى و ھىچ كىتىبىكى تر ناڭزۇرمەوه.

لە بۇوي مەعرىفىيەوە موحەممەد گەورەتلىن مامۆستايى مىزقايەتىيە، بەو پىتىيە مامۆستا و فيئركارى موحەممەد زاتى پەروەردگارە، كە وايە زانستى پەيامبەر زانستىكى كاملە و مەعرىفەكەيشى مەعرىفەيەكى تەواوه و لە مەقامى بالادايە، پزگاربۇون بە دەست نايەت، مەگەر بە شۇينكەوتى پىگەزۈلال و بىنگەردىي ئەو نەبىت كە عائىشە لە بارەيەوە دەيڤەرمۇو: كان خلقە القران.

لە تەواوى ئايەتكانى سەناخوانى ئازىزدا لە قورئاندا ئەوهى زىاتر سەرنجم رادەكتىشىت، وىناي ئامادەگىي پەيامبەر، حورمەتى ئەو ئامادەگىيە لەپال توبەكرىن وەك كەرهستىيەك بۇ راگىرنى سزاى ياخىيان و تاوانباران

﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴾

مېھرەبانىي موحەممەد لە ئاستىكدايە، نەك تەنها مەرفەكان، بىلکوو تەنانەت دىنگەي بىنگىيانىي مزگەوتىك لە حەسرەت فىراقى ئەو ئاهونالىي وەختە بکاتە ئاسمان، دەبىتە پارىزەرەي وشترىكى بەستەزمان لە سەتەمى خاوهەكەي، لە يەك كاتدا خۇشەویست و مەعشوقى زەۋىي و ئاسمان گىاندار و بىنگىيان، گەورە و بچۈوك، بە كورتى موحەممەد ئەو مەئوايىيە كە تەواوى بۇونەوەران لە سايەيدا هەست بە ئارامى دەكەن، ئەو چىرۇكە ئەزەلىيەيە كە دەلتەوازان ھىچ

کات له موتالاکردنی تیر نابن.

له پال موحده‌دادا بعونی مه‌دینه و هک رووگه‌ی روحی و
مه‌عنوه‌ی قورسایی تایبه‌تی خوی ههیه به‌هزی خوش‌ویسته‌وه،
مه‌دینه بوروه قبیله‌ی پژوهی زوریک له شاعیران و ئەدەبخوانان،
له دونیابینی عاشقانی موحده‌دادا مه‌دینه زور زیاتره له‌وهی تنهها
جوگرافیا‌ک بیت، مه‌دینه مه‌نزلگه‌ی دولبه‌ره. ئاوازی نه‌سیمی
ژیانه، شهونمی دلی ته‌پی هوزانفانانه، له ئاستی پیوه‌ندی له‌گەل
ئه‌وانی تر. خوش‌ویست بیووه ئاویته و عه‌کسی نوری ئه‌خلاقی
بالا و نوری نبووه‌تی بسمر هاوه‌لانیدا ده‌به‌خشیت‌وه، پیک
وهک ئوهی مه‌حويی شاعیر دەلتیت:

بە نوری عه‌کسی پیغەمبەر ئەوهندە مونعه کیس بوبوون

غەربی تازه هاتسو نەیوت ئەمە پیغەمبەرستانە

چاوی دلی «عەبدوللای کوری مەكتوم»سى نابینا له بینینى قەلبى
خوش‌ویست تیر نده‌بۇو، عوکاشەی هاولى ئاواهەخوازە بشىك
له جەستەی دولبه‌رى دلی بیبىنتىت، تا پېر بە دەم هاوارى «جسمى
لجمىك فداء» بلىتەوه، ئىتلەرم دۆخە زمان بە تەواوى دەشكىت،
قسەيک بۆ گوتۇن نىيە مەحوي گوتهنى:

ج مەدھىنەت بىكم لانىق بە تو ياخىر خلق الله

منى بىخىرى نالانىق كە جبرىلت ئەناخوانە

خاليد توفيق پىنجوينى

سليمانى - بهارى ٢٠١٨

kh.tußeq12@gmail.com

07507738407

خیر و چاکه

بوخاری له خوشویسته و ده گتیرته و فرمومویته، پیاویک
برپاری دا ببهخشیت و خیره کهی به خشییه دزینک، خالکی کردیانه
مقومق و گوتیان، به خشینه کهی داوه ته دزینک.
گوتی: خودایه سوپاس بتو تو... ده بیت ببهشم، دواتر
خیره کهی به خشییه ئافره تیکی زیناکار، خالکی کوته مقومق و
به سه رسامیه و گوتیان، ئام شه و خیره کهی به خشییه ئافره تیکی
له شفروش، گوتی: خودایه، سوپاس بتو تو... ده بیت ببهشم.
ئام جاره خیره کهی به خشییه دهوله مهندیک، خالکی کوته
مقومق و به سه رسامیه و گوتیان، هاوکاریه کهی به خشییه
دهوله مهندیک، کابرا گوتی: خودایه، سوپاس بتو تو له سه
هاوکاری دز و له شفروش و دهوله مهند! پیمان گوت: به خشینت به
دزه که، به لکوو ببیته ماشه دهسته لکرتن له دزیکردن، به خشینت به
به زیناکار، به لکوو ببیته ماشه دهسته لکرتن له زینا، به خشینت به
دهوله مهند، به لکوو ببیته پهندیک و ببهشمیت له وهی که خودا پنی
به خشیوه.

وانهی یه گهه

سروشتنی خلهکیه گهه نارامت گرت له سهه و هلامنده دانه و هی
خرابهی ئوانی تر، به ترسنگ ناوت ده بهن. مال و سامانت به خشی،
به خوده رخهه و ریاباز ناوت ده بهن. هاوپیهه تی زانیاپت کرد، ده لین:
بز خوده رخستن خوی نزیک ده کاته وه. له گهه توانباریک ته و قهت کرد،
ده لین: و هک ئه و وايه... له گهه هاو سهه رهه کت باش بوبیت ده لین: و هک
مهه ر وايه. هاواکار و هاوبه ش نه بیت له خرابه کانیاندا، ده لین گوشه گیر
و دوگمايه. له و هر گرتنی به رتیل هاوبه شیان نه بیت، ده لین: گه مژه یه.
بالا پوشیت کرد، ده لین: نه زانه. ئاگای له مودیل نییه. رووت دا بیوشی،
ده لین: ناشیرینیه کهی ده شاریته وه. گوییاهه لی خیزانت بیت، ده لین:
که سایه تی لوازه. خوت به، ریگه مدهه کاریگه ریت له سهه دروست
بکه، بتگوپن له پیتناو په زامه ندیی ئه وانی تر، سازش مهکه له سهه
ئامانجه کانت. ده بیینت زورینه هی خلهکی پازی نین له په روهر دگاریان،
ئیتر چون له یه کتر رازی ده بهن.

وانهی دووهه

دهستی خلهکی بگره به رهه به رهه لای په روهر دگار... تیگه له و هی
په روهر دگار په یامبه رانی نارد دووه بز پینوینیکردنی خلهکانی خراپ. گهه
خلهکی هه موویان باش بونایه، ئهوا پیتویستیان به په یامبه ران نه ده بلو،
ته نانه ت خلهکه تایبه ته کانیش په روهر دگار په یامبه ری بز نارد دوون.
فیرعه و نی بانگه شه کاری خودایه تی (آناریکم الائل) . په یامبه ری کی
گهوره هی بز نارد، بز ئه و هی گوتیه کی نه رم بدات به گوییدا: قول ا لینا.
ئه وانه هی ده یانگوت: بته کان کچی خودان... باشترين دروستکراوي خوی
و هک په یامبه ر بز نارد ن.

بەو شىيە لە تاوانى ئەوانى تر مەپوانە، وەك ئەوهى پەروەردگارى ئەوان بىت، وەك بەندىيەكى سادە لە تاوانى ئەوانى تر بپوانە، زەكتى ھىدایەت و پىنۇتىنى پەروەردگارت ئەوهى دەستى ئەوانى تر بگرىت بەرەو لاي پەروەردگار ھىدایەت و پىنۇمۇيت بە ئازىزىتىي خۆت نىيە، مەنتى پەروەردگارە لە سەرت. وەك لېقەماۋىك لە ئەنجامدەرانى تاوان بپوانە.

بە دلىيىپەوە نەخۇشى ئاسانترە لە گومرەيى، نەخۇشى مايەى دەستكەوتى پاداشتە، بەلام گومرەيى دەرئەنجامىتىكى مەتسىدارى ھىيە!

وانەي سىيەم

پاستە ئىمە فەرمانى ئەوهمان پى كراوه بپيار لەسەر پووکەشى بابەتكان بىدەين، بەلام دەبىت زىرەكتر بىن لەوهى بابەتە پووکەشەكان بە ھەلەمان بەرن، ھەندىتك تاوانبار، خودا و پەيامبەريان خۇش دەۋىت، زىاتر لەو كەسانى كە بە ناوى ئائىنەوە بازىرگانى دەكەن... ئەو تاوانبارانە پادەستى ئارەزووھەكانيان بۇون و شەيتانەكانيان بەسەرياندا زال بۇون، بوخارى لە فەرمۇودەي عومەرى كورى خەتابەوە دەگىرىتەوە: لە سەردەمى پەيامبەردا پىاويك ھەبۇو ناوى عەبدوللا بۇو، نازناوى گۈيدىرىز بۇو، بەكەيف و قىسەخۇش بۇو، پەيامبەرى دەھىنایە خەنە، شەرابى دەخواردەوە، پەيامبەر بەم ھۆيەوە شەلاقى لى دا، دواتر دوو جارى تر بەھۆى شەرابخواردىنەوە شەلاقى لى درا، بۇ جارى سىيەم پىاويك لە ھۆزەكەي گوتى: نەفرەتى خودايلى بىت، بۇچى ئەوهندە ئەو كارە دووبارە دەكتەوە.

پەيامبەر (درەودى خودايلى بىت) فەرمۇوى: نەفرەتى لى مەكەن، سوينىد بە پەروەردگار، نەمزانىيە تەنها ئەوه نەبىت، كە خودا و پەيامبەرى خۇش دەۋىت، دلەكان ھەلگرى نەھىنگەلىكىن، جىڭ لە خودا

هیچ که‌سی تر ئاگاداری نییه. ئوهی بالاپوش نییه له‌شفرقش و به‌دخوو
نییه، ئوهی گوی له موسیقا دهگریت، پقی له قورئان نییه، بەرگری له
تاوانباران ناکەم و به‌هانه‌یان بۆ ناهیتمنه‌و، تەنها دەلیم: دەستى ئوانى
تر بگرن بەرهو لای پەروەردگار.

وانهی چوارەم

گەر نىمە بە شىوه‌يەكى جوان و پەوشتىكى ھىمنانه مامەلە نەكەين،
ئوا بە دلىنايىبەو نموونەيەكى خراپى خەلکانى دىندار پىشکەشى ئوانى
تر دەكەين، بەم شىوه‌يە ئوانى تر واز لە تاوانە كانيان ناهىتن بۆ ئوهى
بىنە دىندارىكى خۇورەق و دلەرق، گەر نېيىن نموونەيەكى جوان بۆ
ئوهى ئوانى تر چاومانلى بىن، بە دلىنايىبەو ناپىت لۆمەيان بکەين
لە سەر ئاوهى نايائەويت وەك ئىمە بن، مەبىنە مایەي ئوهى خەلکى رقيان
لە پەروەردگار بىيىتەو، تەوقەيەكى دۆستانە كەسىكى ئەھلى مزگەوت
لەكەل نويزىنەكەرىك، رەنگە بىيىتە مایەي راکىشانى بەرهو مزگەوت. پەنگە
زەردەخەنە و وته‌يەكى جوانى بالاپۇشىك بىيىتە مایەي گۈربىنى سفورىك
بۆ بالاپۇش، وته‌ي شىرىپىنى خوداپەرسىتىك رەنگە بىيىتە مایەي پىنۋىنلى
مرۆڤىتكى ياخى. گەر ھولەكانت لهنىتو خەلکىدا دەنگىيان نەدایەوە... بە
دىنايىبەو پاداشتى بانگەوازت چىنگ دەكەويت، بپوانە ئەو ھاۋەلە
پىشىو ھاواڭارىبەكانى بەخشىيە خەلکانى زىناكار، دز و دەولەمەند.

خودا پىنى نەگوت، گەر بتبەخشىيە داوىتپاڭىك باشتىر بۇو، گەر بۆ
مرۆڤىتكى دەستپاڭ بوايە باشتىر بۇو، گەر بۆ ھەزارىك بوايە باشتىر بۇو،
بەلام لە رېنگەي خەوېكى راستەقىنەوە ھەوالى پىن درا، كە بەخشىنەكەي
وەرگىراوە، بەلکوو بەھۆي ئەم بەخشىنەوە ئافرەتى زىناكار واز لە
تاوانەكەي بەھىنەت و كابراى دز واز لە دزىيەكەي و باباى دەولەمەندىش
بە خۆيدا بچىتەو، چاولە بەخشنىدەي بەرانبەرى بکات.

جورهیجی خوداپه‌رست

بوخاری و موسایم له فه‌رموده‌یه‌کدا ده‌گیزنه‌وه، خوش‌ویست
فه‌رموده‌یه‌تی جورهیج پیاویکی خوداپه‌رست بwoo... له کوخنکدا
سه‌رقائی خوداپه‌رستی بwoo، پوژیک دایکی سه‌ردانی کرد، جورهیج
نویژه‌ی ده‌کرد، دایکی بانگی لئی کرد: جورهیج... جورهیج له دلی
خویدا گوتی په‌روه‌ردگارا، نویژه‌کم یان دایکم! به‌رده‌وام بwoo له
نویژه‌که‌ی، دواتر دایکی به‌جینی هیشت. پوژی دوایی به همان
شیوه دایکی هاته لای و بانگی لئی کرد جورهیج گوتی: په‌روه‌ردگارا،
دایکم یان نویژه‌کم، به‌رده‌وام بwoo له نویژه‌که‌ی و‌لامی دایکی
نه‌دایه‌وه، دایکی به‌جینی هیشت. بزو پوژی سینه‌م دایکی هاته‌وه، به
همان شیوه بانگی لئی کرد، جورهیج گوتی: په‌روه‌ردگارا، نویژه‌کم
یان دایکم، به‌رده‌وام بwoo له نویژه‌که‌ی، دایکی نیگه‌ران بwoo، گوتی:
په‌روه‌ردگارا، نه‌میرینتی هتا پووی داوینپیسانی پن نیشان دده‌بیت.
به‌هنی ٹیسرئیل لعنیو خویاندا به سه‌رسامیه‌وه باسیان له
خوداپه‌رستی جورهیج ده‌کرد، ئافره‌تیکی قه‌شنه‌نگی خراپه‌کار
گوتی: گهر ئاره‌زوو بکەن له خشتەی ده‌بەم، چەند جار خۆی بزو
نماییش کرد... جورهیج به هیچ شیوه‌یه‌ک لای نه‌کردده‌وه به لایدا...
دواتر له‌گەل شوانیک ده‌ستی تىکەل کرد و دووگیان بwoo، دواي

ئەوهى مندالەكەي بۇو گوتى، ئەو مندالەم لە جورەيچ بۇوه، بەم
ھۆيەوە خەلکى ھېرىشيان كرده سەر جورەيچ و كۆخەكەيان پماند
و ئازاريان دا.

جورەيچ گوتى: ئىتوھ چىتانە و چىتان دەويت؟
گوتىيان: زىنات لەگەل ئەو ئافرەتە بەدرەوشتە كردووه و ئەو
مندالەت لىنى بۇوه.

جورەيچ: مندالەكە لەكۆتىيە؟
مندالەكەيان هيئا...

جورەيچ: مۇلەتم بەدن نويىز بىكم.

دواى تەواوبۇونى لە نويىز، مندالەكەيان هيئا و جورەيچ داي بە
سکى مندالەكەدا و گوتى: ئەى مندال باوكت كىتىيە؟
مندالەكە كەوتە زمان و گوتى: فلانە شوان.

دواى بىينىنى ئەم بۇوداوه سەرنجراكىشە، خەلکى دەستيان كرد
بە ماچكىرىدى جورەيچ دەستپىتەاهىتىنى و گوتىيان كۆخەكەت لە
ئاللىعون بۇ دروست دەكەينەوە.

جورەيچ گوتى: تەنها وەك پابىدوو بۇم دروست بىكەنەوە.

وانەي يەكەم

نزا لە مندالەكانتان مەكەن، نېبادا بەر ساتى گىرابۇونى نزا
بىكۈيت، عومەرلى كورى خەتاب جارىكىيان پياوينىكى بەسالاچۇرى
بىنى، دەستى شەلەل بۇو، بىنى گوت: دەستت چىيەتى؟
كابراى بەسالاچۇو گوتى: لە سەرددەمى جاھليەتدا باوكم نزاى
لىن كردم دەستم شەلەل لىنى بىدات، نزاکەي كىرا بۇو شەلەل لىنى دا.
عومەر گوتى: ئەمە نزاى باوكانە لە جاھليەتدا، دەبىت نزايان لە
ئىسلامدا چۈن بىت؟

وەرن با پىكەوە لەبرى ئەوهى نزايان لى بىكىن، نزايان بۇ بىكىن. كاتىك كىزولەيەك لە مالدا قاپىك دەشكىنەت، پىتى دەلين: خودا دلت بشكىنەت، مەترسىيەكى كەورەيە، كەر ئەم نزايد بەر ساتى گىرابۇونى نزا بىكەۋىت. ئايا قاپىك نىخى دلىكى ھەيە؟ بۇچى لەبرى ئەوه نەلين: سەلامەتىت؟ خودا باشت بۇ بکات.

كەر خوشك و برايەك بەشەر هاتن. دايىك لە ساتى تۈورەبىي و نىڭهارانىدا دەلىت، خودا تولەتان لى بکاتوھ. چى دەبىت كەر ئەم نزايد بىكەۋىتە ساتى گىرابۇونى نزاوە؟ كى لە ئىئە تواناي تولەي پەروەردگارى ھەيە.

چى دەبىت كەر لەبرى ئەمە بلىن، خودا دلتان يەك بخات؟ وەرن با پىكەوە دەستەوازەي (چاوت كويىر بىت)، بگۈرىن بۇ «خودا دلت بکاتوھ». وەرن با پىكەوە دەستەوازەي (خودا تۈورەبىي خۇيت بەسەردا بېرىزىت) بگۈرىن بۇ «خودا پىنۋىتىت بکات». وەرن با پىكەوە زمانمان خارىن بىكەينەوە، پىش ئەوهى مندالەكانمان و تە خراپەكانمان لىتۇھ وەرىگەن.

وانەي دوووهەم

مرۆڤى داوىتنپىس ھيوادارە ھەموو خەلکى داوىتنپىس بن، مەزۇنى دىۋاياتەخوازە خەلکى ھەمووى دىز بىت، ئىتىر بەم شىوه يە لايەنگرانى پۇوج و گومرايى نىكەرانن لە چاكسازىي ئەھلى حەق و راستى. بۇونى مرۆڤى دەستپاڭ، گورزىكى كەدارىيە لە پۇوى دىزەكان. بۇونى مرۆڤى داوىتنپاڭ، گورزىكى توندە لە پاشتى خەلکانى داوىتنپىس.

بۇونى كارمەندى بەرھوشت، گورزىكى ئازارىبەخشە لە وىژدانى فەرمابنەرى بەرتىلخۇر.

ئەھلى حاق و پاستەقىنە باسى ئەھلى باتىل دەكەن بە كەمۇكۈرتىيەكانى ئەوان.

ھەر لەبەر ئەوهىدە يانەۋىت وەك ئەوان بن.

كەندەلكارانى بەنى ئىسرايىل، نىگەران بۇون بە چاكى و چاكسازىيى جورەيىجى خوداپارست، ھەر بەم ھۆيەوە ئافەرەتىكى لەشفرۇشىيان نارد بۇ ئەوهى جورەيىجىش وەك ئەوانى لى بىت. موشرىكەكانى ئەو كات نىگەران بۇون لە توحىدى ئىبراهىم (سەلامى خودايى لى بىت)، لەبەر ئەوهى ئىبراهىم رەتى كردەوە وەك ئەوان بىت، فېيتىان دايە نىنۇ ئاڭرىدوه.

لادەرەكانى ھۆزى لوط (سەلامى خودايى لى بىت)، نىگەران بۇون بە سەلامەتىي ئەخلاقىيى لوط و گوتىيان «أَخْرِجُوا إِلَّا لُوطَ مِنْ قَرْيَاتِكُمْ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَطْهَرُونَ ﴿١٥﴾» (النمل)، «خىزانى لوت لە شارى خوتان دەربكەن، چونكە ئەوان چاويان لە داۋىتپاكييە».

وانەي سىيەم

ئىماندار كاتىك دووجارى ناپەحەتى و سەختىيەك دىت، پەنا بۇ نويىز دەبات، چونكە ئەو پىنى وايە تەواوى كىتشەكانى زھوى چارھەسەكەرەكەيان لە ئاسمان، جورەيىج تەواوى ناسۇرىيەكان بۇويان لى كرد، تۆمەتى داۋىتپىسى و خستەوەي مندالىك كە لە پشتى ئەو نىيە درايە پالى. لە وەلامى تەواوى ئەم تۆماتانە گوتى: لېپىكەپىن، با نويىزكەم بىكەم، لە پىنى دوو پەكھەت نويىزەوە، ئاسمان پىلانى زەمینى پۇرچەل كردەوە و مندالىكى شىرەخور بۇى كەوتە كۇ.

خوبىيى كوبى عەديى (پەزاي خودايى لى بىت)، بە دىلى كەوتە دەستى قورپەيشىيەكان، كاتىك ويسقىيان بىكۈزۈن، پىنى گوتى:

لىمبىگەپىن، با نويىز بىكم.

خوبىيپ باش دەيزانى جوانترىن شتىك مەرقۇف ژيانى پى كوتا بېينىت نويىزە، بىوانە خۇشەويسىتى تەواوى ئادەمىزادەكان، كاتى نويىز دەھات بە بىلالى دەگوت: «ارحنا يَا بلال»، دلخۇشمان بىكە ئەى بىلال.

خودايە، چەندە جىاوازە نىوانى ئەو كەسەي بە لۆزىكى «دلخۇشمان بىكە»، مامەلە لەگەل نويىزدا دەكات، لەگەل ئەو كەسەي «لە كۈلمان بەرەوه»، مامەلە دەكات.

وانەي چوارەم

ھىچ كات تۆمەتى بىبىلگە بەرپاست مەزانە، سروشتى خەلکى وايە، ھەندىكىان تۆمەت بۇ ھەندىكى ترىيان ھەلەبەستن، ئاكادار بە، ھىچ لە بارەي كەسىكە وە مەلى، كە خيانەتتلىنى نەبىنېو، لە بارەي ئەوهى خەلکى لە بارەيە وە شتىك دەلىن.

تاوانبار ئەو كەسەيە ھەر شتى بىنى، بىكىتىتەوە.

مەرقۇف گۈزارشتە لە ئابىرۇو، بەفيپۇدانى ئابىرۇو كەسىك، وەك بەفيپۇدانى خويىنى وايە، زىياد لەوهىش كەر تۆمەتىكت بۇ ساغ بۇوهە، بىر بىكرەوه لەوهى پەروردىكار داپۇشەرلى خراپە و تاوانەكانە، ئەو كەسانەي خۇش دەۋىت كە تاوانى ئەوانى تر دادەپۇشىن.

كەموکورتىسى مەرقۇقىك مەدرىكىنە، كە پىتىيەست بە باسکىردىنى ناڭات.

گەر پەرسىياتلىنى كرا لە ئامۇزىگارى و پاۋىزىدا، لە پاستىدا خيانەت ئەوهى دەيزانى نەيخەيتە پۇو.

داپۇشىنى كەمۈكتىي ئەوانى تر شتىكە و گرفتاركىرىنى ئافرەتىكى داوىنپاڭ بە پىاوېكى خراب بەھۆى شاردەنەوە راستىيەكانەوە شتىكى ترە.

وانەي پىنجەم

لەكەل خودا بە، بۇ ئەوهى خودا لەكەلت بىت. خۇشويىست بە ترسولەر زەھۆر لە تارىكايى شەودا مەككەي بەرەو مەدىنە جىھېشىت، دواتر بە پۇزى دەۋوناڭ بە سەربەر زىبىيەوە لە ھەر چوار دەركايدىوھ گەرایىوھ مەككە. يوسف بە سىتم و ناپەوا خraiيە زىندانەوە، دواتر بۇو بە عەزىزى مىسر.

لاوانى ئەشكەوت بە مەبەستى پارىزىگارى لە ئايىنەكەيان بەرەو چىا ھەلھاتن... خەويان لىتكەوت، دواتر پەروەردگار لەسەر حالىك زىندۇوئى كەرنەوە، كە تەواوى دانىشتۇانى شارەكەيان هاتبۇونە سەر ئايىنى ئەوان.

خەلکى زور لەوە بىتواناتىرن، زىيانىكىت پىتىگەيەنن كە خودا پەزامەندىيى لەسەر نەبىت.

نا توانىن سوود و قازانجىكىت پى بگەيەنن، خودا پەزامەندىيى لەسەر نەبىت.

ئەوهى توانىي پۇزىدانى خۆى نىيە، ئىتىر چۈن توانىي پۇزىدانى ئەوانى ترى ھەبە.

ئەوهى مردىنى خۆى بەدەست نىيە، زور لەوە لاوازترە داواى ژيانى لى بىرىت.

كەوايە با دلەكانمان پەيوەست بىت بە پەروەردگارەوە.

ئاسیای کچی موزاحیم

ئەبويە علا لە موسنە دەكەيدا لە ئەبۇھورە بىرەوە دەگىرىتە وە، خۆشە وىست فەرمۇيەتى: «فېرۇعەون چوار مىتى خەردو دەست و خەردو پاچى ھاوسىرە كەيدا داكوتى، كاتىك ئەوانە ئازاريان دەدا لىنى دوور دەكەوتتە وە، فريشته كان سىيەريان بۇ دروست دەكىرد. بەپەپى سۆزەوە داواى لە پەروەردگارى كرد (رَبِّ أَبْنَى لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَجَعَقَ مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَلِيهِ، وَجَعَقَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ) (التحريم)»، تو لاي خوت لە بەھەشتىدا مالىكىم بۇ دىيارى بىكە و بىزگارم بىكە لە فېرۇعەون و كرددەوە ئەو لە كۆمەلى ناھەقانىشىم راھى كە، پەروەردگار مالەكە ئەخۇي لە بەھەشت نىشان دا.

وانەي يەكەم

پەروەردگار لەنیو مالەكانى خزياندا دۈزايەتىي سەتكار و ملھوران دەكتە، هەر لەو كوشكە ئەنلىقىسىنى دەكتە، كەيدا پېر بە دەمىي ھاوارى كرد (أَنَّا رَبُّكُمُ الْأَعَلُونَ) گوتى: «ئەمن پەروەرتىنى خەرە پايە بەرزتام» پەيامبەرىتكى لىنۋە دەرجۇو، كە عەرشى فېرۇعەونى ھېتىا يەلەزە. هەر لە ژۇورى نۇستتە كە ئەنلىقىسىنى دەكتە، كەيدا پېكىك لە گەورە تىرىن

ئافرەتانى مىڭزوو دەركەوت... پەروەردگار وىستى پەيامى بىتوانىي خۆى پى بىگەيەنېت. فيرعەون لەپىناو لەناوبىدىنى موسادا ھەزاران مەنالى سەربىرى، كاتىك موسايى دۆزىيەوە بە ناچارى لە كوشكەكەي خۇيدا پەروەردى كىرد، كارىكى كىرد ھەزاران ئافرەتى ميسىر كېنۇوشىيان بۇ بىردى، بەلام بىتوانا بۇو لەوهى ھاوسمەركەي خۆى بازى بىكەت كېنۇوشى بۇ بەرىت، كەرجى سەتكاران بىنە خاوهنى جەستەي ئەوانى تىر... لە كۆتايىدا دەكان بە دەستى پەروەردگارن.

وانەي دووەم

چەندە ساويلكەن ئەوانى پېشان وايە ئايىن ئەفييۇونى كەلانە. ئەو ساويلكەن پېشان وايە ئايىن كەرسەتىيەكى سېكىرنە، خەلکانى ھەزار و لېقۇماو لەپىناو ئارامگىرى خۇيان بەكارى دەھىتنە.

وەك مرۆڤى تىنۇوی تامەززىرى ئاۋى نىتو بىبابان، بەدواي تراويلكەدا وىطە بە ئومىدى كەيىشتن بە ئاۋ، بە ھەمان شىنە ئەو ھەزارانە بە ئومىدى بەدەستەتىنانى بەھەشت ئەم ژيانە تىدەپەرىتن، بىروانە لە ئاسىيائى خانمى يەكەمى ميسىر...

ھاوسمەرى كەورەترين پاشا، پاشايىك خەلکى لەجياتى پەروەردگار دەيانپەرسىت.

دەيتانى وەك خانسى يەكەمى ميسىر شاھانە بىزى و فەرمان دەربىكەت، بەلام بە يەقىن و دلىيائى زانىي تەنها ئەوهى لاي پەروەردگارە، چاكە و بۇ ھەميشەبى دەمەنەتىيەو.

لەبەر تىنۇويەتى نەبۇو، كاتىك بىرواي هىتىا بە بىوبارەكانى بەھەشت، لەبەر بىرسىيەتى نەبۇو، كاتىك بىرواي هىتىا بە مىوهەكانى بەھەشت.

لەبەر تەنگە بەرىي خانووکەي دۇنياى نەبۇو، كاتىك داواي كرد

پەروەردگار لە بەھەشت مالىكى پى بەخشىت.
ئەو خانمى كۆشك و خانمى ولاٽ و خانمى خانانى نىنۇ خەلکى بۇو.
كەيشتە ئەو يەقىنەي، دەولەمەندىسى راستەقىنە، دەولەمەندىسى
دەلەكانە.

دەولەمەندىسى راستەقىنە، ناسىنى پەروەردگارى جىهانىانە.
كەيشتە ئەو دەلىيابىيە، ھەموو مالەكانتى دونيا لەچاو مالى
بەھەشتدا جىگە لە تەنگىبەرىي ھېچى تر نىن.
وەك ئەوهى بە زمانى حال بە فيرۇعەون بلېت: تەواوى مولك و
دەسەلاتىكەت بۇ خۆت...
وازم لى بېتىنە و لىم بىگەپى بۇ پەروەردگارى خۆم بىزىم.

وانەي سىئىم

دواى ئەوهى خۇرى ئىسلام بەننۇ ئاسمانى جىهاندا كەشايدە،
لە بىلالى حەبەشىيان پرسى، چۈن ئارامت دەگرت لەسەر ئەو سزا
توندانەي ئۇمەبىيە كورى خەلەف؟
بىلال لە وەلامدا گوتى: «شىرىينىي ئىمامەنەم تىكەل بە تالىيى ئازار
كرد. ئىتىر ئارامىم دەگرت!»
ئىمام كەشتىبىكى سەرسووپەتىنەرە.
كەر دلى خەلکى پىتۇھى پەيوەست بۇو، ئىتىر حاليان بە تەواوى
دەگۈرىتىت.

ئارامگىرىي بىلالى ئىماندار، مايدى سەرسامىبىكەي ئەوتق نىيە.
بىلال پىاواه، جەستەي پىاوان بەھېزىترە.
زىاتر خۇرى لە بەر ئازار راپادەگرىت، زىياد لەمە بىلال بېشىتىر
بەندە بۇو، راھاتبۇو لەسەر ناپەھەتى و ئازار و سزاى گەورەكانتى،
بەلام ئەوهى جىنى سەرسووپەمانە، ئارامگىرىي ئافرەتىكى خانەدانى

خاوهنشكى وەك ئاسىيە، تەواوى تەمنى لەتىو كوشكدا بەسەر بىردووه، فيرۇعەون لەسەر سەكۈيەكى دارىن، ھەردوو دەست و قاچەكانى بە مىخ داكوتى، شاخىكى سەخەتى بەھىز كاتىك نويلەكان بەرددەكان دادەتاشن بە ئارامىيە و خۆى رادەگرىت. ئارامگەر وەك ئەم دەرىخانەنى كە دەمى تىزى مۇشارەكان ناياب گرييەنتى.

جەستەيەكى نەرم لەسەر زەھى بە توندى ئازار دەدرىت، بۇھىكى پەشكو بەرە ئاسمان دەفرىت، پىش ئەھى بۇھى بەرە ئاسمان بەفرىت، بە زەردەخەنەوە دەپوانىتە جىڭەكەي لە بەھەشت، وەك ئىبىن كەسىر دەگىرتەوە، فيرۇعەون بەم ھەلوىستى ئاسىيا تەواو نىكەران بۇو، شىتى گرتى و گوتى: ئەم ئىستايش زەردەخەنە دەكەيت؟ فيرۇعەون بىتاشاگا بۇو لەھەي، ئەم مالەي پىتشتر داواى كردىبوو، پەروەردگار بۆي ئامادە كردووه.

وانە چوارەم

پەروەردگار دەيتوانى لەو سزايدە پزگارى بىكات، ئەم خودايەي فريشته ئارد و سىيەرى بۇ كرد بىتوانا نېبۈو لە ناردنى فريشته يەك بۇ پزگاركىرىنى ئاسىيا لە دونيادا، كارى خۆى چاندىن تا لە قىامەتدا بىدوورىتەوە. پەروەردگار ويسىتى بازركانىيەكەي لەكەل خودا گەشە پىن بدا.

لە بىرت نەچىت، كاتىك سزا و نارەحەتى دووجارى ئەھلى ئىمامان هاتن، گومانت بەرانبەر بە خودا بۇ دروست نەبىت، مروفە كىلەكان كاتىك دەبىن لە جەنگىكدا ناحق سەر دەكەويت، دەلين: ئەم خودا لە كويىيە؟ پەروەردگار دەستى ھەندىك لە خەلکى بەرانبەر ھەندىكى تر والا كردووه، ئەمە لە بىتوانايى پەروەردگارەوە نىيە، كاتىك

پەروەردگار پىيگە بە سەتەمكاران دەدات لە بىتەسەلاتىيە و نىيە.
 بەلكۈو ئەم ژيانە تاقىكىرنە وەيە و ھىچى تر، سەتەمكار چۈن
 تاقى دەبىتە وە گەر ئازادىي نەبىت لە ئەنجامدانى سەتەمەكەي؟ مەرقۇنى
 داد پەروەر چۈن سەرکەوتۇو دەبىت گەر دەرفەتى ئەنجامدانى
 داد پەروەر بىرى نەبىت. ھېچ كات بۇوە پىيگە بەھەشت بە گول
 تەنرا بىت؟ پىيگە بەھەشت ھەمان پىيگە يە، كە نۇوح بۇ ماۋەي
 تو سەدوپەنجا سال تىدا نارەحەتى كىشا.
 پىيگە بەھەشت ھەمان پىيگە بەھۆيە وە يە حىبا بە موشار
 دوولەت كرا.

لە ھەمان پىيگەدا ئىبراھىم بە ئاگىر سووتىتىرا. ئىسماعىل خۆى
 پادەستى چەقۇي باوکى كرد. چىرۇزكى بەھەشتە، بەھەشت بەنرخە.

وانەي پىنچەم

ھەر كەس خيانەتى لە پەروەردگارى كرد، چاوهپىيى وەفای
 بەرانبەر خەلکى لى مەكە!
 فيرىعەون پىشتر مافى پەروەردگارى نەپاراست، بە لاتەوە نامۇ
 نەبىت بىزەچاوا كىرىنى پىتوەندىي نزىكى و ھاو سەردارىي ئاسىيائى
 ھاو سەرلى كە سىتارە دا.

ئۇمەبىيە كورى خەلەف بى پەچاوا كىرىنى چەندىن سالى خزمەتى
 بىلآل بىيەزەبيانە كەوتە سىزادانى، ئەوهى مافى پەروەردگارى
 نەباراست، ئىتىر چۈن مافى بەندەكەي دەبارىزىت.
 بىشىيان جوانيان گۇتۇو: بىرسە لەو كەسە لە خودا ناترسىت.
 چاوهپوانى ئەدەب مەكە لەو كەسە ئەدەبى بەرانبەر
 پەروەردگار نىيە.

ھەر كەس مافى پەروەردگارى نەپارىزىت، بە دلىيابىيە و مافى

منتدي إقرأ الثقافي

قهرز و دانهوهی

بوخاری له فرموده بیوهو پیره و ده گیزیت و، باسی
پیاوینکیان کرد له بهنی ئیسرائل، داوای هزار دیناری کرد له
پیاوینکی تر، ئویش گوتی: چند شاهیدیکمان بق بھینه بق ئوهی
ببن شاهید.

کابرا گوتی: خودا به سه به شاهیدی.

کەفیلیکمان بدەری.

خودا به سه به کەفیل.

پاست دەکەيت...

کابرا قرزەکەی پى دا بق ماوهېکى دیاریکراو، کابراي
قرزۆرگر پۇيىشت، کارەكانى جىبەجى كرد، کاتىك وەختى
دانەوهى قرزەكە هات، بەرە دەريا بەرى كەوت بق ئوهى خۆى
بگەينىتە لاي هاولەكەي...

کابرا بەلەمى دەست نەكەوت بق ئوهى بکاتەوە لاي خاونەن
قرزەکەي، ناچار دارىنکى هلکولى و هزار دینارەكە و نامەيەكى
خستە ناوى و بە جوانى دايپۇشى و گوتى: پەروەردگارا، تۇ
ئاكادارى من هزار دینارى فلانە كەس قەرزدارم، داواي كەفیلى
لى كردم، وەلام دايەوە، خودا كەفیلمە، ئویش بەوە پازى بور،

خودايە خۇت ئاگادارى، داواي شاهىدى لى كردىم، منىش ولام
دايەوە: خودا شاهىده، ئەويش پازى بۇو. پەروەردگارا، خۇت
ئاگادارى ئەوهى لە توانامدا بۇو كردىم بۇ ئەوهى بەلەمىك بەدەست
بېتىم، ئەمانەتىيەكە بگەيەنەمەوە، بەلام بىنسۇود بۇو. پەروەردگارا،
من ئەم ئەمانەتە را دەستى تو زەكەم.

دارە هەلتۈلرلەكە فرى دايە دەرياوە، چاوهپىسى كرد تالە
چاوان ون بۇو، پاشان پۇيىشت كابراي خاونقەرز لەسەر دەريا
چاوهپىسى وەرگىتنەوهى پارەكەي بۇو، بە دەم چاوهپروانىنەوهى چاوى
كەوت بە كۆتەرەدارىك لە قەراغ دەريادا، بىدىيەوە بۇ مالەوە بە
ئۇمىتىدى ئەوهى بەكەلکى شىتىك بىت، كاتىك لە مالەوە كەرىدىيەوە
پارە و نامەكەي تىندا دىزىيەوە! دواي ماوهىك كابراي قەرزىدار بە
ھەزار دىنارەوە هاتەوە لاي و پىنى گوت: سوينىند بىت زور ھەولم
داوه بۇ ئەوهى بەلەمىك دەست بىخەم و لە كاتى دىاريکراوى خۇيدا
پارەكەت بۇ بىكىپەوە، بەلام بىتهودە هيچم دەست نەكەوت. خاونقەرز:
تۇز ھېچت بۇ ناردىو؟

ھەوالىم پى دايىت بەلەمىك دەست نەكەوت بۇ ئەوهى بىنە لات.

ئەوهى لەناو دارەكەدا بۇو خوداي گەورە بۇزى گەياندىت.

كابرا بە ھەزار دىنارەكەوە گەپايەوە!

وانە يەكەم

خەلکى بۇ خۇيان، كار و ئاتاجيان بە يەكتىرە. جارىكىيان عومەرى
كوبى خەتاب گوينى لى بۇو كابرايەك نزاى دەكىرد و دەيگۈت
پەروەردگارا، پىيوىستىيەكانم مەخەرە ژىير دەستى ھىچ يەكتىك لە
درۇستكراوەكانت.

عومەر پىنى گوت: وايدەبىنم تۇز بەم كارەت نزاى مەردن لە خۇت

دەكەيت، خەلکى بىتىز نىن لە يەكترى و ھەميشە پىويستيان بە يەكترييە، ئەوهى دىته لات دىيارە گومانى خىرى پىته، ئەوهندە بەسە بۇ گەورەيى مروف لە جىئى گومانى باشى خەلكىدا بىت. گەرجى مروقەكان زور پىويستيان بە پارەيە، بەلام بەخشىن تەنها لە پىتى پارەوە نىيە ھەموو شتىك زەكاتى خۆى ھەيە.

زەكاتى دەولەمەندى، سۆزدارىيە بەرانبەر ھەزاران.

زەكاتى زانست، بەخشىنىيەتى بەوانى تر.

زەكاتى عەقل و ئاوازەن، ئامۇزگارىيە و بەخشىنىيەتى زەمۇونە بەوانى تر.

زەكاتى جەستە، كىرددەوهى باش و ھاوكارىكىدى ئەوانى ترە، پىنگەنىشاندانى نابىنایەكە.

وانەي دوودەم

ھەر كەسىك مال و پارە لە خەلکى وھر بگىت بە نىازى دانەوهى، پەروەردگار بۇي دەكىپەتتەوە، ھەر كەس مال و پارەي خەلکى وھر بگىت بە نىازى فەوتاندىنى، خوداي گەورە دەيفەوتتىنەت. كەمەزەترىن كەس ئەو كەسەيە، چاكەي ئەوانى تر پشتگۈز دەخات.

ناڭادار بە، مەبە مايەي پىنگىرى و بېرىنى چاكە لەوانى تر، زۇرىك لە خەلکى بەھۇي نەكىپانەوهى پارەكانىيان، قەرز نادەن بەوانى تر، بەھۇي سوك تەماشاكردىن كەمەكانىيان، زۇرىك لە خەلکى ئامادە نىن بىن مارەبىي كېھەكانىيان بەدهنە شۇو. بەھۇي خيانەت و پىنگىرىيەوە زۇرىك لە خەلکى ئامادە نىن بېبuarانى سەر پىنگا ھەلبىگەن. داپىرەكان جوانىيان گوتۇوە: ھەر كەس متمانەي پىن كەدى، خيانەتلى مەكە، گەرجى خيانەتكارىش بىت.

وانهی سییه‌م

تو بروانه لەم چىزكەدا چى سەرسامى كردىت؟ سەرسام بۇويت بەو پىباوهى كە پازى بۇو بە كەفili و شاهىدىي پەروەردگار، يان بەو پىباوهى كە پارەكانى خستە مەترسىيەوە لەپىناو ئەوهى پەيمانەكەي بىاتە سەر؟ چەندە قەشەنگە كاتىك مەرقە پەسەن و جوامىرەكان پىكەوە مامەلە دەكەن، پىباوېكى مەرد بەبى بۇونى شاھىد و كەفili، مالەكەي دا بە قەرز. مەردىك لە بىنى كۆتەدارىكەوە، ھولى گىپانەوەي مالەكەي دەدات.

وانهی چوارەم

ھەميشە نىيەتى خىرت بىت، تا پەروەردگار پىڭاكانت بۇ بۇوناڭ بکاتەوە. كاتىك مەرقۇنى قەرزدار نىيەتى گىپانەوەي ئەمانەتەكەي ھەيە، پەروەردگار كۆتەدارەكان دەكاتە پەيام و دەريايىش دەكاتە پەيامبەر. نىيەتى خىرت ھەبىت بىتە كەسىكى باش پەروەردگار ھاوسمەرىنى باشت پى دەبەخشىت. نىيەتى خىرت بىت، پەروەردگار پىتمويىت دەكات بۇ لاي خەلکانىك فىئرت دەكەن، نىيەتى خىرت بىت لەوەي دەستپاڭ بىت، پەروەردگار پىتمويىي دەكات بۇ لاي كەسانى ئىماندار. پەروەردگار خىرى لە دلى ھەر يەكىك لە بەندەكانى بىنى، بە دلىيابىيەوە دەركاى خىرى بە سەردا دەكاتەوە.

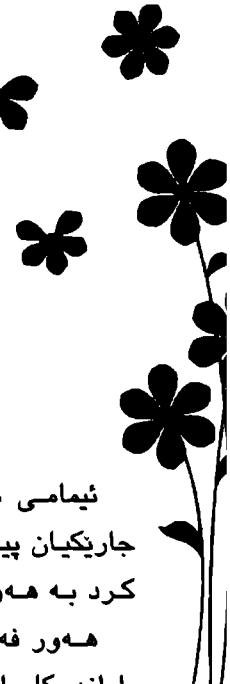
وانهی پىنچەم

گەر كەسىك پەنای داي بە پەروەردگار، توپىش پەنای بده. كەسىك داوايلى كىرى، لەبەر خاترى پەروەردگار ھاوکارىي بکە و پىنى بده.

خەلکى راھاتوون لەسەر ئەوهى داواكارى و شەفاعة تى خەلکانى
گەورە و بەپىز پەت نەكەنەوە. چەندە گەورە يە ئەوهى لاي
پەروەردگار بۇت دەبىتە تىاكاكار.

لە پاستىدا داواكارىي شاهيد و نۇوسىنى گىرىبىست نەنگىيەكى
تىدا نىيە، بە پىچەوانەوە كارىكى دروست و باشە، چۈنكە دونيا
زىيان و مردن و سىتم و خيانەت و ھەموو ئەم باپەتانەي تىدايە...
ورىبا بە لە پاراستى مافەكانى خۆت نىگەران مەبە، لەو كەسى
داۋاى تۇماركىرىدىنى مافەكەيت لىن دەكات...

بپوانە درېزترىن ئايەت لە قورئاندا، ئايەتى قەرزە، پەروەردگار
هانى ئىمانداران دەدات لەسەر نۇوسىن و بۇونى شاھيد لەتىوان
ھەردوولا، بەلام پەروەردگار ھەر لەو ئايەتەدا بانگەشەيەك دەخاتە
پۇو، گەورەتىر لە گىرىبىست و بۇونى شاھيد، ئەويش برىتىيە لە
ئەخلاق وەك دەفرمۇيىت: ﴿فَإِنَّ أَيْنَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا فَلَيَوْزَأُ الَّذِي أَوْتُمْ أَمْسَأَهُ﴾
(البقرة) «جا مەگىن لىك خاتىجەم بن كە ئەوسا بارمەتى
ناوى با قەرزىدار ترسى خوداي لە دىلدا بىت و قەرزەكەي خۇى
بداتەوە.»

ههور

ثیامی موسليم له فهرومودهی خوشویسته و دهگیریته وه،
جاریکیان پیاویک له دهشتیکدا بwoo گویی له دهنگیک بwoo فهرمانی
کرد به ههور برپا باخچهی فلانهکهس ناو بده.

ههور فهرمانهکهی بهجن هینا و له شوینی مه بست بارانی
باراند، کابرا که رووداوهکهی بینی، شوین ههورهکه کهوت، گهیشه
ئه و شوینه که بارانی لى باری، به خاوهن زهوبیهکهی گوت: ئه
بهندهی خودا ناوت چییه؟
گوتی: ناوم فلانه که سه... دروست ئه و ناوه بwoo له دهنگی
بیشتر بیستبووی

ئهی بهندهی خودا بوجی پرسیاری ناوم دهکهیت؟
گوییم له دهنگیک بwoo به و ههورهی دهگوت برپا باخچهی
فلانهکهس ناو بده -ناوی تؤی هینا- تؤ چی دهکهیت لەم باخچهیه.
ئه وهی لەم باخچه و بەرهەم دیت دەیکەم بە سی بەشەو،
بەشیکیان دهکەمە خیبر و بەشەکەی تریان خۆم و مندالەکانم
دهیخوین، بەشیکی تری دهگیرمەوە بۆ ناو باخچەکە.

وانەی يەکەم

ھەر كەسيك ئەركەكانى پەروەردگار بپارىزىت،
پەروەردگار كاروبارەكانى ئاسان دەكات.

ئەوهى لە بەردىستادىيە بخەرە خزمەتى پەروەردگارەوە،
پەروەردگار گەردوونت بۆ رام دەكات.

بۇ پەروەردگار بە، وەك ئەوهى پىنى خۇشە،
بۇت دەبىت وەك ئەوهى خۇت پىت خۇشە.

ياساكانى گەردوون حۆكم بەسەر خەلكىدا دەكەن،
حۆكم بەسەر پەروەردگاردا ناكەن.

پەروەردگار لەپىتاو يەكىن لە بەندە باشەكانى،
ياساكانى گەردوونى دەگۈرىت.

پەروەردگار بە راسان دەبەخشىت بەھۇي كارى چاڭكەيانەوە
ھەروەك چۈن بە پەيامبەران دەبەخشىت بەھۇي پلەي
پەيامبەر رىيانە وە.

پەروەردگار كارى ئەوه،
بۇ خۇشەویستانى ھەر ئەوه،

ئاڭرى پېتاوى سووتىنەر بۇ ئىبراھىم،
دەبىتە فىتكى و سەلامەتى،

نەھەنگى نىتو دەريا،
بۇوه ھاودەمى پې سۆزى يۇنس،

چەقۇرى تىزى كوشىندەي،
بۇ ئىسماعىلى بەندەي،

كىرده مايەي سەلامەتى،
بۇ بەندەيەكى خۇشەویستى،

ھەورىيىكى كېتىرا.

پەروەردگار ئىرادەي وابۇ ئەو پۇزە زەھۆر ھېچ كەس ناو
نەدرىت، بەلام يەكىن لە بەندەكانى شايىستەي ئەو نىيە بارانى
لىنى بىگىرىتەوە... ئا بەمشىۋە يە پەروەردگار ياساى جىهانى لەپىتىناوى
بەندەيەكى خۇشەويىستى خۇيدا گۇپى. لە راستىدا كارى ھەورە
باران بەسەر زەھۆر و تەواوى ئەوانى تردا بىبارىتى... ئىتىر كارى
پەروەردگارە ھەورىيىكى تايىبەت بقى مۇقۇقىكى تايىبەت... بەندەيەك
كە باوھەر و نىھەتى خۇرى بۇ پەروەردگار سولھاند، پەروەردگارىش
دونىيائى بقى ئەو سولھاند.

وانەي دووهەم

ناو و ناوابانگى راستەقىنە... ناوابانگى سەر زەھۆر نىيە.
لە راستىدا ناوابانگى راستەقىنە ناوابانگى ئاسمانە...
تۇ بپوانە جوتىارىكى ھەزارى نەناسراو لەسەر زەھۆر، بەلام
ناسراو لای پەروەردگارى...
لە لاين پەروەردگارى جىهانيانەوە فەرمان بە ھەور دەكىرت
زەھۆر ئەو دۆستەمان ئاو بىدە...
ئاي! چ بەختەوەرىيەكى گەورەيە، پەروەردگارى جىهانيان ناوت
بەھىنى...
ھەندىتكى جار گەر ھونەرمەندىك ناومان بەھىنى لە خۇشىدا بەرەو
ئاسمان دەفرىن.
گەر وەزىرىتكى ناومان بەھىنى، لە خۇشىدا زەھۆر نامان گرىتە
خۇرى.
گەر سەرۋىكىكى ناومان بەھىنى، لە خۇشى و بەختەوەرىدا زمانمان
دەشكىت...
...

ئەمە حالى ناوهينانى بەندەيىك بىت لە لايم بەندەيەكى ترەوە، دەبىت حالمان چۈن بىت كاتىك فەرمانىك لە لايم پاشايى پاشايىان و پەروەردگارى جىهانيانە و دەردەچىت «زەويى ئەو دۆستم ئاو بىدەن»!

وانەي سىيەم

لە كۇنەوە گوتۇويانە (كارکىردىن عىيادەت و پەرسىتشە). ئەمە راستە، بەلام ئەو كارەي مافى پەروەردگارى تىدا ناپارىززىت لە راستىدا خوداپەرسىتى نىيە، بەلكۇو شەيتانپەرسىتىيە... هەندىك لە خەلکى زەنگى كاتىزىمەركەيان رېك دەخەن بۇ نۇنىڭى بەيانى، هەندىكى تريان پىتكى دەخەن بۇ گەيشتن بە كاروبىارى بۇزىانە خۇيان...

ج جىاوازىيەكى گەورە ھەيە لەننیوان ئەو دوانە، لەننیوان ئەوەي كە دەزانىتى بۇ پەرسىتش دروست كراوە، لەگەل ئەوەي پىتى وايە تەنها بۇ كارکىردىن دروست كراوە...

پەرسىتش كاتى خۇى و كار و فەرمانىش كاتى خۇى... ھەر كەس پەرسىتشەكانى بفەوتىت لەپىناو كارى دونىيائى، بە دلىايىيەوە مافى پەروەردگارى پشتگۈرى خستووە و پىتى وايە خۇى بۇزى خۇى دەدات.

ئەو بۇزىيە دەتەۋىت بەھۇى كارەوە بە دەستى بەينى لاي پەروەردگارە... سەيرە چۈن دەكىرىت شىنگەلىك لە پەروەردگار داوا بىكىن كە حەزمان لىتەتسى، بە پىتكەپەك مایەي دەزانەندىسى پەروەردگار نىيە ﴿الشَّيْطَانُ يَعْدُكُمُ الْمَقْرَبِيًّا مَأْمُرًا كُمْ بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعْدُكُمْ مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا﴾ (البقرة) «شەيتان ئىئو لە نەدارى دەرسىنى بۇ خراپە هانت دەدا. خودايىش بەلەتى لىخۇشبوون و خۇشى ژيانى پى دەدات.»

ھەلبەت كاتىك كاركردن پەرسىتشە، مافى پەروھەردگارى تىدا بپارىزىرىت. ئەو كەسى مافى خاوهن كارەكەي پېشىگۈر دەخات بە بىانووى پەرسىتشەوە، حالى باشتىر نىيە لەو كەسى لەپېتىاو كاردا واز لە نويزەكانى دەھىتىت. خۇشەویست جوانى فەرمۇوە: (لەن ياخذ أحدكم أحلبە فيحاتطب على ظهره، خير له من أن يسأل الناس أعطوه أو منعوه). «كەسيك لە ئىيۇھ گورىسىكەي ھەلبىرىت و چىلکە و چەۋىيل بەپىتىت و بىفرۇشىت باشتىرە لەوەي داوا لە خەلکى بىكەت پىنى دەھەن، ياخود نا.»

لەبارەي ئەو كەسى لەنېو مزگەوت سەرقالى پەرسىتشە و براكەي بژىيىمى دەكىتىت، دەفەرمۇيىت براكەي باشتىرە... ھىچ كات بابەتكە بەو شىۋىيە نەبووە: خۇداپەرسىتى بىكەم يان كار بىكەم. عيسىي مەسیح (سەلامى خودايى لىنى بىت)، يەكىن لە گەورە پەيامبەران سەرقالى كارى دارتاشى بۇو. شوعەيىب سەرقالى مەپدارى بۇو، بەھقى پېرىيەو كچەكانى چاودىزىيى ناژەلەكانىيان دەكىد. كاتىك يەكىن لە كچەكانى بەخشىيە موسا مارھىيەكەي كاركرىنى چەند سالە بۇو... ئەمە حالى پەيامبەران بىت، ئىتر دەپىت خەلکانى خوار ئەوان چۇن بن.

وانەي چوارەم

پاداشت لە بەگەزى هەمان كارە، ھەر كەس زەھىيەكەي بەكار بەپىتىت بۇ پەزامەندىيى پەروھەردگار، خۇدا لە كاتى سىزادانى ئەوانىز تر زەھىيەكەي دەپارىزىت. دلىنا بە و مەمانەت ھەپىت ھەر پارە و مالىتك بخەيتە خزمەتى پەروھەردگارەوە، بەرەكەتى فراوانى تى دەكەۋىت... پەيمانى خۇشەویستە (مانقۇص مال من صدقە) «داراينى ھىجع كەس بە بەخشىن كەم ناكات.»

دلنيا بە ئەو چركە ساتانى دەيىھە خشىت لەپىتاو شەونوئىزدا،
پەروەردگار لە بەرانبەردا وزەيەكت پى دەبەخشىت زياتر لە وزە و
چالاکى ئەوانەي بە درېئازايى شەو نۇستۇون.

بابەتىك ھەيە ئىتمە زۇر جار پاشتكۈرىي دەخەين، ئەوپىش (بەرەكت)
ھە زۇر جار گۈنى پى نادەين... ھېچ كات شىتەكان بە چەندىايەتى نىن،
بەلكۇو بە چۈننەيەتىن... ھەمۇوان نموونە ئەۋەمان لە پىش چاوه،
خەلکانىك بە پىكەي حەرام مال و دارايى پىنكەوە دەنلىن، بەلام
ھەميشە گلەييان لەسەر كەمى و بىتەرەكتىيە... بە پىچەوانە و
دۇچارى سەرسوپمان دىتىن لە كەسانىك، بە پىكەي حەلال
سەرچاوه يەكى داهاتى كەميان لە بەردىستە، بەلام بە شىيە يەك بىن
كەمۈكۈرتى بەشىان دەكتات... ھەر بۆيە عومەر فەرمۇويەتى: داوا لە
پەروەردگار ناكەم بۇ ئەو رۆزىيەي دىيارىكراوه و ئەۋاو بۇوە لە
دابەشكىرنى، داوا دەكەم لەوهى بەرەكت بخاتە رۆزىيە وە.

موغیس و بوره‌یره

بوخاری ده‌گنیزیتەوە، جارینکیان خۆشەویست بە عەباسی مامى كوت: «ئەی عەباس سەرت سوور نامىنى لە خۆشەویستىي موغيس بۇ بوره‌يره و پقى بوره‌يره لە موغيس؟» بوره‌يره كويىلە يەكىن لە ئانسارييەكان، مىرددەكەي ناوى موغيس بۇو... بوره‌يره تامەزروى ئازادى بۇو موكتابەي گورەكەي كرد لەپىناو ئازادبۇون و پزگارى لە كىزلايەتى، چووه لاي عائىشەي دايىكى ئىمانداران بۇ ئەوهى هاوكارىيى بکات لەو بېرە پارەيەي كە بۇ ئازادكىرنى دەستىشان كراوه... دواي ئازادبۇونى، بىرى لە هاوسمەركىرىيەكەي كرده‌وە، بەپىنى شەريعەت ھەر ئافرەتىكى كويىلە، ئازاد بۇو لە كويلايەتى، سەربەستە لەوهى لەگەل مىرددە كويىلەكەي دەمەننەتەوە، ياخود لىنى جىا دەبىتەوە. بوره‌يره بېيارى دا لە موغيس جىا بېتەوە، موغيس بوره‌يرە زۇر خوش دەويست، لەسر كولانەكانى مەدینە دەھاتە سەرپىنگى، بوره‌يره بە گۈيانەوە لىنى دەپارايەوە كە بىگەپىتەوە بۇ لاي، بەلام ھەممۇ ئەم پارانەوە و لالانۋانە دلى بوره‌يرە نەرم نەكىرد، كاتىك موغيس بېثۇمىد بۇو لە گەرانەوە بوره‌يره بۇ لاي، ھاتە لاي پەيامبەر بۇ ئەوهى لاي بوره‌يرە شەفاعةتى بۇ بکات... پەيامبەر بوره‌يرە بانگ كرد و پىنى كوت: ئەي بوره‌يرە كەر بىگەپىتەوە بۇ لاي باشتەرە، ئەو هاوسمەرى تۈيە، باوكى كورەكەتە.

بورهيره: ئەى پەيامبەرى خودا، ئەوهى پىتمەلتىت فەرمان؟

پەيامبەر: نەخىن، تەنها داوايەكە و ھېچى تر.

بورهيره: ئەى پەيامبەرى خودا، ھىچ پىتۇيىستم بە پىاوەكەم نىيە.

وانەي يەكەم

خۆشەويىستىي يەكلائىنە جىڭ لەسەرسقۇرى، ھېچى ترى بە دواوه نىيە، راستە پەروەردگار دلىكى پى بەخشىوين، ھەندىنەك جار لە بەردەم گورزى خۆشەويىستادا تووشى شakan دىت... لە ھەمان كاتدا ئىرادەيەكى پى بەخشىوين، تا بەھىز بىن و ھىچ كات سازاش لە ئىرادەي خۆمان نەكەين، دلى خۆت پىشكەشى ئە و كەسە بىكە كە خۆشت دەۋىت، بەلام لە بىر نەكەيت، سوالى خۆشەويىستىي نەكەيت، جارىنەك تاقى بىكەوه، جارىنەكى تر ھەول بىدە ئاكادار بە بىزانە كەي و لەكوى رادەوهستى، لە كۆنەوه گوتويانە: ھەندىنەك جار پىتۇيىست ناكات پەرەكە ھەلبىدەيتىو، بەلكورو پىتۇيىست بە يەكجارى كىتىبەكە بگۈرىت.

وانەي دووهەم

ئافرەتان كالايەكى فرۇشتىن نىن بۇ ئە و كەسەي مارەبىي زىيات دەدات... گورەترين سەتمە ئافرەت ناچار بىكىت بە ھاوسەرگىرى لەگەل پىاونىك و دلى لاي پىاونىكى تر بىت... كوشتنى دلەكان بەئازارتىر و بەسوپىتە لە كوشتنى جەستەي مرۆڤەكان.

واز بەيىتە لە خۇوى عەرەبە پىتشىنەكان، ئەوان ھىچ كات ئامادە نەبوون كىژەكانىيان بىدەنە دلخوازەكانىيان...

پىنگەي پەيامبەرى خۆشەويىست بىگەرە، جوانى فەرمۇوە: لە يىر للەتحابىن غىر التکاچ... «ھىچ شىتىك ھىننەي ھاوسەرگىرىي بۇ ئەويتداران

بەسۇود نىيە.»

وانەي سىيەم

مەرد بە، جوامىرە، ئازارى دلىكى پې سۆز مەدە.
ئە دلەي بەپاستى خۇشى دەۋىت، قەدرى بىگە.
خەلکى ھەموويان دلىان ھەيە.
گار ئەۋىندارى خۇت نەخوازىت،
ئەۋىندارى يەكىكى تر دەخوازىت.
زۇر دابۇنەرىت
وەك بت وان، پىيوىستىان بە شەكاندە.
دلى ئەوانى تر مەشكىنە
گونجاوتە
دابۇنەرىتە كان بىكەينە قوربانى لەپىتاويان.

وانەي چوارم

تىكا بىكە بۇ ئەوانى تر
پارىزگارىي دل لە پارىزگارىي جەستە گىرينگترە.
شەكانى دلان بەسوپتە لە شەكانى ئىسىكە كان.
مۇروف ئىسىكى دەشكى، زۇو شىفای دىت
دىتەوە سەر پىن.
شەكانى دل بەسوپىيە، ئازارىكى بىتكۈتابە
كورد گۇتنى: شۇينى گوللە چاك دەبىتەوە، شۇينى قسە چاك
نابىتەوە.
ھەركات توانيت دوو دل يەك بىخەيت، دوو دل مەبە، نىخى پاستەقىنەيى
مۇرقەكان بەوە نىيە چىيان ھەيە، بەوەيە كە پىشىكەشى دەكەن. نىخى

درەخت لە دارەكەي نىيە، بەلكوو لە بەرەكەيەتى، نرخى كتىپ لە پەرەكانىدا نىيە، لە وشەكانى نىيو پەرەكاندایە... هەر بەم شىۋەيە ھەندىك خەلکى بەھۆى كرده وەكانىنەوە كەورەترن لەوانى تر... بىروانە ئەوانەي ناويان لە مىئۇودا توamar كراوه، خزمەتىكىيان پىنىشكەشى كۆمەلگەي مرۇۋايەتى كردووه... .

يەكىان دەرمانىتكى دروست كرد
يەكىان كېتىپىكى نۇوسى
ئەويان زانسىتكى داهينا
ئەويان جەنگىتكى كۈزۈنده وە
ئەوى تريان بىنگىاي شەق كرد
دللى ئەوانى ترى خۇش كرد
ڏيانى خەلکى كۆرتايى دىت
جوانىيەكانى وەك باردى نىيو دەريا
ڇيان جىمەھىلە بىن ئەوهى
شىتكى جوان بۇ خۇت بىكەيت بە سەرمایە.

وانەي پىنجەم

مېيىھ كات واز لە تاكاكردن بۇ ئەوانى تر مەھىتىنە بە بىانۇرى ئەوهى تكاك رەت دەكىتىتەوە...
بە تەنها ھولە كانت شەرەف و ھەنگاۋىتكى كەورەيە...
ئىنمە لەسەر ھولەكانمان باداشت وەردەگىرين، نەك لەسەر ئەنجامى كارەكانمان، وەك لە فەرمۇودەي خۇشەويىستدا ھاتۇوه: لە پۇزى قىامەتدا پەيامبەر ھەيە دىت و هيچ كەسى لەگەل نىيە...
نېڭەران مەبە گەر داواكەت رەت كرايەوە، تو بىروانە داواي ئەو ھەموو پەيامبەر رەت كرايەوە، چۈن داواي تو رەت ناكىتىتەوە، كەر داوهەكەت

پهت کرایه وه، وا هست مهک سووکایه تیت پن کراوه، هر چهند هول
بدهیت ناگهیته پلهوپایهی پهیامبهر (دروودی خودای لى بیت)، تو بروانه
موحه مهدي پهیامبهر تکا دهکات له ئافره تیکي بهنده، بهلام دواکهی پهت
دهکاته وه، پهیامبهر پهتکردنه وهی ئەم داوایهی به بیتیزی و هرنگرت،
نهبووه نهیار، دواى نهوهی داواى پهت کرایه وه...
پاداشتى شەفاعةت و دواکارىي به خۆبەزلانى بەتال مەكەوه.

وانەي شەشەم

ھىچ كارىكى چاكە به بچووك مەزانە...

پهیامبهر له ھاموو كەس پەرسىتشى زياتر بۇو... ھىننە بەرۋۇزۇو
دەبۇو وەك ئەوهى بلىتتەواوى سال بەرۋۇزۇو... ھىننە شەونۈيىزى
دەكىد، وەك ئەوهى ھىچ شەويك ناخەونىت، بهلام ھىچ كات دواکارىي بۇ
ئەوانى تر پهت نەكىرىدووهتەوه...
ھەركەس پىويىسى خەلگى جىبەجى بکات پەروەردگار پىداوېسىتىيەكانى
جىبەجى دەكات...
تۇ لە پهیامبهر سەرقالىرى؟

بە دەنيايىيەوە نەخىنر...

بە پىتوھە ئايىيىكە ئەو پهیامبهرى ئۇممەت بۇو، ئەركى رېنمایيكىرىدىنى
ئۇممەتى لەسەر شان بۇو، لە چوارچىتوھ سىاسىيەكىيشدا سەرۇكى
دەولەت بۇو، ئەركى بەرپەنەبرىنى دەولەت و كاروبارى خەلگى لەسەر
شان بۇو، بهلام لەگەل ئەوهىشدا بەشىك لە كاتەكانى بۇ خەلگانى سادە
و ھەزار تەرخان كردىبوو، بەۋەپى مىھەبانىيەوە شەفاعةت بۇ پىاوېنک
دەكات لاي خىزانەكەمى و بۇ بەندەيەك لاي گەورەكەمى... كاتىك دەيتىھ
ناستى خەلگانى سادە زۇر گەورەتر دەبىت لەوهى خۆت بىرى لى
دەكەيتەوه.

گۆزه‌ی ئالتۇون

بوخارى دەگىنېتەوە خۇشەویست فەرمۇویەتى: پياوينك زەويىھەكى لە كەسىك كىرى... دواتر كابراي كېيار گۈزەيەك زېپى لەناو زەويىھەدا دۆزىيەوە، كابراي كېيار چۈوه لاي فرقشىار و پېنى گوت، من زەويىم لە تۆ كېريو، ئالتۇونم لە تۆ نەكېريو، فەرمۇ زېپەكەت وەربىگەرە و مولكى تۈيە.

كابراي فرقشىار گوتى: من زەوي و ئەوهى لەنئييدا يە بە تۇم فرقشىتوو، دواتر بۇ چارەسەر كىرىدىنى كىشەكەيان، چۈونە لاي پياوينك بۇ ئەوهى داوهرىييان لەنئواندا بىكات، كابراي داوهر گوتى: مەندالغان ھەي؟ يەكىيان گوتى: من كورپىكەم ھەي، ئەوهى ترىيان گوتى: منىش كېچىكەم ھەي.

داوهر: كەوايە لېكىيان مارە بىكەن و ئەو زېرە بىكەن مارەبىي و خەرجىي ھاوسمەرگىرىييان.

وانەي يەكەم

نمۇونەي وەرع و خۇپارىزى لەم چىرۇكەدا تەواو سەرنجىراكىشە... لاي ھەردۇو لايەنى كېيار و فرقشىار... پىشىيان گوتۇويانە: وەرع بىرىتىيە لە دووركەوتتەوە لە تۆ بەش لە دە بەشى حەلال لە ترسى

كە وتنە حەرامەوە، بەلام پىمدايە ئەمە دوورە لە جوانىي باپەتكە و جەوهەرى پۇونكىرىنى دەكان و جۆرىك لە بىتۋانايى ھەيە، لە جوانلىقى ئەوهى لە بارەمى زوھەدەوە گوتراوە، گوتەيى ثېبىن تەيمىيە (رەھمەتى خوداى لى بىت)، دروست لەم بارەوە دواوە قەشەنگى گوتۇوە: الزەد ترک مالا يىنفع فى الاخرا... «زوھد دووركە وتنەویە لە ھەر شتىك كە سوودى بۇ دواپۇز نىيە».

وەرع بىتىيە لە دووركە وتنەوە لەو شتىي كە دەتسىيت لە دواپۇزدا زىيانەت پى بگەيەنتى، بە واژەتىنانان لە زۆرىك لە حەلالەكان مەرۆف ناگاتە پلەي وەرع و خۇپارىزى....

كاتىك پەروەردگار شتىكى حەلال كىد، بە دلىيابىيە و ھىچ زىيانىكى بۇ مەرۆفەكان نىيە، بەلام ھەندىك جار باپەتكە حەلالەكان ناپۇننەيەكىان پىتوھ دىيارە... ئىتر ئا لىرەوە دەھورى خۇپارىزى دىتە پىتش، ئەو پىاوهى زەوېيەكەي كېرى، خۇى پاراست لەوهى گۈزە زېرەكە ھەلبىرىت، پىسى وابوو بەو كاره شتىك ھەلەدەگىرىت كە مافى ئەو نىيە، كابراي كېيار بىرۋاي وابوو بەو گىرىيەستى كرىنە، تەنها زەوېيەكەي كېرىوە نەك گۈزە زېرەكە، كابراي فرۇشىyar خۇى پاراست لە وەرگىتنى، چونكە پىنى وابوو زەوېيەكە و چى لەناويدايە فرۇشتۇرۇيەتى... چ قەشەنگە! خەلکى پىش گىرىيەستەكان بە خۇپارىزى مامەلە لەكەل يەكترى بىكەن... چ قەشەنگە! مەرۆفەكان پىش ياساكان رەچاواي بىنەما ئەخلاقىيەكان بىكەن... دواتر دەبىت دلىيابىيە و حەلال نىيە وەك ئەوهى خۇشەویست دەھەرمۇنەت: (إنكم تختصمون إلى، وإنما أنا بشر، ولعل بعضكم أن يكون أحن بحجه من بعض)، «ئىتىوھ كېشە و ئارىشە كاتتان دېتتە لاي من، مەنيش مەرۆف لەوانەيە ھەندىكتان قىسە زانتر و پەوانبىزىت بىت لە ھەندىكى

ترتان، من بەوهى دەپىستم بېرىار دەدەم، ھەر كەس شتىكىم بۇ
بچىرى لە براکەي با وەرىنەگرىت، چونكە من پارچەيەك لە ئاگرى
بۇ دادەبىرم.»

وانەي دووھم

وەك لەم چىرۆكەدا دىارە بابەتى مولڭايەتىي تايىھەت، مىزۇوېيەكى
كۆنى ھەيدە بە كۆنى مىزۇوى مەرقۇش، شىيوعىيەكان ھەمىشە ئەوه
دەدەن بە گۈيماندا، گوايە مولڭايەتىي تاك لە راپىردىوئى كۆندا بۇونى
نەبۇوه، ھەول دەدەن بىسىەلمىتنى يەكەمین سىستەم كە مەرقۇيەتى
ناسىيەتى و پىنى ئاشىنا بۇوه سىستەمى شىيوعىيەتى سەرەتايى بۇوه،
كە تىيىدا ھېچ كەس خاوهنى ھېچ نەبۇوه، شىيوعىيەت و ھاوې بشى
لە ھەممۇ شتىكىدا بۇونى ھەبۇوه، زەھۋىزارەكان مولڭى ھېچ كەس
نەبۇوه، خاوهندارىيەتىيەكى دەگەرایەوە بۇ كۆزى گشتى ئەندامانى
كۆمەلگە... بە ھەمان شىيەزەزار، ئافرەتاتانى كۆمەلگەوە ھەبۇوه، ھەممۇ
پىاوان مافيان بەسەرتەواوى ئافرەتاتانى كۆمەلگەن... بە پىنچەوانەوە ئىسلام
ئەم ئەگەرانە، ئەگەرى نەزۆك و بىيەلگەن... بە پىنچەوانەوە ئىسلام
بە بەلگەي بۇون و ئاشكرا تەواوى ئەم بانگەشانە پەت دەكەتەوە...
ئىسلام تىشكىدەخاتە سەر ئەم بابەتە، باس لەوە دەكەت يەكەمین
مەرقۇيەتلىك لەسەر زەھۋى دەركەوت ئادەمە و تەواوى مەرقۇيەتلىك لە
نەوهەكانى ئەوهە سەرچاوهيان گىرتۇوە... بەھۆزى ناكۆكى لەسەر
ماقدارىي لە پىتشىنەيى ھەرىيەكىيان لە بەرانبىر ئافرەتىك، قابىل
ھايىلى كوشت... شىيوعىيەت و ھاوې بشى سىتكىسى لە كۆنلى مىزۇودا
ھەبۇوه، وەك ئەوهى ئەم ھەززە نەزۆكە باسى لىتۇھ دەكەت؟ وەك
پۇونە پىش پۇوداوى كوشتنەكە دادگايىيەك ھەبۇوه، ھەر يەك
لە ھايىلى و قابىللى ناچار كرددۇوه قوربانىيەكانى خۇيىان پىشكەش

بىكەن، قايىيل جوتىيار و هابىل خاوهن مەروممالات بۇو، نە مەپەكانى هابىل و نە كشتوكال و شىينايى قايىيل گىشتى نەبوون، ھەر يەكىان مولكى خاوهنەكانىيان بۇون... لەشفرقىشى يەكەمین كارىنک نەبۇوه لە مىئۇوودا، وەك ئەوهى ئەوان گومان دەبەن، بەلكوو ھەر لە مىئۇووهە خەلکى سەرقالى كار و فەرمان و چاندىن و ئالوگۇرى كەلوپەل بۇون وەك جۇرىنک لە كېپۇنفرۇشتىنى ئىستا... مولكايەتىنى تاك ھېچ كات ھۆكارى بەرييەككە وتىن و پۇوبەرۇوبۇونەكان نەبۇوه، بە پىنجەوانەوە حەسۋىدىي و چاوابرىنە مولكى يەكتىر، ھۆكارى بەرييەكەوتىنى ئەوانى ترە. ئارىشەكان بەوە چارەسەر نابن مولك و مال بىكىتىنە ھاوبەشى تەواوى مرۇفەكان، بەلكوو چارەسەرلى بە پەروەردەكردنى دەرۈون و پالفتەكردىنەتى، بەراستى ئەمە لۆجييکىكى نەزىكە وەك ئەوهى پىتى وايە چارەسەر كەردىنە دەسترىيىزىكەنەسەر ئافرەتان بەوە دەبىتىت، تەواوى ئافرەتان ھاوبەش بن.

وانەي سىيەم

پەروەردەگار بە شىيەيەكى دادپەرەرانە رېزق و رۇزى بەسەر مرۇفەكاندا دابەش كردووە، نەوهەك بە شىيەيەكى يەكسان، بەو پىتىھى عەدل و دادپەرەرەرى بەنەمايەكى پېرۇزىتىر و گورەترە لە يەكسانى، پەروەردەگار عەقل و ئىرىيى بەخشىيە بە ھەندىتكە لە مرۇفەكان و مال و دارايى بەخشىيە بە ھەندىتكى تىريان، لوقمانى حەكىم بەندەيەكى ھەزار، پەروەردەگار ئاوهز و ئىرىيىكى بىيىنۇورى پى بەخشى، ھەندىتكە جار سەرەوت و دارايىيەكى زۇر دەبەخشىت، ھەندىتكە جار خىزان بەبى مندال، ئافرەت بەبى خۇوبەوشتى جوان، كەم وايە پەروەردەگار تەواوى خۇشى و جوانىيەكانى دونيا پىكەوە بېبەخشىتە بەندەكانى.

پروانە خەلکانى ھەزار و دەستكورت لە كاتى پىتىويستىدا داواي
هاوکارى و يارمەتى لە كەسانى دەولەمەند دەكەن، بە هەمان
شىوهى، پىتىويستە خەلکى لە كاتى بۇونى كىشە و گرفت داواي
هاوکارى لە خەلکانى ژىر و عاقلمەند بکەن و سوود لە ئەزمۇونى
عەقلىي ئەوانى تر وەربىگەن... هەر يەك لە كېيار و فروشىيارى
زەوى بە پارىزى خۆيان لە سىنورەكانى پەروەردگار كەوتىنە
ناكۆكىيەوە، هەر يەك يەك بەن دەدا زۇرتىن سازاش بۇ ئەوى
ترييان بکات... دواتر بېككەوتىن لەسەر ئەوهى بابەتكەيان بەرنە
لاي كەسىكى ژىر و هوشىيار.

كابراي هوشىيار و خاون ئاواز بە شىوهى يەكى ژىرانە كوتايى بەم
دۇخە ئىتوانى هەردووكىيان مەيتا، ئەم وانەيە ئەۋەمان پى دەلىت،
مرۆف دەبىت لە ژىاندا وریا بىت، بىانىت كىشە و گرفتەكانى دەخاتە
بەردهمى كىن و لاي كى... .

ھەندىك لە خەلکى كىشە بچوو كەكان گەورە دەكەن، بابەتكانى
لى ئالۇز دەكەن، وەك ئەوهى پەندەكە دەلىت:
ويسىتى كل بکاتە چاوى، بەلام چاوى كۈير كەرد.

وانەي چوارەم

ج قەشەنگە ناكۆكى ئىتوان مرۆفە پەسەن و جوامىرەكان، مرۆفە
تەندىرسەتكان، مافى خۆيان و ئەوانى ترىشان دەۋىت، مرۆفە
بەرچاوتەنگەكان و ھەلبەرسەتكان مافى خۆيان و ئەوانى ترىش
دەخۇن. مرۆفە پەسەنەكان جۈرىكى تىرن، تەنانەت پىتىويستىيان
بە دادوھر نىيە لەنىتوانياندا، وەك ئەوهى لە چىرزاڭەكەدا ئاماڭەي
پى كراوه، پىاوىيىكى ژىر ھەميشە سەرقالى داوهەرىكىردىن و
چارەسەركەرنى كىشە و گرفتەكانى خەلکى بۇو... كاتىكى پېر بۇو،

تەمنى چووه سەرەوە، ئىتىر توانايى كارى نەما، دلگران بۇو لەوەى
كە مالەكەى چۆلە، خەلکى سەردانى ناكەن... كورپ تاقانەكەى پىنى
گوت، نىگەران مەبە، ئىتىر لە ئىستىتا بەدواوه من دەبىمە دادوھر و
كاروبارەكانى خەلکى بەرى دەكەم، باوکەكە بە كورپ كەى گوت:
پازىم، بەلام پرسىيارتلىن دەكەم، گەر دوو كەس دەستقونجاينىك و
بەخشىندەيەك كىشەيان هىتىايە لات چى دەكەيت؟

كورپ كە: پارە لە بەخشىندەكە وەردەگىرم بۇ بابايى دەستقونچاو.

باوک: گەر دوو كەسى رەزىيل كىشەيان هىتىايە لات؟

كورپ: خۇم پارەيان بىن دەدەم كىشەكەيان چارەسەر دەكەم.

باوک: گەر دوو مرۇقى بەخشىندە كىشەيان هىتىايە لات؟

كورپ: بە دلىنايىيەوە دوو كەسى بەخشىندە پىنۋىستان بە داوهرى

نىيە!

باوک زۇر خۇشحال بۇو بە توانايى عەقلىي كورپ كەى.

وهرازینى كچه‌ي فيرعهون

ئەمەدى كورى حەنبەل لە موسنە دەكەيدا دەگىرىتەوە،
خۇشەويىست فەرمۇويەتى: لەو شەوهى چۈومە ئاسماڭان، بۇنىڭى
خۇشەت بە سەرەدا، گوتىم ئەي جوبرەئىل ئەم بۇنە خۇشە
چىيە؟

جوبرەئىل: ئەمە بۇنى وەرازىنى (قىزداھىنەر، جوانكار)سى كەمى
فېرعەون و مەدالەكانىھىتى
گوتىم: ئەمانە چىن و كىن؟

جوبرەئىل: جارىك ئەم ئافرهەتە قىزى كچه‌ي فيرعەونى شانە
دەكىرد و لەپر شانەكەي لە دەست كەوتە خوار.
گوتى: بە ناوى خودا.

كچه‌ي فيرعەون: مەبەستت باوكمە؟
ئەخىر خوداي من و خوداي باوکى تۇ.
ھەوال دەدم بە باوکم
بەلى، كچه‌ي فيرعەون ھەوالى دا بە باوکى.
فېرعەون بانگى كرد و پىنى گوت جىگە لە من خودايەكى تر
ھەي؟
بەلى، پەروەردگارى من و تۆيە!

فېرۇعەون فەرمانى كىرد قورۇقۇشم بىكۈلىتىن و ئافرفەت و مۇنالەكانى تىيىكەن.

ئافرفەتكە بە فېرۇعەونى گوت: داوكارىيەكم لىتتەھىي!
فېرۇعەون: بىلەن چىيە؟

پىنمۇخشە دواڭر ئىسىكى خۆم و مۇنالەكانىم لە پارچە قوماشىتىكا كۆ بىكىرىتەوە بخىرىتە ئىزىر خاڭەوە.

فېرۇعەون: ئەوھە مافى تۈۋىي لەسەر ئىيە!
دواڭر بە فەرمانى فېرۇعەون يەك لە دوايى يەك لە پىتش چاوى دايىكى خارانە نىتو ئاڭىرەوە، تا هاتە سەرەي مۇنالە شىيرەخۇرەكەي، ئافرفەتكە بە سۆزەوە سەيرى مۇنالە شىيرەخۇرەكەي كىرد، وەك ئاوهى شىتازىك لە سارىبۇونەوەي پىتۇھ دىيار بىت. مۇنالە شىيرەخۇرەكە هاتە زمان و گوتى: ئەم دايىكە خۇت فېرى بىدە، سزاى دونيا ئاسانترە لە سزاى قىيامەت.

وانەي يەكەم

ژمارەي ئەو مۇنالە شىيرەخۇرانە لە مەلۇتكەيىدا قىسىيان كردووھ زىاتر لە گىپانەوەيەكى لەسەرە، گىپانەوەي موسلىم باس لەوە دەكتات، ژمارەيان سىيانە... يەكەميان عىسای كورپى مەرىيەم و دووەميان مۇنالى شوانەكەي چىرۇكى جورەجى خوداپەرسىت و ئەو مۇنالەي وەلامى نزاکەي دايىكى دايەوە كە دواڭر باس لە چوار حالت دەكت... دەكەين... گىپانەوەي ئىمام ئەحمد باس لە چوار حالت دەكت... لەكەل ئەمانە ئەو مۇنالەي كە شايىتى پاكداوىتى يوسفى پەيامبەری دا، گەرجى ئەم گىپانەوەي ئىسرايىللىي، بەلكەيەك نىيە لە ئىسلامدا ئەم گىپانەوەي پەت بکاتەوە، وەك ئەوھى خۇشەویست دەفرەرمۇيت: حدۇوا عن بىنى اسرائىل ولاحرىج... «لە بىنى ئىسرايىلەوە بىكىپنەوە

کىشىيەك نىيە». مەندا لانى ھاۋەللانى ئۇخدود وەك ئەوهى موسىلم
لە سەھىھى خۆيىدا دەگىزپىتەوە بەمشىنوه يە ڙمارەيان دەبىتە شەش.

وانەي دووهەم

پەنھانكىرىن و شاردىنەوەي بىروباوەر بابەتىكى ئاسايى و
پىنگپىندرابە، گەر بەھۆى پاگەياندىتەوە مەترسىيەكى گەورەيلىنى
بىكەويتەوە، وەك دەبىتىن قورئان ستايىشى كەسەنلىكى ئالى فېرۇعەون
دەكەت، كە ئىمانەكەي دەشارىتەوە، وەك دەفرمۇيت: ﴿ وَقَالَ رَجُلٌ
مُّؤْمِنٌ مَّنْ أَعْلَمُ فَرَعَوْنَ بِكُمْ إِيمَنَهُ، أَفَقْتُلُوكُمْ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّهِ اللَّهُ ﴾ (غافر)
(غافر) پىاوىنک لە خزمانى فېرۇعەون -كە باوەرى بە خودا ھبۇو،
بەلام باوەرەكەي خۆي ئەشارەدەوە، گوتى چلۇن پىاوى وەها
دەكۈژن، ئىزىز: خودا پەروەرنىدەم؟﴾

شاردىنەوە و پەنھانكىرىنى ئىمان لە دۆخىكى مەترسىدارى ئاوادا
بەسۇودىرە لە ئاشكراكىرىنى لە چەند پۇويەكەوە.
يەكەم: بەم كارەي پارىزىڭارىلى لە ژياني خۆى كرد، بەھۆى
باوەرەيتىنانى بە موساواھ فېرۇعەون ھاوسەرەكەي لەناو بىردى، زىياد
لەمە ھەر كەسى ترى دووقچارى مەرگ دەكرىدەوە، گەر ئىمانى بە
موسأ ھىتابا.

دووهەم: ئەوهى نزىكە لە كوشك دەزانىت چى تىدا بۇو دەدات.
ئەوهى فېرۇعەون پلانى بۇ دادەپىزى، لە راستىدا چاۋىنک لەنىتو
كوشكى دۇزمۇن بەسۇودىرە لە ھەلكىشانى ھەزار شەمىزى بە
پۇويىدا.

سىيەم: زۇر جار ئاشكراكىرىنى ئىمان جىگە لە خاۋەنەكەي
سۇودى بۇ ھىچ كەس نىيە، سۇودى بۇ خاۋەنەكەي
ئەوهى بە كوشتنى دەچىتە پىزى شەھىدانەوە، وەك

ئاسىيائى خىزانى فيرۇعەون، زۇر جار دەربازكىرىنى دەعوه و بانگەواز زۇر گىنگىترە لە دەربازكىرىنى تاکەكان، ھەلبەت ھەلەين گەر پىمان وابىت، ئەو كاتەي ئاسىيا ئىمانى ئاشكرا كرد بىئاكا بۇوه و خۇرى بە هيلاك بىردووه، ياخود پىمان وابىت وەپازىتى كچەي فيرۇعەون دەرئەنجامى سزاڭانى لە پېش چاول نەگرتۇووه، وەك ئەوهى خۆشەويىست دەفەرمۇيت: «كەورەي شەھيدان حەمزەي كورى عەبدولمۇتەلبىپ و پىاويك بەرەنگارى دەسەلاتدارىكى ستەمكار دەبىتەوه و دەكۈزۈت». ھەلبەت ئەو ھولەي وەپازىن و خۇپاڭرى و ئارامگىرييەكەي سەرچاوهى هىزى ئىمانە، وەپازىن بەپىنى لۇزىكى ئەمرۇ لە خزمەتكارىك زىاتر ھىچى تر نەبۇو، فيرۇعەونىش بەو ھەموو هىز و دەسەلاتتى خەلکى بە خودايىان دەزانى و دەيانپەرسە، سەيرە خزمەتكارىكى سادە بە ئاشكرا تەحەدای فيرۇعەون بىكەت، بەراستى ئازايەتىيەكى تەواو بىتىنەيە.

وانەي سىيەم

ئىمان كاتىك لە دلى مەرۇف جىڭىر دەبىت،
خاونەكەي لە پىكەتەي گۆشت و خوينەوه دەگۈزۈت بۇ
شاختىكى پتەو، كە بۇ ھىچ كەس ناچەمەتەوه.
مسۇلمان لە ھەموو سەرددەمكدا بەمجرورەيە
ئاسىيا ئافەتىكى نەرمۇنيانە و ئارام دەگۈزۈت لەسەر ئازارى
لەخاچدان.
قۇداھىنەرېكى لاواز بەھۇى هىزى ئىمانوه وەك شاختىكى پتەو
خۇپاھەگرى.
بىلالى ئازا لمى داخكراوى بىبابان كار لە دەرروونى ناكلات، بەردى

ئۇمەيیە ئوپى خەلەف ورھى ئەۋى خاو نەكىدەوە.
بە دەنگىكى دلىز لە بەرانبەر ئازارى سەتكاراندا
ئاوازى ئەھەد ئەھەدى دەچرى.

ساحيرانى چىرۇكى موسا
بەرەنگارى موسا بۇونەوە.
دوای ئەوهى ئىمانيان ھينا
دەست و قاچيان بە راست و چەپ قىتىزرا
بە رووى فيرۇعەوندا وەستانەوە

بە زارى پې لە ئىمانەوە هاوارىيان كرد: «إِنَّمَا نَقْصَى هَذِهِ الْحَيَاةَ
الْأُدْنَى» (طه).

«تو ھەر تەنبا لە ژىنى ئەم دونىيابىدا دەستت دەپوا.»
خۆشەویست بە روونى باس لە ئازارى مسولمانانى پىشىن
دەكتات، وەك ئەوهى بۇخارى دەگىزپىتەوە: ئومەتانى پىش ئىۋە پىاو
دەگىرا چالىكىان لەسەر زەۋى بىز ھەلەدەكەند و تىياندەكرد، دواتر بە^{٢٧}
موشار دەيانكىرد بە دوو بەشەوە، يان بە شانە ئاسىنىن، گوشتى
جەستەيان دەپنى، بەلام ئەمە نىدەبۇوه ھۆكاري وازھىنانيان لە^{٢٨}
ئايىن، ھەموو ئەم ئازارانە دەبىتە شىرىينى و ئامانجى كېشتن
بە بەھەشت، ھەموو ئەمانە بەخشىنى پەروەردگارە بە بەندە
تايىەتكانى.

پەروەردگارت پاراستىقى
لەوانىيە ئازام نەگىرت لەسەر تاقىكىرىنەوە
ھەر بۇيە لەسەرى ھەلگرىتىت
دەخللىت بىم، كاتىك دووجارى تاقىكىرىنەوە دىيت، خوت بە
دەستەوە نەدەيت.
دروشمى ھەمىشەيىت لە رووى تەواوى ملھوراندا، با گوتهى

منتدي إقرأ الثقافي

وانەی پىنچەم

ملھورەكان لە ھەموو کات و سەردەمىكدا يەك جۆر مامەلەيان
ھېيە، ناو و كەرسەكانى مامەلەكىدىنيان دەگۈرىت، بەلام ھەموويان
بە جياوازىي قۇنانغەكان خاوهنى يەك لۆزىك و يەك جۆر
بىرکەرنەون، فيرعەون دەكۈزىت و لەسىتدارە دەدات، سەتكاران
ئىبراھىم فرىز دەدەنە نېتو ئاگىرەوە، ئومەيىيە و ئابوجەھل تۈندىرىن
ئازارى ئىمانداران دەدەن.

شىوازى جياواز دەگرنە بەر، يەكىان مال و دارايى ئىمانداران
داگىر دەكات و ئەوى تريان دەيانخاتە زىندانەوە، يەكىكى تريان
دەسترىزى دەكاته سەر ئابرويان، ئەوى تريان مالىيان دەپوخىتىت
يەكىكى تر نەوهەكانىان دەكۈزى ملھورەكان بە گەمەنەيىان شوينىپىنى
يەكترى ھەلەگىرن... زۇربەيان ھمان دەرئەنجامىيان ھېيە بە
درىزاىي مىڭىز لە داھاتووېش ھېچ كات ملھورەكان كوتايى نايەن.

بهلهک و کهچهل و نایینا

بوخاری و موسایم له خوشەویسته و ده گیترنەوە: سى كەس لە^١
بەنى ئىسرائىل ھەبۇون بهلهک و کەچەل و نایینا يەك پەروەردگار
ويستى تاقىيان بىكانەوە، فريشته يەكى لەسەر شىوهى بىاوىتكى نارده
لایان، فريشته كە هاتە لاي بهلهكە و پىنى گوت: چى دەخوازىت؟
خەلکى بىزىم لى دەكەنەوە، ئاواتخوازى پىست و پەنكىكى جوانم.
فريشته دەستى بە جەستەيدا هيئنا و بۇوه خاوهنى پىست و
پەنكىكى جوان.

فريشته: چ مالىك دەخوازىت?
- وشتى

- فريشته وشتىه مىيەيەكى هەراشى ئاوسى لەسەر گوانى
دايە و پىنى گوت، خودا پىت و فەرى تى بخات، پاشان هاتە لاي
كهچەلەكە و پىنى گوت چى دەخوازىت؟

- خەلکى بىزىم لى دەكەنەوە دەممە وىت قىزىكى جوانم ھېبىت.
فريشته دەستى هيئنا بە سەريدا و بۇوه خاوهنى قىز و پەچىكى
جوان.

پاشان فريشته پىنى گوت: دلت چ مال و دارايىكە دەخوازىت?
- گوتى: رەشەولاخ... مانگايەكى ئاوسى پى بەخشى و پىنى گوت

خودا پىت و فەرى تى بخات.

پاشان فريشتهكە هاتە لاي كابراي نابينا و پىتى گوت چى دەخوازىت؟

- ئاواتە خوازم پەروەردگار دوو چاوى ساغم پى بىدا تا خەلكى پى بىبىن.

فريشته دەستىكى هيىنا بەسەر چاويدا و چاوى چاك بۇوه، پاشان پىتى گوت: دلت ج مال و دارايىھك دەخوازىت؟

- مە.

فرىشته مەرىتكى زاوى بەرخ بەبەرى پى دا.

ئىتىر وەردىوردە ئازەلەكان زۇر بۇون، ئەوانىش بەرھەميان دەھىننا،

ھەركىيان دەولەمند بۇون، ئەويان بۇوه خاوهنى دۆلىك وشتىر و ئەوى ترىيان بۇوه خاوهنى دۆلىك رەشەولاخ. ئەوى ترىيان بۇوه خاوهنى دۆلىك گەلەپان. دواي ماوهىك فريشته يك لە شىوهى ئەوساي بەلەكە كە هاتەو بۇ لاي و پىتى گوت: پىياوتكى ھەزارى داماسى لىقەوماوم، سەر لە ھىچ لايەك دەرناكەم و ھىچ چارە و دەرەيەكم نىيە، جەڭ لە خودا و ھيمەتى تۆ نەبىت، جا تو بىت ئەو كەسى كە ئەم شىۋە جوانە و ئەم لەشە جوانە و ئەم مالە جوانە زۇرەي پى داۋىت، وشتىرىكم بىدەرى تا لەم سەفرەمدا خۇمى پى بگەيەنمە مال و مەنزلى خۇم.

كابرا گوتى: خاوهن بەش زۇرن بەر تۆ ناكەۋى!

فرىشتهكە گوتى: وەك ئەوهى بىتىناسىم وايە، ئەرى تۆ ئەو پىياوه بەلەكە نەبووپىت، خەلكى بىنزا لى دەكىدىتەوە و ئەو ھەزارە نەبووپىت كە خودا دەولەمندى كەدىت؟

- نەخىر من ئەم دەولەمندى و جوانىيەم لە باوبابيرانەوە بۇ

ماوهتەوە، ئەوانىش ھەر ھەبۇون.

فرىشتە: گەر درق دەكەيت خودا وەك جارى جارانى خۆتلىنى بکاتەوە.

پاشان لە شىيە و شكلى پىشىووى كەچەلەكە چوو بۇ لاي و پىنى گوت:

چى بە بەلەكەكە گوت دىسان بەمېشى وا گوت، بەلەكەكە چىسى بە فرىشتەكە گوت، دىسان كەچەلەكەيش ئەۋەھى پى گوت، فرىشتەكەيش گوتى: ئەگەر درق دەكەي، خودا وەك جارى جارانى خۆتلىنى بکاتەوە! دواتر لە شىيە و شكلى پىشىووى نابىنالەدا ھاتەوە بۇ لاي و پىنى گوت، پياويىكى ھەزارى دامامى دەپتىوارى لىنى قەوملاوم، سەر بە ھېچ لايەكدا دەرناكەم، سا مەگەر بە پېتىوانى خودا و دواتر ھىمەتى تزوو بگەمەوە مال و مەنزىلى خۆم، جا تۇو ئەو خودايەي كە چاوهكاني چاڭ كەرىدىتەوە، مەرىنەم بەھەرى، بەلكۈو لەم سەفەرەدا پىتى بگەمەوە مالەوە، كاپرا گوتى: ئاي! مېنىش وەك ئىستىاي تۇ نابىنابۇوم، دەزانام نابىنابىي چەند بەسوئىه، خودا چاوى چاڭ كەرمەوە، سەرەپاي ئەوە ھەزارىش بۇوم، دەيشىزانام ھەزارى چەند ناخۇشە، كە وايە بە ئارەززۇرى خۆت چىت دەۋىت بۇ خۆت بىبىه، چى دەھىلىتەوە بۇ من ئارەززۇرى خۆتە، ھەر چى بېبىت لە پىشىوابى خودادا، دەست ناھىنەم بېنگەت.

فرىشتەكە گوتى، مالى خۆت بۇ خۆت، من فرىشتەم و پىتوىستم بە مال نىيە، پووداوهكە ئاوايە تۇ و بەلەك و كەچەل لە لايەن پەروەردگارەوە تاقى كرانەوە، خودا لە تۇ رازى بۇو، لېت خۇش بۇو، بەلام لە ھەر دوو ھاپىيەت نىكەران و ناپازىيە.

منتدي إقرأ الثقافي

ئىعەتەكانى پەروەردگارت پىتوه دىيار بىت و ھاوكارى و دەستگىرۇيى ئەوانى تر بىكەيت. دۇران و شىكتىھىنان لە تاقىكىرنەوەي دەولەمەندىدا ئەوەيە، كە وەك ھەزاران بىزىت و دواترىش خودا وەك دەولەمەندان لېپىچىنەوەت لەگەل بىكات. سەركەوتن لە تاقىكىرنەوەي دەسەلات بەرپاكارنى و دادپەروەرىسى و يارمەتىدانى ھەزارانە. شىكست و كەوتن تىيدا ئەنجامدانى سىتم و نادادىيە دېزى ئەوانى تر. كاتى هىزىز و دەسەلات تووشى سەركىشى كەدىت، بىر بىكەرەوە لە هىزىز پەروەردگار بە سەرتدا.

كاتىك ھاوسمەرگىريت دوا دەكەويت دلىبا بە تاقىكىرنەوەي پەروەردگارە.

پەروەردگار دەيەويت بىزانتىت چى دەكەي، ئارام دەگرىيت ھەتا ئەوەي ھاوسمەرت پى دەبەخشىت، ياخود پەنا بۇ داۋىنپىسى و كارى نەشياو دەبەيت.

كاتىك بەخشىنى مندال دوا دەكەويت چاوهپوانى پەروەردگارە لىيت، دەيەويت بىزانتىت چى دەكەيت، ئارام دەگرىيت ياخود كوفرى نىعەت؟

بە خۆتدا دەچىتەوە و داواى لىخۇش بۇون
لە پەروەردگارت دەكەيت
يان نىڭەران دەبىت و
هانا بۇ ساحير و فالكىر و
دەجالەكان دەبەيت؟
بىر بىكەوە
كاتىك بەخشىنى مندال
بە زەكەريا دوا كەوت
پەروەردگار لە مىحرابى نويىزدا

مژدهی بەخشىنى كۆرپەی بىن دا.

ئىمە ئەو مىللەتەين

لە كەنۇوشدا

داوا لە پەروەردگار دەكەين

لە مىحرابەكاندا وەلاممان دەدرىتەوه.

وانەي دووهەم

گرينجىي سوپاسكۈزاري نىعەمەتكانى پەروەردگار بە زمان و
ئەندامەكانى جەستە بە شىۋىھېك ھىچ كامىيان جىتىگەي ئەوى ترىيان
ناڭرىتىھەو. پەروەردگار دەيھەۋىت بە پۇونى سوپاسكۈزاري لە¹
زارى خۆتەو بىيىتىت، ھىچ كەس ھىتىدەي پەروەردگار حەزى بە²
سوپاستكۈزاريي نىيە، دەيھەۋىت بىيىتىت چۈن مامەلە لەگەل ئەو ناز
و نىعەمەتانە دەكەيت كە پىتى بەخشىويت.

پۇڙدى و پەزىلى

لە گىرتەوهى مال و دارايىدا نىيە

بۇچۇونىكى بەسۇود دەزانى و

دەرىنابىرىت، ئەمەيش ھەر پەزىلىيە.

بىتەنگبۇونت لە كەواھىيەك

بەھۇيەوە مافىك دەگىپىيەوە

بۇ خاونەن مافەكەي پەزىلىيە.

دەتوانىت كىشەي نىوان

دوو ھاوسر چارھسەر بکەيت و

ئەنجامى نادەيت، پەزىلىيە.

زەرفىكى قورسى دەستى پېرە پىاوىنەك

لە پىكەيەكدا دەبىنەت و ھاوکارىي ناكەيت

بە هەمان شىتوھ رەزىلىيە
پېپوارىتىكى پەراگەنە
لە پىنگە ھەلناڭرىت، ئەۋەيش پەزىلىيە
ناوى پەيامبەرەكەت دەبرىت و
دروودى لەسەر نادەيت پەزىلىيە

بە بۇونى لە دەرئەنجامى پەزىلى بېروانە لەم چىرقەدا.

كاپراي گول بۇوه خاوهنى دونيايەك وشتر، بەلام ئامادە نەبۇ
تاکە وشترىك بىبەخشىتە كەسىك كە بەزەللىيلى ئىپ پارايەوە «دواى
خودا ھىچ كەس شك نابەم جىگە لە تۆ»، پەروردىگار تەواوى
وشترەكانى لى سەندەوە، بېروانە دواپۇزى كاپراي كەچەل بە كۈى
كەيشت لەكەل ئەوهى خاوهنى دولىك مانگا بۇو، بەلام بەرجاوى
تەنگ بۇو لە بەخشىنى تەنها مانگايەك، باباى ڏىير كە پابىردووى
خۇى وەبىر ھاتەوە، بە ڏىيرى مامەلەيى كىرد پىنى كوترا پەروردىگار
بەرەكەت بخاتە مال و دارايىتەوە.

ھەندىك جار بەھۆى تاکە ھەلوىستىكەوە بۇ ھەميشە لە لووتىكى
سەربەرزىدا دەمەننەتەوە. بە پىچەوانەوە دەكىرىت تاکە ھەلوىستىك
بىتىه مايەي لۇوتىشكاندى ھەميشەبىت. زيانى مرۆف گوزارشە لە
ھەلوىست، ھۇشىيار بە لەوهى كە تىتىدا بکەۋىت.

وانەي سىيەم

دەولەمندى واتاي خۇشەويىستى پەروردىگار نىيە بۇ مەرۆفەكان،
ئەو كەسەي مال و سەرمایەي ھەيە ماناي وانىيە خۇشەويىستى
پەروردىگارە.

گوزارشىتىكى جوان لەم بارەيەوە گوتراوە
پەروردىگار تەواوى دونياي بەخشىبە سولەيمان و نەمرۇد

كەر مال و دارايى نرخىكىيان ھەبا و پىتوھرى جىاوازىي نىوان
 مەرقەكان بوايە
 بە دلىيابىيەوە پەروھردىگار پىتكەوە
 نېيدەبەخشىيە پەيامبەرىتىكى وەك سولەيمان
 و مەھوبىتىكى وەك نەمرود.
 پادشا و دەسەلاتدارانى پۇم
 بە كەوچكى ئالتۇونى نانيان دەخوارد
 لەسەر رايەخى ئاورىشىم دەنۇستن
 موحەممەدى ئازىزىي پەروھردىگار
 چەند رۆز لەسەر يەك لە مالەكەيدا ئاڭر نەدەكرايەوە.
 لە رۆزى خەندەقەدا بەردىكى بە سكىيەوە بەستبۇو
 بە مندالى لە بەرانبەر بىرىك پارەمى كەمدا شوانىي بۇ
 دەولەمندەكانى قورپەيش دەكىرد
 سەردارى مەرقۇيەتى بە ھەزارىي ژيا
 بە ھەزارى دونييائى جى هيشت
 كاتىك وەفاتى كرد قەلغانەكەي رەھنى باباينەكى جوولەكە بۇو.
 چەندە سەپىرە بەرىزىترين و ئازىزىترين
 دروستكراوى خودا بەمشىۋەيە ژياوه.
 جوانلىقىن قوتا�انە فىتكەرنى ئاكارە كۈمەلايەتىيەكان لە كاتى
 بۇونىدا سوپاسى پەروھردىگارى دەكىرد. لە نېبوونىشدا ئارامىيى
 دەگىرت. پەروھردىگار خاوهنى راستەقىنەتى تەواوى بۇون و جىهانە
 كاتىك دەركات بە سەردا دەكتەوە و پىتىدەبەخشىت، بە دلىيابىيەوە
 شتانيكت پىن دەبەخشىت كە تو خاوهنى نىيت... كاتىك لىتىدەگرىتەوە
 و پىتنابەخشىت بە دلىيابىيەوە شتانيكت لى دەگرىتەوە كە تو خاوهنى
 نىيت، هىچ كات چاوت لە دەستى خەلکى نەبىت... بە درىزايى مىزۇو

بە پىچەوانەي مسولمانانە و بىياوهەن خاوهەنى زۆرترین مال و دارىسى بۇون، لە راستىدا دەولەمەندى لۆمەكراو نىيە. خۆشەویست دروست و ئىتاي ئەم بايەتە دەكات، كاتىك باس لەوە دەكات باشترين مالى حەلال ئەو مالەيە كە لاي مرۆقى مسولمانە.

ورىا بە كاتىك كەمدەست و هەزارىت وە هەست نەكەيت ھۆكارەكەي تۈورپەيى پەروەردگارە لە تو... كاتىك نەخۆشى و بىمارىي بەرۈكت دەگرىت، وە هەست نەكەيت پەروەردگار دەيەويت سزات بىدات... پەروەردگار حەكىمە بە حىكەمتى خۆى پىتىدە بەخشىت و لىتىدە گىرىتىوە.

مرۆقى مسولمان ناكاتە پلەي ئىمانى بالا تا ئەو بىروايمە لا دروست نەبىت، كە پىنەدان و لىنگرتەوەي پەروەردگار بەخشىنە.

وانەي چوارەم

پزىشكى راستەقىنە لە ئاسمانە، پەروەردگار بىرەزىنېكى نەزىركى، لە ساتىكى كەمدا ئامادە ساز كرد، بۇ ئەوهى پەيامبەرىك بەينىتە دونياوە.

ئەيوسى ئازىز و پەيامبەر چەندىن سال بە ئازارى بىمارىيە و نالاندى، پەروەردگار بە مىھەبانىيە و پىتى فەرمۇو {أَنْكُضْ بِرِجْلِكَ هَذَا مُتَّسِلْ بِأَرْدَ وَشَرَابَ} (ص) «پاي خۇت بىكتە بە زەمیندا، كە ئەمە سەرچاوهى بۇ مەلەكىردن دەست دەدا و چايگىشە، دەشكى لىنى بخوييەوە.» جارىكى تر گارايىوە ژيانى ئاسايى خۆى.

دۇستى پەروەردگار زەكەريا بە نزاى پىر بەزەيى دەستى ئاتاجى بۇ پەروەردگار بەرز كرده و بە نزاى {رَبِّ لَا تَذْرِفْ فَزَرَّا} (الأنبياء) پەروەرنىدەم ھەر بەتەنیم مەھىلەوە، پىتىسىتى و بەندايەتىي خۆى دەسەلمىتىت پەروەردگار بە دەم داواكەيەوە ھات و يەحيائى پىن بەخشى.

باباى بىلەك تەواوى پزىشىكەكان دەستەوسان بۇون لە چارەسەرى پەروەردگار بە فەرمانى (كىن)، شىفای بۇ نارد ھەر يەك لە باباى كەچەل و نابىنا بە ھەمان شىيە. ديوىكى ترى ئەم بابەتە بەھەندوھەرگرتى باباتى بەدەمەوھەچۈونى پزىشىك و چارەسەرە، ھەلبەت بابەتى پشتىپەستن بە پزىشىك و زانسى پزىشىكى پىچەوانە پېشىپەستن بە پەروەردگار نىيە... كەر پەروەردگار مەيلى ھەبىت لە سەر دەستى يەكىك لە مەرقۇشە كان شىفای بۇ دەنیزىت، بە دەلنىيە وە كەر وىستى نەبىت تەواوى پزىشىكانى دونيا ناتوانىن چارەسەرى بىكەن، لەگەل ئەوهى ئىتمە هانا بۇ پزىشىكەكان دەبەين، وەرن با پىكەوە بىر لە پزىشىكى شىفادەرى راستەقىنە بکەينە وە، لە راستىدا پەروەردگار بە گۈينگىيە وە تىشكى خستووهتە سەر پىتويسىتى كەرەستە دونىيە كەن بۇ مسولىمانان.

شىفادەرى راستەقىنە پەروەردگارى جىهانە.

دەرمانەكەت بىخ، چون ھۆكاري شىفای نەخۆشىيە كانە.

پىش بەكارەيتانى ھەر دەرمان و چارەسەرىك بە زمان و بە دل نزاي شىفا بۇ پەروەردگار بەرز بکەرە وە، وەك خۆشەوېست فيرى كردوين (أنت الشافى؛ لا شفاء إلا شفاؤك، شفاء لا يغادر سقما) «شىفادەر بە راستى ھەر خۆتى، شىفا و چاكبۇونە وە ھەر لاي تويە، شىفایەكى تەواو كە هىچ دەردىك نەھىلىنى.»

مهی

نه سانی ده گتیرته و خوشویست فهرمومویه تی: (خوتان بپاریز ن
له مهی، چونکه دایکی ته اوی تاوانه کانه). له رابردودا پیاویکی
خودا په رست هبوو، ئافره تیک گری عیشى بۇ کابراي خودا په رست
تاوى سەندبۇو، جارييەكەی خۆئى نارد بۇ لاي کابراي خودا په رست.
کەنیزەكە پېنى گوت: پېتىستمان پېتە بۇ ئەوهى گواھييەكمان بۇ
بىدەيت، کابراي خوداناس لەگەل کەنیزەكەدا كەوتە پى تا گەيشتنە
كۈشكۈك. كەنیزەكە ته اوی دەرگاكانى داخست تا گەيشتنە ڈورىيەك،
ئافره تى دلسۇوتاۋ بە ئامادەيى خزمەتكارىيەك و جامىنگ مەی لە
چاوه پوانىدا بۇو.

ئافره تەكە گوتى: سويند بىت باڭھېشتم نەكىرىدوویت بۇ
گواھيدان، باڭمۇ كىرىدوویت بۇ ئەوهى لەكەلم بخويت، يان ئەو
پېتە مەيە بخۇيىتە و، ياخود ئەو مندالە بکۈزىت.
کابراي خوداناس بە ناچارى گوتى: پېتىكىك لەو شەرابەم بىدەرى،
پېتىكى خواردە و دواتر گوتى: زياترم پى بىدە... ئەوندەي
پېتە چوو تا كەوتە تاوان لەگەل ئافره تەكە و دواتريش مندالە كەيشى
كۈشت. خوتان لە مەي بپارىز ن پەروەردگار ئىمان و مەيخۇرى لاي
مرۆغىنگ كۆ ناكاتە و.

وانەي يەكەم

بەختىكى باشمان هەيە گەر زيان ھەميشە دوو ھەلبۈزۈرىنى چاکە و خراپەمان بخاتە بەردەست... بەخشىنى ھەلبۈزۈرىنىكى لەو شىوه يە بەخشىنىكى پەروەردگارە و دەكىرىت ھەموو كات بەردەست نېيت. ھەندىك جار ھەلبۈزۈرنەكان دەمانخەنە نىوان دوو حالەتەوە، شىرينىكە يان تاللىرىنىيانە، رېيك وەك ئەوهى پىشەوا عومەرى كورى خەتتاب دەفەرمۇنىت: بلىمەت ئەو كەسە نىيە خىر لە شەر جوودا دەكاتەوە، بلىمەت ئەو كەسە يە ئاسانتىرىنى نىوان دوو خراپە دەزانىتت.

ھەلبۈزۈرنى سووكتىرىنى خراپەكان بە ھەمان شىوه يە، بىنەمايەكى گرىنگى زانسى ئۇسۇل و شەرىعەت، بەلام ئەوه ئازەززو و بىركرىنەوەي ئىيمە نىيە كە خراپەي كەمترىن زيان دەستتىشان دەكات، ھەلبەت ئەم بابەتە لە رېىى دەرئەنجام و دەرھاوىشتە كانى ئەو بابەتەوە دەستتىشان دەكىرىت وەك ئەوهى كابراى خودناس پىتى وابۇو خواردىنەوەي پىنكىنگى شەراب كەمترىن زيانى ھەيە لە تەواوى تاوانەكانى تر، بەلام دەرئەنجامەكەي بە پىچەوانەوە بۇو... لە راستىدا گەر بىكىرىت مەرۆف ھېچ يەكىك لە خراپە و تاوانەكان ھەلەبۈزۈرىت، ئامە بىنەرەت و باشتىرىنە ھەندىك جار ئەوهى واي دەبىنى خراپەيەكى بچوو كە لە راستىدا دەركا و دەلاقەي خراپەيەكى گەورە و ئاڭرىنگى بلىسەدارە.

تۇ بىروانە كابراى خودناس پىتى وابۇو مەترسى خواردىنەوەي مەي سووكتە لە زينا و كوشتن... بىشاڭا لەوهى دواي نوشىرىدىنى مەي دەكەويتە تاوانى كوشتن و داۋىتىپىسىيەوە بە ئاسانى كەوتە نىيو ئەو تاوانەي كە سەرەتا خۇى لى دەپاراست.

وانهی دووهم

ئوانهی هەميشە چەند ھەلبژاردهيەكى دىيارىكراو دەخنە بەردهست، دەيانەويت عەقلت زىندانى بىكەن لەنيوان تەنها دوو ھەلبژاردى سەنورداردا... دەيانەويت پېتلىن، ئەوهى بەردهستە تەنها ھەلبژاردن نىيە كە ئەوان بۇت پېشىيار دەكەن... زۇر جار ئەم بابەتە لە ڙيانماندا پوودەدات، نمۇونەيەكى سادە، گەر سەردىنى ھاپرىيەكت بکەيت و پرسىيات لى بىكا: چا دەخۇيىتەوە يان قاوه... ھەلبەت ھاپرىيەكت لىرەدا تۆزى خستە نىيوان دوو ھەلبژاردهوە، كە سىيەمى نىيە... ھىچ ھەلبژاردىنىك نىيە جەڭ لە چا، يان قاوه.

ھەندىك جار ئەو رېنگەيە، ياخود ئەو دوو ھەلبژاردىنى دەخريتە بەردهست ھەردووكىيان ھەلەن... دەيانەويت ناچارت بىكەن يەكىنکە لە رېنگاكان ھەلبژيرىت بە گومانى ئەوهى يەكمىان زيانى لەوهى دووهەميان كەمترە... زۇر جار دەكىرىت رېنگەي سىيەم ھەبىت، بەلام تۆز لەو ساتەدا ھەستى پىن نەكەيت و عەقلت بە لايدا ناچىت بەو پېتىيە لە رېزى ئەو ھەلبژاردىناندا نەبۇوه كە خراوەتە بەردهست. بلىمەت بە لە كاتى كىتشە و پووداوهكاندا بە وريايى مامەلە بکە، بىر لە ھەلبژاردىنى سىيەم بکەرهوە، جياواز لە لىستى ئەو ھەلبژاردىنانە خراوەنەتە بەردهست.

وانهی سىيەم

پەروەردگار ڙيانى بىرچە و ئاوهزى بەخشىيە تەواوى پووهكەكان، پۇچى بىئاوهزى بەخشىيە ڙيانى ناژەلان. ئاوهز و پۇچى بەخشىيە ڙيانى مەرقەكان.

مرقۇف بەبى ئاوهز دەبىتە ئاژەل جەڭ لە تىزكىرىدى ئارەزووهكانى

ھىچ ئامانجىيىكى ترى نىيە. عەقل بۇيە وا ناونراوە، چۈون دەبىتە جله و گىرى مەرۆف، ماناي ئەوهى جله و گىرىيى دەكا لە ئەنجامدانى كارىكى نەشىباو كە شايىستەي پىكە و مقامى مەرۆف نىيە ھەر بەم ھۆيەوە مەرۆفلى شىت ھېچى لەسەر نىيە، ھەر كارىك ئەنجام بىدات كەس لۆمەي ناكات. مەرۆف بەھۆزى عەقلەوە بەرپرسىيارە بەرانبەر كار و كىردىوە كانى... .

ھەلبەت ئەمە لە كاتىكدا يە كەر نا ئامادەيى ئاواھەز قەدەرى پەروەردگار بىت. بە پىنچەوانەوە ھەر كەس بە دەستى خۆى ئەم دۆخە، واتە نائاكايى عەقل بەرھەم بەھىتىت بەرپرسىيارە لە تەواوى كار و جوولەكانى خۆى، ھەر كەس، مەى بخواتەوە و سەرخۇش بىت و كەسىك بکۈزىت... بە دلىنابىيەوە بەم ھۆيەوە دەكۈزۈتىتەوە... تىناكەم بۆچى ھەندىك كەس دەيانەويت خۇيان بخەنە پىزى ئازەلانەوە؟

پەروەردگار بەھۆزى عەقلەوە پىزى لە تەواوى مەرۆفەكان ناوه، ئىتىر پىنچەوانەكەي كارەساتىتكى گورەيە... .

دەگىتىنەوە كاتىك عەبدولەحمان داخل سەقەرى قورپەيش گەيشتە ئەندەلۇوس، گۈزەيەك مەيىان پېشىكەش كرد، لە وەلامدا گوتى. من پىتويسىتم بە شىتگەلىكە عەقل و ئاواھەمى زىاد بکەم، نەوهەك پىنى كەم بکەم... لەكەل ئەوهى مەيخواردىنەوە بە يەكىك لە تاوانە كەورەكان ھەزىمار دەكىرىت، بەلام باباي مەيخۇر بە ھۆيەوە لە ئىسلام ناجىتنە دەر، خۆشەويىست ويتىنai دلى مەرۆفەمان بۇ دەكەت بە خانوويەك، كە تىيدا ئىيمان و مەى پىكەوە لەزىزىر سەقەفى ئەو خانووەدا كۆنابنەوە، بۇونى يەكىنikiان دەبىتە مايەي دەرىپەراندىنى ئەوى تريان.

وانهی چواردهم

دونيا خانه‌ی تاقيكىرنەوهى، بەم ھۆيەوە ليوانلىوە لە نارەحەتى
و تاقيكىرنەوهى، مەرۆف دووچارى دوو جۇر لە تاقيكىرنەوهى دېت،
ئەوهى بە سروشى خۇرى پىنى خۇشە، ئەوهىشى پىنى ناخوشە،
واتە هەندىك جار تاقيكىرنەوهى بەدەختىمى مەرۆف لەو باپتەوهى
سەرچاوه دەگرىت كە بە سروشى مەرۆيى خۇرى حەز بە بۇنى
دەكتات. يوسفى جوانخاس (سەلامى خوداي لى بىت)، دووچارى مەر
دوو تاقيكىرنەوهى كە هات، پەروەردگار بە هەر دوو جۇرەكە گرفتارى
كرد، خۇشەويسىتى زۇر و پقلېبۈونەوهى زۇر

پقلېبۈونەوهى زۇر فېرىتى دايە بىرى كەنغانەوهى

خۇشەويسىتى زۇر فېرىتى دايە كونجى زىندانەوهى

سەيرە! ئەمە حالى خەلکىيە لەگەل يوسفى پاستىگى... دەبىت
حالى يوسف چۈن بىت لەگەل خەلکى؟ يوسف لە تەواوى
تاقيكىرنەوهەكاندا سەركەوتتو بۇو لە پقلېبۈونەوهى براكانى ۋارامى
گرت، لە خۇشەويسىتى شىتىانەي زولەيخا ۋارامى گرت... بەھى
ستەم و پقى زۇرى براكانىيەوهى وەك ئەوان پەفتارى نەكىد و
نەھات ئاستى براakanىيەوهى... خۇشەويسىتى زۇرى ھاوسمەرى عەزىز
دەستەمۇي نەكىد. بىرۋام وايە بەلای تاقيكىرنەوهى پق ئاسانتە لە
بەلای تاقيكىرنەوهى خۇشەويسىتى.

گەر دووچارى ئەو كەسانە بۇوين كە پقمان لىيان بىت

ھەولمان پى نادات بەوهى دەمان دەيخوازىت

گەر گرفتار بۇوين بەو كەسى خۇشمان دەۋىت

دەگرىت پامانبىنىشىت بەرەو حەرامىك كە بە فيترەت مەيلمان

بۇي ھەيە

یوسف گەنجیکى جوانخاسى ھەلکە و تۇو وەك ھەموو پىاوىيکى تر
ئارەزۇوى ئافرەتى دەكىد، بە ئاسايى ئەو فيترەتەي كە پەروەردگار
مۇقۇھەكانى لەسەر دروست كردىووه.

ئارامى گرت و دەستى گرت بە پېتۈيتنى پەروەردگارەوە
ئارامگىرى لەسەر ھاۋڙىنى عەزىز قورسەت بۇو لە ئارامگىرى
لەسەر سىتمى براكانى.

دوو قاچى دارين

موسليم له سەحىخەكىدما دەگىتىتەوە، خۇشەویست فەرمۇرىيەتى:
ئافرەتىكى كورتەبالاي بەنى ئىسرايىلى لەنېوان دوو ئافرەتى
بالابەرزدا پىكەوە پىيان دەكرد، دواتر لە دار دوو قاچى بۇ خۇى
دروست كرد و (بالاي خۇى بەرز كرد) و پاوانە و پامورە پې بە
پىتى لەپى دەكرد، پېرى كردىبو لە مىسىك كە بۇنخۇشتىرين بۇنە،
دوايسى پەيشت بۇ لاي دوو ئافرەتكە و لەكەلىاندا پىتى دەكرد،
نەيانناسىيەوە، لەكەل پىكىردىدا پامورە و پاوانەكانى دەجۇولاند،
بۇنى مىسىكى بلاو دەكردەوە.

وانەي يەكەم

ئافرەتىكى دەشتەكى كەچەكەي لە سەرەتەندى ھاوسمەركىرىدا بۇ،
ئامۇزىگارىي دەكرد و دەيگوت: با ھاوسمەركەت جەك لە جوانىت ھىچى
ترت نەبىيەت، جەك لە بۇنى خوش ھىچ بۇنىكى ترتلىنىڭات، باش
بىزانە چاڭرىن بۇن بۇنى خوشە، ئەم ئامۇزىگارىيە پوخت و كورتکراوەيە
كىشتىگىرە، ئەزمۇونى چەند سالەي ئەم دايىكەي بۇ كەچەكەي.
خۇپازاندەوە كەورەترين داواكارىي پىياوانە لە ئافرەتان.
خۇبۇنخۇشكىردىن قەشەنگىرىن خۇپازاندەوەيە.

دەبىتە لوتکەی سەرنجراکىشانى پىاۋ، چاو و لۇوت و دلى پىاۋ داگىر دەكەت.

ئەوهى لەم فەرمۇودەيەدا ھاتۇوە لە بارەي سەركۈنە كىرىنى بۇنخۇشىيە وە

لە راستىدا ئەم سەركۈنە كىرىنى بەھۆى خودى بۇنە خۆشەكە وە نىسە، بەلكۇو بەھۆى جىگە و چۈنۈتىي بەكارەتتىنە وە يەتى، ئافرەت بەرپرسىيارە لەوهى جىگە لە ھاوسەر و مەحرەمە كانى جوانىيەكەي بۇ ھېيج كەسى تر نەخاتە روو.

وەك لە فەرمۇودەي خۆشەويىستىدا ھاتۇوە: «ھەر ئافرەتىك بۇنى خۆش بىالە خۆى و لە مال بچىتە دەر، بۇ ئەوهى خەلكى بۇنى خۆشى ھەلبىزىن، ئەوه زىناكارە». ھەلبەت ئەم فەرمۇودەيە خۆشەويىست لە بابى تىسانىن و قىزەونكۈنى باباتكەيە، نەوهەك مەبەستى زىنای راستەقىنە بىت، كە بە ھۆيە وە بىكەرەكەي سزا دەدرىت.

لە ئىسلامدا بابەتىكى ھەستىيار ھەيە كە پىنى دەگۇتىرىت (سد الذرائع)، حىكمەتى ئىسلام دووربىنە، چاوهەپىنى ئەوه ناڭات ئاڭر بىكەيتەوە، پاشان ھەولى كۈزانىنە وەي بىدات. ئىسلام كار لە سەر ئەوه دەكەت ھەر لە سەرتاواھ ئاڭرەكە نەكەيتەوە ھەر شتىك بىتتە ھۆى پۇودانى خراپەيەك بە دلىيابىيە وە ئەو شتە خۇيشى خراپە.

وانەي دووەم

وەك ناشكرايە ئافرەتان زۇرتىرىن گىرىنگى دەدەن بە سىماى پۇوكەشى خۇيان، دەكىرىت ئەم گىرىنگىدانە بەھۆى دوو ھۆكەرە وە بىت.

يەكەم: بۇنى ئەو غەریزەيە لای ئافرەتان دلخوازىي ئەوهن پیاوان ھەميشە دلىان بە لای ئەوانەو بىت.
دوووهم: ئافرەت مەيلى زياتر بە لای پیاودا ھېيە وەك ئەوهى پیاوان بە لای ئافرەتدا ھېيەتى.

ھەلبەت ئەم دوو تايىەتمەندىيە ئافرەتان خراب نىن، بەلكوو فيترەتى پەروھەردگارە، دروستكراوهەكان كارىگەرىيى ئەو مادەيەيان لەسەر دەمبىتىت كە پىتى دروست كراون
ئادەم و بەگەزى پیاوان بە گشتى لە قور دروست كراون، ھەر لەبەر ئەوه پیاوان ھەلگىرى كەمتىين سۆز و مەميرەبانىن.
حەوا، واتە ئافرەتان بە گشتى لە ئادەمەوە خەلق كراون، ھەر بەم ھۆيەوە زۇرتىين ھەستىيان بەرانبەر پیاوان ھېيە.
بە پىچەوانەوە مەيلى پیاوان بەرانبەر ئافرەت مەيلى گشتە بەرانبەر بەش.

بە پىچەوانەوە مەيلى ئافرەت بۇ پیاوان مەيلى بەشە بۇ گشت
ھەر لەبەر ئەم ھۆكارە ئافرەت ھىچ نىكەرانىيەك لە ڈيانى لەزىز
سايەي پیاودا نابىنېتەوە.
نىڭەران نىيە لەوهى پیاوهەكەي گرىنگىي پى بىدات و چاودىرىسى
بىكتا و سۆزى پى بېخشتىت.
ئافرەت لەزىز سايەي پیاوهەكەيدا ھەست بە لاۋازى ناكات، بەو
پىشەي ئەو بۇ كار و زەھمەتكىشان دروست نەكراوه.
بە پىچەوانەوە پیاوان بە سرۇشتى خۆي نىكەرانىيەكى زۇر
دەبىنېتەوە، گەر ھاوسمەرەكەي بىزىويى ئەو بېكىشىت.
ئەستەمە پیاوان خۆي راپەيىت لەسەر ئەوهى ھاوسمەرەكەي
بىزىويى دابىن بىكتا.
ئەو فيترەتىيە كە پەروھەردگار مەزۇقەكانى لەسەر دروست

كىردوووه.

ئەمە واتاي ئەوه نىيە پىاوا دلى ئافرهەت ناخوازىت،
مەبەستمان ئەوهىيە ئەستىمە پىاوا ھاوسەرەكى بىاتە تەواوى
زىانى.

بە پىچەوانەو ئافرهەت تەواوى دونىيائى خۇى لە پىاوهكىيدا
دەبىنىتەوه.

وانەي سىيەم

نابىت ئافرهەت فيترەتى بەسەر ئايىنەكىيدا زال بىات.
كارى ئايىن نىيە ھەست و غەریزەمى مەرقۇڭكان خەفە بىات.
كارى ئايىن پالفتەكىدىن و پەروەردەكىدىنى غەریزەمى مەرقۇڭكانه.
ئافرهەت بە سۆز و نەرمى و نازدارىيەوە دروست كراوه.
ھەميشە دلخوازى پىاوانە.
ئەمە واتاي ئەوه نىيە خۇى بخاتە بەر ھەستى ئارەزۇرى
پىاوان.

كاتىك ئىسلام فەزىنى بۇ پىاوان حەلال كىردوووه،
ئەمە واتاي ئەوهىيە پەروەردەكار ھېىزى ئەوهى بەخشىيە پېيان
كە توانانى مامەلەكىرىنيان لەگەل ئافرهەتكى زىاتر ھەبىت.
ئامە ئاو چىرۇكىيە كە
پىاوان ھەرچەندە ھەول بىدەن ناتوانىن بۇ ئافرهەتانى پۇون
بىكەنەوه.

ئافرهەتانيش ھەرچەندە ھەول بىدەن ناتوانىن لەو ھەستەي پىاوان
تىبىگەن

ئافرهەتان بە فيترەت دلىان تەنها يەك پىاوا دلخوازىت
ئافرهەت گەر ھونەرى ناز و لە خشتەبرىنى ھاوسەرى خۇى

بىزانتىت

دەتوانىت پىاوهكەى دەستەمۇرى خۆى بىات.

ئافرهت پىچەوانەي سروشى خۆى دەجۈولىتەوە كەر خۆى
بخاتە بەرچاوى پىاوانى تر.

ئافرهت مافى ئەوهى ھەيە لەگەل يەك پىاوا ھاوسەرى خۆى،
زىيانىكى قەشەنگ بىات.

وانەي چوارەم

ئارەزووى پىاوانە، جىھە لە قەشەنگى و بۇنى خوش و جوانى لە
ھاوسەرەكانىيان، شىتىكى زىاتر بە دى نەكەن.

ئافرهتان پاداشت كراون لەسەر پاگرتى دل و داوىنپاکى
ھاوسەرەكانىيان ھەر يەك لە ژنان و پىاوان خۇشحالىن بە بۇنى
قەشەنگى خۇربازاندەوە بۇ يەكتەر وەك ئىبىن عەبىاس دەلىت: من
خۆم بۇ ھاوسەرەكەم دەپازىنەمەوە وەك چۈن ئەو خۆى بۇ من
دەپازىنەتتەوە.

پىاوان پاداشت كراون لەسەر پاگرتىن و گرىنگىدان بە دلى
ھاوسەرەكانىيان.

ساردى و پشتگۈنخىستى پىاوان ئەو مافە بە ئافرهتان نادات
دىليان بدهەنە پىاوانى تر.

بە هەمان شىۋە كەمۈكورتىي ئافرهت ئەو مافە ناداتە پىاوان بە
حەرام و نارەوا دلىان بە لاي ئافرهتانى ترەوە بىت.

ئەوهى پىتىيستە لە سەرمان داخستى دەرگائى فېتىھ و خراپەيە.

ئافرهتىك سەبارەت بە پىاوهكەى بىر دەكتەوە،

بۇچى دەبىت پىاوان لە تو زىاتر گرىنگى بە پۇوكەشيان بدهەن؟
ھاۋڙىنەكت لە پىاوانى تر دەپروانىت و دەپرسىت:

بۆچى پیاو و ھاوسمەركەی من بەو شىيەھە كرينىڭى بە
پۇوخساري خۆى نادات؟
پیاوىش بە ھەمان شىيە

بۆچى ئافرهتان لە تو زياڭىز كرينىڭى بە جوانىي خۆيان دەدەن؟
ھاوسمەركەت ئافرهتاني تر دەبىنېت و رەختەي ئەوه دەگرىت
بۆچى ئافرهتاني تر بەو شىيەھە نىن؟
ئەو ھاوسمەركىرىيەت تىيدا ئىن و پیاو ئارەزۇوی سىكىسى و
سۆزدارىي يەكتىر بە تەواوى پر دەكەنەوه تەواوى كىشەكانى تر
ئاسان.

ئەو ھاوسمەركىرىيەت ئەم جۇرە لە تىربۇونى سىكىسى و
سۆزدارىي تىيدا نايەتە دى، دەيان كىشەي گەورە بە دواى خۆيدا
دەھىنېت.

وەك ياسا و بنەمايمەكى ئازايانە ئەم قىسىم لى وەربىگەن،
گەورەتىن كىشەكانى مال لە سىسىمى نوسىتەوه سەرچاوه دەگەن.

وانەي پىنجهم

پازىنەي بەرزى جاران لە دوو پارچە دار بۇو.
خەلکى لە ھەموو سەردەمەتكەدا ھەمان خەلکىن ئەوهى دەگۈرىت
تەنها ئەو كەرەستانەيە كە خەلکى دووقارى گرفت و سەرىئىشەي
زياڭىز دەكەن، خۇشەویست راستى فەرمۇوه: (لتىعىن سەن من
كەن قىلاڭم شىبرا بشىر، وذراعا بىذراع، حتى لو دخلوا جحر ضب
لدىلىتمۇ)، «ئىتەھە شۇين پەتىازى ئەوانەي پىش خۆتان دەكەن،
بىست بە بىست، بال بە بال، هەتا ئەگەر بچەنە كۈنى بىزىمەۋە
شۇينيان دەكەن».«

ئافرهت يەكەمین كەرەستەي فيتنە و تاقىكىردنەوهى بەنى

ئىسرائىل بۇ.

ئافرەتان لە خودا بىرسىن دەرەق بە پىاوان، ئىۋە لۇتكەى قەشەنگى و ئارەزووى پىاوانى.

پىاوان لە خودا بىرسىن دەرەق بە مافەكانى ئافرەت،
لە بىنەرتدا كەرەستەكانى جوانكارىي چاپروشتىن و بۇنى خوش
حەرام نىن، حەلالى و حەرامىي ئەم كەرەستانە بەھۆى شىوازى
بەكارەيتىيانوھىيە.

بۇنى خۇشى ئافرەتان لە شوين و كاتى خۆيدا پاداشتى لەسەرە
چاپرەشكىدىن لە كاتى خۆيدا تېبىت، تاوانە.

ھەموو شىوه يەكى خۇپزاندنه وە پاداشتى لەسەرە.
ئۇھ نىيە خۇشەويىست دەفەرمۇيىت: (وفى بضم أحدكم صدقه)،
«لە پىوهندىي سېكىسىي ھەرىيەك لە ئىۋە خىر و چاڭكە ھەمەيە.»
كوتىيان ئەم خۇشەويىست: ھەركەس لە ئىئە ئارەزووەكەى خۇى تىير بىكت، پاداشت و دردەگرىيەت؟
كوتى: كەر لە حەرام تىرى بىكت سزاي لەسەر نىيە؟
كوتىيان: بەلى.

كوتى: كە وايە گەر لە شوينى حەلالى خۇى تىرى كەر دەپاداشتى
ھەيە.

ساره و فیرعهون

بوخاری دهگیریت‌ووه خوش‌ویست فه‌رموویه‌تی: «په‌یامبَر ئیبراهم پینه‌مبَر هیچ کات ناراستی نه‌گوتوروه و نه‌کردووه، تنهها سئ جار نه‌بیت: دوانیان له‌بَر خودا بُوو، که گوتی: {فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ} (الصافات) «بَنِ سَوْ مِنْ نَحْوَشِم». هروه‌ها که گوتی {فَعَلَهُ كَيْرُهُمْ} (الأنبياء)، «كَهْوره‌که‌یان ثُمَّ کارهی کرد..» دانه‌یکی تریان دهرباره‌ی ساره‌ی خیزانی بُوو، ئه‌ویش ئه‌ووه بُوو کاتیک هاته خاکی زورداریکه‌وه (ساره)سی له‌گهله بُوو، ساره‌یش له خه‌لکه زور جوانه‌کان بُوو، ئیبراهم پینی گوت: ثُمَّ زورداره نه‌گه‌ر بزانتیت تو خیزانی منی، ئه‌وا له‌پیناو تُوُدا ده‌مکوژیت، جا ئه‌گه‌ر پرسیاری لی کردیت، پینی بلنی که وا تو خوشکیت، جا تو هر خوشکی منی له ئسلامه‌تیدا، من نازانم که له زه‌ویدا مسولمان هه‌بیت جگه له من و تو، کاتیک که چووه زه‌وییه‌که‌وه، یه‌کینک له دهستوپیوه‌ندی زورداره‌که بیشی، ئه‌و کاسه که بیشی هاته لای زورداره‌که و پینی گوت، ئافره‌تیک هاتووه‌ته خاکه‌که شیاو نیبه بُو هیچ که‌سینک بیت تنهها بُو تو نه‌بیت، ناردي به دوايدا و بؤیان هینا. ئیبراهم (س‌لامی له‌سر بیت) هستا بُو نویزکردن، جا کاتیک ساره چووه ژووره‌وه بُو لای زورداره‌که، زورداره‌که له تاودا خوی

بۇ رانەگىرا و دەستى بۇ راکىشا، كەچى دەستى گىرا، گىرانىكى توند، ئەويش بە سارەتى گوت: داوا لە خودا بىكە دەستىم بەردا و ئىتەرىز زىيانىكتى پى ناگەيەنم، ئەويش دوعاى كرد، كەچى دەستى مەيتىپەوە، ئەم جارەيان توندتر لە جارى يەكەم دەستى گوشرايەوە، وەك جارى يەكەم پېنى گوتەوە، ئەويش دوعاى كرد، كەچى ھەر دەستى بۇ بىردىوە، ئەم جارەيش لە ھەر دوو جارەكەي تر توندتر دەستى نوقىنرا! ئىتەرىز گوتى: داوا لە خودا بىكە دەستىم بەر بات، سوينىدت بۇ دەخۆم زيانىت پى نەگەيەنم، ئەويش داوابى لە خودا بۇ كرد و دەستى كرايەوە، ئەو كەسەي باڭ كرد، كە ئافەرەتكەي بۇ هەينا بۇو، پېنى گوت: ئەمە شەيتانە مەرفۇن بىلە بۇت ھەيتاوم، بىلە دەرەوە لە خاكەكەي من و ھاجەرەيشى پى بىدە. فەرمۇسى: ئىنجا رۈيىشتەن... ھاتەوە و دەركەوت، ئىبراھىم كە بىنېنى بەرەو پېرى چوو، پېنى گوت: ھا چى بۇوە؟ سارەيش گوتى: خىنر بۇو، خودا دەستى ئەو بەدكارەتى لەسەر لاداين و كارگوزارىتىكىشى پى دايىن.

وانەي يەكەم

ئەم فەرمۇودەيە خۇشەويىست بابەتى عىسمەت و پارىززراویي پەيامبەرانان بۇ پىشتەراست دەكتاتەوە. زانايان لە بارەتى پارىززراویي پەيامبەرانەوە دوو بۇچۇونى دىياريان ھەيە: بۇچۇونى يەكەم: پارىززراوى پەيامبەران بە شىۋەيەكى رەھايە لە كاروبارەكانى دىن و دونىادا بە مېچ شىۋەيەك پەيامبەران ھەلە ناكەن.

بۇچۇونى دووھەم: بەشىكى تر لە زانايان پېيان وايە پارىززراویي پەيامبەران بە تەنها لە كاروبارى ئايىن و گەياندىنى پەيامى خودايىدا خۇى دەبىنەتەوە، دەگۈنچىت لە كاروبارە دونىايىھەكاندا بىكەونە ھەلەوە.

پىتموايە بۇ چۈونى يەكەم لە راستىيە و نزىكتە.

ئەوهندەى لە ئىسلام شارەزايىم ھەيە، پىتموانىيە بىگونجىت بە هېچ شىوهەك پەيامبەران درز بىكەن، تەنانەت كەر لە كاروبارى دۇنيايش بىت. ھەلبەت كەر بىگونجىت پەيامبەران ناپاست بلىن لە كاروبارەكانى دۇنيادا بەم ھۆزىيە و دەركایەكى كەورە دەكەينە و بۇ گفتۇڭىرىدىن لە بارەي پالدانى بابهەتى ناپاست بۇ لاي خودى پەيامبەران.

راستىي ئەوان زۇر لەو گەورەترن كارىكى لەم شىوهيان بدرىتە پال. پەروەردگار زۇر لەو ھەكىمترە لە كاروبارى ئابىن بىانپارىزىت و لە كاروبارى دۇنيا نەيان پارىزىت.

سەبارەت بە ناپاستىيەكى ئىبراھىم لە بارەي پەروەردگارەو، وەك ئاشكرايە ھەردوو ئەم ھەلۋىستە لە باپى ئىقامە حوجە و خستە ٻووى بەلكەوەيە. ئەو ناپاستىيە بە فېرىعەونى گوت لە بارەي سارەي خىزانىيە و دروست بلىن هېچ ناپاستىيەكى تىدا نىيە، وەك ئاشكرايە مسولمان بىرائى مسولمانە، سارە لە ٻووى ئايىنە و خوشكى ئىبراھىمە.

بە هەمان شىوه لە ڏيانى پەيامبەردا ھەندىتكى قىسى توېكىلدارى بەكار ھيتاواه.

وەك لە سەرچاوهەكانى سىرەدا ھاتۇوه:

لە بۇزى ھىجرەتى خۆشەويسىت لەگەل ئەبوبەكر بەرهە مەدینە دەشتەكىيەك لىنى پرسىن لە چ ھۆزىكىن؟

پەيامبەر (دروودى خوداي لى بىت) فەرمۇسى: ئىتمە لە ئاوىن!

دەشتەكى-ھۆزەكانى عەرەب زۇرن!

خۆشەويسىت مەبەستى ئەو بۇ ئەو لەو ئاواھىيە كە مرۆزى لى دروست كراوه

وانهی دووهم

زور گوتراوه له بارهی مهترسیی دروقردنوه، ههول دهدین تیشک بخهینه سهر ئهو شوینانهی دروقردن تیياندا پېنگهی پى دراواه، ئسلام له سئ کاتدا پېنگهی داوه به دروقردن: يەكەم: دروقردن له گەل دوزمنان... سەربازىنى مسولمان بە دىل دەگىرىت، پرسىيارى لى دەكەن لە بارهی سوپای مسولمانانوه. لۇزىيىكى نىيە بە راستى وهلام بىداتوه، زانىاري لە بارهی سوپای مسولمانانوه بخاته بەردەستى دوزمن... وەك دىارە دروستىي دروق لە دۆختىكى ئاوادا بە مەبەستى دوورخستتهوهى مەترسىيە لە سەر سوپای مسولمانان.

دروقردن بە مەبەستى پېكخستتهوه و ئاشتەوابى نېۋان دوو كەس پېنگه دراواه باباي نىوهندىگىر بە مەبەستى چاكسازى لە نېۋانيان شتائىكى بلىت كە هيچ كاميان نەيانگوتۇوه. حىكمەت لە پېنگەپىدانى ئەم جۇره لە دروقردن نەھىشتى كرفتە كۆملەلايەتىيەكان و دەستەبەركىدى كۆملەلگەيەكى تەندروستە.

ستىئەم: درۇى ڏن بۇ پىاوهكەى و پىاوا بۇ ڏنەكەى.

ئەم جۇره لە دروقردن خۇى لە موجامەلە و مامەلە دروست و ناز و نوازشى نېۋان ڏن و مېرددادا دەبىتىهوه... درۇى مەبەستدار لەپىناوى فيل و تەلەكە ناجىتە نىتو چوارچىتۇھى دۆخە پېنگەپىدراؤهكەوه... بابەتكانى غەزەل و خۇشەوبىستى و پىداھەلدانى بەوهى جوانلىرىن ئافرەتى دونيايە، كەرجى بەو شىوهە نەبىت، ئەم بابەتكە بۇ پىاوايش بە هەمان شىوهە.

پىاۋىك پرسىيارى لە ھاوسەرەكەى كرد، سوينىت دەدم بە پەروەردگار مەت خۇش دەۋىت؟ بە راستى وهلام بىدەرەوه:

ئافرهت: لەبەر ئەوھى سوپىندىت دام بە پەروەردگار... راستىت
 پى دەلىم، خۇشم ناوىيىت!
 بىاوهكى گلەمى و دادى بىردى لاي عومەرى كورى خەتاب
 عومەر ناردى بە شوين ئافرهتەكەدا.
 ئافرهتەكە گوتى: ئەى ئامىرى بىرۋاداران من راستىيەكىم پى
 گوتۇو، دەتەويىت درۆزى لەگەل بىكم؟
 عومەر: بەلىن، درقى لەگەل بىكە، ھەموو مالەكان لەسەر
 خۇشەويىستى بونىاد نراون مەزۇقەكان لەسەر بىنەماي خۇشەويىستى
 و بەدەمەوەچۈونى يەكدى مامەلە دەكەن.»

وانەي سىيەم

بەرەبەيانى شەۋىنکى گەردەلۈول و باراناوى چۈرمەوە درەوە بىق
 نىتو دارستان.

بىنیم زۇرىيىك لە دارەكان شەكاون
 كۈزۈگىاكان بىتەھىن وەك خۇيانن ماون.
 لەم وىنەيەوە ئۇ وانەيە فير بۇوم ھەندىيىك جار پىيىستە مەرۇف
 خاڭى بىن و سەرفۇزدىنى.
 مەرۇفى ئىير ھەلۈيىستەكان بە ھەند وەردەگىرىت، ھېيغ كات ناجىتىه
 نىتو كىبىركىيەكى دۇراوەوە.
 ھەندىيىك جار پىيىستە زۇر بە باشى لە قەبارەي ھېزى
 نەيارەكانمان تى بىگىن،
 ھەر ھەلەيەك لە ھەلسەنگاندىنمان واتاي كۆتايمىھاتن و
 لەتاوجۇونمانە.
 زۇر جار تاكە بىنگىي سەركەوتىن بە سەر
 ھەندىيىك لە كېشە و بەرىيەككە وتنەكان ئەوھىي

لە بىنەرەتدا نەچىتە نىتو مەيدانى ئەو كىپرەكتىيانە وە
ھەلىيەستى ئىبراھىم بەرانبەر فېرۇعەون، ھەلىيەستىكى حەكيمانە
بۇو

باش دەيزانى گەر بەرنگارى فېرۇعەون بېيتە وە، ئەوا بە
دىلىايىيە وە تىادەچىت.

ئىبراھىم تىرىستۈك نېبوو لە پلەي بەرزى شەھىدى ھەلئەدەھات.
باش ئەوهى دەزانى ئەو ھاتووھ لەپىتناو ئەرك و پەيامېكى
كەورەتردا

لەوهى خۇى لە بەرنگاربۇونە وە فېرۇعەوندا تىابەرىت
كەرهىستە دونىايىيەكانى گرتە بەر و دەرئەنجامەكەي پادەستى
پەروەردگارى كرد.

ھەر بەم ھۆيە وە پەروەردگار ھاوسمەرەكەي بە سەلامەتى بۇ
كىپرایە وە
لەگەل ئافەرتىكى خزمەتكار كە دواتر بۇوھ ھاوسمەرى دووھمى
ئىبراھىم.

وانەي چوارەم

ئافەرتى پەسەن منتەت ناكات بەسەر ھاوسمەريدا.

سارە قەشەنگىرىن ئافەرتى سەر زەھى بۇو.

ھەندىك لە راپەكارانى قورئان پېشان وايە، جوانىي يوسف
پەگەزى قەشەنگى سارەي داپېرىيەتى لە پال قەشەنگىدا رەھۋىت
و خويشىرىينى لە جوانلىرىن ئاڭارەكانى ئەو بۇون، دەستبارىي
ھاوسمەرەكەي بۇو لە سەرخىستى حق و پاستىدا، ھىچ كات
بەھۆى جوانىيە وە منتى بەسەر ئىبراھىمدا نەكىرد. بە ھەمان
شىتىو دايكمان خانمە خەدىجە (خودا لىتى پازى بىت)، لە نەمۇنەي

پەسەنترینى ئافرەتانە بە دەولەمەندىيەكى بىتوينەوە ھاوسەرگىرىنى
لەگەل موحەممەدى ھەزاردا كرد.

تەواوى دارايىيەكەي خىستتە بەردەستى ھاوسەرەكەي، جياوازىي
دارىي نىوانىيان نەبۇوه مايەي گرفت بۇ ھاوسەرگىرىيىان.

ھەر بەم شىيەيە ناوى چۈرۈھ نېتو مىژۇوه وە. زىياد لە ھەزار
سالە ناوى بە بەرزى ماوەتەوە، بە شىيەيەك پەيامبەر ھىننەدە ناوى
دەبرەد و يادى دەكردەدە، عائىشە (خودا لىتى پازى بىت) غېرەي
دەكىرد تا كار گەيىشتە ئەوهى جارىيەك عائىشە گوتى:

«ئەو پىرە چىيە ھەر ناوى دەبەيت، خودا بۇي گۈرپىت بە
ھاوسەرى باشتىر لەو!»

ئازىز فەرمۇسى: سوينىد بىت پەروەردگار كەسى لە خەدیجە
باشتىر پى نەبەخشىيۇم، خۆشەويىستىي ئەو لەنېو دەلمدابى... ھەمۇ
مالەكەي پى دام، لەكتىكدا ھەمۇ خەلکى لېيان گرتىمەوە، پەنای دام،
كتىك ئەوانى تر وەدرىيان نام... باوەپى پى هېتىنام، كاتىك ئەوانى
تر بە درۈيان خستىمەوە.

وانەي پىنجەم

مسولمان بەنرخ و قەدرگرانە... پارىزىكارى لە نىرخى مسولمان
داواكارىيەكى شەرعىيە.

ئەمە واتاي ئەوه نېيە ترسىنگە، مردن لە حىساباتى مسولمان
كۆتاپىيەكى مەترسىدار و توقىنەر نېيە.

مرۇفەكان قۇچ نىن بىكىنە قوربانى... دەبىت ھەمۇ شىت بىرى
لەپىناو پاراستىنى خوينى مرۇفەكاندا.

عەمرى كورپى عاس ناسراو بۇو بە زىرەكى و ليھاتووپى لە
جەنك و فتوحاتە كانىدا، زۆرترىن بىتكە وتىن و كەمنىن جەنكى لەگەل

منتدي إقرأ الثقافي

گفتوگوی نیوان موسا و ئادهم (سەلامى خوداييان لىت بىت)

بوخارى و موسليم دەگىزىنەوە، خۇشەويىست فەرمۇوېتى: (ئادهم و موسا كەوتتە گفتوكۇ لاي پەروەردگار، موسا بە ئادھمى گوت:

« تۈيت پەروەردگار بە دەستى خۆى دروستى كردوپىت
لە بۆخى خۆى فۇوى پىتىا كردىت
فرىشتەكان كېنۇوشىيان بۇ بىردىت
لە بەھەشت نىشتەجىنى كردىت

دواتر خەلكى بەھزى ھەلەي تۇوه هاتتە سەر زەھرى؟
ئادهم: تۇئە موسايەى كە پەروەردگار ھەلىبىزاردىت
قسەى لەكەل كردووى و پەيامى بۇ ناردىت؟
لە خۆى نزىكى كردووېتە تۇوه
ئەلواحى پىداوېت كە بۇونكىردىھەوە ھەموو شتى تىدايە
چەندە پىش ئەۋەى من دروست بىم خودا تەوراتى نۇوسىيۇ؟
موسا: چىل سال.

ئادهم: لە تەوراتدا دەقى: « عَصَى إِدَمْ رَبَّهُ، فَوَيَّ (in) (طە)، «ئادهم لە فەرمانى پەروەرنىدە لاي دا، لەپى دەرچوو »ت بىنیو؟
موسا: بەلى.

ئادهم: ئىتىر چۈن لۇمەم دەكەيت لەسەر كارىنک

كە چىل سال پىش دروستبۇونم خودا لەسەرى نۇوسىيوم.
خۇشەويىست فەرمۇسى: ئادەم موساي بىدەنگ كىرى.

وانەي يەكەم

مۇرۇقە جوامىزەكان پىنگە و حورمەتى ئەوانى تر دەپارىزىن،
تەنها پەسەنەكان قەدرى پەسەنەكان دەزانى.
جوامىز بە، لەبەر تەنها ھەلىۋىستىنگ مېڭۈرى قەشەنگى ئەوانى تر
مەسىزەرەوه.
مۇرۇقى بەپىز گەر جارىتىك پىتى نەدرا، پابىردووى پېر بەخشنىدەيى
ئەوانى تر لە ياد ناكات.
بېروانە كەفتۈگۈزى پەسەن و پېر لە جوامىزىيى نىتowan ئادەم و موسا
(سەلامى خودايىانلى بىت).
كىشىمەكىشىمىيانە لە بارەي گەورەتلىرىن و پەپەھاترىين بابهتى بۇون:
بەھەشت.
لۇمەي موسا لە ئادەم، فەزل و گەورەيى ئادەمى لە بىرى موسا
نەبرىدەوه.
بەرگرىيى ئادەم لە خۇي، نەبۇوه مايەي لەبىرچۈونەوهى فەزلى
موسا.
جوامىز و پەسەن بە، تەنانەت لە كاتى ناكۆكى لەگەل ئەوانى تر،
پىنگە و كەسايەتىيان بىپارىزە.

وانەي دووھەم

ئىيمە ئومىمەتى شوينىكەوتەي پەنھانىن
ئەوهى بىراوامان پىن هىتىاوه و نەمانبىنیوھ
زۇر زىاتەرە لەوهى باوهەپمان پىن هىتىاوه و بىنیومانە

بپوامان هيئناوه بە دۆزەخ و بەھەشت
زىندۇوبۇونەوە و لىپرسىنەوە و فريشته و سيرات
لە راستىدا ھەموو ئامانە بايھى پەنهان.

وەك قورئان ئاماژەد پى دەكتە، يەكمىن سيفەت لە سيفاتى
لە خوداترسان، باوھەيتانە بە پەنهان، وىتىاي ئەم بايھى دەكتە لە
سەرهەتاي سورەتى يەقرەدا:

﴿ ذَلِكَ الْكِتَابُ لِأَرْبَعَةِ هُدًى لِّتَتَبَيَّنَ ﴾ الَّذِينَ يُقْرَئُونَ بِالْأَيْمَانِ وَيُقْرَئُونَ الْأَسْلَةَ وَمَا رَأَيْتُمْ
يُقْرَئُونَ ﴾ (البقرة) «ئەم كتىبە هيچ گومانى تىدا نىيە بۇ ئەوانى
پارىزگارن پىنىشاندەرە، ئەو كەسانەي بپوايان بە نادىيار ھېي و نويىز
دەكەن و لەو بژىيوبىيەيش كە پىسان داون دەبەخشن.»

كورئان پىش بايھەتكانى نويىز و زەكتە و بەخشىن
تىشك دەخانە سەر گىرنىگى باوھەيتان بە پەنهان.
پەرسىتشى بىتىمان جە لە كوششى بىن پاداشت هيچى تر نىيە
ئەمە گەتكۈگۈيەكى بويىرانەي جىهانى پەنهان
موحەممەدى راستىڭو ھەوالى بىن داۋىن
باوھەرى بىن دەھىتىن وەك چۈن باوھەر بە تەواوى بايھەتە پەنهانەكانى
تر دەھىتىن.

بى پرسىيارىرىن لە كەى؟ بۇ؟ چۈن؟

وانەي سىيەم

بزانە دەكىيت بۆچۈونە كانىت ھەلە بىن ا لە ڈياندا بەو شىتوھىيە مامەلە
مەكە وەك ئەوهى مرۆشقىكى بىن كەمۇكۇرتى بىتت.
پەخنە و تىبىينىكەكانى تو لە سەر خەلكى جە لە بۆچۈون شتىكى تر
نىن، راھاتوپىن لە سەر ئەوهى پەخنە لەوانى تر بىگرىن.
زۇر جار گەر دۆخى ئەوانى تر بىزانىن و لە زارى خۇيانەوە،

نەك لە خەلکى ترەوە بىانناسىن، تىدەگەين لە وەي بىيارى ھەلەمان
لە بارەيانەوە داوه. موسا (سەلامى خودايلى بىت)، دەبۈيىت ئادەم
تىيگەيەنىت كە ھەلەي كردوو... دواى تەواوبۇونى كفتۇركە ئادەم
قسەي موساي بېرى.

شىكارىيى بۇ ھەلوىستى ئەوانى تر مەكە و دواتر وەك حەقىقەتىكى
رەھا لە بۇچۇونەكەت بېروانىت.
بە بۇچۇونى تەختە بىزمار جىڭە لە تاوانبارىك كە جەستەي ئەو
كون دەكەت زىاتر شتىكى تر نىيە.
كەر تەختە زانىيى لە سەرەوە چەكۈش چەندە بە توندى لە بىزمار
دەدات، بە دلىيابىيەوە لە بىزمار نىگەران نەدەبۇو.

وانەي چوارەم

بۇچۇون بە بۇچۇون وەلام دەدرىيەوە، بەلگە بە بەلگە بەرپەج
دەدرىيەوە.
شەمشىر چەندە بەھىز بىت، ناتوانىت بۇچۇونىكى راست لەناو
بەرىت.
ھىز ناتوانىت پاستىيەكان داپۇشىت، گەرچى بۇ ماوەيەكى كورت
بە سەريدا زال بىت.
بە دەست و مەچەكت نا، بە عەقل و ئاۋەزت بىر بىكەوە.
كاتىك بە گۆچان كارت دەپوا، بەكارھەيتانى شەمشىرەكەت گەمژەيىه.
لەو جىتكەيەكى بە زمانت كارت دەپوا، بەكارھەيتانى گۆچانەكەت
گەمژەيىه.

بە پوانىنېكى توند كارت دەپوا، بەكارھەيتانى زمانت گەمژەيىه
ھەميشە بەھىز بە و ھېچ كات بۇودەلە مەبە
لە يادى نەكەيت بەدەستھەيتانى دلى ئەوانى تر لەپىشتە لە

سەركەوتن لە ھەلوىستەكان
ئەو مروقەتى كار لە سەر ئەوه دەكەت ھەمېشە لە ھەلوىستەكاندا
سەر بکەويت، ھىچ دۆستىكى لە دەور نامىتتىت.

وانەي پىنجەم

پەروەردگار پىزى لە ئۆممەتى ئىسلام ناوه بەوهى قورئانى پېرىزى
بۇ پاراستۇون، پەروەردگار ھىچ لە كىتىبەكانى پېشىروى نەپاراستۇوه و
پەيمانى پاراستنى نەداوه... ئەمە لە بىندەسەلاتىي پەروەردگارهوه نىيە...
بە ئىرادەيەكى ئىلاھىيە كە خۆى دەھەويت لە تەوراتدا: (وَعَصَىَ آدَمُ
رَبَّهُ فَغَوَىٰ) (طه) بەر چاوا ناكەويت، پەيامبەر يىك پەيامبەر يىكى تىلە
بۇونى دلىنا دەكتەوه.

بەلام زانىيانى بەنى ئىسرائىل دەستكارييىان كىرد، ھەر وەك چۈن
قەشەي نەسرانىيەكان دەستكاريي ئىنجىلييان كىرد.

چەندە نىعەمەت و فەزلىكى گەورەيە كىتىبىك دەخوينىنەوه، دلىيان
لەوهى گۆتەي پەروەردگارە لە سەررو و ھەوت ئاسمانەوه.
ئەم قورئانە كىتىبى ژيان و ژياندۇستىيە دابەزىيۇ بۇ ئەوهى
خەلکانى زىندۇي پى ئاڭادار بىكىتەوه.

بۇ مردووان نىيە و بازركانى پىتوھ ناكىرىت، ھەلبەت لىرەدا باس
لەوه ناكەين ئايما مردوو سوود لە خوينىنى قورئان دەبىيىت يان نا،
ئەم بابەتە فراوانە و لىرەدا كارى ئىمە نىيە، ھىچ كومانى تىدا نىيە بە
زىندۇويى سوود لە قورئان نەبىنى بە مردوويى سوودى لى نابىيىت.

وانەي شەشەم

ھەموو ئەو سىيفەتانەي پەروەردگار لە قورئاندا داوېتىيە پال خۆى،
باوهەمان پىتىيەتى بەبىن گۈرپىن و لەكارخىستان، دەست دەدەينە پال

پەروەردگار، بەو شىتەيە: «لَيْسَ كَجُنْلِهِ، شَفَّٰهٌ» (الشورى) «ھېچ شتى وينەي ئەو نىبىءى ھەر خۇى بىسىر و بىنایە»، گەر دەست بە واتاي قودرهت بىت، وەك ئەوهى ھەندىك لە مسولمان باوهەريان پىتىتى، كىشەيەك بۇ باوهەريان دروست ناكات. تىشك خستەسەر ئەم بابەتە، پىتىتىيەكى ئەوتۇرى نىبىءى ھەمووان بە قودرهتى پەروەردگار دروست بۇوين، كاتىك پەروەردگار بە ئىيليسى گوت: چى بۇوه پىتىر لەوهى كېنۇوش بەرى بۇ ئادەم كە بە دەستى خۆم دروستىم كەدووھ. گەر دەست لىرەدا بە واتاي قودرهت بىت، بە دلىبايىھە ئىيليس دېگوت: منىشت بە قودرهتى خۆت دروست كەدووھ.

لە حالىكدا ئىمە بەم شىتەيە بىرامان بەم بابەتىيە عوزر بۇ ئەو برا مسولمانامان بەھىتىنەوە، كە ئەم سىفتانە تەئويلى دەكەن، گومانمان لە ئىمانيان نىبىءى، نىھەتىان جىڭە لە پاكراڭتنى خودا شتىكى تر نىبىءى. ھەر كەس مسولمانىك تەكىنير بىكەت بەھۇى باوهەريونى بەوهى بە زاھىرى قورئان جىڭىر بۇوه، بە دلىبايىھە بىتەدەبىي بەرانبەر مەقامى پەروەردگار كەدووھ.

چ بىتەدەبىيەكە مسولمان پىتى وا بىت پەروەردگار كەتىبىكى ناردووھ كە پۇوكەشەكەي كوفر و بىباوهەرييە لىپرسىنەوە تەواوى مرۇقەكان لەسەر خودايد.

وانەي حەوتهم

ئەوهى لە بۇوندا پۇودەدات پەروەردگار لە لەوحى مەحفۇزدا تۇمارى كەدووھ. ئەوهى لە لەوحى مەحفۇزدا نۇوسراوە، بە دلىبايىھە پۇودەدات. كرددەوەي مرۇقەكان كە پەروەردگار بە زانستى پەھەاي خۇى زانستى پىتى ھەيە، بەرپرسىيارىتىيان لەسەر بەندەكان لا ناكەۋىت.

منتدي إقرأ الثقافي

ئەو پیاوەی سەد كەسى كوشت

موسليم دەگىرىتەوە خۆشەويىست دەفرمۇيىت: لە نومەتمانى پىشىن پىاوىنەك نەودۇنۇ كەسى كوشتبۇو، ويسىتى توبە بکات، پرسىيارى كرد لە زاناترین كەسى سەرددەمى خۇى،
گوتىيان: فلانە خوداپەرسىت زاناترىنە.
هاتنە لاي و پىتىان گوت: نەودۇنۇ كەسى كوشتووە دەتونىت توبە بکات؟
گوتى: ناخىز...
پاهىبى كوشت كردىيە سەد.
دواز پرسىيارى كرد لە زاناترین كەسى سەرددەمى خۇى.
گوتىيان زانايەك لە فلانە شوين ھەيد.
گوتىيان: ئەم پیاوە سەد كەسى كوشتووە، دەتونىت توبە بکات و بىگەرىتەوە لاي پەروەردگار؟
گوتى: بەلى، هېچ كەس ناتونىت بىنگىرى توبەى لى بکات.
بېرىق بۇ فلان ناوجە خەلكانىكى خوداپەرسىت لەھەن، بېھ
هاورىتىان و لەگەل ئەوان خوداپەرسىتى بکە، ئىتىر مەگەپىيە بۇ ئەو جىڭ خراپەى لىتى بۇرى.

کابرا ملي پینگه‌ی گرت له نیوه‌ی پی مردن به‌رۆکى گرت
فريشته‌ی ميهره‌بانى و فريشته‌ی سزا بسوه ناکزكىيان
فريشته‌ی ميهره‌بانى گوتى: پينوارى پينگه‌ی توبه‌يە و پىسى
په‌روه‌ردىگارى گرتۇووه.

فريشته‌ی سزا گوتى: له تمەنيدا هېچ چاكىيەكى نەكىدووه.
فريشته‌يەك لە شىوه‌يى مرۇقىكدا هاتە لايان و گوتى: من
داوه‌ريتان دەكەم.

گوتى: نىوان هەردۇو ناوچەكە بېتۇن، كاميان نزىكتر بسو ئەوه
بۇ ئەويانە
پىتىيان، بىنیان نزىكترە لەو ناچەيەي دواي توبه‌كردن بۇيى
هاتووه

فريشته‌ی ميهره‌بانى پۇچەكەي له‌گەل خۇى بىد.

وانەي يەكەم

كاتىك لە بابهەكانى ئايىنەكەت گرفتىك دېتە بىت
مەچۈرە لای خوداپەرستان،
پووت لە دەركاى زانىيان بىت.

پەرسىنى خوداپەرسىت بۇ خۇيەتى و جەھل و نەزانىيەكەي بۇ
ئوانى تە.

خەمساردىي زانا لە پەرسىنىشەكان تاوانەكەي بۇ خۇيەتى
زانىستەكەي بۇ ئەوانى تە.

كاتىك ئۇتومبىلەكەت كىتشەيەكى بۇ دروست دەبىت
بەدواي باشتىرين فيتەرى ئەو بوارە دەگەپىت.
كاتىك دەتەوييت مىزىنەك دروست بکەيت
دەچىتە لای دارتاشىتكى شارەزا

ئايىن و بىرۇباوھر بەنرخترە لە تەواوى ئەوانەي تر.

زۇر گرينگە لە خەلکانى پسۇر وەرىيگىرىن

مەرج نىيە ئىمامى مىزگەوتەكان زانا و فەقىيە بن

پەرسىش گرينگە و مەرۆف لە پەروەردگار نىزىك دەخاتەوە.

زانست شىتىكى ترە

تەنانەت ھاوەلانى پەيامبەر ھەمووييان ئەھلى زانست و فەتوا

نەبوون، ھەرىيەكەيان تايىەتمەندىيەكىيان ھەبۇوه

ئوبەي كورپى كەعب (پەزاي خوداي لى بىت)، شارەزاترىنى

ھاوەلان بۇو لە قورئانخۈينىدا.

موعازى كورپى جەبەل (پەزاي خوداي لى بىت) شارەزاترىنىان

بۇو لە حەلال و حەرامدا

كاتىك ئوبوبەكىرى سدىق دواى ئەۋىش عوسمانى كورپى ھەفغان

ئەم پرسەيان نەدا بە خالىدى كورپى وەلەيد، كەعيان پاسپاراد بۇ

ئەم كاره، لەبەر پىپۇرپىيەكەي.

كاتىك كار ھاتە سەر جەنگ و بەرنگاربۇونەوەي ھەلگەراوهەكان،

خالىدى كورپى وەلەيد ئەم ئەركەي گرتە ئەستق.

تەواوى كاروبارەكان لەسەر پىپۇرپى وەستاواه.

كاتىك زىبىرىقانى كورپى ھەدى ھات لاي عومەرى كورپى خەتاب

(پەزاي خوداي لى بىت) و شىكتى كرد لە حوتەيىن لەسەر ئەۋەي

ھەجۇرى كردووه بە

دَعَ الْكَارَمَ لَا تَرَحَلْ لِغَيْتِهَا

وَأَقْعُدْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الطَّاعِمُ الْكَاسِي

واز لە كردنى ئەو پىياوهتى و مەردايەتىيە بېتىنە كە تو نىتە

كوشش مەكە لەپىتاو بەدەستەيتىنانيان

دابىنىشە، تو ناندراؤ و پۇشاكلە بهرگراوى

منتدي إقرأ الثقافي

كەمايەتى بە دوورى، ئىتمە بەدەر لەوهى كە تۇ فيرت كردووين
ھېچ نازانىن.»

مالىكى كوبى ئەنس ئەندە بلىمەت بۇو، دەيانگوت كاتىك
مالىك لە مەدینەدا يە كەس مافى فەتوادانى نىيە. پىاوىتك لە عىزاقەوە
كۆمەلېك پرسىيارى لى كرد، وەلامى هەندىكىانى دايەوە لە بارەي
ھەندىكىانەوە بىندەنگ بۇو.

كابرا گوتى: ئەي مالىك بۇ وەلامى ئەم پرسىيارانە نادەيتەوە،
من چى وەلامى خەلکى عىزاق بەدەمەوە؟
مالىك: پىيان بلى مالىك وەلامەكانى نەزانى.

وانەي سىيەم

ئاكادار بە! ھېچ كات پىتوانەبىيت تاوانەكانت گەورەتنى لە
فراؤنىيى مىھەبانىيى پەروەردگارت.
شەيتان ېتك ئەمەي دەويىت، دلىنا بە دەيەويىت تاوانەكانت لە
پىش چاۋ گەورە بىكت و مىھەبانىيى خودات لەبەر چاۋ بچۈوك
بىكتەوە، ئەم پىاواه نەوهەدونق كەسى كوشت، بىيارى دا تەوبە بىكت،
جارىتكى تر گەپايەوە سەر تاوانەكەي.

قوربانىيەكانى كىرىد بە سەد، كاتىك پەروەردگار خىرى لە دلىدا
بە دى كىرد ھۆكاري پەشيمانبۇونەوەي بۇ سازان
پاستىڭو بۇو لەگەل خودا، پەروەردگارىش سەرفازىيى ھىتايە پىنى،
توبىشىوو پىچايەوە و رېكەي گرتە بەرم لە پېيەدا مىردىن تووشى ھات.
لە گىتەرانەوەي بوخارىدا ھاتۇوە، فريشتەكان كاتىك ماوهەكەيان پىتا، كابرا
پېك لە نىوهى پېكەدا بۇو پەروەردگار فەرمانى كىرد بە زەھى بىتەوە
يەك، لېك نزىك بىتەوە تا نزىك بىتەوە لەو جىنگى سەفەرى بۇ كىرىدبوو،
لە پاستىدا ئەم تەوبەكارە جە لە خوينپەزىك ھېچى تر نەبوو.

لەسەر سادەترین بابەت خويىنى دەپشت، پىاوىتكى كوشت
لەبەر ئەوهى فەتواكەى بە دل نەبوو، لەدواتى هاوهەل بېپاردان بۇ
پەروھەردگار، ھىچ تاوانىتكى هيئىدەت كوشتن سەخت نىيە، كەچى
پەروھەردگارلى لىتى خۇش بۇو.

پېتوەندىيە ناشەرعىيەكانت گەورەتىر نىن لە مىھەبانى
پەروھەردگارت.

بەرتىلوھەرگىرتت گەورە تر نىيە لە بەزەيى پەروھەردگارت.
تاوانى شەرابخۇرىت گەورەتىر نىيە لە لىخۇشبوونى
پەروھەردگارت.

بېروانە هاوهەلانى پەيامبەر دۆستانى قۇناغى وەھى و پەيامبەرى
پېش دەركەوتى نورى ئىسلام چۈن بۇون؟
عومەر بە تۈورەيىھەو لە مال چۈوه دەر، بۇ ئەوهى پەيامبەر
بکۈزىت.

عىكرمە ئەو جەنگاودە سەرسەختەي پەيامبەر بىقىزى فەتح
سزاي مەركى بە سەردا سەپاند.
خالىدى شمشىرى خودا بۇوه مايەتى شىكست و تىكشانى
مسولىمانان.

كەر پىلانى ئەو نەبا حەمزە شەھيد نەدەبۇو
ئەو سوئ بە ئازارە نەدەكەوتە دلى خۇشەۋىستەوە.
دواڭرەمۇويان گۇپان،
عومەر زەۋى پې كەد لە دادپەرەردى
عىكرمە لە شەپى يەرمۇوك بۇوه فەرماندەتى سوپاى ئىسلام.
خالىدى شمشىرى ھەلکىشراوى پەروھەردگار بە فەرمانى
ئەبوبەكر لگۇتى فارس و بۇمى شەكىند.
ئىستايىشى لەگەل بىت كۆملەتكە لە خەلکى دەبىنин

بە دۇزىمانى سەرسەختى ئىسلام ناسراون،
دواتر توبە دەكەن و دەبنە گۇورەترين بەرگىرىكارى ئىسلام.
گەر نوقى تاوان بۇويت،
ئاكادار بە، دەركاى مىھەبانى پەروەردگار كراوهى.

وانەي چوارەم

مەبە بەربەست لەنیوان خودا و خەلکىدا، مەبە مايەى كەلىن
لەنیوان خودا و بەندەكانىدا، گوناھكاران پىتىيستان بە كەسانىكە
دەستيان بىگىت بەرەو پەروەردگار، ئىتىر بۆچى خەلکى لە
پەروەردگار دوور دەخەيتەوە. پىش باسکىدىنى تۈۋەرىيى لە بارەى
گەورەيى مىھەرى خوداوه بۇ گوناھباران بىدۇي، بەھەشت فراوانە
نىڭەران مەبە، جىڭەى تۆى تىدا دەبىتەوە.
گوناھباران پىتىيستان بە سۆز و بەزەيىه، پەيامبەر راھىيىكى
بىنى لەسەر ئايىنە باڭلەكەي شەنۋىيىز دەكەت.

خۇشەویست گریا، گوتىيان بۇ دەگىرىت ئەي پەيامبەر!
فەرمۇسى (عَالِمَةُ نَاصِيَّةٌ ﴿٢﴾ تَصْلَى نَارًا حَمِيمَةً ﴿١﴾) (الفاشية) «لە
كاركىردىدا چەوساوان، گرفتارى ئاورىيىكى سووتىنەر دەبن، نىڭەران
بۇو، لەوهى كەسىيىكى شوينىكەوتەي ئايىنېكى تىر بېچىتە دۆزەخەوە،
ئىتىر چۈن پازى دەبىت كەسىيىكى ئەھلى ئىسلام بېچىتە دۆزەخەوە».«
سەردانى جوولەكەيدكە دەكەت لە سەرەمەرگە،
بانگەوازى دەكەت بۇ ئىسلام.

پاشان دەفرمۇيت، سوپاس بۇ ئەو خودايەى بەھزى منه و
پزگارى كىرد لە دۆزەخ.

خۇشەویستىرين بەندەي پەروەردگار
ئەۋەيانە كە پەروەردگار لاي خەلکى خۇشەویست دەكەت.

کوناه کاران توانه کانیان و شهیتانه کانیان به سه ریاندا زال بون.

ئیتر ئەمە به س نیيە.

ئىمە يش بارى سەرشانیان قورس بکەين.

پەیامبه ر جار ھەبووه له شەونویزدا به دریزايى شەو ئەم

ئایه تەی خویندەوە:

﴿إِنْ تُعْذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عَبَادُكَ وَإِنْ تَغْرِيْهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْمَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴾ (المائدة) ١١٨

«گەر بىته‌وي ئازاريان دەي، عەبدى خوتىن، گەر بىته‌وي لىيان خوش بىت، خوت دەزانى و ھەر بۇ خوتى كە دەسەلاتت بە دەستە و لە كارزانى».»

پەروەردگار وەلامى دەداتە وە:

مژده‌ي پەزامەندىيى ئومەتكەيى پىن دەدات

پىويستە ئەم مىھەربانىيەي پەروەردگارمان لە پېش چاۋ بىت.
پەقمان لە تاوان بىت، نەك تاوانبار.

لە فەرمۇرۇددا هاتۇوە: يەكىن لە ھۆزەكان بە توندى ئازارى پەيامبەرەكەيان دا و روومەتكانى خوینساوى بۇو.

بە نەرمى خوینەكەي پۇوى سېرى و گوتى: اللهم اغفر لقومى فانهم لا يعلمون «پەروەردگارا لە ھۆزەكەم خوش بە، چونكە ئەوان نازانن.»

وانەي پىنجەم

مرىن بى ئاكىدارى بەرۇكى مرۇقەكان دەگرىت، ھاوەلى ئىمە لە
پىنگەدا بەرەو زەوىيى چاڭاڭان، مرىن بەرۇكى گرت،
چەندە قەشەنگە ئەم كۆچە، چەندە پەنگىنە ئەم مەرنە لە پىنى
گەيشتن بە پەروەردگارى ڏيانى كوتايىي هات لە نزىكەكانىت. بپوانە
خەلکىكى زۇر ناشتىيان، نەگەيىشتەن بىدورنەوە!

چەندىن مال بۇنىات نرا، خاوهەكەي تىدا نەزىيا.

چەندىن كورسىي خويىندىن چۆل بۇون، خاوهەكانىيان مردىن و
كۆتايىان پى نەھىتىا.

چەندىن مىنال لە كۆپ نزان، چەندىن گەنج بارگەيان پىچايدە.

چەندىك كەھى پوومانگىي لەبرى كەۋاھى زاوايەتى
بۇ نىتو كۆپ بەرى كردى.

مەلى سېبەي دەگەپىمەوە،
ھەموو ئەوانەي مردىن،

وەك ئىتمە باوهەريان واپسو بەم زوانە نامىن.
وانەي شەشەم

نېتەكان ھۆكاري وەركىرانى كارەكانىن، نېت بە تەنها بەرھەو
بەرزىمان دەبات، گەرچى كارەكەيش نەكەين.
لەسەردەمى پەيامبەر موسادا، بىسىيەتى ۋۇۋى كردى بەنى
ئىسرايىل.

يەكىن لە ھەزارەكان ۋۇۋى كردى يەكىن لە چىاكان و گوتى:
پەروەردەكارا، توڭ دەزانىت گەر ھېندهى ئەو چىايە زىپم ھەبا بە
سەر خەلكىدا دابەشم دەكرد. پەروەردەكار سروشى بۇ موسا نارد:
بەو بەندىيەم بلىن ئىتمە ئەو خىرەمانلى قەبول كرد.

كىرەنەكان لەكەل نېتى خراب سوودىيەكان نېيە.

عەبدوللاي كوبى سەلول لەدواي پەيامبەرەو نۇيىزى بەيانى
دەكرد، كەچى لەزىرى ژىرەوى دۆزەخدايدە.

نېتت چاڭ بىت، پەروەردەكار كارەكانىت چاڭ دەكەت. دەخلىت
بىم وەك ئەو كەسە نېبىت بە ئۇمتىدى سەوزبۇونى لە دەريادا، گەنم
دەچىنېتى بىن ئەوهى ھىچى لىن سەوز بىت، لە كۆتايىدا دەستخەپقىيە
ھىچ پاداشتىكى نېيە.

چیروکی سئ ھاوەلی ناو ئەشكەوت

جارینک سئ کەس لە پىشىنان بە پىگايەكدا دەرىيىشن، باران دايىرتن، شەو ھات، پەنایان بىردى بەر ئەشكەوتىك، تاۋىرىنىكى گورە لە كىيەكەوه گل بۇوهو، دەركاي ئەشكەوتەكەي قەپات كرد، لەناو خۆياندا كەوتتە كەتكۈز، گوتىان سەير بىكەن بىانىن چ كرده وەيەكى باشمان كردو، بۇ خودا بە كرده وانە لە خودا بىپارىنەوە، بەلكوو بەھۆى ئەو كرده وە باشانەوە پەروردىكار دەررۇمى خىرمانلى بىكانەوە و لەم تاۋىرىه بىزگارمان بىت.

يەكىان گوتى: پەروردىكارا، خۇز ئاكادارى كە من باوک و دايىكىنى پىر و چەند مەنالىكى وردىم ھەبۇو، شوانىم دەكىردى و بېرىيىيانم دايىن دەكىردى، ھەممۇ جارينك دەگەرامە مالۇو، رانەكەم دەكىردى پەچە و شىرم دەدۇشى، لە پىشىدا دەرخواردى باوک و دايىكم دەدا، دواى ئەوان بەشى مەنالەكانم دەدا، پۇزىك بەشويىن لەھەرى باشدا دوور كەوتىمۇ، درەنگم بەسىر ھات، كە هاتىمۇ شەو بۇو، بىنیم دايىك و باوکم خەوتۇون، مەنيش وەك جاران شىرم دۇشى بۇم بىردى، بە دىيار سەريانەوە راوهستام، بە ئومىتى ئەوهى ھەركات بەئاكا ھاتنى شىرىھەيان بخۇنەوە، پىنم خۇش نەبۇو بەئاكاييان بەھىنەم، پىتشم خۇش نەبۇو لەبەر ئەوان شىرى بىدەم بە مەنالەكان، مەنالەكانىشىم لەو ماۋەيەدا

لەبەر پىتمالە بىرسان ھەر دەزروو كانە وە تا بەرەبەيان ئەمە حالمان بۇو، پەروەردگارا، ئەگەر ئەم كارەم لەبەر پەزامەندىي تۆ كردووە، دەرروويەكىانلىقى لى بکەرەوە ئاسمانى لىيۇ بىبىنلىن، تاوېرىڭە كەمىك خزا و كەمىك ئاسمانىيان لىيۇ دەركەوت، بەلام نەيانتوانى دەربچىن.

يەكىنلىكى تىريان گوتى: پەروەردگارا، تۆ خۇت ئاگادارى كېچىكى ئامزازام ھەبۇو زۇر تامەززۇرى بۇوم، داواى كارى خراپەم لى كرد، بەلام خۇى نەدا بە دەستەوە، هەتا سالىيکىان دووجارى دەستكۈرتى و قاتوقرى ھات، بە ناچارى ھات بۇ لام دواى ھاوكارىيى لى كردىم، منىش سەددىنارى ئاللىتونىم پىن دا لە بىرىي ئەوەي پازى بىت كارى خراپەم لەگەل بىكەت، ئەو يىش بە ناچارى تەسلىم بۇو، كاتىك دەستم لېتى كېر بۇو، لەناو كۆشىيدا دابىنىش، كچەكە گوتى: ئەم بەندەي خودا، لە خودا بىترسە ئەم مۇرە بە نارەوا مەشكىتە، ترس گرتىسى و ھەلسام و وازم لى هىينا، پارەكەيىش دايى بۇ خۇى، پەروەردگار، تۆ دەزانى ئەگەر ئەم كارەم لەبەر پەزامەندىي تۆ كردووە دەرروويەكىمان لى بکەرەوە، لەم نەھامەتتىيە رىزگارمان بکە، پەروەردگار دەرروويەكى ترى لى كردىنەوە، دوو بەشى تاوېرىڭە كەلەسەر دەرگاكە لاچۇو.

سېتەميان گوتى: پەروەردگارا، خۇت ئاگات لىيە، جارىك كەرىكەرەكىم بە قىناخىتكى بىرنج بە كرى گرتبوو، كە ئىشەكە تەواو بۇو، گوتى كەرىكەم بەدەرى منىش گوتىم ئەم بۇيىش كەرىكەت، كەچى بە دلى نەبۇو وەرىنەگرت، منىش كە ئەم بۇيىشت كەرىتى كەرىكەرەنەم مۇوى دا، چەلتۇوكەكەي ئەو يىش ھەمۇو وەرزى دەچاند و بەرەھەمم دەھىندا، بە شىتەيەك زۇر بۇو تا گاگەلىك و وشتىر و مەر و چەند بەندەيەكەم پىن كېرىپ، دواى ماوهەيەكى زۇر كەرىكەرە كە ھاتەوە بۇ لام و گوتى: لە خودا بىترسە، كەرىكەم بەدەرى، منىش گوتىم: بېرۇ ئەم بانە وشتىر و گاگەل و بانەمەر و شوانەكائىيان بىبە بۇ خۇت، ھەمۇوى هيى

کریکەت، گوتى ئەی بەندەی خود! لە خودا بترسە گالتەم پى مەكە!
منيش گوتم؛ بەراسىتمە و گالتەت پى ناكەم، ھەمووى ھىي خۆتە، بىبە.
ھەمووى برد بۇ خۇى، پەروەردگارا، تۆ دەزاتىت ئەگەر ئەم كارەم
لەبەر خاترى تۆ كردووه ئەوا دەرگاى ئەشكەوتە كەمان بە تەواوى بۇ
بىكەرەوە، تاۋىرەكە خزا و پەروەردگار دەرگاکەى تەواو بۇ كردىنەوە
و ھاتنە دەرەوە و پېزگاريان بۇو.

وانەي يەكەم

چىرۇكىنى نەناسراو لە پۇوى كات و شوين و كەسايەتىيەكانووه،
ھەلبەت رەگەزەكانى كات و شوين و كەس جە لە وردهكارىيى زىاتر
شىتىكى تر نىن.

لە راستىدا خودى پۇوداوهكە گىنگە، ھەموو ئەمانە خالى
ھاوبەشە لە نىوان تەواوى چىرۇكەكانى قورئان و فەرمۇوەددا.
قورئان كاتىك باس لە كۈپەكانى ئادەم دەكەت، تاۋىيان ناھىنېت،
ناوهەكان و وردهكارىيەكانمان لە نەتەوەكانى پېشىووتەوە بىستۇرە،
ناوهەكان گىريتىكىيەكىان نىيە، ھابىل و قابىل بىت يان ئەحمدە و خالىد
ناوهەكان گۇرانكارىيەك بە جەوهەرى پۇوداوهكان نادەن، ئەوهى
گىرينگە ھەلوىستى ھەرىيەك لەم دوو كەسايەتىيە: يەكەميان،
ھەسسىدەتكەن ئەتكەن ئەتكەن، ھەسسىدەتكەن ئەتكەن، ھەسسىدەتكەن
دۇوهەميان ئىماندارى لەخۇدا ترس كە ھېچ كات ئامادە نەبۇو دەستى
ستەم بۇ براڭەى درېئىز بەكتا، گەرجى براڭەى دىستەرىئىز بەكتا سەر
قورئانى پېرۇز، كاتىك باس لە ئىماندارىي ئالى فيرۇعەون دەكتا بە
ھېچ شىۋەيەك ناوى نابات.

ناونەھىتانانى قورئان بەو پېتىيە پەندى چىرۇكەكان خودى
ھەلوىست و دىيوى ناوەوهى پۇوداو فەلسەفەي پشت پۇوداوهكانە،

قورئان كاتىك باسى شاھىدىي يوسف دەكەت ناوى نابات، بە ناوى نەناسراوى (شاھد من أهله) باسى دەكەت.
ناو و ناسنامەي ئەم كەسەمان لە فەرمۇودە و ئەسەرەكاندا زانىوھ،
بەو پېتىھى ناوهكان زىيادەيەكى بچۈوكىن ئەوهى گىرنگە ھەلۋىستى
كەسەكەيە.

پالەوانەكەي سورەتى ياسىن ئەوهى لە و پەرى شارەوه هات بۇ
سەرخىستى مسولىمانان، ناوى بە نەناسراوى ماوەتھوھ. (رجل) بە
نەكىرەھەاتۇوھ، چونكە ھەلۋىستەكان گىرينگىز لە خودى كەسەكان،
قورئان كاتىك باس لە نەمرۇد دەكەت، بە ھىچ شىتىھىيەك ناوى نابات،
ئەوهى گىرنگە لە چىرۇكە كە ملھوبىي و ياخىبۇونە، نەك خودى كەسە
ياخىبەكە خۆى، لە باسى سەربپارىي ئىبراھىم (ئىسماعىل)، (سەلامى
خودايلى بىت) ناوى ناھىنەت، ئەوهى گىرنگە ھەلۋىستى بويغانى
كەنجىتكە، تەنانەت ئەوانەي ناويانەتەنەت، لە چىرۇكە كانى قورئان و
فەرمۇودە بەھۆى ھەلۋىستىكى تايىھەتە بۇوە.

كاتىك قورئان چىرۇكى ھەولى سۇوتاندى ئىبراھىممان بۇ
دەكىپىتەوە، ويناي كۆملەكەي نەخۇش و چەسپاۋىي مسولىمانمان
بۇ دەكەت. قورئان لە باسى ئەم پووداوهدا ويناي تايىھەتى ئىبراھىم
و مىژۇوى نەتەوەكانى پىتشۇمان بۇ ناكىپىتەوە، كەرجى ئەمە لە
سياقى كىپانەوهى چىرۇكە كە بە دەست دىيت، قورئان كاتىك باس لە
توقانى نووح دەكەت، تىشك دەخاتە سەر ئەوهى مەرۋەكان بەھۆى
گومپايانەوه دەچنە خوار بىزى ئازەلانەوه، بە تەنها يەك بانگەواز
ئازەلەكان چۈونە نىتو كەشتىيەكەوه بە تۆسەدۇپەنجا سال بانگەواز
كەمىكى كەم نەبىت، كەسى تر نەھاتە نىتو كەشتىيەكەوه.

قورئان دەيھەۋىت ويناي ئەوهەمان بۇ بکات، بانگەوازكاران ھىچ
كەت ماندوو نابىن، دەزانىن دەرئەنjamى كارەكان لەسەر ئەوان نىيە،

ئوهی گرینگه به دامه‌زراوی له سه‌ر پیگاکان بمتنه‌وه، قورئان
کاتتیک چیرۆکی موسما و فیرعهون ده خاته پوو، ئوهه‌مان پى ده لیت:
قەدەری خودا دیتە دى به کویرایی چاوی ملھوران، چەندە خۆیان
ماندوو بکەن، ئیراده‌ی پەروه‌ردگار له سەروو ھەمۇویانه.

فیرعهون له پیتاو له ناوبردنی موسادا، هەزاران مەندالى کوشت.
كەچى موساي له کوشکەكەي خۆيدا پەروه‌رده كرد.

قورئان دەيھويت پیمان بلیت:

ئوه پەروه‌ردگار نىيە، بەلكوو مەۋەكەن
كەرسەتە و ھۆكارەكان بە سەرياندا دەكەونە ژىر كارىگەریيانه‌وه.
گەر ئیراده‌ی پەروه‌ردگار نېبىت،

گۈچانىكى مردوو تواناي شەقبوونى دەريايى له كوى بۇو؟
قورئان له تەواوى پوودا و ھەلویست و چیرۆكەكاندا دەيھويت
پیمان بلیت:

بىر له كار بکەوه، نەك بکەر. له پوودا و ردبەوه، نەك
ئەنجامدەرە كەي.

گەر له ژيان ورد بىتەوه له ھەمۇو كات و سەردەمەنگىدا كىشىمەكىشى
نىوان ھەق و ناھەق، بەردەوامى ھەبۇوه
ئوهى دەگۈرۈت تەنها جەنگاوه رەكانى.

ھەمۇ سەردەمەنگىدا جەنگاوه‌رى ھەق و ناھەقى خۆى ھەيە.
ھەمۇ ملھورىنگىدا سەردەمەنگىدا خۆيدا فیرعهون و نەمرۇدە.
بانگەوازكارانى دىژە ملھوران: ئىپراھىم و مۇسان.
سوپاى ملھوران له ھەمۇ سەردەمەنگىدا سوپاى ئەبرەھە و سوپاى
قوپەيشە له پۇزى بەدردا.

ھەمۇ كۆملەئىكى موجاھيد سوپاى يوشۇي كورپى نۇون و
ھاوهلانتى پەيامبەرن.

وانەي دووهەم

كاتىك پەروەردگاريان وەبىر ھىتايىتەوە، پابچەلەكە، لووتت بەرز نەبىت، ھەندىك جار تاوانى لووتېر زى بەرانبەر گوناھ ھىندهى خودى گوناھەكە قورسە، ھەرىيەك لە ئادەم و ئىبلىس بىنەرمانى پەروەردگاريان كرد، ئىبلىس بە پەتكىرىنەوەي كېنۇوش، بىنەرمانىي پەروەردگارى كرد، ئادەم بە خواردىنى دارەكە بىنەرمانىي پەروەردگارى كرد. يەك بە يەك ھەردووکىيان تاوانىي ئەنجام دا، بەلام عاقىبەتىان وەك يەك نەبۇو، ئىبلىس كاتىك سەرزەنشت كرا، لووتېر زى گرتى. ئادەم كاتىك سەركۈنە كرا، داواي لىخۇشبوونى لە پەروەردگارى كرد، لووتېر ز و توبەكارىتى زۆر جىاوازن، دەخىلت بىم، كاتىك پەروەردگاريان وەبىر ھىتايىتەوە لووتېر زى نەتكىرىت. گوناھى مەرۇفى بىشاڭا، تاوانى كەمترە لە مەرۇفى لووتېر ز كاتىك قىسىمەكت كرد، دلى كەسىكت شەكاند، كەسىك ھەلەي وەبىر ھىتايىتەوە، بە گۈزىدا مەچۇ، دوو ھەلە و تاوان پىنكەوە كۆمەكەرەوە، تاوانى قىسىمە زېر و تاوانى لووتېر زى، كاتىك پىۋەندىيى دەستانەت لەگەل ئەوانى تر دەپچەرىنىت. گورەيى سىلەي پەھمى وەبىر ھىتايىتەوە، لووتېر زى مەنوينە، تاوانى بېرىنى سىلەي پەھم و لووتېر زى پىنكەوە كۆمەكەرەوە. كاتىك تاوان دەكەيت و سەنورەكانى پەروەردگار تىدەپەرىنىت، دەلسۆزىك وەبىرى ھىتايىتەوە لووتېر ز نەبىت، پەروەردگار وەسفى وەلىدى كورپى موغەيرە دەكەت بەوهى لووتېر ز و ياخىيە. ئەو دەشكەنەي دواي تاوان دووجارت دىت، لەوانەيە لاي پەروەردگار باشتىر بىت، لەو پەرسىتشەي دووجارى لووتېر زىت دەكەت، ھەلبەت ئەمە دواي ئەنجامدانى تاوانەكە، بەلام پىش ئەنجامدانى تاوانەكە شتىكى ترە، تاوانەكان پىش ئەو تاوانىكى تر. قىزەونتريين تاوان ئەو تاوانەيە كە تەنانەت دواي ئاكادار كەردنەوەي

و وەبیرھەستانەو ئەنجامى دەدەيت.

بزانە گەورە لاي زاتى حەق بچووکە.

ئەوە عومەرى كۆرى خەتابە پىشەواى مسولمانان فەرمانزەوابى لايەكى جىهانى دەكىد لەسەر مىنبەرەوە كاتىك دەبىنت خەلکى مارەبى قورس دەكەن دەچىتە سەر مىنبەر و دەبەۋىت مارەبى دەستىشان بىكەت، شىفای كچى عەبدۇللا ھەلدەسىتەوە پېتى دەلىت، ئەى عومەرى تۇ مافى ئەۋەت نىيە ئە بىريارە بەدەيت پەروەردگار دىيارىي كەرددووە بە چ مافىك دەتەۋىت سنۇوردارى بکەيت؟

عومەر پەشىمان دەبىنتەوە دەلىت، عومەر ھەلەي كەرددووە و ئافەرتىك پىنكاي، «دەسەلاتەكەي نەبووه مايەي ياخىبۇونى. پالەوانى نەم چىرۇكە تا لۇوتىكە كار دەكەت و پارە پەيدا دەكەت بۇ ئەۋە بىكەت بە ئامۇزا ئافەرتەكەي كاتىك لىنى نزىك دەبىنتەوە پەروەردگارى و وەبیر دەھىنتىتەوە».

پىنى دەلىت لە خودا بىرسە ئەلقەكە مەكەرەوە، بە مافى خۇى نەبىت دەستى لى ھەلگەت لەگەل ئەوهى جوانترىن و خوشەویستىرىن ئافەرتى دۇنيا بۇو لاي.

وانەي سىيەم

دەخىلىت بىم، ئاكادارى مافەكانى خەلکى بە، پەروەردگار ھېچ كات لە تاوانى مافى نىوان بەندەكان خۇش نابىت. شەھىدى پىنى خودا لەگەل پۇانى يەكەمین قەترەي خويىنى لە تەواوى تاوانەكانى خۇش دەبىت، جىڭ لە قەرز، قەرز مافى پەروەردگار نىيە، مافى خەلکىيە ھەر گۈشت و جەستەيەك بە حەرام گەشە بىكەت، شايىستەتە بە ئاڭر وەك ئەوهى لە فەرمۇودەدا ھاتۇوە، «من وەك ئىتۈھە مەرقۇم، كاتىك كىشەكانىن بۇ لاي من دەھىتنىن، لەوانەيە كەسىنگە لە ئىتۈھە قىسەزانتىر

بىت لە براکەي، بە هۆيەوە بەو شىۋەيەي كە دەبىستم بېپيار دەدەم. ھەرچىيەك لە مافى براکەي بۇ ئەو بېرم، با وەرينەگرىت، چونكە پارچەيەك لە ئاڭرى بۇ دەپچرم: داوهرى پەيامبەر بۇ پچراندى ماف، حەلالى ناكات. ئەوهى مافى تۆ نىيە گەر ھەمو دادگاكانى دونيا بۇت بېرىن، پىت حەلال نابىت، دلىباھ دادگايەك ھەمە لە قىامەت مافەكت لىن وەردەگرىتتەو، ئۇ پۇزەي نە پارە ھەمە و نە دينار، ژماردن تەنها بە کار و كىردىمەندى چاکە.

لە كاتىكدا لە ھەمو شىت زىياتر پىتىمىستان بە كىردارى چاکە، دەخىلت بىم ھىچ كات بە ياسا ھولى خۇزالىرىن نەدەيت بەسەر خەلکانى بىپىشتوپەنادا، ھىچ كات باوەر بەو وتهىي نەكەيت كە دەلىت: ياسا خەلکانى لاواز و ئاسايى و گەمزە ناپارىزىت، ئۇ ھە خەلکى سادەن، واتاي پەروايمەتى دىزىكىرىن لىيان نىيە، دىزى قەدەغە كراوه بى پەچاوكىرىنى ناسنامەي ئەنجامدەرەكەي.

بى پەچاوكىرىنى لىيان تووبىي بىرەكەي. لەم سەردىمەدا بابەتە بۇوكەشەكان بۇونەتە مايەي سەرگەردانى خەلک، دەولەمەندىك ھەزاران دينار لە خواردىنگەيەك وەك بەخشىش دەبەخشىتتەو، كەچى كريپى كەنەتكەي دەرىزىت و پىنى نادات، كە ناكەتە نرخى فنجانىك قاوهى خواردىنگەيەكى گرانبەها، بەخشىدەي راستەقىنە پىدانى مافى ئەو كەسانەيە، كە مافيان لە سەرتە، كارەساتە ئۆتۈمىپەنلىكى گرانبەها بە دىيارى بېبەخشىتە بەرپرسىك، سىتم و دىزى لە خزمەتكارەكت بەكەيت، شىكىي راستەقىنە پىدانى مافى ئەوانى ترە، نەوەك شىكى بۇينباخ و بۇنە گرانبەها كان بەداخەوە لەم سەردىمەدا خەلکى جەكە لە شىكىي جلوپەرك، شىكىيەكى تر نازانى گەر لە پۇچ و دەرۇونىان بپوانى وېرانەيەكە و ھېچى تر.

لەم چىرۇكەي سەرەوە كەنەتكە ئاماھە نەبۇو كەنەتكەي

وەربىرىت و پۇيىشت كابراى خاوهنىكار كرييکەي گلدايەوە،
بۇي خستە كارەوە، دواتر گەشەى كرد. كاتىك گەرايەوە سامانىكى
كەورەى بۇ كىرىايەوە، كرييكاران نانى ماندۇوېيى جەستەيان دەخۇن،
پارىزىگارىيى مافەكانىيان لووتىكە ئەخلافە گىرىنگ ئەۋەيە مافەكانىيان
پى بىدرى، بە دىزىنى ئەم بېرە كەمە دەولەمەند نابىت، بە كىرانەوەى
ھەزار نابىت، مەبە بە بەندەپارە و دارايى، كارىك مەكە، مافاكانت
بە تۆپزى لى وەربىرىن، مرۆقە رەسەنەكان ئەۋەيە لەسەريانە دەيکەن
بۇ ئەۋەيە رەخنەي خەلکىيان نەيەتە سەر.

وانەي چوارەم

نزا چەكى مسولمانە بە كەم لىتى مەپوانە!
خۆشەويىست جوانى فەرمۇوە: ھىچ شىتىك قەدەر پەت ناكاتەوە
جىڭ لە نزا.

نزا مشتى پېر گۈپى مسولمانە.
لە كەيەوە بۆزى و شىفَا و مندال و سەركەوتىن و بە دەستى
مرۆقەكان بۇوە؟

ھەموو ئەمانە بە دەستى پەروەردگارن
مرۆقەكان جىڭ لە ھۆكەر و كەرەستە شىتىكى تر نىن
بۇچى دەبىت باوەش بىكەين بە ھۆكەرەكاندا؟
لە خولقىتەرى ھۆكەرەكان دوور بىكەوېنەوە؟
پشتىپەستن بە ھۆكەرەكان پىتويسىتىيەكى شەرعىيە
دەخiliت بىم، يەقىنىي دىلت لەسەر ھۆكەرەكان ئەبىت.
دەرمانەكان ھۆكەرەكان شىفان
شىفادەر تەنها پەروەردگارە
كاركىردىن ھۆكەرەكان بۆزىيە

پۇزىدەر تەنھا پەروھەردگارە
ھاوسمەركىرى ھۆكارى مندالبۇونە
ئەوهى مندال دەدات تەنھا پەروھەردگارە
بە چاوى خۆت دەبىنىت
چەندە لە مەرۆفەكان چارھەسەريان بەكار ھىتا و باش نەبۇو
باشتىرين پىزىشكەكان گەران شىفaiyan بۇ نەھات
چەندىن لە مەرۆفەكان ھاوسمەركىرىييان كرد و منداليان نەبۇو
پەروھەردگار پىنى خۆشە داواى لى بىرىت
مەرۆف پىنى خۆشە پىنى بىرىت
ئەوهى پىنى خۆشە ئەنجامى بىدە
تا ئەوهى پىتتەخۆشە پىتتەخىشىت
پەروھەردگار لەو دىلەت دەپروانىت كە بىنى تەنھا ھۆكارەكانى تىدايە
لىت دەگەپىت تەنھا بۇ ھۆكارەكان
كەر بىنى لە دلتا جىڭە لە پەروھەردگار زىياتر گەورەيەكى تىدا نىيە
ھۆكارەكانىت بۇ دەپەخسىتت و خەلکىت بۇ دەستەمۇ دەكتات
ئادەم و ھاوسمەركەي تاوانىيان كرد و داواى لىتپوردىنيان لە^{پەروھەردگار كرد.}

﴿ رَبَّنَا ظَلَّنَا أَفْسَنَا وَإِنَّ لَّرْ تَفَرَّزْ لَنَا وَتَرْحَمَنَا لَكَوْنَنَ مِنَ الْخَيْرِينَ ٢٣ ﴾
(الأعراف) «ئەى پەروھەنەمان ناھقىيمان لە خۇمان كرد، ئەگەر تو
لىمان نەبۇورى و بەزەبىت پىتىماندا نېيەتەوە، بىشىك لە زىيانبارانىن». نوح
كەتىك گىرقەدى دەستى كەلەكەي هات فەرمۇوو: ﴿ لَأَنَّرَّ عَلَى
الْأَرْضِ مِنَ الْكُفَّارِ دَيَارًا ٢٤ ﴾ (نوح) «لەم سەر ھەر دە ئەو كەسانەي تو
ناناسن، جوقهواريان لى مەھىلە».

پەروھەردگار توقانى غەزبى ناردە سەريان.
ئىبراهىم بە ئەسپايى بە دەم ئاوازى پېر لە حوزنى ﴿ ... فَأَجْعَلَ

أَفْنَدَهُ مِنْ أَنَّا إِنْ تَهُوَى إِلَيْنَاهُ إِنْ كَ.. (٢٧) (ابراهیم) «دەسا توپش کارى وا بکە خەلک بە دل خۇشى بولىن»، ھاوسر و مەنالەكى بە پەروەردگار راسپارىد.

لۇوت بەھۆى نەتەوەكەيەوە دونيای لىن ھاتەوە يەك، لە حزورى پەروەردگاردا نزاى كرد (رب انصرنى علی القوم الفاسقين). جوبەئىل بە بالەكانى گوندەكەى بەرز كردهوە تا فريشته كان لە ناسىمان گوئىيان لە حەپەي سەگى نېو گوندەكە بۇو، پاشان بەتوندى كىشايەوە بە زەۋيدا.

يوسف كاتىك تەواوى دەرگاكانى زەۋىيى بە سەردا داخرا، چرىكەي نزاى: (وَلَا أَنْصَرْتُ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْبَحَ إِلَيْهِنَّ وَأَكْنُ مِنَ الْجَهَلِينَ (٣٣) (يوسف) «تۇ ئەگەر كەپى ئۇوانم لى لاندەي، دلم دەچى بۇ لايىن و يەكىك دەبم لە نەزانان».

پەچىرى و پەروەردگار كىرىدە عەزىزى مىسر.

مووساى كەليموللا كاتىك بەرپرسىيارىتى باڭگەوازى فيرۇعەونى خraiye ئەستو بە نزاى: (رَبِّ أَشْرَقَ لِي صَدَرِي (١٥) وَيَنْزَلِي أَمْرِي (١٦) وَأَحْلَلَ عَنْدَهُ مِنْ لَسَانِي (١٧) يَقْهَمُهُ أَفْوَلِي (١٨) وَأَجْعَلَ لَيْ وَزِيرَ مِنْ أَهْلِي (١٩) هَرُونَ أَخِي (٢٠) (طه) «ئەي پەروەرنىدەي من پشوودرىيىترم بکە. كارىشم لى سانا بکە. كىرىيەكم لە زماندایە. بۇم رەھاكە، تا لە ئاخافتىم بگەن. لە خزمان ئارىكارىيەكم بۇ دانى. مەبەست هارۇنى براەمە.»

داواى مەددى پەروەردگارى كرد.

پەروەردگار پاستەوخۇ بە (أُتِيتَ سُولَكَ بَمُؤْمِنِ (٢١) (طه) «موسماھىچى تۇ ويستت پىت درا»، بە دەمەيەوە هات. سولەيمان پەيامبەر دادپەروەركە نزاى كرد: (وَهَبَ لِي مُلَكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي (٢٢) (ص) «سامانىتىكى وام بىدەيە كە لە دواى من دەست ھىچ كەسى تر نەكەۋى.»

پەروەردگار گەردنى پەرييەكانى خستە دەست.

يونسى دلشکاو لە ھۆزەكەي

لە تاريکىي شەۋى دەيجورى نىتو سكى نەھەنگدا ئاوازى: ﴿ لَا إِنَّهُ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴾ (الانبياء) «لەغەيرەز تو ھېچ خودايەك شك نابەم، پاك و بىتعەبىي بۇ تۆيە، من لە بىزەي ناھەقان بۇوم»سى دەپچەرى.

پەروەردگار سكى نەھەنگى بۇ كرده نشىنەكەيەكى ثارام، زەكەريا پەيامبەرى خۇشەويىستى خودا تامەزىرى ھەستى باوکايەتى لە پەروەردگارى دەپارىتەوه: ﴿ رَبِّ هَبْلٍ مِّنْ لَدُنِكَ دُرِّيَّةً طِبَّةً إِنَّكَ سَيِّعُ الدُّعَاءَ ﴾ (آل عمران) «ثەي خودانىم زازويەكى چاك و پاكىم پى بىبەخشە، دەزانىم توپارانەوهى من دەبىستى». لە ساقى پەرسىتش لەنیو مىحرابدا فريشتەكان باڭگيان لى كرد و مژدەي لەدایكبوونى يەحيىيان بىن دا.

دونيا جەنگىكى پىر لە گىر و كلىپەي نزاكرىن چەكى دەستى مسولىمانە

جەنگاوارى زىرەك بەبن چەك نايەته نىتو مەيدانى جەنگەوه.

وانەي پىنجەم

چەندە مىھەرانە پەروەردگار بەندەيەك كاتىك ويستى تاوانىتكى ئەنجام بىدات، كەر نېيىكىد پەروەردگار بە مىھەرى خزى چاكەيەكى بۇ دەنۋووسىت، كەر ويستى خراپەيەك بىكات و نېيىكىد پەروەردگار چاكەيەكى تەواوى بۇ دەنۋووسىت.

هاوەلى ئىتمە ويستى زىينا بىكات، تەواو ھەولى بۇ دەدات، پەروەردگار بە ھۆيەوه بەردىكى كەورەى لەسەر ئەشكەوتىكە لابىد. كەر ويستى خراپەيەك بىكەيت، پەروەردگاريان وەبىر ھىنايىتەوه

بزانه پەروەردگار خۆشى دەۋىيىت، بۇيە وەبىرى ھىتىايتەوە.
دلمىدوان لە تۈورپەيى پەروەردگار ئاللۇودەئ تاوانەكانىيان و
نغرقى ئارەززۇوهكانىيان بۇون، خۆشەويىستى پەروەردگار بۇت بە^١
تۈورپەبۇون وەلام مەدەرەوە. ھەنگاوايك بەرەو حەرام دەبىت،
پاشان دلت پادەچلکىت، ھەمۇ ھەنگاواهكانىت بۇ دەبىت بە چاكە، ھەر
درەھەمىك ويستىت بە حەرام بىخۇيت، پاشان دلت پادەچلکىت، ھەمۇ
پارەكانىت بۇ دەبىتە چاكە.

ھەر وشەيەك لە خارپە دەرتېپىو، پاشان دلت پاجلەكى، بە
وشەيەكى بەرگرى لە حەق بۇت دەنۇوسىرىت، كاتىك بېپىار دەدەيت،
لىتى پەشىمان بىتەوە.

وانەي شەشەم

ھەول بده ھاۋىپى باشت ھەبىت، پەروەردگار ناوى سەگىنەكى
بە زىندۇوی ھېشىتەوە لەبەر ئەوھى ھاۋىپى پىاواچاكانى ھەلبىزاد،
سەگىنک ورياترە لە ئىنمە لە ھاۋەلايەتىكىدىنى پىاواچاكان، بپوانە
سى كەسەكەي نىيو ئەشكەوت، گەر يەكىان كارىنکى چاكەي نېشىنى
نەكىدايە، لە ئەشكەوتەكەدا دەمايمەوە، لەناو دەچۈون. كاتىك چاكەي
ھەرسىتىكىان بىتكەوە كۆ بۇونەوە، پەروەردگار پزگارى كردىن
وەك نموونەي باووبايپارانمان دەلىت: (الصاحب ساحب) «ھاۋەل
پاكيشەرە»، واتە پاكيشەرە بەرەو خۇوهكانى خۆى، گەر باش بۇو،
بەرەو باش كەمنكىشىت دەكت، گەر خراپىش بۇو ھەر وا.
چەندە جىاوازە ئەو ھاۋىپىيە دەستت دەگرىت بەرەو دۇزەخ،
لەگەل ئەو ھاۋىپىيە دەستت دەگرىت بەرەو بە ھەشت.

قهزاوه‌تی سوله‌یمان (س‌لامن خودای لن بیت)

جارینکیان دوو ژن هەر يەكەيان کورپەلەی خۆى پى بۇو،
کورگىنکەت و کورپى ژنیکیانى بىرد، ژنەكەيش بە هاوارپېتكەي گوت:
کورگەكە کورپەكەي تۆى بىردوو، ئەويش گوتى: نەخىنر کورپەكەي
تۆى بىردوو، دەبىتە كىشەيان، بە مەبەستى داوهرىكىردىن دەچنە
لای پەيامبەر داود (س‌لامى خودای لىن بیت)، داود بېيار دەدات ئەو
کورپەي ماوه بۇ ژنە كەورەكە بیت، كاتىك دوو ژنەكە لای داود
ھانتە دەرهەوە، گەيشتن بە سولەيمانى کورپى داود و باسەكەيان بۇ
گىزايەوە، ئەويش فەرمۇسى: ئادەتى چەققۇيەكم بۇ بەھىن دەيکەم بە
دوو لەتەوە بۇتان.

ژنە بچۈلەكە گوتى: رەحىمەتى خودايى گەورەت لىن بیت، ئەو
كارە مەكە، کورپى ئەوە. سولەيمان كە بۇانى ژنە بچۈلەكە زۇر
سکى بە مندالەكە دەسووتنى، زانىيى كە مندالى ئەوە، سولەيمان
مندالەكەي دايەوە ژنە بچۈلەكە.

وانەي يەكەم

پەروەردگار فەزلى ھەندىتكى لە پەيامبەرانى داوه بەسەر ھەندىتكى
ترياندا. پەيامبەرانى (أول العزم) لە تەواوى پەيامبەرانى تر بالاترن،

بە شىتىھەكى تايىھەت هەر پەيامبەرىك تايىھەتمەندىي خۆى ھەي، تايىھەتمەندىي ھەرىيەكىان واتاى فەزلى ئەويان بەسەر ئەويتىياندا نىيە، بە دانىپەدانانى مۇوسا، ھاروون لە مۇوساى برای رەوانىيىز تر بۇو، لە راستىدا پېڭەى مۇوسا لە ھاروون بالاترە.

سولەيمان (سەلامى خوداى لىنى بىت)، دەسەلاتىكى پىن دا، كە پېشتر و دواتر بە هيچ كەسى تر نەدراپۇو.

عيسا ھەزار بۇو، بەلام بالاتر بۇو لە سولەيمان و ھاروون، پەروەردگار ئاسىنى بۇ داود نەرم كرد، بۇ باشتىرين دروستكراوى خۆى موحەممەدى نەرم نەكرد، ئەمە باپتە بۇ پەيامبەران و خەلکانى تىريش راستە. خالىدى كورپى وەلید شارەزايىھەكى ھەبۇو كە ئەبوبەكر نەبۇو، ئوبەى كورپى كەعب لە عومەر شارەزاتر بۇو لە قورئاندا، هيچ گومان لەن نىيە عومەر لە ئوبەى باشتىرە. موعازى كورپى جەبەل لە عوسمان شارەزاتر بۇو لە باپتەكانى حەلال و حەرامدا، وەك ئاشكرايە عوسمان لە موعاز چاكتىر بۇو.

كانتىك ئەم چىرۇكە دەخوينىتەوە، پىتويسىتە ئەوهمان لە پېش چاوا بىت، پىتوەرى باشى بە چوارچىنە گشتىيەكە ھەلسەنگاندىنى بۇ دەكرىت، نەوهك بە تەنها يەك لايىنى دىاريىكراو، داود لە داوهرىيەكىيدا ھەلەي نەكرد، ئىجتىهادى كرد.

بە بەلكەكانى بەردهستى بېپيارى دا، ھەندىك جار كەورەكان رەوانىيىزترن لە بچوو كەكان.

وانەي دووهەم

سولەيمان بلىمەتتىرين بۇو لە داوهرىكىردن، ئەم چىرۇكەي بەردهستمان مشتىكە لە خەروارىك. چەندىن چىرۇكى تر لەم

بارەيەوە ھەن، قورئان تىشك دەخاتە سەر بلىمەتى داود. لە داودەرى و چارەسەركىدىنى كىشەكانى خەلکى وەك قورئان وىتىيان دەكتات: « وَدَاؤدُ وَسُلَيْمَنٌ إِذْ يَحْكُمَا فِي الْمَرْأَةِ إِذْ نَفَّثَتْ فِيهِ غَنْمُ الْقَوْمِ وَكَنَّا لَهُ كُلُّهُمْ شَهِيدِينَ ۝ 》 (الأنبياء) «لە دواد و سولەيمانىش باسىك بکە، كە بەسەر كىشەى كىلەكىيەك راگەيشتن، ئەوسا كە ئازەھلى كەلىك - كاتى شەۋى - پىتى وەر بىبۇون، ئىتمە ئاكان لە پېزراڭىنەكە يان بۇو». چىرۇكە كە ئەمەيە مەپومالاتى پياوېك چۈونە نىتو شىنايى پياوېكى ترەوھ، زۇريان لە شىنايىكە يان خوارد و ئەۋى تریان داتەپاند، ھەردوو پياوهكە سكالاى خۇيان بىردى لاى داود، داودەرى كرد بەوهى خاوهنى مەرەكان مەرەكان بىدات بە خاوهنى شىنايىكە بەھۆى ئەوهى تىكى داوه.

دواى دەرچۈونىيان لاى داود، كەيشتن بە سولەيمان، گوين لە گوتەي ھەردووکىيان بۇو، گوتى حوكىمەكە بەو شىۋەيە نىيە، بەلكۇو بەوهىيە خاوهنى زەۋىيەكە مەرەكانى شوانەكە وەربىرىت، بۇ ئەوهى سۇودى ليتى بىيىتىت، خاوهنى مەرەكە زەۋىيەكە بىكىتىه ئەستو و ئەوهى تىكى داوه چاڭى بکاتەوە، كاتىك شىنايى زەۋىيەكەي وەك خۇى لىكىردىھوھ زەۋىيەكە دەكىرىتىھوھ و مەرەكان وەردىگەرىتىھوھ. پەروەردگار ستايىشى ئەم داودەرىيە سولەيمانى كرد، فەرمۇوى: « فَهَمَّتَهَا سُلَيْمَانٌ ۝ 》 (الأنبياء) «سولەيمانمان تىكە ياند كە دەبىن چىكات».

بەلام فەزللى داودى نادىدە نەگرت فەرمۇوى: « وَكَلَّا إِلَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا ۝ 》 (الأنبياء) «بە ھەردووکان كارزانى و زانستانم دا». لە شارەزايى و بلىمەتى سولەيمان لە داودەرىكىرىندىدا پياوېك هاتە لاي و گوتى: ئەي پەيامبەرى خودا دراووسىتىھەم ھەيە قازەكانم دەدزىت.

منتدي إقرأ الثقافي

گوتى: نا ھېشتا نەگە يشتووە شويىنەكەي دوورە.
 ئىاس تۇوپە بىو، گوتى: ئەى دوژمنى خودا، تو گوتت من
 شويىنى دارەكە نازانىم، كابرا ھىچى پىن ناما و كەوتە داوهەكەوە.
 يەكىنكى تر لە زىزەكىيەكانى جارىنک سى ئافرهەت ھاتنە لاي لەو
 كاتەدا مەترسىيەك لەو شويىنەدا پۇوى دا.

دوااتر گوتى: ئەوييان دووگىيانە، ئەوهى ترييان شىرىدەرە و ئەوى
 ترييان كەچە، دوااتر پرسىياريانلى كىد، چۈن زانىت باپتەكە بەو
 شىيەيەيە؟

پاستت كرد، گوتى: كە مەترسىيەكە پۇوى دا يەكىيان دەستىگىرت
 بە سكىيەوە.

دۇوھەميان دەستى گىرت بە سىنگىيەوە.
 سېمەميان دەستى گىرت بە دامىتىنەوە.
 مرۆزف كاتىنک مەترسى لەسەر دروست دەبىت دەيەۋىت
 پارىزگارى بىكەت لە خۆشەويىستىرىن شىت لاي.
 جارىنگى تر پياوينك ھاتە لاي ويسىتى لە بارەي شەرابەوە
 پرسىيار بىكەت، گوتى: ئەگەر ترى بخۇم، شولاقم لىندەدەيت؟
 گوتى: نەخىن.

كەر ئاو بخۇم شولاقم لى دەدەيت؟

گوتى: نەخىن.

كىشە چىيە گەر ترىنەكە، بىكەمە ناو ئاوهە، بىبىتە شەراب، شولاقم
 لى دەدەيت؟

ئىاس پىنى گوت: گەر لەت تىيىگرم ئازارت دەبىت؟

گوتى نەخىن.

گەر ئاوت تىيىگرم ئازارت دەچىزىت؟
 نەخىن.

گەر ئەم دۆلچىيە كە قور و ئاوى تىدايە، پىتىدا بكتىش ئازارى دەبىت؟

بەلنى ئازارم بىن دەگات، ئەمە وەك ئەوه نىيە.

ئەوهى تۈيش بەو شىوه يە نىيە.

جارىكى تر گوتىيان سىن رەخنەمان لە تۇھىيە، تۇ ناجوانىت، بە قسەي خۇت زۆر سەرسام دەبىت، زۇو بېپيار دەدەيت.

گوتى: ئەوهى بۇوم ناشرىنە بە دەستى خۆم نىيە.

ئەوهى گوايە بە قسەي خۆم سەرسام، ئىيەيش پىنى سەرسام نىن؟

- بە قسەكانت تەواو سەرسامىن.

- كە وايە سەرسامىي خۆم بۇ قسەكانت لە پىشىترە.

ھەرييەك لە ئىيە چەند پەنجەيىھىيە؟

گوتىيان: پېنچ.

- بۆچى بەو شىوه يە خىرا وەلام دەدەنەوە.

- ئەو شتەي بە يەقىن دەيزانىن، خۆمان دوا ناخەين لە وەلامدانەوەي.

- منىش ھەر وەك ئىيەم.

زۇربەي كاتەكان بېپيارى دروست و لەسەر حەق بۇوه، ھەمۇو جار دەيگۈت: ھىچ كەس لە داوهرىكىدىدا پىشتى نەشكانىم، جىڭ لە پياوينىك جارىك لە بەسرە لە كۆپى داوهرىكىرىن دانىشتبۇوم، كاپرايەك هاتە ژۇورە و گەواھى دا كە فلانە باخ بەم شىوه و فراوانىيە مولكى فلانە كەسە.

پېمكوت: ژمارەي دارەكان چەندە؟

دۇاي كەمىنک پرسىيارى كرد گوتى: جەنابى قازى ماوهى چەندە سەرقالى كارى قەزاوهتى؟

- ماوەيەكى زۇرە.

- ڈمارەي دارەكانى ئەم سەقە چەندە؟ منىش نەمزانى قىسىم
پى نەما و شايەتتىيەكىم قەبۇول كىرد.

شورەيەقازى يەكتىك بۇو لە بلىمەتە سەرسۈرەتتىنەرەكانى
سەرددەمى خۆى، لە سەرددەمى عومەرى كورپى خەتابدا زىاوە.
شەعېي دەگىپىتە و جارىك ئافرەتتىك بە چاوى پې گريانە وە هاتە
لای عومەر و شەكايەتى لە ھاوسەرەكەي كىرد.

گوتىم: ئەي ئەبوئومەيىه، ئەم ئافرەتە سەتەمى لى كراوه بۇيە
دەگرى.

- گوتى ئەي شەعېي، براڭانى يۈسۈفىش بە دەم گريانە وە
گەرانە وە لای باوکىيان.

جارىكىيان عەدى كورپى ئەرتات، هاتە لای لە كۆزپى داوهرىكىرىندا
بە شورەيەقازى گوت: تۆ لە كۆيتىت؟

- لە نىوانى تۆ و ئە و بەرددەدام.

- گۈيىم لى بىگە.

- لەبەر ئەوە لە كۆزپى كەي من دانىشتووپىت.
- من پىاۋىكىم خەلگى شامم.

- خۇشەوپىست ھەمېشە نزىكە.

- ئافرەتتىكىم لە ھۆزەكى خۆم خواتىتتۇوە.
- مال و نەوەت بەرەكەتدار بىت.

- مەرجىم كىرىووە لە گەلیان كە نەيىەمە دەرەوە.
- دەبىت پابەند بىت بە مەرجەكەتتەوە.

- ئىستا دەمەۋىتت دەربېچم.

- لە ئەمانەتى خودادا بىت.

داوهرىيمان بىكە:

- داوهريم کرد له نیواننان

جارینکیان عومه‌ری کوپی خه‌تاب ئه‌سپېنکی له کابرايەکى دەشتەکى كېرى و پارەكەی پىنى دا، عومه‌ر سوارى بۇو تا ئەوهى تاقى بکانه‌وھ، بىنى عەبىي تىدايە، به کابراي دەشتەکى گوت، ئه‌سپېكەت بىگە عەبىدارە.

پیاوەكە گوتى: وەریناگرمەوھ، بەبى عەبى داومەتە دەستى تو، عومه‌ر گوتى، كاسىنک ديارى بکە له نیوان من و تۇدا داوه‌ری بکات. کابرا گوتى: با شورەيھى کوپى حارسى كىندى داوه‌ری نیوانمان بىت.

عومه‌ری گوتى: بازىم.

چۈونە لاي شورەيھ، دواى ئەوهى شورەيھ گوبى بۇ ھەر دووكىان گرت، كاتى دەركىرنى بېپىار ھات، پرسىيارى كرد: ئى مىرى باوه‌رداران، ئه‌سپېكەت به ساغى لىن وەرگرتۇوھ؟ عومه‌ر: بەلى.

شورەيھ: چۈن كېپىتە، ئا وا لاي خۆت گلى بىدەرەوھ، يان بە و شىتوھى وەرتگرتۇوھ بېگىپەوھ.

عومه‌ر بەسەرسامىيەوھ لە شورەيھى پوانى و گوتى: ئەمە داوه‌ر يكىرنە، بېپىارى بەپېز و يەكلايىكەرەوھ! بېق بۇ كوففە، كردىميت به قازى ئەۋى.

وانەي سىيەم

بەھۋى جياوازىي ڏيرى و ئاواھزى مروقەكانه‌وھ، بېپىار و حوكىمەكانىش جياواز دەبن، ھەر بەم ھۆيەوھ پېبازە فيقەيىەكان سەريان ھەلداوه، ھەر يەكتىك لە شەرعىنىڭ كان بۇ پۇونكىرنەوھى حوكىمە شەرعىيەكان ئاواھزى خۆى بەكار دەھىتىت.

ھەمووان ھەلە دەكەن و دەپىيىكىن، جىڭ لە پەيامبەران، تەنانەت پەيامبەران لە كاتى بېياردانىيان بە ئىجتىهاد و ئاوهزى خۇيان دەشىت بىكەونە ھەلەوە، كاتىك بە وەھى ئاسمانى حۆكم دەكەن، بىگومان دەپىيىكىن، ئەم باپتە دوورودرىيژە و پىشتر قسەي زىاترمان لە بارەوە كرد. ئەم دوو پەيامبەرە ھەردووكىيان لەم باپتە ڈىرى و ئاوهزى خۇيان بەكار ھىتى. داود لە بەرژەوەندىيى كورە كورەكە حۆكمى دەركىد، بە پىچەوانەو سولەيمان بېيارى لە بەرژەوەندىيىان دا، ئەمە ئىجتىهادى پەيامبەرانە!

ئاگادار بن، دەمارگىريتان نەبىت بۇ گوتە و مەزھەبى ھاواھلان، جياوازىي زانىيان رەحەمەت و بەرەكتە.

كەر پەرەردگارت بىبەويىت خەلکى ناچارى تەنها يەك كار بکات، ئەوا تەواوى باپتە كانى بە يەك حۆكم يەكلابى دەكردەوە، باپتى دوو ئافرەت بەشى پىاوىيکىيان ھەيە لە میراتىدا، ھىچ دەرفەتىكى بۇ ئىجتىهاد نەھىشتۇرۇتەوە.

دز دەستى دەبىردىت، ئىجتىهادە لە چۈنۈتى و چۈنایەتى، نەك لە بىنەرەتى حۆكمەكە، پەرەردگار بەبى لەپىرچۇون لە ھەندىك شىت بىنەنگ بۇوە، وەك رەحەمتىك بۇ پەيامبەران، پىتوىستمان بە دەلەۋانىيى زىاترە لە مامەلەكردن لەكەل پىبازارە فيقەمەيەكەندا، كەر لە ئىدەبىي زانىيان بىروانىن بەرانبەر يەكتىرى، ئىتىر لە بىنەرەتى جياوازەيىكە تىنەگەين.

ئەحەمەدى كورى حەنبەل قوتابى شافىعى، پىزىكى بىتىيان لە مامۇستاكەي دەگرىت، بەلام لە چەندىن باپت بۆچۈونەكانى پىچەوانەي شافىعىيە، شافىعى چەندىن بۆچۈونى پىچەوانەي ئەحەمەدى ھەيە، بەلام پىز و دۆستايەتى لەنیوانىيان ھەر بەرددوامە، دەمارگىر مەبن.

شانازی کرد به رهچله‌که وه

ئیمام ئەحمد لە موسنە دەکەی خۆیدا لە ٹوبەی کورى كەعبە وە
(پەزای خودای لى بىت) دەگىزپىتەوە، لە سەرەدەمى پەيامبەردا دوو
پیاو زاريان لە يەكتىر گىر بۇو، يەكىان گوتى: من فلانى کورى فلامن،
تۇ كىتى هەي بىدايىك! پەيامبەر فەرمۇسى: دوو پیاو لە سەرەدەمى
مۇوسادا (سەلامى خوداي لى بىت)، يەكىان گوتى، من فلانى کورى
فلامن، (تا نۇ پىشتى خۇرى ژمارد)، ئەى تۇ كىتىت ئەى بىدايىك؟
گوتى: من فلانى کورى فلانى کورى ئىسلامم.
پەروەردگار وەھى كرد بۇ مۇوسا و پىنى فەرمۇو: بە يەكەميان
بلى ئەوهى نۇ پىشتى خۇرى ژمارد تۇ دەھەميانى لە دۇزەخدا.
تۈيش كە رەچەلکى خۇت پال دا بۇ لاي دوان، تۇ سىتىھەميانى
لە بەھەشت.

وانەي يەكەم
نرخى مرۆفەكان بە دلىانەوە يە نەوهەك گيرفانيان، بە خۇو و
پەشتىانەوە يە نەوهەك جلوېرگىان، بەو شىتەيەي ژيان دەكەن،
نەك بەوهى لە كويىوھاتۇون، كەر رەچەلەك سوودى ھەبوايە،
بىڭومان سوودى بۇ ئەبولەھبى ھاشمى دەبۇو، رەچەلەك

زىانى ھەبوايە، ئەوا زىانى بۇ بىلالى كورپى رەباح دەبۇو، كورپى بەندەيەكى قورپەسەر بۇو، خۆيشى بەندەيەكى بىندەسەلات. قورئان كاتىك باسى لوقمان دەكتات، كە بەندەيەكى خزمەتكار بۇوە، ھىچ كەس خۆى بە بنەچە و خانەوادەيە نەنزايت گەرچى پلەوپايەيان بەرزا بىت.

ھىچ كەس لە نەسەبى خۆى نەھىننەت خوارەوە، گەرچى بەرزىرىش نەبىت، مروقق تەنها دەمرىت و بە تەنها دەچىتەوە گۈپەوە و بە تەنها لېپىچىنەوە لەگەل دەكرىت.

بنەچە گەر سوودى ھەبوايە، سوودى بۇ كورپى نۇوح دەبۇو.

گەر زىانى ھەبوايە بۇ ئىبراھىمى باوك بىباوەر زىانى دەبۇو.

لە فەرمۇودەي خۆشەۋىستا ھاتسوو: ئەى فاتىھى كچى موحەممەد، كردىھەي باش بىكە، من لاي پەرۇوردىكار ھىچ سوودىنەت پى ناكەيەنم. ئەى عەبىاسى مامم كردىھەي خۇت بىكە، من لە قىامەت ھىچ سوودىنەت پى ناكەيەنم. خەلکى بەھۆى كار و كردىھەكابىانەوە نەيەنە لام، ئىنۋەيش تەنها بە رەچەلەك و نزىكايەتىان لە منەوە بىكەپىنەوە.»

وانەي دووھم

مروف مافى خۆيەتى شانازى بىكات بە باووبابيرانىھەو، جياوازىيەكى زور ھەيە لەنیوان شانازى و خۆبەگەرەزانىن بە باوبابيرانەو.

گەر لە خانەوادەيەكى خاوهن پلەوپايەيت،

كارىتكە مەكە زيان بە بنەچەت بگەيەنىت.

گەر بنەچەت بەرزا نىيە،

نزمىي بنەچە و نزمىي كردىھەكانت پىتكەوە كۆ مەكەرەوە.

بە کرداری قىزەون رەچەلەکە رەسەنەكان لەکەدار مەکەن.
 سولەيمانى كورپى داود (سەلامى خودايلى بىت)، پەيامبەرە و لە^{١٦}
 پىشى پەيامبەرىكى ترەوە هاتوو، بە زمانى پەلە خاكىبىونەوە نزاى
 «أَوْزَعَنِي أَنْ أَشْكُرَ يَغْمَثَكَ إِلَيْهِ أَنْفَمَتْ عَلَيْهِ» (النمل) «ئەى پەروەندەرى
 من وام راپىتتە سوپاسى چاڭەى تو بىكم بەھۋى ئەو نىعەتانەى بە
 سەرتدا پىۋاوم»، سولەيمانى دەسىءەلاتدارى سەرانسەرى زەھى بە
 دەم مىزۇولەيەكەوە پىتەكەنېت، لېرسىنەوە لە پەپۇرسولەيمانكەيەك
 دەكەت، بىنچە و دەسىءەلات نەبۇونە مايەى ياخبىوونى. چىرۇك و
 گىپانەوە ئەوانى تر، تەنها بۇ خۇشى و كاتبەسەر بىردىن نىيە،
 بەلكۇو بۇ ئامۇزىكارى و پەندلىيەرگەرنە، يوسف خاوهنى بەرزىتىرىن
 پاش و رەچەلەکە يوسفى كورپى يەعقوبى كورپى ئىسحاقى
 كورپى شىراھىم پەيامبەر... كورپى پەيامبەر كورپى پەيامبەر كورپى
 پەيامبەر، بەپەرى خاكىبىونەوە رەفتار دەكەت، چارەسەرى كىشەى
 ھەزارى دەكەت، خوراكنى بەسەر ھەزاراندا دابەش دەكەت، پرسىيارى
 لى دەكەن بۇچى بەرۇزۇ دەبىت لە كاتىكدا تەواوى گەنجىنەكانى
 زەھى لەزىز دەستى تۇن، وەلامىكى لېتوانلىتو لە ئەخلاق، دەلتىت: بۇ
 ئەوەى برسىيەكان لە ياد نەكەم.

وانەي سىيەم

پەروەردگار زور لەوە دادپەر وەرتىرە بەھۆى خرابەى كورپىكەوە
 باوکەكەى بخاتە نىتو دۆزەخ، ياخود بە بىنچە وانەو بەلام ئەوەى لە
 فەرمۇودەدا هاتوو، ھەوالە لە لايەن پەروەردگارەوە، پەروەردگار
 زانستى ھەبۇو لە پىشى ج سىتمەكارىنك ئەم كەسە لە دايىك دەبىت.
 دەبىت بەپەرى نەرمى و پەوشىتەوە ئايەتكانى قورئان بخوينىنەوە،
 پەروەردگار لەوە پاڭ و بىنگەردىتە گومانسان لە دادى ئەو ھەبىت،

ھىچ گومان لە سۆز و مىھەبانىي ئەندازىت، ئەركى ئىمە گومانى باشە بە خەلکى.

خودا ئەولاترە، شايىستە تىرى بە گومانى باش، جا ھۇشىار بە، كىردىھە كانى خەلکى بە پەروەردگارت بەراورد نەكەيت، ياخود بە پىچەوانەوە.

ئەندازىت گەردىلەيەك سەتم ناكات، بە پىچەوانەي مرقۇھە كانى دەنەسىن.

پەروەردگار بە مىھەرى خۇى لە خراپەكاران خوش دەبىت.

بەھۇى ئاودانى سەگىكەوە تاوانكارىنگى لە دۈزەخ قوتار دەكەت.

ئەندازىت چاڭىيەكى نەكەر دۇرۇ، لىتى خوش دەبىت لە بەر ئەنەن بەخىندە بۇو بەرانبەر خەلکى.

پەروەردگار مەندال پېزدار دەكەت بەھۇى چاڭى باوکىيەوە.

پەيامبەرىنگى و يەكتىنگى لە خۇشەويىستانى خۇى دەنلىرىت، بۇ

ئەنەن دىوارەكە راست بەكەنەوە.

وانەي چوارەم

ھەميشە خاڭى بن.

بەھەشت جىنگى خەلکانى دلىپاڭ و كارئاسان و لىپۇوردەيە.

دۈزەخ شۇينگەنگى خەلکانى لە خۇبایى و لۇوتەرەزە.

خاڭىبۇونى پەيامبەر گەيشتىبووه ئاستىنگى قەدەغەيى كرد لە هاوهەلانى كە لە ساتى چۈونەزۈورەوەي لە بەرى ھەلبىسنى.

جارىنگىيان چۈوه ژۇورە، بىنلى ئاوهەلانى لە بەرى ھەلسان، توورە بۇو، رووى سوورەلگەرا ھەركات، توورە بوايە خىرا بە روویدا دەردىكەوت كە توورە دەبۇو، خۇى لە ھەمۇو وته و كارداھەنەنگى كى خراپ دەپاراست، بەھۇى ئەخلاقە قەشەنگى

خۆشەویستەوە، حەسسان لە خزمەتىدا فەرمۇسى:

وقوفى للعزيز علی فرض
وترک الفرض ما هو مستقيم
عجبت لمن لە عقل وفهم
يرى هذا الجمال ولا يقوم

خۆشەویست وەك خوى ھەموو جارى درەنگ تۈورە دەبۇو،
زۇو دلى ئاشت دەبۇوهەوە، خەندەيەكى بۇ حەسسان كرد. جارىك
عەرەبىنىڭ دەشتەكى هاتە خزمەتى ترسا و گيانى كوتە لەرزىن.
فەرمۇسى: مەترسە و لەسەرخۇبە من كوبى ئافرەتىكى ئاسايىم
لە مەككە، گۈشتى وشكراوهى دەخوارد.
جارىك دانىشتىبوو، كىژوللەيەكى حەوت سالە ھات، دەستى
پەيامبەرى گرت، بىرىدى لەگەل خۆى.

بېئەوهى بىزانتىت بەرەوكۇي پاشان داواى لى كرد لاي گەورەكانى
شەفاعةتى بۇ بىكا. نىترا بۇو بۇ جىئىچەجىكىرىنى ھەندىك كارى خۇيان،
دواكەوتىبوو. خۆشەویست ھەموو جار كالتەوگەپى لەگەل عەبدوللاي
كوبى مالىك، بىرای ئەنسى كوبى مالىك، دەكىردى و ناوى نابۇو
ئەبا عومەيرە، چۈلەكەيەكى بىچۇوكى ھەبۇو ناوى (النغير)سى لىتابۇو،
ھەميشە يارىيى لەگەل دەكىرد.

دواى ماوەيەك پەيامبەر لىنى پرسى: ئەبا عومەيرە ھەوالى
نوغەير چىيە؟

ئەبا عومەير دەستى كرد بە گريان، گوتى: ئەى خۆشەویست
(النغير) مردا!
بە قوربانى بىم.

هاوەلانى ئازىز بە ھەمان شىيە لە خزمەتى پەروەردەدا
بۇون، ئەبوبەكر خەليفەيە و مالى پىرەزىنچى خاۋىن دەكتەوە، لە

پىنگەدا دەرقىشىت، مەنالىك بە توندى جله كانى گرت و ھاوارى لىن كرد، ئەى باوکە، ئەى باوکە، لەۋەيىش زىاتر لەگەل ھاوسمەركەي خزمەتى ئافەرتىكى دەشتە كىيان كرد، مەنالى دەبۇو لەسەر شانى ئاردى دەبرد بۇ مالان، بە دەستە كانى خۆى خواردىنى بۇ ساز دەكىرن، نېرراوى كىسرا دېتە لاي و پرسىيارى كوشك و تەلار و دەستەي پارىزەرانى دەكتە، لەزىر ئە و درەختە سادەيەي كە تىدا دەنۇست، ئىمپراتورى فارسى لەناو برد.

عومەرى كورى عەبدولەزىزى نەوهى عومەرى كورى خەتاب لە پىنگە تارىكىدا بەرھو مزگەوت قاچى ھەلگەوت لە كابرايمەك، كابرا بە تۇرپىيە و گوتى: تو كويزىت!

عومەرى: نەخىز كويز نىم.

خەلگانى دەرۋەھەرلى تۇرپە دەبن.

عومەر بە ئاسايى دەلىت، وازى لى بەھىن، پرسىيارى كرد، منىش وەلام دايە و.

پۇزىنگ چراكە لە بىزەيتى كۈزايە و.

ھەستا زەيتى كرده نىتو چراكە و، گوتىيان: ئەى جەناب دەكىيت كەسىنگ لە برى تو ئە و كاره بکات.

گوتى: كە ھەستام بۇ ئە و كاره، عومەرم، كە گەرامە و ھەر عومەرم.

بەرپاستى ئەم چىرۇكانە وانەي پەند و عىبرەتىان تىدايە.

مندالی شیرهخور

بوخاری ده گنېزېتەوە خۇشەویست فەرمۇویەتى، جارىنىك ژىنلىك مەمكى دەدا بە كورپەكەي (كە لە نەوهى ئىسرايىل بۇو) لەو كاتەدا سوارىنىكى قۇزى بەناوبانگ بە سوارى ولاختىكى كەشخە بە لاياندا تىپەرى، پايە و نىشانە يەكى زۇرى پىتوھ دەبىت، ژەنكە دەلىن: پەرەردەگار! ئەم كورپە منىش بکەي بە سوارچاڭىكى قۇز و بەناوبانگ، كورپە شىرەخۇرەكە مەمكەكەي بەردا و بۇوي كردد سوارەكە و تەماشايەكى كرد و گوتى: خودايە وەك ئۇم لى نەكەي! دىسان مەمكەكەي گرتەوە و دەستى كىرد بە مېزىنى.

ئەبوھورپەيرە گنېزەرەوەي فەرمۇودەكە دەلىت: وا لە بەرچاۋ، كە چۈنچۈنى پەيامبەر پەنجەي دۇشاومۇزەي خۇى دەمىزى و لاساپىي حالى مەمكخواردىنى مەندالەكەي دەكردەوە، خۇشەویست فەرمۇوى، پاشان بە لاي كەنinizەيەكدا تىپەرىين، كۆملەلىك بەگىرييان هېتىابۇو لېيان دەدا و دەيانگوت كارى بەدرەوشتنى كردوو، ئۇويش دەيگوت، من كارى وام نەكىردوو، من هەر خودام ھەيە بە راستى خودا پېشىتىوانى چاكە، دايىكى مەندالەكە دەلى خودايە، ئەم كورپە من وەك ئەم كچە بەم دەرددە نېبەي، دىسان كورپە شىرەخۇرەكە مەمكى دايىكى بەردا، تەماشايەكى كەنinizەكەي كرد و گوتى، خودايە وەك

ئەو كەم لى بىكە، دواتر دايىكى بە سەرسوورمانە وە گوتى، ئەمانە بۇ؟ شىرىەخۇر گوتى؛ چونكە سوارەكە زۇردارىكە لە زەبردار و ملھوران، بەلام ئەو كەنیزەيە كە پىتىدەلىن دزى و بەدرەوشىتىت كىدوووه، بىتاوانە پاك و بىنگەرددە، سىتمبارە نە دزى كىدوووه و نە بەدرەوشىتى.

وانەي يەكەم

ئەم وانەيە دەبىو لە سەرەتاي كېتىپەكەدا باس كرابا.
لە كۆننەوە گۈرتراوە، درەنگ بىتىت باشتىرە لە وەي ھەر نەيەيت.
ھەندىك بابەت ھەر كات بىنن ھەر بە سوودن.
باران ھەرچەندە دوايش بکەۋىت بە سوودە بۇ زەوي.
چىرۇك كارىگەربى بەرچاوى ھەيە، لەسەر دەرروونت بۇ
پەندوھەرگىرنى بىتىت، ياخود نا بە ئاسانى دەجىتە نىتو دلەكانە وە.
چىئىزى تەواو بە بىسەر دەبەخشىت.

ئەو چىرۇككەنە قورئان باسيان دەكتەن، بە دلىيابىيە وە راستىن،
كەرجى ھەندىك لە پووداوهكائى ناوى پىچەوانەي شتە باوهكائە.
ئىبراھىم فەرى درايە نىتو ئاڭرە وە زيانى پىن نەگەيىشت. مۇوسا
بە گۇپالەكەي دەريايى كرد بە دوو بەشەوە.

يۇنس لەنیتو تارىكايى سكى نەھەنگ مایە وە. سولەيمان
(سەلامى خوداي لى بىت)، لەكەل تەواوى گيandارەكان قىسى دەكىرد
و جىتكەكان لەئىر فەرمانيدا بىون. نووح (سەلامى خوداي لى
بىت)، كەشتى دروست كرد و لەنیتو شەپۇلەكانى ئاودا دەربازى
بىو. ئىسماعىل (سەلامى خوداي لى بىت)، بەھۇي قوربانىيەكە وە
پەروەردگار رىزكارى كرد. ئەو چىرۇككەنە لە فەرمۇودە سەھىحە كانى
خۇشەويىستىدا هاتۇون. جىاوازىيەن نىيە لەكەل چىرۇك كە قورئانىيە كان.

چىرۇكەكانى قورئان و فەرمۇودەرى لىتۋانلىقون لە پەند و عىبرەت،
بەسن بۇ ئاوازى مرقۇنى ھۆشىار.

بۇ ئىمە گىنۋارونەتەوە، باوهەرى تەواومان بەم چىرۇكەكانە ھەيە،
دىلىيان لە راستىي پەودانىيان، بېروا بە راستىگۈرى گىپەرەكانىيان
(خودا و پەيامبەرەكەي) ھەيە، چونكە پىش ھەموو شىتىك ئىمە
باوهەپمان بە پەروەردگار ھەيە. چىرۇكەكانى نىتو قورئان و
فەرمۇودە، وەك چىرۇكى ھەزارويەك شەوه تەنها بۇ چىئىز نىن.
چىرۇكى ئازايىتى و قارەمانىيەتى ئەبى زەيدەھى هىلالى نىن.

وەك چىرۇكى گەران بەدواى گىايى نەمرىي گلگاماش نىن.
وەك شانامە و ئەلیازە و كىتىپ مەردووی فېرۇعەونەكان نىن.
چىرۇكە قورئانىيەكان لە سەرۇو ھەموو ئىستاتىكاوه بە فەلسەفى
تىتكە يىشتى (فَأَنْصِرْ أَلَّفَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٧﴾) (الأعراف)، «تۆ لەو
تەرزە باسانەيان بۇ وەكىرە شایەتا بىر بکەنەوە» كۆتايى دىت،
كارەكتەرە مرقىيەكانى نىتو چىرۇكە قورئانىيەكان و فەرمۇودە.

نمۇونەكانىيان لە ھەموو سەرددەمەكاندا دۇوبىارە دەبنەوە.
لە ھەموو سەرددەمېكدا بە فۇرمىتىكى جىاواز مۇوسا و فېرۇعەن
ئىبراھىم و نەمرۇد بۇونىيان ھەبۇوە.
لە ھەموو سەرددەمېكدا تاغوت و سەتكارانى و ھاواھلانى ئۇخدود
ھەن.

ھەموو سەرددەمېك موحەممەد و ئەبى جەھلى تىدايە.
جەنگى نىوان كەمىنەي مسولىمان قورپەيشى خاوهن ھېز
بەرددەوامە.

ھەموو سەرددەمېك خوداپەرسىتىكى وەك جورەيىج و مىللەتىكى
خراپى وەك ھۆزەكەي ئەو ھەن.
لە ھەموو سەرددەمېكدا خەلکانى خاوهن ئىمان و ئىرادە وەك

وەرزاشنى كەھى فيرۇعەون ھەن لە ھەموو سەردىھەمكدا ھاوسەرانى
دلېق و خراپى وەك فيرۇعەون ھەن.
ئافرەتىكى خراپى وەك ھاوسەرى لووت ھەيە.
كۈرىكى ياخى وەك كۈپى نۇوح و مامىكى سەتكارى وەك
ئەبۈلەھەب ھەيە.
لەم چىرۇكانە وە تىدەگەين، لەوەي ئەم كاروانەي ئىتمە سەرەتا
و كۆتايى نىن.
مرۆفەكان لەم ڈيانەدا بە بىباوه، باوەرداريانە وە پۇلەكان
دابەش دەكەن، تا ئەو كاتەي قىامەت بەرپا دەبىت.

وانەي دووھم

بە پۇوكەشى بابەتكان ھەلخەلەتىت، ھەندىك جار بىتەكان
پېچەوانەي پۇوكەشن. عەبدۇللاي كۈپى مەسعود جارىكىان
بەسەر دارىنکدا ھەلزنا، قاچە لاواز و بىتەپەكانى دەركەوت، بەشىك
لە ھاوهەلان دەستىيان كىرد بە پىكەنин. خۇشەویست نىگەران بۇو،
فەرمۇسى: «قاچەكانى ئىبن مەسعود لای پەروەردگار قورسقىن
لە كېتىۋى ئوحود.»

پىشەوا عومەر حەفەدە پىنە بە پۇشاڭەكەيە وە بۇو.
بەم وىتايىھ بۇنى خاكىبۇنىلى دەھات.
ئەبۇوبەكر بە كۈلانەكانى مەدینەدا بىتى دەكىردى و مەندالان چەمكى
كراسەكەيان دەگىرت و بە ئاوازى باوکە باوکە ھاواريانلى دەكىردى.
ئەو ئافرەتى مزگۇتى خۇشەویستى خاۋىن دەكىردهو.
بەرائى كۈپى مالىك (پەزايى خودايىلى بىت)، سەرقەنلى
تۆزازاوابى پۇوكەشى مرۆفەكان ھەلخەلەتىنەرن.
نرخى مرۆفەكان بە جلووبەرگىيان نىيە، ھەلبەت ئىتمە دىزى جوانى و

خاۋىنى نىن، پەروەردگار خۇشحالە بە وەى شوينەوارى پۇزىيە كانى
بە بەندەكانىيە وە بىيىتت، بەلام پۇوكەش ھەمۇ شىتىك نىيە.
قارەمانىتىكى جەربەزە خەلکى دەستى بۇ پادەكتىشىت، ئەو ئاقىرەتە
ھىواخوازە كورپەكە لە داھاتوودا وەك ئەولى لى بىت.
وەك ھەمۇ ئەوانى تر بە پۇوكەش ھەلخەلتا، مەرقەكان بە^١
زووپىي بە مال و دەسەلات لە خىستە دەچن.
پەروەردگار مەنالەكەي ھېتىيە گۇ، بۇ ئەوھى نىزاي دايىكى رەت
بکاتەوە، جوانى و مال لەپال سىتم و ياخىبۇونداچ ئەرزىشىتىكى ھەيە،
ئەو كەنیزە پەشە بە نارەوا تۆمەتى دىزى و داوپىپىسى دراوهتە
پالى.

دايىكەكە نزا دەكات، مەنالەكەي وەك ئەوھى لى نەيەت، پەروەردگار
دەيەننەتتە گۇ و دەلىت: پەروەردگارا، وەك ئەوم لى بىكىت.
باشتە بۇ تو سىتمەلىكراو بىت لە وەى سىتمەكار بىت.
ھېچ زىيانى بۇ تو نىيە گەر لە زەھىپى نەناسراو لە ئاسمان
ناسراو بىت.

مالەكان نەھىنن و خەلکىش سىندۇوقى داخراون.
بلاوکىرىدىن وەى وىتەي يادى لە دايىكبوون
لە تۈرە كۆمەلايەتىيەكان واتاي
مالىكى پە بەختوەرى نىيە.
بلاوکىرىدىن وەى وىتەي خواردىن بە تامەكان
واتاي ئەوھ نىيە ئەوھى دەيانەويت بۇيان فەراھەمە.
زۇر جار لە بەدبەختى و نەبۇونى بەختوەرى
مەرقەكان دەيانەويت وانىشان بەدن بەختوەرن.
پىاپىك لەگەل ژنەكەي سەردارى باخچەي ئازەلانى كرد، لە
نزيك قەفەزى مەيمۇونەكان وە تىپەرى، بىنپى مەيمۇونىك يارى

لەگەل مىيەكىدەكەت، ئافرەتكە گوتى: چىرۇكىنلىخۇشەويىستىنى پەر لە جوانىيە كاتىنگى بە لاي قەفەسى شىرىھەكاندا تىيەپى، بىنېسى نىزەكە بە بىندەنگى دوور لە مىيەكە دانىشتۇرۇ، ئافرەتكە گوتى: چىرۇكىنلىخۇشەويىستىنى تراژىدىبىه.

هاوسەرەكى دارىنگى بچۈوكى بۇ مىيەمى شىزەكە ھاوېشت، نىزە ھەلمەتى بىردى و مىيەكە پاراست، دواتر گەرانەوە بۇ قەفەسى مەيمۇونەكان، پىاوهكە ھەمان شتى دووبارە كىرىدەوە، دارىنگى ھاوېشتە مىيەمى مەيمۇونەكە، بەلام نىزە ھەرسەرقالى كەيف و يارىي خۆى بۇو، وەك ئەوهى بلىت ھېچ پۇوى نەداوە، ھۇشىار بە، زۇر جار بۇوكەشەكان ھەلخەلتىنەرن.

ھەندىنچى جار خەلکى دلىان ئەوە دەخوازىت كە زىيانىان پى دەگەيەنىت بىشاگان لەوهى پىنگىرى خودايدى بەخشىنە بۇ ئەوان. ھەزارى بۇ ھەندىنچى لە خەلکى گونجاوە، دەولەمەندىش بۇ ھەندىنچى تىر، ھەندىنچى لە نەخۇشەكان گەرتەندرۇست بۇونايدى ياخى دەبۇون، ھەندىنچى لە ھەزارەكان دەولەمەندىبان، لووتىبەرز دەبۇون، دەولەمەندىنچى سوپاسكۈزار، گەر ھەزار بوايە، كوفرانەي دەكىرد، ھەندىنچى جار خوداپەرسىتىنخۇش بىت، ناسىزايى دەكەت.

زۇر جار بىر لە و تەيەي عومەر دەكەمەوە:

«گەر پەرەدەي غەيىب لابدى، ھېچ كەس لە ئىنمەوە جەلەوهى پەرەدەكار بۇي دىيارى كردووە شىتىكى ترى دىيارى نەدەكىد.» دەسەلاتدارىنچى ھەميشە گەلىي ئەوهى لىن دەكرا كە ئاكاى لە حالى خەلکى نىيە، جارىنچى ھەزارىنچى هاتە لاي بۇ ئەوهى وانەيەكى كەدارىيى پىن بېھەشىت.

داوای لە پىاوانى گوند كىرد، ھەر يەكىان كېشەي خۆى بنووسيت، ھەمۇوان بىن تۇماركىرىنى ئاۋيان كېشەكانىيان چارەسەر كىرد.

کابراى ژير هەموو کاغەزەكانى خستە نېو سندۇوقىكەوە و گوتى:
ئەمە ژيانى خەلکىيە لە بەردەستى ئىپو، فەرمۇو دەستى پىندا بىكە و
دانەيەك بۆ خۇت ھەلبىزىرە، پادشا دەستى كرد بە سندۇوقەكەدا و
کاغەزىكى دەرھىتى، دىيار بۇو بە دلى نەبۇو، فېرىيى دا.
دۇوەم و سىئىەم و چوارەم تاۋەككۈۋەتە دانە دانە کاغەزەكانى
لە سندۇوقەكە دەركىرد، دواتر پۇوى كردىوە كابراى حەكىم و گوتى:
جىڭە لەم ژيانەي خۇم ھېچى ترم ناوىنت.
پازىبۇون بە بەشى خۇت، لووتىكەي دەولەمەندىيە.
تەواوى دارايىي دونىيات ھېبىت، بەبىن پازىبۇون ھەزارىيە.
ھەزارىيى دونىيا لەگەل پازىبۇون دەولەمەندىيە.

خهون

بوخارى له فرموده سومرهى كورى جوندبهوه (رهزاي خوداي لئى بىت)، ده گىرىتىه وە، خۇشەویست زۇر جار بە هاۋەلانى دەفرمۇو، ھېچ كەس لە ئىتوھ خەونىكى بىتىوھ تا بىگىرىتىه وە بۇمان؟ هەر كەس خەونىكى دېتبا بۇي دەگىپايدە.

ھەتا بەيانىيەك خۇي بە ئىتمەي فرمۇو، ئەم شەو دوو فريشته هاتن بۇ لام، پىتىان گوتىم وەرە، منىش لەكەلىان پۇيىشتىم، ھەتا گەيشتىنە جىنگىيەك، چاوم بە پىاوينىك كەوت، لەسەر گازەرەي پشت راكسابۇو، پىاوينىكى تىريش خىركەبەردىتكى پى بۇو، لەسەر سەرى وەستابۇو، تلەبەردەكەى دەمالى بە تەپلەسەريدا، ئىتىر كەللەي شەقۇپەق دەبۇو، گشت جارى كە تلەبەردەكەى دەكىشا بە سەرى كابرادا، بەردەكە گل دەبۇوەوە بۇ خوارەوە، ئۇيىش دواي دەوكەوت و دەچۈو دەيھىتىيە وە تا دەگەرپايدە سەرى كابرادا، وەك خۇي سارىيەز دەبۇوەوە، وەك جاران چاڭ دەبۇوەوە، دىسان دەكىشىيە وە بە سەريدا.

گوتىم پىتىان: پاكوبىنگەردى بۇ خودا، ئەمانە چىن؟

گوتىيان: بېرق با بېرقىن.

پۇيىشتىن تا گەيشتىنە پىاوينىك لەسەر گازەرەي پشت پالكەوتبوو،

کەسینکى تر بە قولانپەنگى ئاسنەوە بەسەر سەرييەوە راوهستا بۇو، پەلامارى لايەك لە پۇوى كابراي ژىزىدەستى دەدا، بە قولانپەنگى دەستى لالغاوى تا پشتهملى و كونەلۇتى هەتا پشتهملى و كونى چاوى هەتا پشتملى ھەلەدەتلىشاند، پاشان دېگواستەوە بۇ لاكەي ترى، بە ھەمان شىۋەئى لاي يەكمى لى دەكىرد، خەريكى ئەم لايەي بۇو، لايەكى ترى چاڭ دەبۈوهە، جاريڭى تر دەستى پى دەكىردهو، دېسان وەك جارى يەكمە دەستى دەكىردهو بە سزادانى.

گوتىيان پىتم: بېرق با بېرقىن.

پۇيىشتىن تا گەيىشتىنە شوينىنگى وەك تەننور، دەنگەدەنگى لىتىوە دەھات، پېر لە قاوقىز بۇو كە سەرىي ناوهكەيمان كىرد، پېر بۇو لە پىاوا و ڏىنى پۇوتوقوت، لە ژىرىيانەوە بلېسىئى ئاڭر پېرتاوى دەھىتىن بۇيان، ھاوارىيان لىن ھەلەدەسا و دەيانكىرد بە ھەرا.

پېتمگۇن ئەمانە چىيانە؟

گوتىيان بېرق با بېرقىن.

پۇيىشتىن تاوهكۈو گەيىشتىنە سەر پۇوبارىنگ و چۆمىنگى سوورى پەنگ خويتىنلى بۇو كابرايەكى مەلەوان لە ناوىدا مەلەي دەكىرد، پىاۋىيكتىش لەسەر لىتىوارى چۈزمەكە پەلەبەردىنگى زۇرى لە بەردىستىدا، بۇو، گشت جارى كە كابراي مەلەوان بە مەلە دەھات و دەچىوو بۇ لاي ئەوهى كە كۆمەلە بەردىكەي لابۇو، دەمى بۇ دادەچەقاند و ئەويىش بەردىكى دەخنبى ناو دەمى، ھەناسەي لىن دەبىرى، كابرا دەگەرایەوە بۇ شوينى پېشىووی خۆى، ئىتىر ھەموو جارى بەم شىۋەئە تلىكى دەكىشى بە دەموقەپزىيدا، كابرا دەگەرایەوە بۇ شوينى خۆى.

گوتىم: ئەم دوانە چىن؟

گوتىان: بېرى با بېرىن.

پۇيىشتىن تا گەيىشتىنە زەلامىتىكى ئىسکىقورسى پەزاقورس،
ئاڭرىكى لە بەردىدا بۇو، وردىوردى ئاڭرىكە ئۆش دەكىد و بە
دەوريدا دەھات.

گوتىم: ئەم دوانە چىن؟

گوتىان: بېرى با بېرىن.

دىسانەوە كەوتىنە بى تا گەيىشتىنە باخ و مىزگىكى چىر، بېرى بۇ
لە ھەممۇ جۇرە گولىكى جوانى بەھارە، لە ناواھەراستى باخەكەدا
پېرەمىزدىكى بالابەرز لە بن شىخەلىكى گەورە دانىشتىبوو، ئەم
پېرەپىباوه ھىند قۇچ و درېئىز بۇو، سەرى لە بەرزىي ئاسمان گىر
بۇوبۇو، مەنالىكى بىشومارى لە دەور بۇو، ھىچ كات كۆملە مەنالى
وام نەدىتىبوو.

گوتىم: ئەم پىباوه چىيە؟ ئەم مەنالانە چىن؟

گوتىان: بېرى با بېرىن.

دواتر پۇيىشتىن تا چۈويىنە لاي شادرەختىك، لە ژيانمدا
شادرەختى وا گەورە و جوانىم نەدىتىبوو، پېيان گوتىم پېيىدا سەر
بىكەوە، بەسەر دەرخەتكەدا سەر كەوتىن، گەيىشتىنە لاي شارىك،
ئەو شارە لە خشتىكى زىير و لە خشتىكى زىيۇ دروست كرابۇو،
دواتر چۈويىنە بەر دەروازە دەرەھە شارەكە و لە دەركاى
شارەكەمان دا، داواى كەردىنە وەمان كرد و بۆيان كەرىپەنە، چۈويىنە
ناو شارەكەوە پىاۋىگەلىكى سەيرمان بىنىي، نىوهە لەشيان تا بلېنى
جوان بۇو، نىوهەكە ترىيشيان تا بلېنى ناشىرىن بۇو، دوو فرىيەتكە
پېيان گوتىن ئادەتى بېرىن خۇتان بىخەنە ناو ئەو چەمەوە، چەمەكە
پۇوبارىنەكى پانوپۇر بۇو، ئاۋەكە پېر بە پانايى چەمەكە دەكشا و
دەرى، ئاۋەكە ئەوەندە سېپى بۇو، دەتكوت چىرى خۇرى شىرە،

ئوانیش چوون خۆیان ھەلکىشا لە و ئاوه، پاشان ھاتنەوە بۇ لای ئىمە، ناشىرىنىييان ھېچ پىتوه نەما و تەواو جوان بۇوبۇون، شىۋىيەكى جوانيان وەركرتبوو، پاشان گوتىيان ئەم شارە بەھەشتى مانەوەي يەكجارييە، ئەو جىنگەيەيش لەو سەرەوە ھەوارگەي توپى، كە چاوم بەرەو سەر ھەلبىرى، چاوم كەوت بە كۆشكىكى بالا بە ئاسمانەوە بۇو، وەك پەلەھەورى سېپى وابۇو، گوتىيان ئەو كۆشكە شوين و مەنزلى توپى، گوتىم: خودا سەرفرازتان بكا وازم لى بەھىن با بەجمە ناوىيەوە، گوتىيان ھەر بۇ توپى و دەچىتە ناوى، بەلام ئىستا نا. پىمگۇت من ئەمشە شىنگەلى سەيرۇسەمەرەم دىت، دەكىرىت ھەوالىم پى بىدەن لە بارەيانەوە؟ گوتىيان بەلى، پىباوى يەكەم، كە دىت بە بەرد سەريان دەشكاند، ئەو پىباوهى كە قورئان لەبر دەكا و پاشان لە بىرى خۆى دەباتنەوە و دەورى ناكاتنەوە تالە بىرى دەچىتەوە و لە كاتى نويىزە فەرزەكاندا دەخەۋىت و خەم لە نويىزەكەي ناخوات. ئەو كەسى كە چووين بە سەريدا: لالغاو لۇوت و چاوابان ھەتا پېتىملى دەدىرى، ئەو پىباوهى لە مال دەردىچى ھەر خەرىكى درۆكىرىدە و درۆى ئەو بە ھەممو لايەكدا بلاو دەبىتەوە.

ئەو پىباوگەل و ڙىنگەل بۇوتانە كە لەناو ئەو شوينە داخكراوە بۇون، ئەوانە پىباوى شەپۇپىس و ڙىنى داۋىتپىس بۇون، ئەو كەسى بىنېت لەناو چۈمەكەدا مەلە دەكات، بەردى دەرخوارد دەدەن ئەو سووخۇر بۇو، ئەو كەسە رەزاتالەيش كە سەرقالى كەرمىكىنى ئاڭگەكە بۇو، ئەويش مالىكى وەردىيانى دۆزەخ بۇو، پىباوه كەلەگەتەكەيش كە لەناو باخەكەدا بۇو، ئەويش ئىبراھىم بۇو (درۇودى خوداى لى بىت)، ئەو مەنداانەيش كە لە دەورى بۇون، ئەوە ئەو مەنداانە بۇون كە لەسەر ئايىنى فيترەت لەدایك بۇون و بە مەنداالى مەردوون.

منتدي إقرأ الثقافي

خەوی بىسەروبەرە: ئەو بايەتانەيە مەرۆف پۇزانە بىرى لى دەكاتەوە لەگەل پۇوداوه کانى پۇز لە خەودا دەيىينىتەوە. جۇرى يەكەمى، تەنھا جۇرى خەوە كە بە پىتى تواناكان و شارەزايى لېتكانەوە بۇ دەكريت. لېتكانەوە خەون حوكىمى فەتواتى هەيە، فەتواتان بەبى زاست رېگەپىندرار نىيە.

وانەي دووەم

قسەكردن لە بارەي لېتكانەوە «تەئويلى» -ھوە راماندەكتىشىت بۇ پرسىيارىكى تر: ئايا لېتكانەوە خەون زانستىكە پەروەردگار دەيخاتە نېتو دلى يەكتىك لە بەندەكانى، ياخود لە پىتى كوشش و فيربۇونەوە وەددەستى دەھىنەت، وەك ھەر زانستىكى ترى وەك: فيزىيا و بىرکارى؟ دواي خويىندەوە يەكى قول لەم بارەيەوە، پىتموايە لېتكانەوە خەو لە نېتوانى ھەردووكىيانە، واتە ئىلهاامى خوداىي و ھەولدان بۇ فيربۇونى، بەلام زۇربەيان لە لايەن پەروەردگارەوەيە. جۇرى يەكەم لەو جۇرەيە كە پەروەردگار يوسفى فيئر كردووە وەك قورئان وىتاي دەكات (وَلَعْلَمَهُ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ ۖ) (يوسف) «تا ئىتمە فيريشى بکەين چۈن خەونان لېتك بىداۋەوە» ئەوانى تر پىتىسىتى بە كۆمەلېك ياسا و بىنما ھەيە، پىتىسىتە خەلکى ئاكادارى بن خەون بە پىتى بىنەرەكەي لېتك دەرىتەوە دوو پىاو هاتن بۇ لاي ئىبن سيرين:

يەكىيان گوتى: لە خەومدا بىنيم بانگ دەدەم.
ئىبن سيرين گوتى: گەشتى مالى خودا دەكەيت.
كەسيكى ترهات و بە ھەمان شىيە گوتى: لە خەومدا بىنيم بانگم داوه.

گوتى: تۇ دىزى دەكەيت و دەستىگىر دەكىرىتىت.

قوتابىيەكانى سەريان سوورپما لە وەلامەكەى.

ئىين سىرىين گوتى: يەكەميان نىشانەي خىر و چاكەم لە رۇويدا بەدى كرد، بە سوودۇرگىرن لە گوتى پەروەردگار، (وَأَذِنْ فِي الْأَسْرَارِ بِالْحُجَّ يَا تُوْلَكَ يَحْكَالَا^(١)) (الحج) «بانگەوازى خەلک بىنە زىارت، بە پىادەيى و بەسوارى».

دووھەميان نىشانەكانى خراپە و تاوانىم تىدا بەدى كرد، گوتەي پەروەردگارم بەسەردا جىتىجى كرد (ثُمَّ أَذَنَ مُؤْذِنٌ أَيْتَهَا أَعِزُّ إِنْكَنْ لَسْرِقُونَ^(٢)) (يوسف)، «جارچىيەك جارپى راھىشىت: كاروانىنى ئىنۋە دىزىتان كردىووه».

ھەندىتكى باپەت ھەموان نايىىن، خەونى عەزىز بە بىتارانى و قاتوقىرىيەو، ئامە خەونى پادشا و بەرپرسانە، لەوانە خەلکانى ئاسابى ئەمجۇرە لە خەو نەبىين. جاريک عەبدوللەلای كورپى زوبەير خەونىتكى بىنى، پىاوېتكى نارد بۇ لاي سەعىدى كورپى موسەيب پىنى گوت، خەوهەكە بۇ سەعىد بىگىرەوە، بەلام بلى خەونى خۆمە، نەك عەبدوللەللا... كابرا دواى ئەوهە خەونەكەى گىزپايدە، سەعىدى كورپى موسەيب وەلامى دايەوە:

كەسىنگى وەك تۇ ئەم خەونە نابىنېت...

پىتم دەلىت ئامە خەونى كىتىيە يان پىت بليم؟

كابرا گوتى: تۇ پىتم بلى.

سەعىد: ئەم خەونە خەونى ئىين زوبەيرە.

عەبدوللەلە خەويدا بىنېنى شەر لە گەمل عەبدولمەلەلەلىكى كورپى مەپوان دەكەات و شىكتى خواردۇوە...

چوار مىنخى پىتدا داکوتىيە...

سەعىد خەونەكەى لىتكايدە و بەوهە عەبدولمەلەلەلىك، ئىين زوبەير

ده‌کوژیت.

دوای ئه و چوار له کورپه‌کانی جینگه‌ی ده‌گرنه‌وه.
دواتر پرووداوکه به‌مشیوه‌یه پووی دا، عه‌بدوللای کورپی زوبه‌یر
له‌سهر دهستی حه‌جاجی کورپی یوسف کوژرا.
دواتر هه‌ریه‌ک له کورپه‌کانی عه‌بدولملیک، سوله‌یمان و هیشام
و وهلید و یه‌زید بونه جیتنشین.

وانه‌ی سئیه‌م

به‌رزخ وهک ئه‌وهی زانایان رافه‌یان کردووه قوناغیکه له‌نیوان
مردن و زیندووکردن وهدا بق حیساب، گه‌رجی نکولیکردنی سزای
ناو گور و مرؤوف له میله‌لت ناباته ده، وهک ئه‌وهی جمهوری
زانایان گوتولویانه له باره‌یه‌وه، دهیان و بگره سه‌دان دهق ئاماژه
به حه‌قیقه‌تی سزای گور دهکنه، که به هیچ شیوه‌یه‌ک ده‌رفته‌ی
ره‌تکردن وهی نییه، گور يه‌مین مه‌نزاگه‌ی قیامه‌ته، یان باخچه‌یه‌که
له باخچه‌کانی به‌ههشت، ياخود چالیکه له چاله‌کانی دوزخ، ئه‌وانه‌ی
به ناوی عه‌قله‌وه سزای گور پهت دهکنه‌وه، جگه له بیثاگایی
سه‌رمایه‌کی تریان نییه، به‌وهی گوایه کاتیک ئیسکه کون و
پروتکاره‌کان ده‌بینین، ده‌لین: کوا سزا و پاداشتی نیتو گور؟ بیثاگا
له‌وهی پیوه‌ندییه‌کی توند هه‌یه له‌نیوان روح و جهسته‌دا.
به‌پئی ئه و قوناغه‌ی مرؤوفی تیدایه کم و زیاد ده‌کات.

مرؤوفه‌کان به چهند قوناغیکی جیاوازدا تیده‌په‌پیت و چهند قوناغه
جیاوازه به جیاوازی پیوه‌ندیی نیوان روح و جهسته.
مرؤوف به چهند قوناغیکدا تیده‌په‌پیت و چهند قوناغیکی تر
ده‌بینیت، ده‌کریت قوناغه‌کانی گه‌شه‌ی مرؤوف بکه‌ین به چهند
به‌شیکه‌وه.

يەكەم: قۇناغى عەدەم، بىرىتىيە لە قۇناغى پىش دروستبۇونى ئادەم.

واتە ئەو قۇناغەي مەرۆفەكان بۇونىكىيان نەبۇو لەنىبو زانستى پەروەردگاردا نەبىيت.

قۇناغى گەردىلە: واتە ئەو قۇناغەي تىيدا پەروەردگار پەزىسى تەواوى مەرۆفەكانى بە يەكجار دروست كرد، ھەمووان گەواھىيان دا بە خودايەتىسى پەروەردگار، ھەمووان گەواھىي حەقىيان دا وەك ئەوهى قورئان ئامازەمى پىن دەكتە:

﴿ وَإِذَا أَخَذَ رَبِّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِرْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَسْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَلَّا سُتُّ یُرِيْكُمْ قَاتُلُوا بَلَّ شَهِدَنَا ﴾(الاعراف). (vii)

«ئەوسايش كە پەروەرنىدى تۆ لە پشتى عەولادى ئادەم زاروزىچى بەرھەم ھينا، لەسەر خۇيان شايىتى ھەر بە خۇيان دا، گوتى: من پەروەرىتتان نىم؟ گوتىيان بىلنى، ئىمە لەو ئاكادارىن و گەواھى دەدەين» كاتىك پەروەردگار ويىتى ھەبۇو مەرۆفيتىك دروست بکات، پەزىھەكەي بە فريشته يەكدا دەنلىرىت بۇ لای مەرۆف بۇ ئەوهى فو بكا بە پەزىھىدا.

سېتىم: قۇناغى بۇون و دەركەوتىن لەسەر زەھى.

ئەم قۇناغە لە پەزىھىردن بە بەرىدا درىيىز دەبىتەوە تاوهەكى مردىنى كوتايىي دىيت.

چوارم: قۇناغى بەرزەخ.

ئەم قۇناغە لە مردىنى مەرۆفەوە دەستت پىن دەكتات تاوهەكى قۇناغى زىندۇوبۇنەوە.

پىنچەم: قۇناغى جاويدانى ھەمېشەيى.

دواى كوتايىھاتنى لېپىچىنەوە، مەرۆف بەرھەم بەھەشت ياخود بەرھەم دۆزەخ، بىنگومان پىتوھەدىيى نىوان پەزىھىر جەستە بەپىنى ھەر

يەك لەم قۇناغانە دەگۈرىن... لە قۇناغى عەدەمدا ھىچ پىوهندىيەك
لەنیوان پۇح و جەستەدا نېبووە.
لە قۇناغى بۇنى پاستەقىنەدا خۇشى و سزا بۇ جەستەيە،
پۇحىش شوين جەستە كەوتۇوە. گەر بە توندى ئازارى مروفيك
بىدەين، ئەوا لە راستىدا جەستە ئازار دەچىزىت.
بەھۆى پىوهندىيەن نیوان پۇح و جەستە ئەم پۇحە ئازار
دەكىشىت، بەلام لە گۈردا چىز و سزا لەسەر پۇحە و جەستەيش
شوينى دەكەويت. لە قۇناغى جاويدانىدا چىز و سزا لەسەر جەستە
و پۇحن پىكەوه... وەك يەكە.

وانەي چوارەم

دادپەروەرى خودا اللەدایە، ھەر سزا يەك لە رەگەزى كارەكەيە،
ھەر كەس لە بەرزەخدا بەپىتى پېتەھى ئەو كارەي كىدووپەتى سزا
دەدرىت، ھەر كەس پشتى لە قورئان كىربىت و لە ساتى نویزە
فەرزكەندا نوستىت، بە لىدانى سەر سزا دەدرىت.
لەبەر ئەوهى سەر جىنگەي كېنۇوشېرىدەن، ئەو سەرهى فەرمانى
پى كراوه بە كېنۇوشېرىدەن، بەو شىۋەيە سزا دەدرىت.
پەنموايە سزاکە بە كوبۇنەوهى نیوان دوو باپەت دەبىت،
رەتكىرنەوهى قورئان و خەوتىن لە كاتى نویزە واجبەكان،
رەتكىرنەوهى قورئان، رەتكىرنەوهى كاركىرنە بە قورئان،
نەوهەك رەتكىرنەوهى خويىندەوهى ئەو كەسەي باوهەپى بە خودا
و پەيامبەر و زىندۇوكىرنەوه و لېتىچىنەوه و ئەركانەكانى ئىسلام
جىيەجي بىكەت بەبى ئەوهى قورئان بخويىت.
خويىندەوهى قورئان بەپىتى پېنگەي و دەورى مرفۇقە لە ژياندا.
خويىندەوه قورئان بۇ دەسىلەتدار حوكىمكىرنە بە قورئان.

پەتكىرىنەوەي قورئان بۇ خەلکى پەتكىرىنەوەي حۆكمى پەرروەردگارە لە ژيانى پۇزىانىيەندا، وەك پەتكىرىنەوەي پىاو بۇ ئايەتەكانى ميرات و سەتمەكىدىن لە ھاوېشەكان، پەتكىرىنەوەي بالاپوشى لە لايەن ئافرەتانەوە.

خەوتىن لە ساتى نويىزە فەرزەكاندا گەرجى كارىتكى ئاسان نىيە، ئەوەي لە فەرمۇودەدا بىينىومە، سىزاكەي جىكە لەوە شىتىكى تر نىيە، وەك فەرمۇودەي خۇشەویست: (إذا نام أحدكم عن صلاة أنسىها فليصلها إذا ذكرها، لا يفاره لها إلا ذلك) «ھەركەس خەوى لىكەوتبوو يان بىرى چوو ھەر كات خەبەرى بۇوەوە يان بىرى كەوتەوە نويىزەكەي بىكات، ھېچ كەفارەتىكى نىيە جىكە لەمە». فەرمۇودەي ئەو ھاوەلەي كە ھاوسەرەكەي لاي پەيامبەر گلەيىلى كىرد بەوەي لە نويىزى بەيانىدا دەخەویت، ھاوەلەكەي پەيامبەر گوتى: ئەي خۇشەویستى خودا ئىتمە ھەر بە بنەمالە خەومان قورسە.

خۇشەویست پىنى فەرمۇو: ھەر كات وەئاكا ھاتى نويىزەكەت بىكە. گىپانەوەي ئەم فەرمۇودەيە بۇ ئەوە نىيە خەلکى بە سانايى لە نويىزى بەيانى بىوانن، تەنها وەك ئەمانەتىكى زانستى خىستمە بۇو، ئەو پىلاوهى درۇز دەكتات، تاۋەككى ئەوەي دەگاتە لووتىكە ئازارى خىكان، سىزايەكى گونجاوە. شوينى ئەنجامدانى درۈكە سزا دەدرىت. زىناكاران لە جىنگىيەكى كەرمدا بە پۇوتى كۆ دەكىرىنەوە، سزا دەدرىن، دامىنيان كە زىنابىان كەردىوو بە ئاڭىر سزا دەدرى. سووخۇر دەخريتە نىيو بۇوبىارىك خويىنەوە، چونكە دەم شوين و ئامرازى خواردىنى سووە.

وانەي پىئىجەم

دەخیلت بم! هیچ کات گومانت لە میھری پەروەردگار نەبیت.
پیش میھرەبانییەکەی لە بیرى نەكەيت.
خودایەکى دادپەروەرە و سەتم ناکات.

لەم فەرمۇوەدەيدا میھر و دادى پەروەردگار بە پۇونى
دەردەكەویت. دادپەروەرى لە وەدایە، پەروەردگار مافى بەندەكان
وەردەگریتەوە، كاتىك بەزەبیت بە درۆزىندا دىتەوە، لە بیرى نەكەيت
درۇڭىرىن چى كردىووه لە ڙيانى خەلکىدا.

ئابپۇوى چەندىن مەرۆف بەھۆى درۇووه شىكا، چەندىن ماف
بەھۆى درۇووه خوران، بەھۆى درۇووه چەندىن ئاشۇوب ھەلگىرسان،
چەندىن مال پۇوخان، چەندىن خوين پۇزان، پىتىخۇشە بەبى لېپىچىنەوە
و سزا دەربازىيان بىت؟ كاتىك سۆز و بەزەبیت بەرانبەر سووخور
دەبیت، لە يادى نەكەيت سوو چەندە كارەساتىكى گەورەى لە
كۆمەلگاكاندا خولقاندوووه. خەلکانىكى ھەزار چەندىن جار پىر لە
قەرزەكەيان پارەى سووپىان داوهتەوە.

چەندىن زەھى بەھۆى بېتۈنانىيى لە گىپانەوەى قەرز داگىر كران،
چەندىن پېرۇزەي گەورە بەھۆى سووھوھە لە كار كەوتىن. چەندىن
دەرفەتى كار بەھۆى سوو و سەرمايى تىرسىنۈكە بە پۇوى
كەنجاندا داخران، قازانجى زامنكرارى حەرام فەرز بىكىت بەسەر
قازانجى حەلالى بچووكدا خۇشحالىت كەسانىكى كە دەبىنە مايەى
دروستبۇنى ئەم ھەموو كارەساتە، بەبى سزا دەربازىيان بىت؟ لە
بابەتى سزا و دادپەروەريدا میھرەبانىي پەروەردگار دەردەكەویت،
ئىبراهىم دەبىتە چاودىرى كارى مندالانى بېباوهەرەن، واتاي ئەھەى
مندالان بەھۆى بېباوهەرىي باوكىانەوە سزا نادرىن، بە ھەمان شىتوھ
پەروەردگار بە میھرە خۇى سزا ئەو كەسانە نادات، كە پەياميان
پى نەكەيىشتۇوھە. (وَمَا كَانَ مُذَكَّرٌ حَقًّا بَعْدَ رَسُولِنَا ﷺ) (الإسراء) «تا

پىغەمبەريش نەنيرىن، جەربەزە لەمەرپدا نىيە.
 بپوانە ئەوانەى كاروبارى چاك و خراپىان تىكەل كردووه.
 پەروھەردگار بە مىھرى خۇى چاپۇشىيان لى دەكتات
 بە بۆچۈونىنىكى پىچەوانە، ئەوانەى سزا وەردەگرن، كردارى
 چاكىيان نېبۈوه،
 بەلكۈو تەواوى ژيانىيان لە خراپەوە بۆ خراپە، لە تاوانەوە بۆ
 تاوان
 لە ياخىيۇونەوە بۆ ياخىيۇونىنىكى تر بەسەر بىردووه.

وانەى شەشم

دەبىت بىزىنن پەروھەردگار بۇچى قورئانى دابەزاندووه؟ قورئان
 بۇ ئەم دانەبەزىيە بەسەر مىردووه كاندا بخويتىرىت.
 قورئان هاتووه بۇ خەلکانى (لىندر من كان حىا). ئەم قورئانە
 دەستورى گشتىگىرە بۇ مۇزقايەتى.
 ئىسلام دانامەزىيت بەبنى كاركردىن بە ناواخنى ئىسلام، نالقۇزىكىيە
 و ھىچ پىتوھەندىيە بە ئىسلامەوە نىيە، نويىز بىكىن و بۇزۇو بىگرىن
 و حەج بىكىن و زەكتات بىدەين، پاشان پەيپەو و بەرنامەي ژيانمان
 لە خۇرھەلات و خۇرئاواوه ھاواردە بىكىن، ياخود پېزگرامىكى
 ژيان دوور لە حوكىي پەروھەردگار بنۇوسىيەوە. پەروھەردگار كاتىك
 حوكىي ناردووه، بۇ ئەوهىيە كارى پى بىكىيت، بە دىلمان بىت، ياخود
 نا.

ياساكانى ميراتى بۇ جىتىھەجىتكىردىن هاتوون، پىتمان خۇش بىت
 ياخود نا، حەرامكىدىنى سوو و حەلالكىدىنى كېپىن و فرۇشتىن
 فەرمانىكى پابەندىيە لە پەروھەردگارەوە.
 پابەندبۇون بە تەواوى ياساكانى پەروھەردگارەوە،

پىكھستنى پىوهندىيەكانى ھارسەرگىرى.

مافەكانى دراوسى،

مافى نزىكەكان و سىلەرى رەحمى نىوان نزىكەكان،

قەبۇولكىرىنى قورئان بە تەنها واتاي قەبۇولكىرىنى خويندنەوەى

تىبىه،

بەلکۈو زىياد لە وە قەبۇولكىرىنى حۆكم و پابەندبۇون بە فەرمان

و نەھىيەكانى قورئانەوە،

ئەوەى دەلىت نويىز دەكەين بۇۋۇ دەگرىن و حەج دەكەين،

زەكەت دەدەين،

بەلام سەرمایەدارى دەكەين بە سىستەمى ڈيان،

بە دەلىيابى ئەمەيش تىنەگە يىشتە لە ئىسلام.

ھەركەس ياساى سىزادانى ئىسلامى قەبۇول نەكەت

بە دەلىيابى وە تۆمەتى خراپىدانانى تەشريعى داوهتە پال

پەروەردگار.

ئەوەى سىستەمىكى ئابوورىسى جىا لە وە ئىسلام پشتىگىرىي

دەكەت (ئابوورىسى ئىسلامى گەر دروست بىت ئەم زاراوهى بەكار

بەھىنەن) ئەوانە بە بىتاكايى خۇى پىنى وايە كە مەرقەكان زاناترن لە

پەروەردگار بە دانانى ياسا و تەشريع.

وانەي حەوتەم

درۆكىرىن پېش ئەوەى حەرام بىت، كەسايەتىي مەرۆف لەكەدار
دەكەت.

عەرەبەكان تەنانەت لە سەرەمەي جاھيلىدا خاوهنى خۇوى

رەسەن بۇون، ئەبوجەھل ئەو كەسايەتىيە نەخوازراوه، كاتىك

پىشىيارى ئەوەيان كىرد، هىرش بىكەنە سەر مالى مۇھەممەد، لە

منتدي إقرأ الثقافي

له بیری نه کهیت یوسفی راستگز
به هؤی داوینپاکیه و پلهی به رز بووه وه.
له چیزکی ئوانی تردا پهند و وانه یه کی که ورهی تیدایه.

وانهی نویه م

له بارهی پووی زبری مالیکی خازنی دوزه خه وه ده دوین.
پهروه ردکار ئه و ده موجاوه مه سیدارهی دروست نه کردووه
له بئر ئوهی ناتوانیت و ینه یه کی قه شنگ دروست بکات، هه موو
کاریکی پهروه ردکار حیکمه تیکی له پشته وهیه. دروست کردنی مالیک
بهم شیوه یه له لایه ن پهروه ردکاره وه زیاد کردنی سزای ئه هلی
دوزه خه. مروف به پوانین له پووی ناجوانان نیگه ران ده بیت،
هر له بئر ئه مه مالیکی بهم شیوه یه دروست کردووه، بق ئوهی
ئه و پوله بیینی که له پیشاویدا دروست کراوه. دروست کردنی مالیک
خازنی دوزه خ به شیوه یه کی جوان پیچه وانهی ئه رک و کاری ئوه.
به پیچه وانه وه ره زوانی زیوانهی به هه شت له لوونکهی جوانیی
قه شنگیه بق ئوهی دانیشت وانی به هه شت به بیینی خوشحال بن.
سه باره ت به دونیا، جوانی و ناشیرینی له دونیادا به شی خودای
پهروه ردگارن.

له نیوان به نده کانیدا به هؤی داد پهروه رسیه که وه که هه یه
ئه ده ب له مه قامی پهروه ردگاردا کاری به نده رسانه کانه.
ره خنه گرتن له دروست کراوه، ره خنه یه له دروست که.
پاک و بیگردی بق پهروه ردگار که ناتوانایی بدریته پال
بابه تی پزق و پوزی ئه و بابه تیه که خه لکی تیدایه جیاوازن
هندیکیان هه ژار و هه ندیکی تریان دهوله مند.

ھەندىكىان خاوهەن مەدال و ھەندىكى تىريان بىتەھجاخ.
ھەندىكىان تەمەندرىيىز و ھەندىكى تىريان تەمەنيان كورت.
ھەندىك دلخۇش و ھەندىكى تر خەمبار
ھەندىك جوان و ھەندىكى تر ناجوان
ھەر كەس جوانىيەكى ھەبۇو با سوپاسى پەروەردگار بکات.
ھەر كەس ناجوان بۇو، با ئارام بىرىت.
دونيا سەرلەبەر تاقىكىردىنەوەيە.

ئەو پیاوەی وشترەکەی ون کرد

موسليم پیاوایەتى دەكەت، خۆشەویست فەرمۇويەتى: پەروەردگار زور دلخۇشتەرە بە بۇنەت توبەي بەندەيەكى باوهەردارى خۆيەوە، لە پیاوىنەك كە كەلوپەلى خۆى لەسەر وشترەكەي بار كىدىنى و پاشان دەست بە سەھەر بەكت و بگاتە بىابانىكى كاكىبەكاكى و قاقچ.

كاتى پشۇودان بىت و لە بن سىتىبەرى دارىكىدا دابەزىت، كەمىنەك راپكىشى و خەو زۇرى بۇ بەھىتى و چاۋىكى بۇ كەرم بكا، وشترەكەى بۇى دەرپەپى و كاتىك وەئاكا بىتتەو، ئەم لا وشتر و ئەو لا وشتر ھىچ دىyar نىيە. دەچىتە سەر بەرزايىھەك و ھىچ نابىنېت، دەرواتە سەر بەرزايىھەكى تر، بەلام ئەوپىش ھىچ. لەسەر بەرزايى سىتىبەم دىسان ھەر ھىچ! ھىند دەگەرى تا تىنۇوتى زۇرى بۇ دەھىنېت، لەبەر خۆيەوە دەلىن: دەرۇمەوە بۇ جىتكەي خۆم، لىتى راەدەكشىم هەتا دەمرەم. سەر دەخانە سەر باسکى خۆى، بۇ مردن خۆى ساز دەكەت، كاتى وەئاكا دىتتەوە (چى دەبىنە!) وشترەكەى بە بارەوە لە بەردىمىدا راوهەستاوه.

ئەوپىش ھىندە خۇشحال دەبىن (لە تاو شادى و دلخۇشى خۆى قىسى لى تىنەك دەچىن)، دەلىن:

خودايە! تۇ بەندەي منى و من خوداوهەندى تو.

(بەلنى) ھىننە دلى خوش و بەدەماخە لىنى تىك دەچىت.
خوداي مەزن زۇر لە پىاوه خۆشحالىر،
كاتى كە بەندەكانى توبە دەكەن.

وانەي يەكەم

گەر ھەموو دروستكراوهكانى پەروەردگار گوناھ- بکەن و
بىفەرمانى خودا بکەن، ھىچ لە مولكى خودا كەم ناكات، گەر
ھەموو بەندەكانى پەروەردگار چاكە بکەن، ھىچ لە مولكى خوداي
مەزن زىدە نابى، كە وابۇو تاوانكىردىن ھىچ زيانىتك بە گورەيى
پەروەردگار ناگەيەننىت.

چاكەكىردىن ھىچ سوودىكى بۇ پەروەردگار نىيە، بەلام ئەو
خودايە ھىننە بەسىزە، سەرت لىنى سوور دەمەنلى، ھىننە بەخشنندە
و دلاوايە كەس نازانى ئەپەرى بەخشاشى خودا لە كۈندايە.

شەوان چاوى بەزىمى خودا لەسەر تاوانبارى پۇزە، چاوهچاوه
توبە بکەن، پۇزىش لەسەر تاوانبارى دەمى شەوە، بۇ ئەوهى
توبەي راستى بکەن، گەر ھىننەي چياكانيش بارى گوناھت لە
لابىت، ھىچ نەترسى، بېرى خودا بەخشنندەيە. ھەر كەس لە دەركاى
خودا بدا، دەستبەتال ناگەرىتەوە، ھەر كەس بە نەرمى بۇ لاي
بېروات، ئەو بە تىزى بۇ لاي ئەم دىت.

بەخشنندەيە، بەخشىنى زۇر زۇر خۇش دەۋى دلاوايە و حەزى
لە چاۋپۇشى زۇر دىت، گوناھى تو چەند گورە بىت، بەخشىنى ئەو
زۇر زىاترە. چاۋپۇشى ئەو زۇر لە ھەلە و كەمۈكتىي بەندەكانى
زىدەتە، ھەتا تو لە تەوبەكىردى ماندۇو نەبىت، ئەو بەردهۋام لىت
خۇش دەبىت. گەر گوناھت گەورەن، گەر شەيتانى خاپىنۇك بە
فيلى خۇرى كارى دىزىو و ناپەواي بۇ جوان كردى، لە بىرەت بىت.

دېسان دەلىم لە بىرت بىت
 خوداي مەزن چەند پىنى خۇشە
 لە دەركەي بىدى.

چەند پىنى خۇشە بانگى بىكى
 پەروەردىكارا! من گوناھبارم
 لە تو راپكەم بۇ كۆئى بىرقۇم؟
 پەنم نىيە جىكە لە تو
 بەندە زۇرن بەلام خودا يەك
 پابووردى تەمەنم ھەممۇ بە نافەرمانى
 نەينوکى دىلم لە چەوتى ژەنكى ھانى
 هيشتا بە ئومىدى بەزەيم
 چۈون ھەركىز پىنموانەبۇ دوانى
 ھەر بە تاكم زانى
 ھىننە بەسە بۇ شۇرىيەن
 گوناھانى سالانى دوور و راپردوو.
 نەكەي شەيتان لە خىستەت بىبا
 ئومىدىت بە بەزەيم خودا كال بکات
 نەكەي بلنى: گوناھبارم، شەرمەزارم
 بە ج پۇويەك لە دەركائى رەحەمتى پەروەردىكارم
 خودا وەك خونكار و وەزىر و پاشايان نىيە.
 چەند سال خزمەت، شەو نخونى، گيانفیدايى بە ھەلەيەك
 بشواتوه
 نەكەي ھەركىز بە پىوانەي پاشا و وەزىرى سەر زەھى
 سۆزى پاشاي ئاسماھەكان پىوانە بىكى
 چەند جوانى فەرموو مەولەۋى

يەك زەپرە شعورى ھەيە پېتىوھ
کە گوتىان خودا دەپېتىوھ.

دەلىن جارى لەسەر زەۋى پاشايىك ھەبۇو، سەگى ھەبۇو،
ئەمما زۇر دى، ھەر كەسىك لە دارودەستەي بىفەرمانى كەدىبايە،
دەكرا بە خۇراكى سەگان.
ئەم پاشايىه وەزىرىيکى باشى ھەبۇو، چەند سال لە خزمەتى
پاشا دەستەونەزەر بەردەوام بەركارى پاشا بۇو،
بەلام جارىيک، تاقە يەك جار بىفەرمانىي پاشا دەكات. بېيار
دەدرى بىكەن بە خۇراكى گەمال.
دەلىت: قوربان دوو سى حەفتە با ئازاد بىم، دوايى بىكە بە¹
خۇراكى سەگەكانت.
دەلىت: باشە.

وەزىر دەرۋا بە سەگوانى پاشا دەلىن:
با دوو ھەفتە من لەجىاتى تو خزمەتى سەگەكان بىكەم.
لەم ماوەدا خواردىنى باش دەرخواردى سەگەكان دەدا... مۇلەت
تەواو، ھەرچى پۇشاڭى وەزىرە دايىدەمآلۇن، وەزىر دەخەنە بەردەم
سەگ، تاقە سەگى دەم لە وەزىرەوە نادا.
پاشا دەلىت: ئەها زانيم جادووت لە سەگەكان كرددۇو.
دەلىت: نەخىر، بە چواردە پۇز خزمەتكىرن وەفای خۇيان نىشان
داوم.

بەلام چەند سال بە شەو و پۇز لە خزمەتى جەنابىتا بىووم،
ھېتىدە وەفات بۇ من نەبۇو، لە يەك تاوانىم بىبورى. بەلىن! ئەمە
ئاكارى پاشايى سەر زەۋى.
پاشاي ئاسمانەكان جۇرييکى تۈرەفتار دەكات.
چەند سال گوناھ، گزىكارى، بىتەھافىيى

تاوانبارى، هزار هزار توانى تر بە يەك توبه دەشواتەوه.
گەر ئىمە خۆمان لەو بە دوور نەگرىن، ئەو دوور نىيە.

وانەي دووهەم:

ئەم دونيايە جىگەيە ھۆكار و ئەسبابە، دەستىگىتن بە ھۆكارەوه
ماناي پشتتەبەستن نىيە بە زاتى پەروەردگار، ئىمە بەرفەرمانى
ئەوين دەست بگىين بە ھۆكارەوه.

قەدەرى خودا وا دەخوازى گەرتاكە كەسىن لەبەر بەھىزىسى
ئىمانى دەستى بەربادىيە لە ھۆكار، ئەوا ئەو كەسە پەيامبەر دەبۇو،
چوون ئەو لە كىشت كەسىن ئىمانى بەھىزىتر بۇو.

بەلام سەير بکە، ئەو پۇزەي خۇشەویست لە مەككەوه بەرەو
مەدىنە كۆچى كىد، پىزانىتكى زۇر شارەزاي بە كرى گرت، نېيكوت:
خۇ من پەيامبەرم، هەر چۈن بىت پەروەردگار پىنگەكەم نىشان دەدا
و پۇيىستم بە ھېچ كەس نىيە، لە كاتى جەنگ زىنپۇش بۇو، تا
شەمشىر كارى تىن نەكات نەيدەفەرمۇو: هەرچۈنىك بىت پەروەردگار
لە شەمشىرى نەياران دەمپارىزىت.

ھەر كاتىكىش بەرەو غەزا پۇيىشتبا، پىنى دەگۇرى.
دەزانى بۇ؟

تاكو دۇزمۇن غافلگىر بىكەت.

نەيدەفەرمۇو: هەرچۈن بىت سەردىكەم، ئىتىر بۇچى نەخشە بۇ
جەنگ بەكار بەيتىم.

پۇزىتكى عومەر عەرەبىنىكى دەشتەكى بىنى، وشترىكى گەپىيە،
ھەر دەو دەستى بە نىزاوه

دەيگوت: پەروەردگارا، شىفای وشترەكەم بده.

عومەر فەرمۇوى: تۆزى قەترانى لى بسوو، پاشان بە

ئۇمىدى پەرەردگارت بە، يانى ھۆکار بەكار بەھىنە و ئۇمىدىت بە
پەرەردگارت بىت.

جارىنگ عومەر وىستى بۇ شام بىروا، بىستى پەتاي تاعۇون لە¹
شام بىلە بۇوهتەوە... لە رۇيىشتىن پاشگەن بۇوهو، باوکى عوبىيد
پۇوى تىكىرد و پىنى گوت: گەورەم! تۆ لە چارەنۇوس رادەكە؟
عومەر فەرمۇسى: لە چارەنۇوسىكە و بۇ چارەنۇوسىكى تر.

گەر شوانىك بېرى بىكۈيەتە تەنپىشىت كىبۈك
لە بنارى كىتەكەدا دوو دۆلى گەورە بىبىنەت
يەكىان سەوز و پېر لە ئاو بىت.

ئەوي تر ھەر وشكانى بىت

وەك ناو لەپ بىن كىزۈكىا

پانەكە خۇى لە كام دۆلە دەلە وەپىنە؟
خۇ ھەر دووكىيان چارەنۇوسە!

پاش ماۋەيەك لە ھاۋالىكى خۇشەوىست ئەم فەرمۇودىبە
دەبىستىت: ھەر كات بىستان، پەتاي تاعۇون لە شوينىك بىلە
بۇوهتەوە پۇوى تىمەكەن، گەر پەناكەيشى لە كن ئىۋە بەر بىلە
بۇو، لىنى رامەكەن.

عومەر كە ئەم فەرمۇودىيە بىست، سوژىدەي شوڭرى بۇ
خودا بىردى و فەرمۇسى: سوپاس بۇ ئەخۇدايە، كە قىسى ھەق
دەخاتە سەر زارى عومەر.

ئەو ھاۋارىتىه ئەگەر زۇر باش وشترەكەي بىبەستايە و
كەم تەرخەمېي نەكىدىايە و پېشى بە خودا بىبەستايە، وشتر بۇ
بەرەلا دەبۇو؟ كە وابۇو تۆ بە ئەندازەي تواناي خۆت، ئەسپاب و
ھۆكارەكانىت بەكار بەھىنە و پاشان پشت بە خودا بىبەستە.
ورىيا بە، وانەزانى ھۆكار ئىتىر ھەمو شەتە، لە كاتى جەنك

شمشير سەركەوتن ناهىتى، فېرىدانى شمشيرەكەيش ئەپەرى
بىئاۋەزىيە، پزق و پۇزى نەبەسراوه بە كاركىدنهو، بەلام بىئىش
لىتى بکەوى، چۈپىي ھەلپەركىتى نەزانىت ھەلگرتۇوە. كەمى شرووب،
دەنكە حەپى، دەرزى، مايەمى شىفای نەخوش نىيە، بەلام ھۆكارن
بۇ شىفا.

يارمەتىدەر، بېتىويىدەر، نەخۇشچاڭەر تەنها پەروەردگارە، بەلام
دونيا خانەي ھۆكار و ئىسبابە، توپىش ھۆكار و ئىسبابى خوت
بەكار بەھىتە و پشت بە پەروەردگارت بىھىستە.

وانەي سىيەم

خوداي مەزن چاپۇشى لە ھەلە دەكتات
مۇقۇش كاتىك زۇر دلخۇشە
يان ئەو كاتەي زۇر خەمبارە و بەپەرقۇشە
بىر و ئاۋەزى وەك پىویىست لە كار نىيە
خۇ گۈيت لىبىو خاۋەن وشتىر
لە خۇشىدا دەيگۈت: پەروەردگارا، تۇ بەندەي من، من خوداي
تۇم

ئەگەر لە كاتى ئاسايىي واى گوتبايە كافر دەبۇو.
تەماشاي سۈزى خودا
پاكانه بۇ ئەو پىاواه دەكا
دەلىن: قەينا لە خۇشىدا ئاڭاى لە دەمى خۆى نەما.
مەبەستىم شىتىك بلىم: هەر كات شىتىكى نەشىاوت لە كەسىك
بىست

فەتواي كافربۇنى مەدە. لەوانەيە لىتى تىكچۇوبىت، زۇر داشاد
بىت، يان غەمگىن بىت، من پاكانه بۇ ئەو كەسانە ناهىتمەوە كەوا

قسەی خراب دەكەن،

بەلام دەلیم: ئىئمە مۇزىقى - ھوسارى زمان و دىلمان جارجار
لە دەست دەرەچىت و بە باشى بۇمان ناگىرى، وەك دەزانىن
پەيامبەرمان شا مامۇستاي بىر و باوەپى مۇزىقى، پەچاوى ئەو
پىباوهى كرد و نەيفەرمۇو لە دىين دەرچۈوه.

ئەي ئىئمە چى؟

دەبى ئىئمەيش وەك ئەو وا بىن
ئەم سەربوردەيە وانەيەكى ترى تىدايە
كاتى زور دلخۇشى پەيمان بە ھېچ كەس مەدە
چۈون لە كاتى دلخۇشىدا پىاوا بەلىنى كەورە دەدا و دوايى لە
دەستى نايەت و سەركەز دەبىت.
لە كاتى خەم و خەفتىش خوت لە ھەپەشەوگۈرەشە بپارىزە و
پەنجەت لە كەس مەوهشىتە

دەمى خۇشى ھەرە خوش و خەفتى زۇر بەسەر دەچىن.
بىر لە كاتى دواي خەفت و شادمانى بىڭەرەوە، لە كاردانەوەيش
بە دوور بە.

وانەي چوارەم

نەقلى كوفر، كوفر نىيە

كاتىن كەسىك نەقلى كوفرييک بۇ تو دەكا، تەماشا بىك بىزانە ھەر
نەقلە ياخود پەسەندى ئەو نەقلە دەكا بىرۇپۇرا و نەقلى قسە تىكەل
مەكە، بىستت كە پەيامبەرمان نەقلى كوفرى ئەو پىباوهى كرد، خۇ
دەزانىن بەو قسەيەيش پازى نىيە، قورئانى پىرۇز زۇر جار نەقلى
كوفرى كافرانى بىشىو دەكا لەوانە: ﴿لَعَذْكُمْ أَنَّمَا قَوْلَ الظَّالِمِيْكَ ﻗَالُوا إِنَّ
اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَيْكَ﴾ (آل عمران).

خودا وتهی ئوانه‌ی بیست که دهیانگوت: خودا هزاره و ئیمه
داراین.

دیسان دهلی: ﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولٌ...﴾ (المائدہ) «جوو
گوتیان: خودا دهستی به‌ستراوه».

ئیمه دهبن بەگمانباش بین بەرانبهر بە مسولمانان، تا بتوانین
وته‌کانیان بە چاکه لیک بدهینه‌وه، قسەی خەلکی مانای زوره، تو
باشەکەی لى وەرگرە.

یەکنیک له پیاوچاکان فرمۇسى:
کەر هەفالتىكى خۆم لەسەر كىۋىتكى ھەرە بەرن، پە بە دەمى
بېرىتىنى بلى: من خوداي ھەرە بەرزى ئىوھم،
ئەوا دەلىم: ئەو ئايىتە دەلىتەوه كە دەفرمۇسى: ﴿فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمْ
الْأَعْلَى﴾ (النازعات).

ئەگەر بىنیم بىرە بە رېشیدا دەچۈرى
ئەوا دەلىم: داخق كى پىنکى رېشتىن بە سەر رېشیدا.

هاوەلانى خەنەدەكلىيەر

پىشەوا موسلىم رىوايەت دەكات، خۇشەویست فەرمۇويەتى: لە سەردەمى كۆندا پاشايىك ھېبوو، جادووگەرىكىشى ھېبوو، كاتى كە جادووگەر پىر بۇو بە پاشايى گوت: من خەرىكە بىتھىز دەبم، لاويكەم بۇ بىنيرە با فيرى جادوو و سىحرى بىكم. لاويان بۇ نارد، لە رىكەدا راھىبىكى فەلەي بىنى، لە لاي دانىشت و كەمنىك قسەى لەكەل كرد.

قسەى راھىب لەسەر لاوه كارىگەر بۇو، ھەموو پۇزىك كە بۇ لاي جادووگەر دەھات، لاي دەدایه لاي راھىب و گۈنى لى دەگرت، كە دەپۋىشتە لاي جادووگەر، جادووگەر زورى لى دەدا، بە راھىبى گوت: من چى بىكم؟ بىنى گوت: ئەگەر لە مال لىت توورە بۇون بلىن: جادووگەرىك گىرى داوم، كەر جادووگەر لىت توورە بۇو، بلىن لە مال گىريان داوم.

ماوهىك بەم جۇرهى رابۇورد، بۇزىك لەسەر رىكە بىنى كىاندارىكى زور زەبەلاح پىنگەى لە خەلکى گرتۇوه، لاوه گوتى: ئەمپۇز بۇ من دەردىكەوى، راھىب باشە يان جادووگەر؟ بەردىكى ھەلگرت و گوتى: خودايە ئەگەر راھىبەكە لە جادووگەرە باشتە، بەم بەردى ئەم كىاندارە بتۇپىنە، با رىنى خەلکى والا

بىيت، بەردى تىڭىرت، گياندار تۆپى، خەلكى رېتگەيان والا بۇو. لاوه
بەسەرهاتەكى بۇ راھىبەكە گىزپاھەو، راھىب گوتى: ئى كورى خۇم
ئىستا لە لاي پەروەردگار تۇز زۇر لە من بەرىزلىرى.

خۇت دەبىنى چەندە پلەت بەرز بۇوهتەو؟ خۇت ئامادە بکە
كە تۇوشى بەلا و موسىبەت دەبىت، بەلام ھەركات تۇوشى بەلا و
موسىبەت بۇويت، ناوم مەبە.

لاوه ھىنده پلەي بەرز بۇو، زگماڭكۈر و پىستېلەكى چا دەكىرد
و چارەسەرى كەلەلا و بىمارانى دەكىرد.

دۇستىكى نزىكى پاشا ھەردوو چاۋى لە دەست دابۇو، بىستى
لاويكى زۇر زىرەك چارەي دەردىداران دەكا، بە بارىك دىيارىسى
گرانبەهاوه پۇيىشت بۇ لاي لاوه.

گوتى: گەر چارەم بکەي، ئەم بارە دىيارىبىه بۇ تۇ.
لاوه گوتى: من ھىچ كەس چارەسەر ناكەم، چارە تەنھا لاي
پەروەردگارە.

گەر ئىمان بە خودا بېھىنى، مەنيش لىنى دەپارىنەوە چارەت بكا.
پياوهكە ئىمانى ھىتى، چاڭ بۇوهتەو و پۇيىشتەو بۇ لاي پادشا،
وەك جاران بۇوه ھاومەجلىسى پاشا.

پاشا پىنى گوت: كى چاۋى چاڭ كەرىتىھە؟
گوتى: خودام.

گوتى: جەكە لە من خوداي تر ھەيە؟
گوتى: خوداي من و خوداي تۇ ھەر (الله) يە.
گرتىيان، ھىندهيان لى دا، تا لاوهكەي بىن نىشان دان.
لاويان ھىتى، پاشا گوتى:

ئى كورى خۇم، ھىند زانا بۇوي زگماڭكۈر و پىستېلەك چارە
دەكەي؟ ھەرجىشت پى خۇش بىت دەيکەي؟ گوتى: نەختىر، من

منتدي إقرأ الثقافي

دوايسى گوتى: تۇ ناتوانى من بکۈزى، هەتاوهەكى خۆم دەلىم
نېكەي.

گوتى: چى بكم؟

گوتى: لە گۇرپەپانىكدا ھەمۇ خەلک كۆز بکەرەوە، بىمبەستە بە
دارىكەمە، لە تىرداڭەكەي پىشتى خۆم تىرىيىك بەھىتە بىھاۋىنچە و بلىنى: بە¹
ناوى خودايى لاوه، پاشان تىرم تىتىتەقىتە، گەر وا بکەي من دەكۈزۈيم.
پاشا واي كىردى، خەلکى كۆز كىردى، ناوى (الله)-سى هاتە زمان،
لاجانگى لاوى نىشان كىرد، تىرىي تەقان، لاو قامكى لەسەر زامى
لاجانگ دانا و گيانى دەرچوو، خەلکى ھەمۇ بە يەك سەدا
هاوارىيان كىرد: باوهەرمان بە الله هىتىا، باوهەرمان كىرد بە خودايى
لاوه... دارودەستەي پاشا هاتن، گوتىيان: قوربان ئەوه چىت كىرد?
ئەوهى كە والىنى دەترسای بۇ خۇتى كىردى.
خەلکەك باوهەريان هىتىا.

پاشان لە گشت كۈلانەكان خەندەكى مەزنى لىن درا، خەندەك پىر
دەكىران لە ئاگىر، ھەر كەس پەشىمان ببایه، لىنى دەگەران. ھەر كەس
لەسەر ئىمانى خۆى سورى سورى ببایه، دەخرايە ناو ئاگىرەوە، ژىنلىكى
منداللەبەرى باوهەردارىيان هىتىا، لىتىوارى خەندەك لەبەر منداللەكەي
كۆشى خەرييىك بۇو، خۆى كافر بىكا، مەتولكە لىتى هاتە زمان: دايىه
تۇ لەسەر ھەقى، خۇرماڭر بە.

وانەي يەكەم

تەماشاي ئەم دونىيا بىكەن چەندە سەيرە!

لە شويىنى وا كەسى گومرە سەرھەلددادا زۇر پىت سەيرە
كۈرى يەك لە گەورە پەيامبەران، لەبەر گومرایى دەبىتە خۇراكى
ئاوا.

ئىنى پەيامبەر يېڭى تر لەپەر كوفر، تووشى سزاى كەلەكەي دىت.
 باوکى پەيامبەر يېڭى تر چۆپىكىشى بىتاشانە، لە دوورەوە ورد
 دەپوانى و چاوى لە كورپى خۇيەتى دەيخەنە ئىتو ئاگرەوە.
 لە شوينى وايش باوەر و دين سەر ھەل دەدا بە لاتەوە سەيرە.
 لە ئازەرەي كە بىتاشە ئىبراھىم لە دايىك دەبىت.
 لە ئىتو كوشكى فيرۇعەونەكان موسا دەردى.
 لەناو پىتەخەفي فيرۇعەونە ئاڭفرەتىكى ھەرە مەزن سەر ھەل دەدات.
 ئەو فيرۇعەونەي كە ھەموو جار (من خوداي ھەرە بەرزى
 ئىتومە)، هوتافى بۇو.
 ژەنگەي خۇى لە دار دەدا، چونكە دەيگۈت: (سبحان ربى الأعلى)
 پاك و بىنگەردى بۇ پەروەردگار
 ئەو مندالەي پاشا ويستى بىكا بە جادۇوگەرى خۇى، بۇو بە¹
 بانگخواز.
 ئەو مندالەي پاشا ويستى ئەو خەلکەي پىن گومرا بىكا، بۇو بە²
 ھۆكاري دىندارى.
 ئەو مندالەي پاشا ويستى قاچى كورسىيەكەي قايم بىكا، تىكى
 شىكەند.
 ئەو مندالەي پاشا ويستى لە سۈنگەي ئەوەوە هيلىزى خۇى بە
 خەلک نىشان دا، بۇو بە ھۆكاري لاۋازى.
 مالەكان ھەر بۇ ئەوە نىيە كە بىزەملىرى.
 مالەكان دەليان تىدايە، دەلەكان بە دەست پەروەردگارە.
 پاك و بىنگەردى بۇ پەروەردگار! كەسى وا هىدىاھەت دەدا كەس
 چاوهپروانى ناكات.
 زۇر كەسى تر گومرا دەكا، تۇ پېتۋايدە چاكتىرين پياوى سەردەمە.

وانەي دووهەم

من دەمەوى، تويىش دەتەوى، پەروەردگارىش چى بويت ئەوه
دەكەت

كى پىنى وا يە مىزدىمندالىنگ تەختى پاشايەك نابۇوت بکات؟
كى پىنى وا بۇو ئەو حەمزەيەي ئەۋىندارى مەشروع ببۇو،
پۇزىنگ بىن بە باوھەدار، دوايىش شىئىرى پەروەردگار؟
كى پىنى وا بۇو كە ئەو كەسەي كاتى ئوحود ھىزى مسولىمانى
شىكەن، ئىمان بەھىتى و بىن بە شەمشىزى خودا؟
كى پىنى وا بۇو كە عىكريمە (پۇزى ئازادىرىنى مەككە، كوشتنى
ببۇو مەراقى مسولىمانان)، دوايى باوھە بەھىتىت و لە جەنگى يەرمۇڭدا
شەھيد بىن؟

كى پىنى وا بۇو كە ئەو كەسەي گيانى لە سەد مەزۇف- دەسەند،
رېگاي زھۆرى بۇ ھەلقىچى و نزىك بىن تا بەرھەو بەھەشت ھەلبىرى؟
كى پىنى وا بۇو ئەو عومەرهى خۆى لە خورما خوداي بۇ
خۆى دروست دەكرد، پاشان دەيخوارد، ئىمان دەھىتى و دەبى بە
دادگەرتىرين كەس؟

كى پىنى وا بۇو ئەو كەسەي حەمزەي شەھيد كرد، باوھە دەھىتى
و ھەناسە لە موسەيەمەي درقىزى دەبىرى؟

وانەي سىيەم

تەماشاي جەنگى پەروەردگار بکە، بزانە چى بە كار دەھىتىت؟
مندال پاشا لەناو دەبا!
پېشىكە نەمروود فەنا دەكا!
ئاو كۆمەلەنگ دەخنكىتى!

دەریا سوپا لە بن دەھىتى!
 زەھۆر قاپۇون ھەلەھەلووشى!
 باران زالىم دەفەوتىتى!
 بە با شارىنگ دەپرووخىتىتى!
 بە بالىنە سوپاي ئەبرەھەمى خەتابار دادەپزىتىتى!
 تەماشاي چەكى پەرورەردگار بکە، بىزانە چىن: مندال و با، باران،
 پىشىكە و دەریا...
 تەنبا دوو پىت بەكار دەھىتىتى
 ھېننە بەسە بلنى: (بىبە)، ھەرجى كارە سەرلەبەرى تەواو دەكا
 خودايە، بىنگاردى ھەر بۇ تو، سەرم لە كارت سوورپرماوه...
 كە وا بۇ ئەرى براي بەپىزى خوشكى بەپىزى خودا بەھىزە
 تۈيش خۇت بەدە پەنائى خودا با بەھىز بى
 چۈنى دەويىي تۆئا وا بە، ئەوپىش بۇ تو بە سۆز دەبى، نزاكانىت
 گىرا دەكا، چىت لىنى بۇي پىتىدەبەخشنى
 كەسىك پاشا لهناو بىبا زۇر ئاسانە خەمى تۈيش لە پىشە بەھىتى.
 كەسىك سوپا بپرووخىتىتى بە ئاسانى لە دەستى دى بىتۇمىدىت
 لهناو بەرى و لە جىتى ئەمە مەمانە بەھىتى.
 ئەمە كەسى كەوا بتوانى پاشا و فيل و سوپا بەرە دواوه بىبا
 لاي ئاسانە دەرد و ئازارى تۈيش لابىا
 خۇت بۇ پەرورەردگارت ساغ بکەوە و ھەر بۇ ئەم بىتە تا
 خودايىش لە ھەموو كاتىكدا بە دەم تۇوه بىتى.

وانەي چوارەم
 ئىيمان و باوەر چەند سەيرىن!
 سەد سال گوناھـ سەد سال كوفر، بىتپرواىي

لە يەكم چركەي ئىماندا تەواو دەبن
 ج سەيرە! ئەو كافرهى ئىمان دەھىنى، وا دەزانى لە ژىنى خۇى
 بۇ چركەيەك كافر نەبووه
 سەردىمىكى زۇر و درىز پاشا لەنپۇ ئاپۇرای خەلک وەك خودا
 وا بۇو، دەيانپەرسىت
 بە شەھىدبوونى مەنالىن و ائىر بىبۇون، باوهەپىان ھېننەدە پەتەو
 بۇو، لە خەندەكى پېر لە ئاگىر نەدەترسان، دەتكوت ھەر لە مەنالىرا
 باوهەدار و مسولمان بۇون، بۇ تاۋىنەكىش بىدىن نەبوون.
 وەزىرەكە! بەشى زۇرىنەي ژيانى خۇى بۇ پادشا راپىرىبوو،
 پاشاي بە خوداي خۇى دەزانى، تەنانەت بە خەلکى دەگوت: خاوهن
 شىكۇ خوداي گشتىمانه.
 بەلام ھەر لە يەكم دەمى بىرواهىتان بە مشارىك كەرتى دەكەن
 لە دين پاشگەز نابىتەو
 اللە الله چەند شىريينه تامى ئىمان!
 ساحىرەكانى لاي فيرۇعەون
 فيرۇعەون يەك يەك ھەموويانى باش دەناسى
 ھەر يەك لە لايەكى ميسىر خزمەتكار و ھەممەكارى شا فيرۇعەون بۇو.
 ھەر بە هىنماي پەنجەي فيرۇعەون وەك مىزراح لە سوورا بۇون.
 ملکەچ و گۈئەمستى بۇون.
 بەلام كە ئىمان دەچىزىن ھەر ھەموويان سوئدە بۇ خوداي
 موسا دەبەن.
 گەفي فيرۇعەون (دەست و پىتان ھەموو دەبىرم، بە داردا ھەلتان
 دەواسىم)، كارى نەكرد.
 لە فيرۇعەون دەپارانەوە؟ لالاو پاپايان بۇ دەكرد؟ خونكى و
 كلاكەسۇوتەيان كرد؟

نەخىر برا! گوتىان: بېرۇچىت لە دەست دى، چاو مەپۆشە! ئىمە
تازە خودامان ناسى، خوداي خۇمان نادەين بە هەزارى وەك تو.
سېپىدە ھەموو جادووگەر، ئىوارە ھەموو شەھىدى بە دار كراو.
تەماشا حەززەتى عومەر!
چەندە دىزى ئىمانداران بۇو
ھەر كە خۆى ئىمانى هيتنى، عەرزى خۇشەویستى خوداي كرد:
قوربان ئىمە لەسەر ھەقىن، ئەوان بەتال؟
فەرمۇسى: بەلى.
گوتى: دەمى مادەم ئاوايىه با لەپىتاو دىنى خودا پىسوم بىكەن،
ج دەربەستم؟
بە يەك چركە لە ناوهپاست بىبابانى بىپروايى بۇ قولايى دەرىيائى
ئىمان!
ئەم باوهەر چەند سەيرە، چى لە ھەستى مرۆغ دەكا؟

وانەي پىنجەم

زۇربەي زاناييان يەكىدەنگەن كە كەرامات پاستە و ھەيە، ھەر
كەسىش دانى پىدا نەنى خۆى لە پاستى پىتوار دەكەت... ئىمەيش
بەبى ھىچ دېدۇنگى تەواو بپوامان پىنى ھەيە، بەلام خۇيىشمان
ناخەينە ناو ھەيلى گىلى، ھەرچەند ئايىن پىيمان دەلى: ئەم دونيايە
سەرلەبەرى بە دەست خودايە، بەلام لە بەرانبەرىشدا ھانمان دەدا
بە گۈيرەي توانىنى خۇمان دەست بەدەينە ھۆكارەكان، لەبەر ئەمە
ھەركات باسى كەراماتمان لە لا كرا، ئەگەر ھات و بە رىشىتە و
سەنەدى پاستى پىمان گەيشت، ئىمەيش بېرىۋاي پى دەھىنин.
ھەروا بە سوووك و ئاسانىش ھەموو باسىنک وەرناكىرىن، تا
نەچىنە يانەي گىلى جا بە سەنەدى دروست و تەواو، زۇر كەراماتى

مەزىمان پىتىگەيىشتووە با بىزىن كەرامات چىيە؟ برىيتىيە لە كارىكى ناڭاسايى خوداى مەزن لەسەر دەستى مسولمانە چاڭەكاندا دەرىدەخات، بەم پىتاسە لەگەل پەرجۇوو (موعجىزە) جياواز نىيە، بەلام كەرامات تايىيەتە بە پىاوجاڭاڭ، پەرجۇوو يېش تايىيەتە بە چىنى پەيامبەران، ئەوهى لەو فەرمۇدەيدا باسى كرا، كەراماتى ئەو لاوه ببۇو (كويىرى زىڭماڭ، پىستى بەلەك، دۆعائى شەفا)، كە زور لە پەرجۇوو كانى عىسىاي كورى مەرييم دەچوو با بچىنە خزمەتى پىتشەوا عومەر، كەرامەتىكتان بۇ باس بىكم: كاتى سوباي مسولمانان ولاتى ميسريان ئازاد كرد، كۆمەلېك ھاتن بۇ لای عەمر، گوتىيان بە عەمر: ئەم بۇوبارى نىلەي ئىتمە خۇويەكى سەيدى ھەيە.

گوتى: چىيە؟

گوتىيان: سىزىدەي ئەم مانگىيە، ئەگەر كچىكى زور لەبار نەپازىتىن، وەك بۇوك تىقىتىفەي نەدەين و باوکى كچە پازى نەكەين بىخەنە ناو بۇوبارى نىل، نىل ناجوولى.

عەمر گوتى: نەخىر، چۈن شتى وا دەبىت؟ ھەرچى عادەتى خراپە لە ئىسلامدا نابى ھەبىت، سى مانگ وەستان نىل نەجوولى.

عەمر نامەيەكى نۇوسى و بۇ عومەر، باسى نىل و خەلكى مىسرى تىدا نۇوسى.

عومەر لە وەلامدا فەرمۇوى: تو راستەكەي لە ئىسلامدا جىكەيەك بۇ عادەتى خراپ بۇونى نىيە، وا نامەيەك دەنۇوسم بۇت، بىخە ناو نىل، خودا گەورەيە.

لە نامەكەدا ئاوابى نۇوسى: لە بەندە خودا عومەرەوە بۇ نىلى مىسرى! گەر تو بە هيىز و بازووئى خۇت دەچوولىي ئەوا تۆمان ناۋىتىت، كەر بە فەرمانى خودا جوولە دەكەي، لە خودا داوا دەكەم

بە جوولەت بەھىنەت، عەمەر نامەی فەرى دايە ناو نىلەوە، لەو كاتەوە
نىلەر دەپوا.

يەكىنلىكى تر لە كەرامەتەكانى عومەر ئەوە بۇوە، كە كاتى خۇى
لە مەدىنە زەھۆى لەرزى، عومەر بە قامچىيەكە خۇى لە زەھۆى دا،
فەرمۇسى: بەسە زەھۆى! ئارام بىگرە، ئەگەر عومەر دادگەر ئەبى، كى
دادگەرە؟ يەكسەر زەھۆى لە لەرزە كەوت.

يەكىنلىكى تر، لە كەرامەتەكانى عومەر ئەوە بۇوە، كە جارىكىان
پىاويكى هات بۇ لاي عەبدوللاي كورى عەبىباس گوتى: قوربان
دەستم ھەر ھەمووى بىرىنە، كاتى خۇيىشى ھەر ئاوا بۇوم، چۈومە
خزمەتى عومەر و سکالاى خۇزمە لە لا كرد، دەستى ھىتا و خستىه
سەر دەستى من و فاتىحە خۇيىند ئىتىر چاڭ بۇوم. عەبدوللايش
وەك عومەرى كىد، بىرىن ھەر ما، بە كابراى گوت: فاتىحە ھەر
فاتىحە، بەلام دەستى عومەر كوانى؟

با باسى كەرامەتىكى عەبىباسى مامى پەيامبەر بىكەين:

سەرددەمى پىتشەوا عومەر، سالى رەمادە، وشكە سالى دونىيائى
مالى... عومەر بۇ نويزەبارانە پۇيىشتە دەرەوەي مەدىنە، عەبىباسىشى
لەگەلدا بۇو، عومەر بالى عەبىباسى گرت، گوتى: پەروەردگارا، لەبەر
عەبىباس، لەبەر مامى پەيامبەرەكەت، ئىتمە لە تۇ داوا دەكەين.

تۇ خۇت فەرمۇوت: «وَأَمَا الْجِدَارُ فَكَانَ لِقَلْمَنْيَنِ يَتَسَبَّبُ فِي الْمَدِيْنَةِ
وَكَانَ تَخْتَهُ كَذْرُ لَهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَلَحًا سَالِكَ سَالِكَ سَالِكَ سَالِكَ» (٤٧) (الكهف)،
دىوارەكەيش هيى دوو كورپىزكەكە سىتىي بۇو لەم بازىرە، لە
ئىزىيدا گەنجى ھەبۇو، سەر بەوان بۇو، باوکىشىيان لە مېرخاسان
بۇو). ئەو دوو كورپەت لەبەر باپىرەيان پاراست، چونكە باپىرەيان
زۇر باش بۇو، لەبەر مامى پەيامبەرەكەت ئومەتەكەي بېپارىزە،
ئىتمە بەھۆى عەبىباسەو خۇمان لە تۇ نزىك دەكەينەوە، داوا

دەكىين پاشان پووى كىردى خەلکەكە و ئەم ئايىتەي بە گويدا دان
 « قَلْتُ أَسْتَغْفِرُوكُمْ إِنَّمَا كَانَ عَفَارًا ۖ مَلَأَ أَنْهِمْ عَيْنَكُمْ مَذْرَازًا ۗ ۱۰ ۱۱) (نور)
 «من پىتمىكتۇن: داواى لىپۈوردن لە خودا بىكەن، ئەو بىنگومان زور
 لىپۈوردىيە، تالە حەواوه بارانىكى پەلەدەرتان بۇ بنىرى.»
 عەبیاس وەستا، هەردوو دەستى بەرز كىردىو، بە دەم نزا و
 پارانەوەوە ھۆن ھۆن فرمىسىك بە چاوىدا دەھاتتە خوارى.
 ئاسمان بە ھەور داپقىشا، باران بارى تا گېشىتە قولەقاب و
 زھوئى تەواو تىراو بۇو.
 خەلکى ھەموو بۇ لای عەبیاس ھرووژميان كرد، پېتىان دەگوت:
 پىرۇزە ئەى خاوهن پايد.
 باسى كەرامەت زور زورە، بەلام ھىننەمان بەسە.

وانەي شەشم

ئاڭىر بە چىيىز، بەو شىنانى لە لاي نەفس زور شىريينە تەنراوه،
 بەھەشت بە كول، بە دەرد و خەم پەرڙىن كرا
 پىنگائى بەھەشت پې لە ترسە، نارەحەتە، مەگەر بۇ ئەو كەسانەي
 وا خوداي مەزن بۆيان ھەموار و چاك دەكا
 سوننەتى خودا واي ويستۇرە، كە بىرۋادار تۇوشى چۈرتم و
 بەلا بن.
 پەنا بە خودام وانزانى، كە وا خودا ئىمانداران پېشتىگۈ دەخات
 و سەريان ناخات
 خوداي مەزن باوھىرداران پۇوختە دەكا، لە ڏەنگۈزىلى گوناھان
 پاكيان دەكاتەوە.
 پلهوپايهى بەرز و بىلا بۇ باوھىردار تەرخان دەكتات.
 ئەو سەرددەمەي دايە خەديجەي خىزانى خۇشويىست، لەگەل

حەزىزەت چۈونە لاي وەرەقەي نەوفەل، وەرەقە بە خۆشەویستى
گوت:

ئاي خۇزگە ئا لەو دەمەي خزمەكانت دەرتىدەكەن، من زىندۇو
بام، تا يارمەتىي تۇم بىدایە، پەيامبەر بە سەرسوپەمانەوە لىتى پرسى:
بۇ قۇمەكەم دەرمەدەكەن؟
وەرەقە فەرمۇسى: ھەر كەسىك وەکو تۇ بۇو، خزمەكانى لىتى
پاساون.

لىتى توراون.

ئىبراهىم خرايە نېتى ئاگر
يەحىا بە مشار كوت كرا.

ئەمەيش پەيامبەرى خۇمان، ھىتىدە لىتى دەدەن خويىن پۇومەتى
دادەپۇشىت، بە دەست دەمۇچاوى دەسپى، دەلىن: پەروەردگارا،
پىتگەي راستيان پى نىشان بىدە، نەشارەزان.
ئەمانەي باسمان كىردىن، وەك ئەلقىيەكىن لە زەنجىرىيەكى زۇر
درىيئ. ئەم ئايىن بە خويىنەخشىن، فيداكارى، شەونخۇونى، بە
ماڭدووبۇون، پىمان گەيىشت، تەماشا بىكە، بىزانن ئومەيە چى دەكەت
بە بىلائىكى داماو و بىتەسەلات. بوخارى پىۋايمەت دەكا: خەباب
فەرمۇسى: جارى پەيامبەرى ئازىز لە بن سىتىيەرى كەعبەدا كە
عەبايەكى لە خۆى پىچابۇو دانىشتىبوو، چۈونىنە خزمەتى پىمان
گوت: بۇ داواي سەركەوتى ناكەي؟ بۇچى داوا لە خودا ناكەي
سەرمان بخا؟

فەرمۇسى: لە سەردىھەمى زۇودا لەسەر ئايىن پىاوىيان دەگرت،
لەناو زەھى توندىيان دەكىرد، لەسەر تا خوار بە مشارىك شەقىيان
دەكىرد، ياخود بە شانەي ئاسىنин گوشت و پەگىيان لە ئىسکەكان
جىا دەكىرد و دەيانكوشتن.

ئەو ئازار و كوشتنانە واى نەدەكەرد لە دينى خۇيان پاشگەز بىن.
سويند بە پەروەردگار! ئەم ئايىنە سەر دەكەۋى، تا واى لى دى
لە سەنغاوه تا حەزىزەمەوت ۋېپوار لە ھىچ كەس نەترسى، تەنبا لە
خودا نەبىت، مەرپارىش لە گورگ دەترسى، بەلام ئىيە پەلەتانە.

وانەي حەوتهم

زۇر جار قوتابى باش لە مامۆستا ناودارترە، زۇربەي زۇرى
ئەو زانىيانەي دەيانناسىن، قوتابى زانىيانىك بۇون نايانناسىن،
گەر قوتابىيەكت بۇو، ناوابانگى لە تو زىاتر بۇو، سەغلەت مەبە،
ھەرچەندە ناوابانگى زۇر بىت ھېشتا نەمامى دەستتۈزۈز و بەرھەمى
چاكى جەنابىتە لەو چىرۇكەي باسمان كرد، قوتابىيەكە پايەي لە
پايەي مامۆستا زىاتر ھەلچۇو.

پاھىبەكە لە كەز و كىيۇ خۇى حەشاردا، قوتابى لاو خۇى بە
پىتى خۇى دەھاتە بەرددەمى پاشا، پاھىبەكە بە لاوى گوت: ھەرگىز
جىتى من دىيارى نەكەي، با نەمکۈژن. قوتابى لاو خۇى شىپەي
كۈژرانى خۇى بە پاشاكە نىشان دەدا، ھەرچەندە پاھىبەكەمان
لەبەر لاوھە ناسىيە، بەلام دىسان با بىزانىن پاھىب مامۆستاي لاو
بۇوە و پىنگەي راستى نىشان داوه.

كەسمان تەواو كامىل نايىن، تالە نەفسى خۇمان گورەتر نەبىن،
ھەتا خوازىيارى ھەق نەبىن، با لاى كەسىتكى تريش بى، ھەتا بە دل
بۇ دادگەرىيى تىنەكۈشىن، ئىتىر ھەركەس دەچەسپىتنى بىچەسپىتنى،
ھەرگىز خەمى خۇرتت نەبىن، ئايىن دەلى: ئەو كەسەي چاكە پىشانى
خەلک دەدا، وەك خۇى بىكا ئاواھەيە.

وانهی ههشتم
 یارمهتني ههزاران بده
 هارچهند کم بی
 گه ر به لهته نانینکیش بی
 بررسی تیر بکه
 نازاری که سیک سووک بکه
 با به دهنکه حهینکیش بی
 به یهک وشهی شیرینیش بی
 کیشه و همرا کپ بکه رهوه.

به دهم خلک و ههزارهوه بچی ئهوه خوی بز خوی نزایه، نه لیتی
 کاتی نزام دهگری، ههتا دل به دهست نه بیتی، چون دهتوى لاشه
 و جهسته به دهست ببیتی، ئهوا لوهی باسман کرد خودا دهورینکی
 زور گهورهی پی بخشیبوو، ههموو خلکی له په رسنی پادشا بز
 خودا په رسنی به راستی گه راندلهوه، ته ماشا بکه ئهه کاره زور زور
 مه زنه، واى لئى نه کرد لەو خلکه خوی تاریک بکا، هه میشه له خزمەت
 خلکدا کاری ده کرد، لەگەل بیتەوا و ههزاران، پیروپەککەوتە و ئاتاجان.
 ئهوا کەسانەی کە نوینەری ئایین ده کەن، گەر خراپ بن ئىتر،
 خلکی چون پیش خوشە خوی له وانه نزیک بکاتھوه، تا پېگەی
 راست بەدى بکا؟

کەوا ببو با ئاکارباش بیت، زمانشیرین، خوش خولق و خwoo
 گرینگ نییە تو قورئانت، یان كتىبى فەرمۇودە سەھىھە كانت لە
 گىرفان بیت
 دەزانى چى زور گرینگە؟ با قورئان و فەرمۇودە كان لە ئاکار و
 پەفتارتدا خۆ بنوینن.

ئەو ئافرهەتى ئامۆژگارىي زانايەتكى كرد

پىشەواي مەزنمان مالىك لە كىتىسى (الموطأ) پىوايەت دەكا و دەفرمۇى: قاسىمى كورپى موحىمەد فەرمۇويەتى: ژنەكەم مىرى، موحىمەدى كورپى كەعب هات بۇ تازىيە. فەرمۇوى: لە نەتەوهى ئىسراىيلدا پىاۋىك ھېبۇ زۇر زانا بۇو، بلىمەت و ئاكار چاڭ بۇو، ژىنلەكى بۇو، زۇرى بە لاوه پەسەند بۇو، ژنەكەيشى شەوي زۇر خۇش دەويىست، ژنەكەي مىرى، زاناكە زۇر خەفتى خوارد، وازى لە گشت شتنى هيتنى لە سوچىتىكى مالەكەي گۈشەگىر بۇو، سەردىنى كەسى نەدەكرد، نە خۇرى دەچوو بۇ میوانى، نە میوانىش پۇرى تىدەكرد، ژىنلەك ئەم باسەي بىستەوه، چۈوه لاي مالى.

گوتى: پرسى شەرعىم ھەيە.

كەس نىيە وەلام بىن بىداتەوه، دەبىن ھەرجۇنیك بىت بىبىن.

پاسەوان چۈوه بۇ لاي زانا.

گوتى قوربان: چەند پۇزىكە ئافرهەتىك لىبرە دانىشتووه، ناپواتەوه.

دەلى: ھەر دەبىن بىبىن.

گوتى: باشە.

پىگەيان دا چۈوه ژوور.

منتدي إقرأ الثقافي

زور پیاوچاکى كەورە ھەيە توان دەكا

پیاوي زور دلاوا ھەيە

جار جارە پژدى دەيگىرىت

دەست قوچاوه.

زور پیاوي لەسەرخۇ ھەيە

جارجار تۈورپەن

بە يەك ھەلە سەدان چاكە لەناو مەبە.

شەرع دەفەرمۇى: ھەركاتى ئاۋ زور زىيادى كرد، ئىتىر ھەرگىز پىس نابىت و بە بەردىوامى ھەر پاکە، زور كەس ھەيە لە بەخشىندا وەك دەريايە، لە چاكەدا شەپقىل دەدا، وەك بارانى مانگى نىسان دەبارىتىنى، كەي پەروايدى ئەگەر جارى تۇوشى ھەلە هاتىن، چەپلەيانلىنى بىتەقىتى و ناوا و ناوابانگىيان بىزپىتى؟ ھاۋەلىك بۇو ناوى حاتەبى كورى بەلتەعە بۇو، لە جەنكى بەدر بەشدار بۇو.

پەيامبەر دەيوىسىت بىرپا مەككە ئازاد بىكا، بە ھاۋەلانى راگىياند: با جارى ئەم باس و خواسە نەيتىنى بىن. ئەم حاتەبە نامەكەي بۇ كافران نارد، نەيتىنى تىندا دركاند، جوبىريل ھات و باسى حاتەبى بەلتەعە بۇ پەيامبەر گىزرايەوە. حاتەب نامەكەي بە ۋىنيك دابۇو بىيا، فەرمۇسى چەند كەسىتىكى نارد نامەكە وەرېگىرنەوە. نامەكەيان ھەتىايەوە، سەركۆنەي حاتەبىان دەكىرد، حاتەب، گوتى: من پىباويىكىم كەسوکارم لە مەككەيە. گوتى ئەگەر لەم كارەدا ھاۋكارىييان بىكم، ئۇانىش لەگەل خزمانم نەرم دەبن. لە ياساي جەنگدا ئەمە خيانەتىكە ھەر مەپرسە! عومەر بە پەيامبەر دەلىت: قوربان با بىكۈزىن.

بەلام پەيامبەر بەسۇز وەقادارە، ئەو كاتانەي لە بىر ناجى حاتەب تىندا تىكۈشاوه و ھەول و خەباتى حاتەبىش لەگەل سەفردا يەكسان ناكات.

بۇيىە بە عومەر دەفەرمۇى: حاتەب لە ھاۋەلانتى بەدرە، تۇ چۈوزانى لەوانىيە خودايى مەزىن بە ئەھلى بەدرى فەرمۇوبىنى: بېزىن چى دەكەن ئازادىن، ھەر عومەر خۆى، ھەموو قورئانى لەبەر بۇو، كاتىن دەيخۇينىد لەسەر ئەو ئايەتاناى وا مرۇف پادەچەلەكتىن زۇر دەوهەستا.

كەچى بېزى وەفاتى خۇشەويىست لە مىزگەوتدا ھاترچۇرى بۇو، دەيگۈت: ھەر كەس بلىنى پەيامبەر لە دونيا دەرچىوو، خۆم دەيكۈزم! پەيامبەر ھەركىز نامرى، ئەو بۇ گەتكۈز لەگەل خودا بۇيىشتۇرۇ، وەككۈ موسا دواى ئەوهى ئەبوبەكر ئايەتى:

﴿ وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ فَذَلَّتْ مِنْ قَبْلِهِ الْأَرْسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ فُتَّلَ أَنْقَلَبْتُمْ عَلَىْ أَعْقَلِكُمْ ﴾ (عمران) «مۇھەممەد پەيامبەرىكە و ھىچىتىر نىيە، لە پىتش ئاوىش زۇر پەيامبەر ھاتۇون و چۈون، ئەگەر بىرى، يان بکۈزۈرى لە ئىسلام پاشىگەز دەبنەوه؟» ئىتىر عومەر بۇيى دلىنىا بۇو كەس ناتوانى بەر لە چارەنۇرس بگرى.

پاشان فەرمۇسى: دەتكۈت هيشتى ئەو ئايەتەم ئەبىستۇرۇ. كەىپەوايە ئەو زانىيارى و تىنگەيىشتەتى عومەر ھېبىوو لەمەر ئايىنى ئىسلام و دەقى قورئان ھەمووى لە بىر خۆمان بىھىنەوە لەبەر كارىنگ تەنبا ھۆكاري كارەكە خۇشەويىستى پەيامبەر بۇو؟

وانەي دووھەم

نەكەى ھەركىز ئافەتانا بە كەم بىزانى!
ھەندىنگ لە نىزىنەكان ڈنان بە كەم دەزانان
بەلام ھىچ پىاۋىنگ ئافەرت بە كەم نازانى
ھىنندى جاران تاقە ئۇنى سەد پىاۋ دەھىنەن
لە ھەندى كىشە و ئارىشە راي ئافەتىنگ

بارتهقاي راي سەد پياو دەھىن
ڏن مرۇفە، سۆزى ڏنان زور بزوژە
دللى ئافرهەت زور مەزنە

ھەركىز نەلىنى: ئافرهەت لەبەر سۈزدارىي خۇى بىن ئاوهزە.
گەر بىئىن: ئافرهەت سۆزى زور مەزنە، ئەمە پەسەنە خۇ زەم
نېيە!

كەى پەوايە هەستىيار و خۇشتەوى و بەسۆز
بۇ داشۇرىن بەكار بېرىن؟

كەن گوتويە مرۇى بەسۆز كېشە لە ئاوهزى ھەيە؟
كەر ئىنمە ئاوا بلىن:

دەبىن لە پەسنى پىاواندا ھەموو بىئىن:

پياو بىتلە، سۆزى نېيە

تۇورە و تۇسن و سەركىشە

ئەمەيش نەك ھەر پەسنى نېيە، بەلكوو خوسې، داشۇرىنە.
كارى خودا بىتھۇ نېيە.

سۆز و ئاوهز، ھەردۇو لە پياو و لە ئافرهەت بەرجەستەيە
بەلام لە پياو ئاوهز زالە
لە ئافرهەتان سۆز زالترە.

بۇيە بەشى زۇرى سۆزى بە ئافرهەت دا، چۈون دەيەوى لە
كايىھى ڏيان بېلىكى مەزن بىيىن، مەزىتىر لە حوكىمكىرىن، لە
قەزاوهت، دەيەوى ئافرهەت دايىك بىت، ئەمە مندالە بەختىو بىكا كە
سبەينى جله‌وى حۆكم و قەزاوهت دەگرىتىه دەست، پىاويش ئاوهزى
زالترە، تا بتوانى لەگەل نەھامەتىي پۇزىدا خۆسازىن بىت، بەسەر
كوسېپى ڏيندا سەربىکەوى، قەلا و پەنای ئافرهەتان بن.
لە ھەر مالى سۆزى ئافرهەت

دلى پىاپى نەرم كرد و
 ئاۋەزى پىاپى دلى ڙنەكەى بەھېز كرد
 ئەو خىزانە بەختە وەرن
 تاي ترازازووی ھەردوو لايان يەكسان دەبى
 لە ھوراز و نشىۋى ڙيان تىتاڭەون
 بە بەختىيارى پادەبۈرەن.
 كىتىپى ڙيان ھىندى جار
 وەك بېرکارى وشك و رەق
 ھىندى جارىش وەك
 پۇمانى مەم و زىنە، پې ئەۋىنە.
 پىاوان تەواوکەرى ڙنانن، ڙنانىش تەواوکەرى پىاوانن.
 ھەر كاتى پىاپى ھەستى كرد
 لايمى سۆز بەسەر ڙنەكەيدا زالە
 نابىن بە چاۋى سوک و كەم لىنى بپوانى
 بەلکۇ دەبى دلى بابگرى
 ڙنىش ھەر كاتى ھەستى كرد
 ئاۋەزى پىاپى تەواو زالە
 نابىن وا بىزانى پىاپەكەى دلى رەق
 وەك دېنەدى بىتە بەر چاۋ
 بەلکۇ دەبىن وا بىزانى كە ھەندى جار
 لە بەرانبەر ھەندى كاردا ئىگەر سۆز كەمتر بىن باشە.

وانەي سىيەم

ھەر چى مرۇقى سەر زەۋىيە -- جىڭە لە پەيامبەران -- كەم
 تا كورتى تاوانبارن، ھەر مرۇقى بە گوئىرەي عەقل و ئاۋەزى لە

گوناهان تیوه ده گلن، ئیمه‌ی مرۆڤ تاوان ده گهین، فریشتە نین،
له چینى په یامبه رانیش نین، ده بىن هەردەم ئەممەمان له بیر بیت،
بە تایبەتى له و کاتانەی له گەل خەلکدا ھەلسوکەوت ده گهین، ده بىن
ھەموو باش بىزانىن:

کە راي خەلکى لىك جياوازه
ئاوه زيان له يەكتە ناكات
تو شتىك بە باش دەزانى
لاى من خراب

لاى من باشه، لاى تو خراب
دەبىن من بەهانە له تو نەگرم
تۆيىش بەهانە له من نەگرى
نابىن بە يەكتەشكاندىن له بۇسەدا بىن
سوفيانى كورى حسین دەلىن:

لاى ئەبازى كورى مۇعاوىيە باسى كەسىتىم بە خرابە كرد، ئەباز
تەماشايى كردم و پېتى گوتىم: لە غەزاي پۇم بەشدارىت كرد؟
گوتىم: نەخىن.

گوتى: لە هيىند و سند و تورك چى؟
گوتىم: نەخىن.

گوتى: باشه بۇ ولاتى پۇم و هيىند و سند و توركان له دەست
و زمانى تو ھەموو ئەمین، بەلام براى ھاۋئايىنت ئەمین نىيە؟
پاشان ئەمە له كوى بۇوه سەرچەم خەلک يەك رايان بىت؟ گەر
ھەموو كەس لە ھەموو شتەكان ھاۋپا بن، ئىتەر ئىجتىهاد يانى چى؟
ئىجتىهاد و جياوازىي پا و بۇچۇونى زاناكانمان مایەي پەممەت و
بەزەبى خودان، ئەگەر زاناي مەزن ئەحمدە لە ھەموو شت له گەل
شافىعى ھاۋابابىيە چۈن دەبۇو بە خاۋەن مەزھەب؟ بەلام له گەل

ئۇھېشىدا مامۇستا لە لاي قوتابى ھەر مەزىنە و ھەر سەرەوەرە، خۇ
بەردەۋام پىويىست نىيە مامۇستا و قوتابى يەكىپا بن و پىنكەوه بن،
بەلام زاناكان ھەميشە خاۋەن پىز بۇون و بە چاکە باسى يەكتريان
لە لاي خەلکى كردوو، ئىمام ئەحەممەد دەفەرمۇى: ھەرگىز خۇراسان
ھىچ كەسى وەك ئىين پاھەوەيە بە خۆيەوە نەديوە: ھەرچەند لە
زۇر شتىشىدا لەكەلمان پاي جىاوازە، بەلى سروشتى خەلک وايە
پایان لە يەكتىر جىاواز بىت.

لە كىتىپى (سەير أعلام النبلاء)دا دەلى: يۇنس ئەلسەددەفى
فەرمۇويەتى:

كەسم نەديوە ھېتىنەدى شافىعى عاقىل بىن، پۇزىنگىك لە بارەمى
شتىكەوه گفتۇگومان كىرد، قىسەكىنمان لە يەك دۇور بۇو، مالثاۋايىمان
لە يەكتىر كىرد، دوايىي كە پىنمگىشىتەوه دەستى گىرتىم و فەرمۇوى:
باوکى موسى! ئىمە ھەرچەند رامان جىا بىت، ھېشىتا براين.

وانەي چوارەم

چىرۇكىتىكى ئامۇزىكارى لە سەد وانە بەسسوودىتە، ھەر لە بەر
ئەمەيە كە سىنەكى قورئانى پېرۇز چىرۇكە، ئەو چىرۇكانەيش ھەر
بۇ خۇشى و كاتىبەسەربىرىنى نىيە، بەلكۇو بۇ تەمنى و ئامۇزىكارىن.
ئەو كاتەي خودا ويستى باسى داۋىتپاڭىمان فير بىكەت
سۈرەتى يۈسفى نارد.

ئەو كاتەيش كە فيرى خۇرماڭى كەرىدىن
باسى جادۇوگەرەكانى فيرۇعەونى نارده خوار.
ئەو كاتەي ويستى پىتەن بلى:

كە چۈن خودا نزا و دوعاى بەندەى پاکى گىرا دەكا
باسى نووح و زەڭەرياي ھېتىا كۆپى.

ئەو كاتھى ويستى باسى ئەو گوناھبارانە بكا
كە لە خزمەت پەيامبەردا قىسىيان بەر قىسە دەدا
باسى چىل و مانگاي بەنى ئىسرائىلى گىزپايدۇ.
ئەو كاتھىش ويستى باسى لە خۆدەرچۈونى خاوهن نىعەمەتكان
بكا

باسى ئەو پىاوهى بۇ كىرىدىن كە دوو باخى زۇر گەورەي بۇو.
ئەو كاتھىش ويستى باسى چاكە و چاكەخوارى بكا
سەربوردى ئىسماعىلى گىزپايدۇ.
ئەو كاتھىش ويستى باسى سەرخىستى بەندەي چاك و پاكى
خۇى بكا

باسى ئاڭرى ئىبراھىم و دەريايى موسايى گىزپايدۇ.
ھەر كە ويستى باسى ئەنجامى پىزدى و دەستقۇچاوى بكا
باسى خاوهن باخەكانى گىزپايدۇ.
ھەر كە ويستى باسى تولەي خودايمان بۇ بكا
باسى عاد و سەمۇود و قۇومى لووت ھاتە گۇرى.
بۇ ئەوهى فيرى حىكىمەت و دانابىي بىن
باسى لوقمانمان بۇ دەكتە.
بۇ ئەوهى بىزانين سەرنجامى مرقى چروك و خوبەزلزان چىيە؟
باسى قاروون دېتە ناو باس
بۇ ئەوهى بىزانين براي بە راست چۈن يارمەتىي براي خۇى
دەدا؟

خۇشەويىستىي نىوان دوو برا باس دەكا.
باسى موسا و هاروون دەكا
بۇ ئەوهى بىزانين جارجار برا پقى لە برا دەبىن
لە كەسى نزىكەوە پاشقول دەدرى

باسى براکانى يوسف دىتە سەرباس

بۇ ئەوهى بىزانىن ئارەزووبازى چى بەسىر مەرۆف دەھىنتى
باسى زلىخامان بۇ دەكا.

گەر بىبىرى دەسەلاتى خۆى نىشان دا

كە چۈن مەردوو زىندۇو دەكانتەوه

باسى گۈيدىرىتى عوزىز و

پالىدەكانى ئىبراھىم دەبىنە سەرباس.

گەر بىبىرى پىتەمان بلى:

ئەها من چەندە بە وردى سەربازى خۆم ھەلەدەبىزىرم

باسى تەيرەن ئەبابىل و توغانى نۇوح دەبىنە سەرباس

گەر بىبىرى باسى ئەنjamى سەربېتچى پۇلە لە باوکى خۆى بىكا
باسى كەنغان كورى نۇوح دەكا.

گەر بىبىرى باسى ئىزەبى بىكا

باسى قابىل لە پىشەوهى باسەكانە.

گەر بىبىرى باسى دەسەلاتدارى نەقام بىكا

فېرىغەون و نەمرود سەرباسن.

بەلنى چىرۇك زۇر سەير كار لە دلان دەكا

وەك دەبىنى چىرۇك ھۆيە بۇ ئامۇزىگارى، بۇ پۇشىنىرى و

زانىيارى.

لە پىش مندال بۇ گەورەكان، بۇيە ھەركىز پىت سەير نېبى

ئەگەر بىتىزىن: چىرۇكتىك و ھەزار وانە.

وانەي پىنچەم

چىرۇكەكان سەرەخۇشى لە ھەندى مەرۆف دەكەن ئەو باوکەي

كە گىرۇزدىيە بە دەست كورى خاپەوه.

چىرۇكى نووح لەگەل كەنغان
سەرەخۇشىيلى دەكەت و داخى دلى دەسرەۋىنى
ئەو كورانەيش كىرۇدە باوکى خراپىن
چىرۇكى باوکى ئىبراھىم سەرەخۇشىيانلى دەكا.
بۇ ئەو پىاوانە ئەنەكانيان مۇتكە و خۇرە سەرىيان
چىرۇكى پەيامبەر (لوط) خەمەرەۋىنى
بۇ ئەو زنانە مىردەكانيان بۇونە بەلا و سوارى كەلى شەيتان
دەبن و نايەنە خوار
چىرۇكى خاتۇ ئاسيا خەمەرەۋىنى
ئەو كەسانە لەش بىمارىن، بىندەرمانى
چىرۇكى ئارامىي ئەيوب بارى لەشيان بۇ سووك دەكا.
ئەو كەسانە جەركۈشەيان وۇ بۇوه
باسى يەعقوب كەفوکولى دلىان دادەمركىتىنى.
ئەو كەسانە براكانيانلى بۇونەتە بەلا
چىرۇكى يوسفى جوانخاس خەمەرەۋىنى كىشت كاتىيانه.
ئەو كەسانە بە دەست مامى خراپەوه كىرۇدە بۇون
چىرۇكى موحەممەدى پەيامبەرمان دلى ئازام دەكتەوه.
گەر بە سەرەخۇشى ئەو چىرۇكانە پازى نىت
ئىترىج كەسىن دەتوانى بارى خەمت لەسەر لابەرتى?
بە پىتە و بۆلەبۈلكرىدن، نارەزايى لە ويستى خودا، بارى خەمت
سووك ناكەيت و گوناھ- بۇ خوت دەخولقىنىت، رازىبىوونىش بە
ويستى خودا، مردووت بۇ زىندىو ناكاتەوه، ب-ەلكۈو پاداشتى ئەو
دونيا و ئارامبۇونى دلت لىرە مسۇگەر دەكەت.

وشتراهکهی سالحی پهیامبهر (سەلامى خوداى لىت بىت)

پىشەوا ئەحمدەد لە موسىنەدەكەيدا پىوایەت دەگات و دەفرەرمۇى:
جابر فەرمۇويەتى: پەيامبەر داي بە لاي حىجرا و فەرمۇوى:
داواى موعجيزە مەكەن، هۆزى سالح داوايان كرد، پەروەردگار
وشترينىكى لە بەرد دەرىھىتا، لېرىھە دەھەت و لەۋىتوھ دەچۇو، هۆزى
سالح بىتفەرمانىي خودايان كرد و وشتراهکەيان سەربىرى، پۇزىك
وشتراهکە ھەموو ئاواي كانىيەكەيانى دەخوارد و ئەوانىش لەبرى
ئاوه، ھەموويان شىرىي وشتراهکەيان دەخوارد و (بەشى دەكىدىن).
وشتراهکەيان سەر بىرى، خوداى گەورە وەك تولە بە دەنگىكى
گەورەي ساماناك لەناواي بردن، كەسيان نەمان، تەنبا پىاۋىنەك نەبى،
ئەويش لە پەنائى كەعبەدا بۇو.

گوتىان: ئەو پىاۋە كى بۇ ئى خۇشەويست؟
فەرمۇوى: ئەبورغال بۇو، ھەر كە لە مەككە ھاتە دەرەوە،
ئەويش بە دەردى هۇزەمى چۇو.

وانەي يەكەم

لە كاتى پۇيىشتن بۇ غەزاي تەربوک پەيامبەر بە لاي حىجرا
تىدەپىرى، حىجر ئەو لادىتىھ بۇو، كە هۆزى سەمود تىدا نىشتەجى

بۇو، ھاوهلاقى پەيامبەر لە نزىك گۈرستانىكى ھۆزى سەمود بارگە و بىنیان لى خىستبوو، لەو بىرانەى كە ھۆزەكە ئاويان لى دەخواردەوە، ئاويان بۇ خواردىن وە ھىتايىبوو، ئاويان لە مەنجلە كىرىپۇو، لەسەر ئاڭريان داناپۇو بۇ چىشىتكەرن ھەوپىرىشيان پى شىيلابۇو بۇ نانكىرىن.

پەيامبەر ئەمەى بىنى، ئاوهكانى پى رېزاندىن، فەرمۇسى: ھەوپىرەكانيش بىدەن بە وشتەكابىيان... پىنى ناخۇش بۇو مسولمان لە كابىياوى كافران ئاو بېھىن، پىنى ناخۇش بۇو ئا لەو ئاوهى كە كۆمەلېك لىيان خواردىنى و دوايى بەر غەزەب و تۈۋەپەيى خودا كەوتىوون ئەوانىش لىتى بخۇنەوە، خۇشەویست پىتمان دەفرمۇسى: ئەم ئايىنە يەك ئايىنە، باوھەر بە خودا، ھەر باوھەر لای ھىچ يەك لە پەيامبەران جياوازىيى نىيە، ھەرچەندە لە باھەتى مامەلە و چۈنۈتىنى خوداپەرسىتىدا، جياوازىيەك ھېنى، پىتمان دەلى: مەرقۇ دەبى خۇى لە سەتەمكاران بە دوور بىگرى، لە پېشىدا لە مەرىدۇوەكان، پاشان زىندۇو، پىتمان دەلى: ئەم ئايىنە بەتەمنە، گشت سەردەمەنەكى بىنۇو، ھەق و ရاستى ھەرچەند جارجار لە بەرزى و نزمىي پۇزىگار دىيار نەمەنلىنى، بەلام نامرى و سەر دەكەۋى، پىتمان دەلى: كارى بەتال، زۇر و سەتم ھەرچەند ماوھەيەكى زۇرىش بەردەۋام بىت، بەلام دەمرى. باسەكەمان تەنبا باسى ھەوپىر و مەنجلە نىيە. باسى خۇدوورخىستەوەيە لە زۇولۇم و زۇر، لە بىتادىيى و سەتەمكارى.

وانەي دووھەم

دوايى پەيامبەر بىردىنى بۇ سەر ئەو چالاوهى وشتەكەى ئاوى لى دەخواردەوە، ئەو پىنگەيەى كە وشتەكە لىتۇھ دەھات پى نىشاندان، پاشان ئەو پىنگەيلىنى دەردەچۈو، فەرمۇسى پىشان،

ئاوهكە كرابووه دوو بەشىوە: بەشىك بۆ ھۆز و بەشىك بۆ وشتر. پۇزىك وشترەكە ھەموو ئاوهكەي دەخوارد و پۇزىك ئەوان ئەو پۇزەي و ائاوهكە بەشى وشترەكە بۇو، ئەوان شىرى وشترەكە يان دەخوارد و شىرى ئەوندە زۇر بۇو، بەشى ھەموويانى دەكرد، بەلام دەلىي چى! ھېندى مەرۆف ھەر بە مىزاج شەراویه، ھیوايەتى ئازاوهەي.

لەجياتىي ئەوهى شوکرى خودا بىكەن، لەجياتىي ئەوهى ھەرھەموويان باوهەر بەو پەيامبەرە بىكەن كە خودا بە پەرجىوو ئەو لە تاتەبەردىتكى مردوو وشترىتكى زىيندۇو دروست دەكە، ھەموو يەكەنگ راست دەبنەوە وشترەكە يان سەر دەبىرن، كارەكەيشيان كەورەكە يان پىنى ھەلدەسىن، كە پىاوىنەكى دەمۇچاو سوور بۇو لە فەرمۇودەيەكدا كە پىتشەوا ئەحمد لە مۇسەندا پىوایەتى دەكات... پەيامبەر بە عەلى دەفەرمۇى:

دۇو پىاۋى زۇر بەدبەخت و چارەپەشت بىن نىشان دەم؟
گوتى: بەلنى.

فەرمۇوى: ئەو پىاۋە سووركەلەي وشترەكەي سەر بېرى و ئەو پىاوهى بە شەمشىزەكەي لېرە دەدا (ئامازەي دا بە سەرى عەلى)، هەتا خوين ئىرە تەر دەكَا (ئامازەي دا بە بىشى عەلى).

وانەي سىيەم

دواي ئەوهى ھۆزى سەمود وشترەكە يان سەر بېرى، پەيامبەر سالىح بىنى گوتى:

سى پۇزى تر عەزەبى خودا ھەر ھەمووتان لەناو دەبا، پۇزى سىيەم تۈلەي پەروەردىگار ھات و ھەر ھەموويانى سەكەت كەد، تەنانەت ئەوانەيشيان لە مال نېبوون، يان لە لادىيەكى تر بۇون

تىاچوون، تەنبا ئەبورغان نەبى، لە مەككە بۇ ئەمە وە تالە
مەككە ھاتە دەرى، ھەر ھاتە دەر عەزابى خوداي گېشته سەر.

وانەي چوارەم

کات پېرۋەزە لە دەستى مەدە
شەو و پۇزۇ بە بەردىۋامى لە ھاتۇچوونى
خەلکىش باشتىر گۈى لە ئامۇزگارىيە دەگىرن
كە بۇوداۋىك، بەسەرھاتىكى تىدا بۇوى دابىن
پەيامبەران ھەرگىز كاتيان بە فېرۇ نەداوه
ھەميشە لە جىنى خۆى و
لە كاتى خۆى ئامۇزگارىي خەلکيان كردووە
سەير بىڭى! پەيامبىرى خودا ھەر كە زانى
سوپاكەي ئەو بە ناو حىجرا تىپەپيون
زۇر بە وردى باسى حىجرى بۇ سوپاكە گىپايىۋە
وا نەزانى ھەر بە دەم بۇو، نەخىزى!
تەنانەت پىنگەي ھاتۇچوونى وشتىر
بىر و كانى، ھەممۇويانى نىشان دان
تا بە باشى لە مىشكىياندا بچەسپىت و لە بىريان نەچىتەوە
كاتى كە وا باران دەبارى، ئەو ھەلە بۇ ئەوهى باسى سۈز و
رەحىمەتى خودا بۇ خەلک بىكەين
كاتى يەكى ئەمرى خودا بەجى دەھىتى و مالئاوايى يەكجاري
دەكا، ھەلە بۇ ئەوهى بە خەلک بلىشىن كەس نامىتىن، جە لە خودا.
كاتى كە ڙۇ مارە دەپرىن، ھەلە بە خەلکە بلىشىن: سەيرى سۈزى
خودا بىكەن، ھەر لە خۇمان ئافرەتانى خولقاندۇوە بۇ حەسانەوهى
ھەممۇمان، كاتى مندال لە دايىك دەبىت، باسى بەخشاش و سۈزى

خودا بۇ خەلک بىكە، كاتى شىتىكى خراب دەقەومى، خەلک قىرى
خۆپاگرى و گەپانەوە و توبە بىكە.

كاتى مانگ دەگىرى، خۇر دەگىرى باسى دەسەلاتى خودا بۇ
خەلک بىكە، ھەموو شىنى بە دەست خودايە، كاتى جىزىنان بە خەلک
بلى: بۇزى جەڙن بۇ ئوهىيە خوداپەرسىت بىن، دواي جەڙنەكان
خوداپەرسىتى ھەر دەميتى، دواي پەمىزان شەشەلانە، دواي
قوربانىش حەجىكىدە.

كاتى قسە و ناوەرقى基 باسکىرىدىت با بەجى بىن
لەسەر قەبران باسى شايى ناماقولە
لە كاتىكدا شەكراو دەخۇرى، باسى مردن نابەجىتىه
زور زىزەك و ھۆشىyar بە، ھەر كاتىك و قسە خۇرى ھەيە.

وانەي پىنجەم

كەعبەي پېرۇز پىش ئىبراھىميش ھەر ھېبوو، فريشتنەكان
دروستيان كرد، بەلام لە كاتى توفانى نووحدا ھەمووى پووخا تەنبا
كەمىك لە بناغەي سووچەكانى دىيار مابۇو، بە گوپىرەي ئەو بناغەيە
ئىبراھىم بە ھاوكارىي ئىسماعىل نۇزىننى كردهو، ئەمە تەفسىرى
ئەو ئايەتتەبە كە خودا دەفرمۇي: ﴿إِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ
وَإِسْتَكْعِيلُ﴾ (البقرە) (لە دەمەيشىدا كە ئىبراھىم و ئىسماعىل
بناغەكەي مالى خوداييان بلند دەكرد).

مسولمانان لەسەر ئەم ۋايە يەك دەنگن، ئەم چىرۇكەيش راستى
ئەم باسە دەسەلمىتى:

ئىبورغال لە پەنای ئەو بناغانە دانىشتىبوو، خوداي گەورە
لەبەر پىزى كابەي پېرۇز سزاي خۇرى پىن نەگەياند تا ھاتە دەر
بەسەرهاتى ھۆزى سەمود پىش سەردەمى ئىبراھىم بۇو.

وانەی شەشەم

ئەگەر خودا لەو دەمەدا ئەبورگال لە بن بناغەی کەعبە بۇو،
تۇوشى سزاي خۆزى نەكىد، ئەمە لەبەر پىزى كەعبە بۇو، خودا
ئاوا فېرمان دەكە، دەبى ئىمەيش پىزى كەعبە و ئەمە كەسانەي لەناو
كەعبەن لە لامان بىت، مادەم خودا سزاي كەسىكى بىباوهەر لەناو
كەعبەي پىرىزە نادا، دەبى ئىمەيش لەناو كەعبە نە بە جەستە و نە
بە زمان سزاي ھېچ كەس نەدەين، بە تابىھتى مسولىمانان كەعبە
جىگەي سەيركىرىنى ئافرەت نىيە.

يەك لەوانەي كە توبەكارن دەلىت: ھۆى توبەكىرىنى من،
ئافرەتىك بۇو لە مالى خودا.

نېزىك كەعبە سەيرى ئەم ئافرەتەم دەكىد، هات پىنى گوتىم: بىرالە
ئىمە لەپەرى زەھۋىيەوە ھاتووين لېرە گوناھى خۆمان داشۇرین،
ئەم تۆ لەکۈرى خۇت خاوىن دەكەيتەوە؟

كەعبە شوينى ئەم نىيە، تۆ ناوابانگى تىندا پەيدا بىكەي، گەر
ناوابانگىكى ھەقىش بىن چجاي ناھەق، وەك ئەم كەرە عەرەبەي ھەر
بۇ ناوابانگ پەيداكردن مىزى دەكىرده ناوجەزەم.

ھەرچەند ئافرەتى زۇر شىريين و چاوجوان پۇو بىكانە مالى خودا،
بەلام ئەم جىتى دىلدارى و پىداھەلدان و غەزەل نىيە.

قسەيەكى خۆشم لەم بارەوە لايە، با بۇتانى بىگىرمەوە:

دەلىن جارىك ئافرەتىكى زۇر دەلال و بەرچاو و جوان بۇ
حەجكىرىن پۇوى لە مەككە و مالى خودا كىد، بۇ يەكەم جار لە
شەيتان رەجم عەمرى كورى ئەبورەبىعە - كە شاعىرىكى مەزنى
ئۇمىھوى بۇو -- چاوى پىنى كەوت، ھەر بە يەكەم دىتن دلى لىتى
چوو.

لىنى نزىك بۇوهو، بە ئىشارەت، بە چاۋ، بە دەم داوايى دلدارىيى لىن دەكىرد.

ئافرەت وەلامى نەداوه، جارى دووهمى شەيتان رەجمىكىدىن دووبارە خۆى لىن نزىك كىردهو، دەستى بە مۇزەمۇز كىرد و دەبۈيىست دلى گراوېيەكەي بەدەست بېتىنى.

بەلام كچە بە سەريدا قىزاندى و گوتى: بىرۇ نەفام! ئىمە لە پەنا مالى خودايىن، جارى سىتىيەمى شەيتان رەجمىكىدىن، كچە ترسا دووبارە عەمر بىتە سەر پى، بؤيە لەگەل براكەيدا هاتە دەرى، عەمر ناچار لە دوورەوە سەيرى دەكىرد، كادۇووی دلى بە با دەدا. كچە گوتى:

بۇ پىاوى بىسەگ گورگ شالاۋ دەھىتىنى.

شىزە پىاوى دى ھەلدەتۈزىتىنى.

دواي ئەوهى ئەبوجەعفەرى مەنسۇور گوئى لەم چىرۇزكە بۇ گوتى: پىتمخۇشە ھەرجى كچى قورەپىشە ئەم چىرۇزكە بىسىتىت. با بېتىنە سەر باسى خۆمان: كەعبە شويىنى سىياست و خوينىشتىن و دەمەقالىتى خەلکى نىيە، ھەرچەندە حەججاج واي دەكىرد.

زۇر بە كورتى با بەسەرهاتى حەججاج و عەبدوللايى كورپى زوبەيرتان بۇ باس بىكمەن: كاتى يەزيد باوكى مىد و خۆى بە میراتىگر دەزانى و دەسەلاتى وەك میرات ھەڙماز دەكىرد. عەبدوللايى كورپى زوبەير بەرانبەرى وەستايەوە، پاش ماوەيەك يەزيدىش مىد.

كورپىكى بۇو مندال بۇو، بەكەلکى سەركىدايەتى نەدەھات، مەپوانى كورپى حەكەم بۇو بە جىنگەدارى يەزيد، عەبدوللا پىنى بۇ خۇش بۇو، خۆى كرد بە حاكمى حىجان، يەمن، خۇراسان و نىوهەي

عیراق مەروانیش مرد، عەبدولمەلیک میراتگر بۇو، عەبدولمەلیک بە خەلکى شامى گوتى: چ كەس لە ئىبوھ دەتوانى چارى عەبدوللەلام بۇ بکا!

حەججاج گوتى: ئەزبەننى من.

حەججاج حەوت مانگ عەبدوللەلای لەناو مەككەدا گەمارق دا، ھېتىدە خودانەناس بۇو، بە مەنجەنیق بەربۇوه كەعبەي پېرۋىز و ھەمووى سووتاند. وردەوردە خەلکى لە عەبدوللەلە تۈران، سوپاڭەي پۇوي لە كىرى كىرد، عەبدوللەل چوو بۇ لاي دايىكى، كچى حەزىزەتى ئەبوبەكر بۇو، گوتى: دايىھ! ئەو خەلکانە لىمەدەتۈرئىن، تەنانەت مەندالى خۇبىش بەجىتم دەھىلەن! سوپاڭەم تەواو لاوازە، خۇت دەزانى دارودەستى يەزىدىش كاتى خۆى چەند سەرەوت و سامانىيان دا لە بەرابەر وارھەيتانم لە دىزايەتىكىرىنى ناھەقدا، بەلام نەمكىرد، ئىستا چى بىكم؟ دايىكى گوتى: بۇلە تو خۇت دەزانى، كەر دەزانى لەسەر ھەقى، بېرۇ تا دوا دلۋېھى خويىن بجهنگە، ئەوانەيىشى لهگەل تو بۇون و كۈزراون لەسەر ھەقىن.

كەر دەيشىزانى تو ناھەقى و بۇ مەبەستى دونيادارى تىكىشىشاوى، ئەو كەسىكى خرافى، كۈزراوى تو سەكەت بۇون و ھەموو لەسەر ناھەق بۇون، ئەگەر دەيشىلىنى: لەسەر ھەقى، بەلام خەلکى وازم لى دەھىتن و تەنيا ماوم، ئەو قىسەي پىاواي ئازا و زىرەك نىيە، تو بەتەمای تا كەي بژىت؟ مەردن بۇ تو ھېڑاترە ھەتاکو ڈىن.

گوتى: دايىھ دەترسم بىكۈن و لاشەكەيىش بېتۈپىن.

گوتى: بۇلە ئەو بەرانەي سەر بېرراوه، ئەگەر سەد جار كەولى بکەن، ئىنجا بە خۆى نازانى.

گوتى: دايىھ بە خودا پاي من بېك وەكى پاي تو وەھايە. من مەبەستىم دونيما نىيە، بۇ دونيما تىنەكتۈشامى، تەنيا لەبەر رەزاي

خودا دەستم دايە شۇرۇشكىرن، من پىتەخۇش بۇو پات بىبىستم، قىسەكانت ھېنەدى تر بۇم پۇوناڭى بۇون، ھەر لە ئىستاوه وابزانە من كۈزۈراوم، خۇت پاپىگەرە و نىزاي خىير بىكە، عەبدوللەتا كوشتن جەنگا، حەججاج گىرى و سەرى بېرى، سەريان نارد بۇ دەربارى عەبدولەللىك، ناردى بە شوين ئەسمى دايىكى عەبدوللائىشدا، ئەسما نەپۆزىشت.

حەججاج گوتى: ئەگەر خۇى دېت، ئەمە باشە، ئەگەر نا بە پرج بەسەر ئەرزدا رايىكىشىن، ھەتا ئىثىرە.
ئەسما گوتى: وەللا نايەم، با بىزانم كى دەنلىرى بە پرج و قىز رامبىكىشى؟

حەججاج خۇى ھات، بە ئەسماي گوت: كورەكەي توپىزى كەعبەي لە لا نەبۇو، بىتپىزى بە مالى خودا كرد.
ئەسما گوتى: درق دەكەي.

يەكەم مەندالى مسولىمان لە مەدینە لە دايىك بېت، عەبدوللە بۇو، پەيامبەر بەو مەندالە زۇر خۇشحال بۇو، بە دەستى خۇى شىرىپىنى لە مەلاشىۋى سوپىي مسولىمانان ھەموو يەكەنگ (الله اکبر) يېكىان كرد، شارى مەدینە دەلەرزا، ئىستاكە تو و سەربازانت بە كوشتنى دلخۇش دەبن، ئەو كەسانەي بە بۇنەي لە دايىكبوونى عەبدوللائى كورەمەوە خۇشحال بۇون، زۇر باشتىن لەو كەسانەي بە كۈزۈرانى دلخۇش دەبن، دوايىش بە حەججاجى گوت: سويند بەو كەسى موحەممەدى كرده پەيامبەرلى خۇى، گوين لە پەيامبەر بۇو فەرمۇوى: لە ھۆزى سەقىف خوينپىزىك و درۆزىنېك پەيدا دەبن.
درۆزىنەكە موختار دەرچوو.

ھەرچى سەر دەھىتىم و سەر دەبەم خوينپىزەكەيىش توى.
حەججاج دوو ليتوھى نەدرېيۇھ و ئەسماي جىھېشىت، دوايى

عەبدوللای کورى عومەريان تىگەياند، كە ئەسما لە مزگەوتە،
عەبدوللابەھەلەداوان خۆى پى كەياند، بېتى گوت: دايە ئەسما!
لاشەى مرۇف گرىنگ نىيە، پۇح گرىنگ، پۇحى عەبدوللای کورى
تۆ لاي خودايە، ئارامت بن! گوتى: پۈلە چى واملى بىكا ئارام نەگرم،
سەرى حەزىزەتى يەحيايان نەپرى! بە دىيارى بۇ سەتمەكارىتكىان
نەنارد؟ دوايى ئەسما قىسىمەكى كرد، بۇو بە پەندى پېشىنەن گوتى:
كاتى ئەوە نەهاتووه ئەم سوارە لە ئەسپ بىتە خوار؟ قىشكە
گەيشتە حەجاج و لە حالى خۇرى خەجالەت بۇو، فەرمانى كرد
لاشەى بەداركراوى عەبدوللایان ھىنايە خوار.
ئەسما بە دەستى خۇرى عەبدوللای شۇرۇد، كفنى كرد و لە
کورى نا.

هاجره و ئىسماعيل (سەلامى خودايىان لىت بىت)

ئەم چىرۇكە زور درىيژە و لقىپقۇپ و ويستگەي زورە، پېرى لە پەند و وانەيە...

لە وانەكانى پىشىوودا سەرەتا فەرمۇودەم دەھىتىا و دوايى
وانەكەم باس دەكرد، بەلام لىرە پارچە پارچە فەرمۇودەكە
دەھىنەمەوە و دوايى وانەكەي باس دەكەم...
بۇخارى بىرداشت دەكىا:

پەيامبەر فەرمۇوى: يەكەم ژىنى پېشىتىنى بەكار ھىنابىت، هاجەرە
بۇو، پېشىتىنى بەست - بۇ ئەوهى بۇو جله كانى ھەلبىكىشى و دوايى
شۇرپيان بکاتەوە - تا شوينى خۇى بىسىرىتەوە و خاتۇو سارا پىنى
نەزانىت.

وانەي يەكەم

پېشىتىنى سەتن لاي ئافرەتان بۇ گورجوڭلى بەكار دەبرا، پېشىتىنى
دەبەست و جله كانى لە پېشىتىنى كەوە دەھىتايىھ سەرەتوھ بۇ ئەوهى
لە كاتى كاردا، جلکە كانى نەخشىن بەسەر زەويىدا، بەلام لە راستىدا
خاتۇو هاجەرە بۇ ئەوهى نەبۇو، ئىبراھىم دەبۈيىست هاجەرە و
ئىسماعىلى كورپى لە سارە دوور بخاتەوە، كاتى ئىبراھىم و هاجەرە

کەوتىه بى، هاجەرە پشتىتىكى بۇ بەست، جلکەكانى شۇرۇپ كردىوھ
بۇ ئەوهى دوولۇ بىتەوھ و بەسەر زەويىدا بخشىت و شوين پىنى
خۆى و ئىبراھىم لەسەر زەوى بىرىتەوھ، تاكىو سارا شوينپىشان
لى ھەلئەگرىت و نەزانى بەرهو كوى پۇيىشتوون.

ئەم چىرۇكە بۇ لاي غىرەمى نىوان ھەوھەكىمان راکىش دەكت، جا
پىش ئەوهى باسى غىرەمى نىوان ھەوھ و ژنان بىكىن، پىش باسى
سارا و هاجەرە، دەبىن باسى كەورەبىسى سارە بىكىن و پاشتكۈنى
نەخەين، خاتۇو سارە ئەو ژنە بۇو، تاكە كەس بۇو باوهەرى بە^١
ئىبراھىم ھېتابۇو، ئەو ژنە بۇو كاتى حەزىرەتى ئىبراھىم لە عىراق
شاربەدەر كرا و بەرهو ميسىر ملى بىنگىلى لى گرتە بەر، بە سارەمى
گوت: جىڭ لە من و تۇ نەبىن، تاكە ئىماندارى ئەمپۇز لەسەر زەوى
نېيە، خاتۇو سارە ئەو ژنە بۇو كاتى كە فېرۇھۇنى ميسىر گرتى،
داواى لى كرد شۇوى پى بىكا، بەلام ئەو پەنای بە خودا گرت،
خودا پاراستى، فېرۇھۇنىش زۇر بەپېزەھە هاجەرەمى وەك دىبارى
بە سارە دا و ئازادى كرد، بەلام مەرقۇ خاوهەن سروشتى خۆيەتى،
سروشت ھەقى بە باوهەپدار و بىباوهەپەوھ نېيە، ئافرەت ھەرچەند
باوهەپدار بىن،

بەلام ھېشتا پىاوى زۇر لا خۆشەویستە، پىاۋىش ھەرچەند
خاوهەن دىن بىن، ھېشتا ئەويندارى ژنە، ئامە سروشتى مەرقۇ
و خودا خۆى خۇلقاندۇيەتى و خۆيىشى كارزان و لىزانە، ئايىنىش
بۇ ئەوه نەھاتۇوھ، سروشتى مەرقۇ لەناو بىبات، بەلكۇو دەبىھوئى
سروشتەكان پاڭ بکاتەوھ و خەوش و خالى لى بکاتەوھ و لەسەر
پېگەى پاستى دابىنى، غىرەمى نىوان ھەوھەكانىش سروشتى ھەموو
ژنانە.

ئىبن حەجەر لە كىتىبى (فتح البارى) دا دەفرمۇئى: غىرەمى ژنان

شىتىك نىيە بىانەۋى پەيدايى بىكەن، غىرە سروشتى ئافرەتە و لەگەل
گىانى ئافرەتايە و كەس ناتوانى غىرەي نەبىنى.
پەرۇردىكار لەسەر سروشت هېچ مەرقۇقىك دادگايى ناكا، بەلام
لەسەر كارداڭەوەي ئەو سروشتە لېپرسىنەوەي لىنى دەكىرى.
دەبىن لامان ئاسايىي بىت، خانتوو سارەيش غىرەي ھەبىن و دلى
لای مىزدەكەي خۆى بىت.

چۈون ماوەيەكى زۇر تاكە ژىنى ئىبراھىم ھەر سارە بۇوە.
ئىستا سەرەرای ئەوەي ئىبراھىم ژىنى دووھمىي ھەتىناوە، كەچى
مندالىشى لەم ژەنە ھەيە و سارەيش وەك جاران بىتمىندا، بۇيە غىرە
لەنپىو دلىدا ئاڭرىنلىكى داگىرساندبوو.
جا لەنپىوان دوو ھەوەدا چى پۇو دەدات، لاي سارە و ھاجەرەيش
پۇوۇ دا، ئەمەيش زۇر زۇر سروشتىيە و ھەر وا بە سەرپىتىيەوە
باس دەكىرىت و پىتىپىت ناكا لىتى ورد بىنەوە.
با لايەك بە لاي دايە عايىشەدا بەكەينەوە:

شەۋىنک پەيامبەرى لا بۇو، لەو شەۋەدا سەۋەدەي خىزانى
پەيامبەر قاپىنک چىشىتى بۇ پەيامبەر بە كارگوزارىكىدا نارد تا
مىزدەكەي لىتى بخوات و بىرسى نەبىنت...
خاتۇو عايىشە كىرىدى بە قاپادا و كىشىاي بە زەھويدا و شكاندى.
ھەندى لە ھاوەللانى پەيامبەرىش، چاويان لى بۇو ئەم
ھەلسوكەوتە لەو كاتە چەندە ناخىزشە؟ بەلام سەركرىدەي كارزان و
پەيامبەرى كانگاي سۆز و دەرروونناس و زانا و مەزن،
تەنپىا بىزە دەيگىرىت و بە ھاوەللانى دەفەرمۇئى: بىروانن دايكتان
غىرە گىرتى!

پاشان بە عايىشە دەلىنى: قاپىنلىكى ساغ بۇ سەۋەدە بىنېرەوە.
كارەكە كۆتايى پىن دى.

وانهی دووهەم

پاداشت بە گویرەتى كىدارە:

كەمىك باسى غىرەتى خاتتوو سارامان كرد، با ھەندىتكىش باسى ئاكارى جوان و خۇشخۇرىي ئەو ژئە بکەين، دواي ئەوهى فيرۇعەونى ميسىر خاتتوو سارەتى گرت و داواى لى كرد شۇرى پى بىكا، خاتتوو سارە بە گوينى نەكىر، بە ئىرادەتى خودايى مەزن فيرۇعەون داواى ليتۈوردىنى لە سارا كرد و خاتتوو هاجەرەتى وەك دىيارى پى بەخشى.

بە گویرەتى دابونەرەتى بۆزگار هاجەرە بۇو بە ھەندەتى سارا، خاتتوو ساراى بەرىز مەنالى نەدەبۇو، دەيشىزانى ئىبراھىم زور حەزى لە مەنالە و پىتى خۆشە بىنى بە باوك، لەسەر حىسابى خوشبەختىي خۆى حەزى بە خوشبەختىي مىزدەتكەتى كىرد... پىتى ناخوش بۇو مىزدەتكەتى لەبەر ئەو وەجاخكۈر بىت و تامى باوكايەتى نەكا...

بۇيە داوا لە ئىبراھىم دەكا هاجەرە بەتىنى، ئىبراھىم هاجەرەتى و بەرەمەتكەتى ئىسماعىل بۇو، خودايى مېھرەبان جەزاي چاڭەتى سارەتى دايەوە، ئەو سارەتى كە نەزۆك بۇو، ژيانى بەرە و پىرى دەچوو، كەوتە سگۈزاكىدىن و ئىسحاقى بۇو، ئەو ئىسحاقە بۇو بە باپىرە گەورەتى تەواوى پەيامبەر رانى بەتى ئىسرائىل لە نەتەوەتى ئىسماعىلىش يەك پەيامبەر پەيدا دەبىت، ئەو يىش پىغەمبەرى ئىسلامە، بەلام چۈن پەيامبەر ئە! پەيامبەر ئىكى زور مەزن، گەورەتىرىن پەيامبەر بۇو، جا ئەم پەيامبەرە مەزنە چىرۇكە كە تەواو دەكا و دەفەرمۇئى: ئىبراھىم هاجەرەتى بۇ لای مەككە و مالى خودا ئىسماعىلى لە كوشدا بۇو شىرى پى دەدا.

لە لای دارىنگى كەورەدا، لە سەر زەمزەم
 لە سەررووی مزگۇتى پېرۋاز
 حاجەرە و ئىسماعىلى دانا
 ئەو پۇزىڭارە شارى مەككە چۈلۈھۆل بۇو
 نە كەس نە ئاۋ نە سەۋزايى
 ئا لەو شويىتە ئىبراھىم ھەندى خورما و كوندەيەك ئاۋ لاي
 حاجەرە دادەنیت و بەجىتىان دەھىلى
 حاجەرە بەدواي ئىبراھىمدا رادەكەت و پىنى دەلىن:
 ئەي ئىبراھىم! بۇ كۆى دەپقى؟
 بۇ لەم دۆلە چۈلۈھۆلە بەجىت دەھىلى؟
 بۇ لەم شىيوه قاقرەدا تەننiam دەكەى؟
 چەند جار ئەمەي دەگوتەوه...
 ئىبراھىم ئاۋرى لى نەدەدىايەوه
 حاجەرە گوتى: فەرمانى خودايە?
 گوتى: بەلى.
 گوتى: دەي مادەم ئاۋايە،
 خودا بە مىھەرە لەناومان نابا.
 پاشان بەرھو لاي پۇلەكەى كەپايەوه.
 ئىبراھىم پۇيىشت تا گېشىتە لاي سەننیيە¹ حاجەرە و ئىسماعىل
 ئەوييان نەدەدىت.
 ئىبراھىم پۇوى لە مالى خودا كرد و ھەردوو دەستى بەرز
 كردىوھ و پارايەوه و فەرمۇوى:
 ﴿رَبَّنَا إِنَّ أَنْكَنْتُ مِنْ ذَرِيرَتِي يَوَادٌ غَيْرُ ذِي رَبِّعٍ عَنْدَ بَيْنِكَ الْمُحَرَّمَ رَبَّنَا لَيُقَبِّسُوا
 الصَّلَوةَ فَاجْعَلْ أَفْتَدَةَ مِنْ النَّاسِ تَهْوَى إِلَيْهِمْ وَأَرْذُقْهُمْ مِنَ الْثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ

1 شويىننگى لە مەككە.

يشكۈن (٣٧) (إبراهيم).

(پەروەرنىدەي ھەموو لامان! من لەناو شىويىكى قاقىر لە پەنا مالى پېرۇزىت، يەكىن لە زاپقەلەكانم جى كردەوە، پەروەرىنمان! بۇ ئەوه كە نويىزان بىكەن، دەسا تۆيىش كارىكى وا بىكە خەلک بە دل خۇشى بويىن، لە بىزىويىش بەشىيان بىدە، شايەتا شوڭىرى تۆ بىكەن.)

وانەي سىيەم

ئىستا من نازانىم سەرم لە كى سوور بىتىنى؟
لە ئىبراھىم؟ ئەو پىاوهى وا ھەموو ژيانى كردى قوربانى لەبەر خودا؟

ھەر لە سەرەتاي مەندالىي ھەتا پىرى تىكىشان و خەباتكردن بېشكاندن، فەيدرانە ناو ئاڭرى؟
بەرانبەرى نەمرود وەستان، لە زىدى خۇى ئاوارە بۇو كۆچكىردن بۇ فەلەستىن و
لەوېيش وەستانەوە بەرانبەر ئەو كافرانەي پەرسەتىيان بۇ ئەستىرە بۇو دىسان لەوېيش كۆچكىردن و
ھەلاتن بەرەو ميسىر و تۈوشى فيرۇعەون بۇون و ئازاردىتن ئىستا وا بە سەرىي پىرى تازە باوکە فەرمانىكى بىن كراوه پۇلەكەي خۇى لە قاقپا بەجى بەھلى لای كى؟ لە كوى؟
لە شىويىكى بىن ئاۋ و وشك؟
نە پېيوارى، نە دانىشتۇرى نىبو دەوارى، هىچ كەس لەوى تىناتپەرى

بەلام ئىبراھىم لەمانە ناپرسىت و فەرمانى خودا بەجى دەھىنى
 ياخود سەرم لە حاجەرە سوور بىيىنى؟
 ئەو حاجەرە مەناللەبەر و شىرىدەر
 بەدم گريان وزارەوە شويىنى ئىبراھىم دەكەۋى
 لىنە بەجىمان دەھىلى؟
 هىچ وەلامىك نابىسىت و خۇى پىنى دەلىن:
 ئامە فەرمانى خودايە؟
 دەلىن: بەلىن.

ئەوיש زور بە دلىيابىيەوە دەلىن: خودا لەناومان نابا.
 ئەمانە چ خىزانىتىن؟ ئەمانە چۈن مەرۆڤىتىن؟ دەبىي الله يان بۇ
 بلىنى:
 الله الله لەم خىزانە! الله الله لەم كەسانە.

وانەي چوارەم

ئىبراھىم لە بۇوى ھەستى مېزدايەتى و باوکايەتى ناتەواو نەبۇو،
 حاجەرە يىش زور پىيوىستى بە پياوهكەى بۇو، بەلام لەناو دلى مېژوو دا
 كەسى وا ھەن، بۇيە دەبن ئامۇزگارىيلى وەرگرىن، باوكى بەسۇز
 كوبىزىڭكەى خۇى بەجى دەھىلىن لەبەر خودا ئافرەتىكى مەناللەبەر،
 بىكىسى و تەنبايى خۇى لە لا خۇشە لەبەر خودا.
 ئامە يانى بىنگىلى بەرەو لای خوداچوون لە زور كاتدا پىچەوانەي
 ويسىت و خواستى مەرۆڤ دەبىي لەوانە يىشە بە بەردىۋامى ئاوا بىت
 ئەو كەسانەي دەگەن بە خودا، كە لە دىزى نەفسى خۇيان بە جەنگ
 دىين و بە گوينى ناكەن، ئەو كەسانەي پارە و مالىيان بە خەلكى
 دەبەخشن و پارە و مالىشىيان خۇش دەوى، ئەو كەسانەي پىيان
 خۇشە لە توبىي نويىندا پېرخەيان بىن، بەلام ھەلدەسن بۇ شەونۇيىش.

ئەو كورانى بە دل حەزىيان لە تىكەلاوىسى كچانە، كەچى خۇيان دەپارىزىن.

ئەو كەسانى لەنېو مالدا زۆر ئاتاجى دينارىكىن، كەچى خۇيان لە بەرتىل و پارەي حەرام دەپارىزىن، ئەو كچانە بە دل حەزىيان لە تىكەلاوىسى كورانە، كەچى خۇيان دەپارىزىن.

ئەو كچانە پېيان خۇشە سىماي خۇيان بەدەر بخەن، خۇ بنوين كەچى خۇيان دەپارىزىن.

ئا ئەمانە دەگەنە خودا، دەگەنە رەزامەندى و لىخۇشبوونى پەروەردگار.

راستە! دۆزەخ بە شتى خۇش داپۇشراوه، بىنگايى بەھەشت لە ناخوشى ئاخنراوه.

وانەي پىنجەم

هاجەرە دەپرسى: ئا لىبرە بەجىمان دەھېلى؟

ئىبراھىم بىن وەلام دەبىن

قەت پرسىيۇتە بۇچى ئىبراھىم ئاۋپى نەدایەوە؟

تەنانەت بىن وەلامىش بۇو؟

ئەمە خۇبەزلىزانى بۇو؟

پەنا بە خودا! ئىبراھىم زۆر لۇوھە مەزىتىرە لۇوتىبەرز بىت.

بەلام دەبۈيىست بە بىنىنى كورەكەي و خىزانەكەي

لۇوھە زىياتر ئاڭر نەگىرى.

نەكا سىماي زەردى هاجەرە

باپە باپەي مەنداھەكەي

لۇو فەرمانى پىنى كراوه، پەشىمانى بکەنەوە.

بەلىن، ئەو كەررە پىاوانە كەمن لە خۇشە ويستى خودا

ناگۇپنەوە بە ئۇن، بە مال، بە مندال و تەنانەت بە گیانى خۆيان.
وەك دەزانى بۇ باوهەپدار نزاکىرىن چەكتىكى قورس و گرانە،
شەمشىرىتكە و لە كالان.

ئىبراھىميش شەمشىرى لە كالان كىشا

ھەردوو دەستى بەرز كردهو، لە پەروەرنىن پارايەوە:
«فَأَجْعَلَ أَقْيَادَهُ مِنْ لَنَّا يَسْتَهِيَ إِلَيْهِمْ» (٢٧) (إبراھيم)، (دەسا توپىش
كارى وا بىكە خەلک بە دل خۇشى بويىن).

زۇر لە مىزە نزاي ئىبراھىم گيرايە

تەنبا ھۆزى جورھوم نەبۇون

بە دل ئەوانى خۇش دەھويسىت

بەلكوو دلى ھەموو باوهەپدارەكانىيان

لە كاتەوە ھەتا پەسلان لەكەلدايە.

ئەۋەتا ئەو مالى خودايە، كە ئىبراھىم نوبىي كردهو، دلى ھەموو
باوهەپدارانى سەر زەھىي بىز لاي خۇزى وا راكىشاوه ھەر مېرسە
لە ھەر چوارقۇپنەي دۇنياوه، لە بەرزايى و لە نزمائى خەلک
پۇل پۇل دىتن و دەچن، زىيارەتى كەعبە دەكەن، ھۆزىزىك دىت و لە
مەككەدا دادەبەزن، ڙىتكى بىنكەس و تەنبا و مندالىكى شىرىخخۇرە،
لە پەنا بناغەي كابە دانىشتۇون و چاوابيان لە سۆزى خودايە، ئەو
مندالىي دويىتى باوكى بەجىي دەھىلى، ئەمپۇ دە پىياو چاودىزىريتى،
ئەو ئافرەتى كە بىنكەس بۇو، ئەمپۇ ھەر وەك سەرۋە كەھۆزىزىك لېتى
دەپۋانى.

بەلنى، مەلهەفى ئەم دوانە لە ئاسمانە

ئەم زەھىيەي كە دەسۈورپى لە بەرزەوە

فەرمانى بۇ دىتە خوارى

ئەي ئەو كەسەي كە نەخۇشى!

شیفای تو ته‌نیا لای خودایه.

ئه‌ی ئه‌و که‌سه‌ی که هه‌زاری!

دھوله‌مندی مه‌زن خودایه.

ئه‌ی ئه‌و که‌سه‌ی که خه‌مباری!

دلخوشی له لای خودایه.

ئه‌ی ئه‌و که‌سه‌ی که مه‌زلوومی!

فریادره‌سی به‌هیز خودایه.

ئه‌ی ئه‌و که‌سه‌ی که بینکه‌سی!

که‌سی بینکه‌سان خودایه.

ئه‌ی ئه‌و که‌سه‌ی داخ له دلی!

ثارامیی دل لای خودایه.

ئه‌و خالکه ته‌نیا هؤکارن، له‌وه زیاتر هیچ به دهست نین، هه‌مو و
شتیک به دهست خودایه.

ئگه‌ر خودات له‌گهل بیت بسه، نه‌که‌ی به‌رهو هؤکار بچی و
په‌روه‌ردگار له بییر بکه‌ی.

کارکردن ته‌نیا هؤکاره، په‌زیده‌ریش هه‌ر خودایه.

هاوسه‌رگیری هه‌ر هؤکاره، روله به‌خشیش ته‌نیا خودایه، تیر
ته‌قاندن هه‌ر هؤکاره، ئامانجیبکه‌ر ته‌نیا خودایه: «وَمَا رَأَيْتَ إِذْ
رَأَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَأَىٰ» (الانفال)، (که هاویشت هاویزه‌ره‌که تو
نهبووی، خودا هاویشتی، هؤکار بکره و به‌ریمه‌ده، به‌لام هه‌رگیز
هؤکاره‌کان په‌روه‌رینت له بییر نهبات).

وانه‌ی شه‌شم
ئایا فه‌رمانی خودایه؟
چه‌نده پرسیاریکی جوانه...

ئەو وەلامەيش چەند شىرىئە بلتى فەرمانى خودايە.
 ئەو باوھەر چەند بەھىزە و چەندە جوانە كارەكانمان تەنبا لەبەر
 فەرمانى پەروھەر يېنمان بىت!
 بۇ جوانى خوت بەدەر ناخى؟
 چونكە خودا فەرمانى كرد بىشامەوه
 بۇ گۈي بۇ مىزىدەكەت دەگرى؟
 چونكە خودا واى پىن خۇشە.
 بۇ پىزى خىزانات دەگرىت؟
 چونكە خودا واى فيئر كىدم.
 بۇچى بەرتىل وەرناكىرى؟
 چونكە فەرمانى خودايە.
 بۇ نويىز دەكەى؟ زەكەت دەدەى؟
 ئەوھەيش هەر فەرمانى خودايە.
 بۇچى؟ بۇچى?
 تەنبا لەبەر فەرمانى خودا.
 كام وەلام ھىنندە ئەم وەلامە جوانە؟
 دلىيا بە! خاتىجەم بە!
 ئارخەيان بە!
 ھەركەس فەرمانى پەروھەرين بەجى بەھىنى
 خودا كارى بۇ ئاسان دەكا.
 ھەركەس دەستت بۇ حەرام نەبا
 خودا بۇزىيى پاك و حەلالى پىن دەدا.
 ھاوکىشەيەكى سەنگىنە
 زۇر كەس لەم ھاوکىشەيە ناڭا.
 ئەو حەرامەي كە تو دەي�ۇي بۇزقى خودايە،

بەلام گەر خۇرماڭىر بىت، خوداى مەزىن بە حەلالى پىتىدەبەخشى.
ئەو پارهىيە لە بەرتىلا وەرتىگرتۇوە پزقى خودايە، بە نارهوا
پەيداى دەكەي،

ئارام بىرى بۇت پاڭ دەكا و نوشى گىانت.
بە نارهوا سەيرى كچى خەلکى دەكەي
لە بىنинە چىز وەردەگرى
ئەگەر كەمن خۇرماڭىر بىت
چىزى بىنинى ئافرهەت دەست دەكەۋى بە حەلالى
دواڭر پەيامبەرى مەزىن
باسى چىرزاڭە كە دەكەت و دەفەرمۇئى:
دايىكى ئىسماعىل شىرى بە ئىسماعىل دەدا
لە تاوى نىتو كوندەيشى دەخواردەوە، ئاو تەواو بۇو، ئىنۇوبىتتى
تىنى بۇ هېيتا

ئىسماعىلېش لە تىنواندا دەپلکاوه، ھاجەرە لە تاوى ئەوهى كەوا
چاوى بە ئىسماعىل نەكەۋى ملى رېنگاى لىنى گرتە بەر كىتى سەفا
نېتكىرىن كېبو بۇو دەيدى.
رۇيىشتە سەرى، بە چواردەوردا سەيرى دەكرد تا بىزانى داخۇ
كەسى بە دى ناكا؟
كەس دىيار نەبۇو، پاشان لە سەفا دابەزى تا گەيشتەوە نىتو
شىوهكە، چاڭى ھەل كرد -نەكا پەنجهى پاي لىتى كىر بى و بەسەر
زەويدا بىكەۋى-

پاشان وەك مرزى تىكۈشەر دەستى بە پەلەقاژە كرد
تا شىوهكە تىپەرلاند و گەيشتە مەپوھ،
لەسەر بەرزايى مەپوھوھ
دەستى كرد بە ملەقوتە، داخۇ ھېچ كەسى دەبىنى

منتدي إقرأ الثقافي

ئه و چهند بۇزه‌ئى خورما و ئاوى لە لا مابۇو، شىرىي ھەبۇو،
پۇلەكەئ مايھى ئارامى و دلخۇشى بۇو، بەلام ئىستا جىگە لەوهى
كە تىنۇوھ، برسىيەتى، گەرمائى خۆر پېستى دەسۋوتان، وا خەريکە
بە چاوى خۆي مندالەئى دەبىنى چۈن لە تىنواندا لە خاڭ و خۇلدا
دەگەزى، ھەم بە جەستە و ھەم بە دەرروون ئازار تىنى بۇ ھەتابۇو،
بەلام ھېشتا تەسلیم نابىن و سەنگەرى لە نائومىدى ھەلچىيە، پادەكا
بۇ كىيى سەفافا، تا بىزانى كەس دەبىنى؟

كاتى لە سەفا دىتە خوار بە غار
بەلەز بەرھو مەپوھ ملى پىنگا دەگرىتە بەر.

لەنтиو رىتىا بە لاي رۇلەئى تىنەپەرى تا بىزانى ھېشتا ماوه؟
بەلنى ماوه، بەلام ھېشتا لە تىنواندا ھەر پېچ دەخوات.
ئەم وانەيە بۇ تىكۈشان زۇر گىنگە.

ھەرچەند تەنكانە پۇوت تىپىكا، ناكا بە تەنكانەي ھاجەرە بە^١
لاق ھەلدى، بە چاولە دەشتە دەپوانى، بۇ فريادەسى دەگەپى
تىكۈشان بۇ بەدەستەپەناني نان و ئاۋ، پېچەوانەي پشتەستن بە^٢
خودا نىيە، ھاجەرە ھاوسمەرى پەيامبەرىك، دايىكى پەيامبەرىكى تر
بۇو، كەچى خۆيى تەسلیم ناكا، چاولەپوانى ئەوھ نەبۇو، ھەر والەپىر
كەسىك بىيت و فريايى بکەوي، يَا موعجىزە پۇوبىدات و نان و ئاۋى
بۇ بىبارى، چاڭ دەيزانى ئەگەر كار گەيىشتە ئەپەپى تەنكانە، خودا
خۆي فريايى دەگەوي، لەگەل ئەوھىش تىنەكۈشىت، ئەو مەرقەھى
تىكۈشەرە، چۈن لەگەل ئەوھىش دامادە دەبن بە يەك؟^٣
ئەم دونىايە جىنگەئى ھەول و تىكۈشانە، دەئى تىكۈشە! ھىچ شتنى
ھەر والە خۇوھ بە دەست نايە، جىسى مەرقەل لەگەل خەمدا بەرى
ھېتىرا، ھەممو شتنى پىويىستى بە ماندوو بۇونە، نەفسى مەرقەل گەر
لەگەلیدا نەجەنگى و ماندوو نەبى، ئەو نەفسە نايەتە سەر پى.

منتدي إقرأ الثقافي

بىنە ناو، ئەگەر پیاوىتكىشەسى بىتمىدالىيى ھەبۇو، باسى زەكەرىيائى بۇ بىكە، كە بە پېرى خودايى مەزىن كورپىكى باشى پى بەخشى، گەر ژىتىك بىي مەنداڭ بۇو، باسى سارەرى لە لا بىكە، كە بە پېرى ئىسحاقى بۇو، كەسىنەكى بىي كارت بىنى، ھىواي بەرى، ئەگەر كەسىتكىشەسى ھەبۇو، دلى خۆشكە و بلنى ھەرجى كىشە ھەبە تەمەواد دەبن، ئەو كەسانەيى ناۋىمەيدىن پېيان بلنى: ئاسقۇ پۇونە، ئومىندى ھەر دىت. خەلک پىنۇيىستى بە كەسىكە جىنى ئومىندى بىت، زيان گرانە، خەلکى لەنەن ئازارى ڈىن دەتلىتىنەوە، تۈيىش مەبە بار، باريان لەسەر شان دابىگەرە.

وانەيى نۆيەم

ئەم جىهانە ھەمووى بە دەستى خودايە.
بۇ خودا بىزى، خودايىش ڇيان و گوزەراتن ئاسان دەكا.
تاڭكى فريشىتەكان دەيانتوانى بە فەرمانى خودايى مەزىن ئاۋ بۇ ھاجەرە ھەلبولىتىن، بەلام خودا لە نىوانى ھەر ھەموو ياندا جوپىرەئىلى نارد، تا پېيان بلنى: سەرەخۇشى بە ئەندازەسى ناخۇشى دىت، سەرەخۇشى پەرروەردگار چەندە جوانە! با بىزانى جوپىرەئىلىش لە شىتىوارى پیاوىتكىدا ھات، بۇ ئەوهى ھاجەرە نەترسىن، خودا دەيويىست پېش ھەموو شت سەرەخۇشى لە ھاجەرە بىكا، نەك دەسەلات و گەورەبى خۆى نىشان دا فريشىتە و جىن بە پىچەوانەي بەشەر، دەتوانن خۆيان بىغۇرن، لە چەند شىتە جىاواز جىاواز خۇ نىشان بىدەن.

بەلام يەك جىاوازى ھەبە: ھەر كات پەرى بە ھەر شىتەيەك خۆى گۆرى، بە ئەندازەسى ئەو شىتەيە ھىزى ھەبە، يانى ئەگەر پەرى خۆى بە مرزۇ گۆرى، ھىنەدى پیاوىتكى ھىزى ھەبە، بە

منتدي إقرأ الثقافي

دونيا و بازار، پزق و پۇزى، خەو و خۇراك
ھەرگىز دىرى بەھەشت نىن و ھەرگىز نابن
تەنانەت رىنگەن بۇ بەھەشت (ئەگەر ھات و لىتى بىزنى و بۇ
چاڭكىان بەكار بھىتىت).

هاجەرە ھىننە تىنۇ بىوو، خەربىك بىوو لە تىنۇاندا بىرى
ئاسايىھە گەر بىھۆى ئاوى زەمزمەم گل بىداتەوە و پاپىوهستىنى
گەر بەو جۆرەي نەكىردايە، ئەو كاتە نائاسايى بىوو
جارە جارە خەم و خەفت
كارى بەسەر مروى باوھەردار دەھىتىن
وەختە تەواو بىئۇمىت بىت.
جارە جارە بىش ھىننە خۇشحالە
وەختە ھەموو شتى دونىيائى لە بىر بېتىت.
دەزانى بۇ؟ چۈون مەرقۇقە.

كە پەيامبەر لەمەر هاجەرەوە دەفەرمۇى: گەر زەمزمەمى گىر
نەدايە، پەوان دەبىوو.

ئەمە ماناي زەمکىنى ھاجەرە نىيە، بەلكوو ئەمە ھەوالىكە لە
بارەي پەيامبەر موسايىشەوە، پەيامبەر ھەوالى داوه ئەو كاتەي
موساقەيىشت بە خدر، داوايلى كىرد شتى فير بكا.

ئەويىش مەرجىيەكى بۇ دانا، پرسىيارى ھېچى لى نەكاك، بەلام
كاتى كەوا خدر تەختەي كەشتىيەكەي شىكاند و ئاۋەتە ژۇور
موسايەكى سەركۆنەي كىرد ئەو كاتەيىش وا كۆپىكى كوشت
دىسان موسا سەركۆنەي كىرد، ئەو بەلەنەي كە پىتىابوو لە بىرى
چۈو.

سەرلەنۈي بەلەنەي دا: جارىكى تر لەمەر ھېچ شت پرسىيار نەكاك.
لە دواي ئەوهى خدر دەستى دايە دیوار پاستىرىنى دە، موسا

دىسان بەلینەكەى لەبىر نەما و سەركۈنە كىرد، ئەمە سروشتى
مرۆفە، بە بىينىنى شتى نامۇ پرسىyar دەكا.
موسايىش مرۆفە و دەپرسىن ئاسايىيە گەر موسا پرسىyar بىكا، لە
كارىكدا سەرسوورپماو بىت، شتىك بە نامۇ بىزانى، دواى سىنەم جار
خدر گوتى: ئىستا كاتى لە يەكترجىابۇونەوەيە.
پەيامبەرى ئىسلام فەرمۇسى: رەحمةتى خودا لەسەر موسا،
ئەگەر كەمىك لەسەر خۇبا شتى سەيرتىمان دەبىنى.

وانەي يازدە

ئەو كەسەى لە دەستى بىت
لە بىابان ئاو دەربېھىنەت
لە دەستى دىت چارەسەرىش
بۇ ئارىشەي ھەموو خەلکى پەيدا بىكا،
تا دەتوانى لە بەرانبەر كارى خودا كەشىن بە و گومانت باش
بى
ھېچ لە خودا ياخى ئابى.

ئەو كارانەي دژوار بۇون و خودايى گەورە پايى كىردن، ھەر
ھەموويان لە ئارىشە و كارى دژوارى جەنابت گەورەتر بۇون،
ئىتىر بۇچى ئارىشەي خۇت لا گەورەيە و لە لات وايە چارەسەرى
ھەركىز نايە؟

ئەو خودايى لە بەردىك و شىتر دەربېھىنە، لاي ئاسانە سۇزى
دللى كاربەدەستان ھەلقۇلىنى، ئەو كەسەى بە هىتماي گۆچان دەريا
لەت بىكا، لاي ئاسانە كىشەكانى لەناو بىبا.

ئەو خودايى لە بەدكاران تولە بۇ نووح بىسەنەت و لەناويان
بىبا، دەتوانى تولەت بىستىنەت.

ئەو خودایەی زەکەریاى پیر بکا بە خاوەنى مندال، دەتوانى
پۆزىسى تۈيىش بدا.
ئەو خودایەی خۇر بۇ يوشۇع بوھستىنى، دەتوانى نەيارانى
تۈيىش بوھستىنى.

خودا هىزى خۇرى دەردەخا، هەتا ئىمە پەنا بەو هىزە بگرىن.
باسى سزا و تولە دەكا، تا خۆمان لە توورپەبى خودا بپارىزىن.
باسى سۆزى خۆيىشى دەكا، تا من و تو ھەول بۇ سۆزى خودا
بىدەين، دوو پىنگەيىشت نىشان دەدا، يەك پىنگەي راست، دوو پىنگەي
چەوت دوايى خۆيىشت سەرپىشك دەكا، پىنگەي راست دەويى يَا
چەوت؟

با بىيىنهو فەرمۇودەكە تەواو بکەين: بناغەي كەعبەي پىرۇز
كەمىك لە زەھى بېرۇزىر بۇو، لافاۋ دەھات لە راست و چەپ ھەر
جارە و كەمىكى دەبرد بەو شىتە ما، هۆزى جورھوم لە خوار
مەككەو تىدەپەرىن چىيان بىنى؟ وا بالىندە لە ئاسمانى مەككە دىيارە.
بىنى و نەبى لەو جىنگىيە ئاۋىك ھەيە زۇر جار لىرە تىپەرىپوين.
بەلام ھەركىز كانى و پۇوبارمان نەدىيە! يەك دوو كەسيان كەوتە
سۇراخ، دەبىيىن ئەمە ئاۋىكە، كەرائەوە، ھەوالىيان بە خەلکە دا،
ھەموو بەرھە زەمىزەم هاتن، دەبىيىن وا ژىنگى بە مندالىكەوە لاي ئەم
ئاۋە دانىشتووھ گوتىيان: (دادە) تو دەھىلى ئىمە لىرە بارگە و بىنى
خۆمان بخەين؟

گوتى: بەلى، بەلام كانى كانى خۆمە.
گوتىيان: باشه.

ھاجەرە خاتۇون ئەو ھەلەي لە كىس خۇرى نەدا، چوون بىتى
خۇش بۇو، ئەويش لهىتىو خەلکدا بىزى، هۆزى جورھوم بارگەيان
خىست، مەككە ئاۋەدان بۇوهو، ئىسماعىل وردهوردە گەورە بۇو،

بۇ بە لاوجاڭ، فيتىرى عەرەبىي پەسەن بۇو، ڏىنگى لە جورھوم
ھىتا.

وانەي دوانزە

جورھوم زۆر و حاجەرە تەنبا.

داواى مۇلەتىيانلىنى كرد و مەرجى دانما: كانى ھەر كانىي خۇم
بىت و ماققان نەبىن داگىرى بىكەن. ئەوانىش بە مەرج پازى بۇون،
ئەم وانەيە وانەيەكى ئەخلاقىيە و زۆر گەورەيە، جورھوم لە سەر
ئايىنى ئىبراھىم نەبۇون، بەلام ئاكاريان ھىتىن بەرز بۇو، وەك ئاكارى
ئايىنداران.

ھۆزىكى زىل داواى مافى پەنابەرى لە ڏىنگى بېكەس دەكەن.

نایانەوى شىتىك كە هيى ئەوان نەبىن داگىرى بىكەن.

ئەگەر كەسىكى بىن ئايىن، ئاكار و ئەخلاقى باش بىت عەجىب
نېيە.

سەير ئەوهىيە مەرقۇقىكى باوەردار و خاودەن ئايىن ئەخلاق و
ئاكارى بەم بىن!

لە راستىدا ئەم ئايىنە ھەموو ئاكارى شىرىنە.

جا ھەر كەسى زىاتر ئاكارى شىرىن بىت، ئەوه زىاتر باوەردارە

جىڭكايى داخە كە مسولمان بە ناسنامە مسولمان بىن و
لە ئاكار و ئەخلاقىشدا تەپ لە دىنەكەي نەپېكى.

عەرەبى كۇن، بەبى ئايىن، ھېشتى ئامادەي ئەوه نېين مافى ڏىنگى
پېشىل بىكەن، بەلام ئىستا ئىتمە خۇمان بە ئايىندار دەناسىتىن، مافى
يەكتىرى دەخۋىن و بە نارپەوايشى نازانىن، ئەم بابەتە چەزە لە دل
ھەلدىھەسىتىن.

وانهی سیزده

کهر ته ماشای وشهی (ئینسان) بکهین له‌گهله وشهی (ئونس) ای
به مانا هۆگری، سهروکاریتکی ههیه، يانی مرۆف هم هۆگری شتى
تره و شتى تریش هۆگریه‌تى.

مرۆف کاتى ته او ده‌بىن به مرۆف و داده‌مهزرى، هم هۆگر
بیت و هم خەلکانیش هۆگری بن.

ده‌بىن برسى لامان تىز بى و ئۆخه‌ی بکا!

ده‌بىن خەمبار به بىنینمان خم به با بدا.

ده‌بىن هاوكارى مەزلۇوم بىن.

ئىمە کاتى شت دەبەخشىن له پاستىدا

بەخشىنەكە پىش ئەوهى بق خەلکى تر بیت، بق خۆمانه

جوامىرىمان وەکو كالا بە بالاي خۆمان بېرىيە.

كشت گیاندارىك دەتوانى گیاندارى بىن

بەلام مرۆف پىتىستە بە ئاكارى بەرز

پەفتارى جوان خۆى نىشان بکا.

گهر دەته‌وى بزانى تو مرۆڤتىكى خۆش پەفتارى

وەره له خوت پابىتىنە،

ھىنده باشىي دايىك و باوكت شانازى بە بۇونت بکەن؟

ھىنده چاكى مندالى خوت بە باوکە، ياخود بە دايىكە كازت بکەن؟

دەتوانى پشتى برا بى؟

دەتوانى بق ھاوسمەردەكەت دۆست و

ھاوبى و خۆشەويىست بى؟

خۆشكەت ئومىدى پېتە؟

دراوسىتكەت لىت پازىيە؟

ئەم خالانە پىتەرەي گەورەيى تون و هەركىز فەرامۇشىان نەكەي.

وانهی چوارده

لهنیو هموو پهیامبهراندا تهنيا چوار لهوان عرهب بعون:
شوعهیب، سالح، هود، موحه‌مهد، نیسماعیل باوکی عرهب، بهلام
هموومان له ئادهم، ئادهم له خول، ئەم ئایینېش ھەرچەند له سەر
دەستى عەرهب بلاو بۇوهوه، بهلام ھەر هيى عەرهب نىيە، ئەم
ئایينه ئایينى كشت مرقفيكە، رەشپىست، سېرى، سوورپىش، ئەسەر...
ھەركىز نەكەى دەمارگىر بىت، شانازى بە نەسەبەوه بکەيت.^۱
تماشا بکە بىلال خەلکى حەبىشە بۇو، دەچتە بهەشت،
ئەبولەھب مامى پهیامبهر دەچىتىه ناوەراستى دۆزەخ، سوھەبىي
رۇمى، مالى لەنیو بهەشت دەبىت، وەلىدى بە پەسەن عەرهب
پىتگىز بەرەو دۆزەخ دەچىت، پهیامبهر بە خزمەكانى خۇى
دەفەرمۇو: مامە عەباس! خوداپەرسىت بە، فاتىھ! كچم خوت ھەول
بىدە، نەكەن لە بۇزى پەسلاندا خەلک بە کار و كردەوه بۇ لاي من
بىت و ئىۋەيش بلىن: خزمى خۇتىن، گەر خوداى مەزن پىزى لە
تىرەي عەرهب نا و پهیامبهرى لەناو عەرەبدا بىزارده كىرد:

وا نەزانى ئىتر عەرهب
لە ھەرجى تىرەي دونيايە ھىزاتە.
ئەمە باوەرى جاھيل و نەفامانە.

ئىمە دەبىن لەبرى ئەو سۆزەي خودا كە لە ئىمە پهیامبهرى
بىزارده كىرد، زىاتر دەست بە ئایينەوه بىگرىن، دەبى دەمان فراوان
بىت، ھەر كەسىك لە غەيرى عەرەب ھات بۇ ناو ئایينى ئىسلام،

---

۲ مەحوبيي شاعيرمان دەفەرمۇيت:

(فەزىلەي ئەصل و فەصل ئىنسانى پىن نابىن بە صاحبب فەزل
كە تو كوسەي بە تو چى مامە بىشى باب و باپىرت؟)

بە گیان و دل بە خیترهاتنى لى بکەين و پېزى بگرين، باش بزانى خزمایەتى و پیوهندىيەك باوھر دروستى كردىنى، زور لە پیوهندىيەك بەھۆى لق و تىرە و عەشايەرى عەرەبى بىت، هىئاتەرە.

گەر وا نبا پەيامبەر چۈن لەگەل قۇرەيش جەنگى دەكرد؟
گەر پەيامبەر خۇدا شارگەرالى و لادىچىتىي بىردايە، چۈن مەككەي بەجى دەھىشت و لە مەدینە جىڭىر دەبۇو؟ گەر خزمایەتى و تىرەچىتىي بىردايە، چۈن حاشاى لە مامى دەكرد؟
بەلىن، باوھر بە خوداي كەورە و دەستوورى ئايىنى پېرۇز، لە خزم و كەس، لە تىرە و هۆز، لە پەگ و خوين، لە خاك و خۇل مەزىتىرە. با بىشىنەوە فەرمۇودەكە تەواو بکەين:

خاتۇو ھاجەرە وەفاتى كرد، ئىسماعىيلىش ژىنى هيينا، ئىبراھىم لە پاش چەند سالىك سەرى لە كورەكەي خۆى دا، كە گىشته مالى ئىسماعىل، ئىسماعىل لە مال نەبۇو، پرسىيارى ئىسماعىلى كرد، ژىنکەي ئىسماعىل گوتى: چووهتە دەر شىتكى بۆ خواردىن پەيدا بكا.
ئىبراھىم لە حال و گوزھرانى مالى ئىسماعىلى پرسى، بۇوك دەستى كرد بە بولەبۇل: ژيانمان نىيە، گوزھرانمان زۇر خراپە، ئىبراھىم بە بۇوكەكەي گوت: گەر مىزىدەكەت ھاتەوە، سلاۋى منى پىن بگەيەنە و بلىن پىشىدەرگەي بگۈرە، كاتى ئىسماعىل ھاتەوە، ھەستى دەكرد باوکى ھاتۇوھ بۆ سەردانى گوتى: كەس ھاتۇوھ بۆ ئىرە؟
گوتى: بەلىن پىاوېيکى پېر ئاوا و ئاوا، ھات پرسىيارى لە تو دەكرد، دوايسى لە ژيانمانى پرسى، منىش گوتى: ھېچ باش نىيە.
گوتى: ھېچ راسپاردەي ھەبۇو؟

گوتى: بەلىن، سەلامى لە تو دەكرد و گوتى: پىش دەركەت بگۈرە.
گوتى: ئەوه باوكم بۇوه، مەبەست لە پىش دەرگە تو بۇوى، بېرۇ تەلاقت كەوتىن.

ئىسماعىل ژنە تەلاق دا و ژىتكى ترى لى ھېتىان.

دواى ماوهىك ئىبراھىم دىسان ھاتھو، رېك وەكى جارى راپىردوو، ئىسماعىل لە مال نەبۇو، لە ژنى ئىسماعىلى پرسى: گوتى: چۈوهتە دەرى نان پەيدا بكا.

گوتى: ڏيان و حال و گوزھراتنان لە چىدايە؟

گوتى: لە سايە خوداوه باشىن.

گوتى: خواردىنان چىيە؟

گوتى: گۆشت.

گوتى: ئى خواردىنە و چى؟

گوتى: ئاو.

گوتى: خودايە پىت و بەرەكت بخەيتە ئاو و گۆشتىان.

لە سەرەدەمە و لەو جىڭايە دانەۋىلە نەبۇو، ئەگەر نا داواى لە خودا دەكرد پېتى تىيختا.

لە هەر شويىنى جىگە لە مەككە، خواردى تەنيا ئاو و گۆشت بىت گوزھراتنى پى ناكىرى.

دواىر ئىبراھىم پىتى فەرمۇو: ئەگەر مىزدەكتەت ھاتھو و سلاوى منى لى بکە و بلى پېش دەرگەي توند بىكەت.

كە ئىسماعىل كەرایە و، گوتى: كى بۇ ئىتەھاتوو؟

ژە گوتى: پىاۋىكى پېرى سىما جوان.

ھەندىنەكى تر تارىيفى كرد.

دواىي گوتى: بىسىارى تۆى لە من دەكرد، دواىي پرسىي بارى گوزھراتنان چۈنە؟

ئىسماعىل بە ژنەكەي گوت: ئى راسپارددەي هېچ نەبۇو؟

گوتى: بەلنى، گوتى بە پىاۋەكت بلى: پېش دەرگەكەي قايم بكا.

گوتى: ئەوھ باوكم بۇوھ، پېش دەرگە تۆى، مەبەستى بۇو تۆ

ڙنم بى و تەلاق نەدرېيىت.

وانەي پانزه

تۇ تەماشا دوورنىازى (كنايە) چەندە جوانە!

بلى: پىش دەرگەي بىقۇرى.

بلى: پىش دەرگەي قايم بکات.

زور جار وتهى بى توپكل و سورور و سافى مروۋەكان دلى
كويىگەر دەرەنجىتنى، ئەگەر سورور و ساف بىگوتايە: بلى ڙنە كەت
تەلاق بده، زور گران بۇو، ئىبراھىمېش قەت نەيدەويسىت دلشكىن
بىت.

ئۇ قسانەي كە دەيويسىت بە كورى خۆى بگەينى بە توپكلەوە
پىتى دەگەياند، زور كەسىش هەن شەرم دەكەن ھەندى قسە
بەبى توپكل بگەينىن، وەك ئۇ ڙنە دەشتەكىيە كە هات بۆ لاي
سەركەرەكە و سکالائى كرد پىتى گوت: قوربان مالمان يەك مشكى
لى نىيە!

سەرۆك گوتى: تەماشا بکەن چەند بە جوانى مەبەستى خۆى
پىكەياندم، بىرقۇن لە نان و لە پۇن و لە گۇشت، چەندى دەھۈى پىتى
بېخشن. توپيش ھەر كات ويسىت مەبەستىك بگەينى بە توپكلەوە
بىكەينە، زور جار ھې دوورنىازى ئابرووى مروۋە دەپارىزى.

وانەي شانزه

ئەگەر خودا شتىكى بە تۆ بەخشىوھ، ئۇ وە شتىكى پى داوى هيى
خۇت نىيە
ئەگەر خودا لە شتىك بىبەشى كردى، دىسان ئۇ وە هيى خۇت
نىيە

كە وا بۇ ھەر كات پىنى بەخشىت سوپاس بکە
 ھەر كاتىكىش پىنى نابەخشىت خۆر اگر بە^١
 بەخشىن و نابەخشىنى خودا ھەمووى پې لە كارزانى
 پىزازانىن و خۆر اگرىيش، دوو جۈرن لە خودا پەرسىتى
 ھەردۇو كردى وەھى ئىيۇ دلن، ھېچيان بە جەستە ناكىرىن
 شوڭرى تەواويسى ئەوهىي بىكەي بە ئاكارى خۇت و وەك
 پىنگىبەك بىگىريتە بەر
 كەر خودا مالى پى دايىت، سوپاسى خودا بە بەخشىن و
 دەستىگۈرىي ھەزار دەبىن
 ئەگەر لەشساغىي پىن بەخشىت يارمەتنى لېقەوما و بەد
 ئەگەر زانستى پىن داوىت خەلک فېر بکە
 ئەو خەلكانى كە وا ڦىرن، ھەركىز لە ھەمبەر بەشى خودا مل
 بانانادەن، نارا زى نىن،
 سوور دەزانان نارا زىبۇون ھېچ كېشىيەك چارە ناكات.

بەلکوو دەبىتە بەلا و لەسەر بەلا توى دەبەستى، يەكەم بەلا
 بەشىنەن خوداي گەورە، دووھەم بەلا نارا زىبۇون لە كارى خودا،
 دەولەمەندى راستەقىنەيش ئەو كەسەيە، كە وا دلى دەولەمەند بىت،
 ھەرچەند ئەسپىن لە باخەلەيدا چۈپى بىگرى، تىپۋانىنى مەرقەكان بۇ
 دەرۇوبەر بارى ڦيانى مەرقەكان دىيارى دەكا.

لە دوو جارەي كە ئىبراھىم سەر لە ئىسماعىل دەدا، ڦيانى
 ئىسماعىل وەك خۆى بۇو، بەلام بە لاي ژىنى يەكەم، تەواو ناخوش،
 لە لاي دووھەم ڦيانىكى خوش، ژىنى يەكەم ھەرچى ھەبۇو لە لاي
 كام بۇو، شوڭرى خوداي نەدەكرد و چاواشى لە زىاتىر دەپرى،
 ژىنى دووھەم ئەوهى ھەبىو پىنى پازى بۇو، شوڭرى خوداي لەسەر
 دەكرد، چاوى لە زىاتىش نەبۇو... نەھىتى خۇشباختى وايە، كەم

که‌سیکیش پینی ده‌زانن. هیچ شت ئوهندەی هەلسوکەوت له‌گەل
مرۆقى ناشوکور گران نییه، هیچیش ئوهندەی هەلسوکەوت له‌گەل
مرۆقى سوپاسکوزار تامدار نییه، خۇ ئىبراھیم مەبەستى تىكدانى مالى
ئىسماعیلی کورى نېبوو، بەلكوو دەیویست هەتا مردن بەخته وەر
بىت.

وانهی حەقدە

ئىتمە بەرفە رمانى چاکەين.

بەلام گەر باوکت گوتى: خىزانى خوت تەلاق بده، تەلاقدانى
چاکەيەكە و بىوت دەنۇرسرى؟ يان قسەى باوکت بشكىنى،
گوناھبارى؟ بە بىنگومان قسەشکاندى باوکت تاوان نییه، چونكە
ەرچى باوک ھەيە ئىبراھیم نییه، ھەموو کورىك ئىسماعيل نییه،
کور دەزانن ڏىنى له‌گەل ڙنەكەيدا باشە يان نا! زۇر جار ھەيە
پىشكەو ڇيان له‌گەل خىزان -ەرچەند ئارىشەيشتان ھەبى- لە
تەلاقدان زۇر باشتەرە.

جارەجارە كىشەى نېوان ڏن و مېردان بە تەلاقدان نەك ھەر
كوتايى پى نايە، بەلكوو گەورەتريش دەبىن، جارجارەكىش دايىك و
باوک بېپيارى باشيان پى نادىرى، ئەگەر وايتى پۇيىست نىيە بە
فەرمانى دايىك و باوکت، ڏن تەلاق بدهى، هىچ تاوانىشت ناگاتلى.
بەلكوو تاوانبار ئوهەيە. لەبر خاترى ڙنەكەى لە دايىك و باوکى
بىزىرى و تەركى ھاتوجۇيان بكا

دەستى ڙنەكەت بەر مەدە و بىنلى دايىك و باوکت بگەرە.

بىتىنەوە سەر چىرۇكەكە:

جارەكى تر ئىبراھیم هات، بىنلى ئىسماعيل لەزىز دارەتكى گەورەدا
نزيك زەمزەم تىر دەتاشىت، ئىسماعيلىش چاوى پىنى كەوت و لەبر

باوکى هەستا، وەك باوک و كوبى تامەزرو يەكتريان لە ئامىز گرت و لە حالى يەكتريان پرسى، دوايى فەرمۇسى: ئىسماعىل پۇلسى شىرىينم! خودا فەرمانىتى پى داوم ئەويش فەرمۇسى: چىي پىن گوتى جىيە جىيى بىكە.

گوتى: جا يارمەتىم دەدھى؟

گوتى: ئى چۈن!

گوتى: خودا فەرمانى پى داوم ئا لېزەدا پەرسىتگايەك دروست بىكەم، دوايى سووچە بەرزەكانى مالى كەعبەي بە ئىسماعىل نىشان دەدا و لەسەر بناغەي كۆنلى خۆى كەعبەيان دروست كردهو. ئىسماعىل وەك كەپىكار و ئىبراھىميش وەك وەستا كارىيان دەكىرد تا دیواريان ھىننەدە بەرز كردهو دەبۇو بېنە سەر شتىك و دیوارەكە بەرزتر بىكەنەو، چۈونە سەر ئەم بەردىيە و دیواريان تا سەر ھەلچى بە دەم كارەوه دەيانگوت: «رَبَّنَا فَبَلَّ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ الْسَّمِيعُ الْعَلِيمُ» (البقره) «پەروھەرینمان! ئەم كارەمان لى وەرگەرە، تو بەراستى زۆر بىسەر و فەرە زاناي». »

وانەي ھەڙدە

ئىسماعىل پىاوىتكى پاوجى و نىشانەشكىنېتىكى چاك بۇو.

ئەم چىرۇكەيش بەلكى پاستى ئەم قىسىمەي تىدا ھەيە.

لە سەھىھى بوخاريدا فەرمۇودەيەكى تىدايە خۆشەويسىت دەفەرمۇسى:

بەهاوىذن و تىرئەنداز بن، باپىرە گەورەكەي ئىتوھ نىشانەشكىنېتىكى چاك بۇو. خوت دەزانى ئەم ئايىنە بە خەبات و بەرخودان و تىكۈشان ھاتە كايەوه.

بۇيىھ زۆر زۆر ئاسايىيە پەيامبەر خەلکى ھان بدا و فىرى

سەربازىيان بىكا.

بۇيە فەرمۇسى: هىز نىشانەشكىننىيە... هىز نىشانەشكىننىيە، پىشەوا عومەرىش فەرمۇسى: مىداڭ ئېرى سوارى و مەلە و نىشانەشكاندىن بىكەن.

وانەي نۆزدە

خودا دەفەرمۇسى: ﴿إِنَّ أَوَّلَ يَتَ وُضْعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي يَتَكَبَّرُ﴾ (آل عمران) (يەكەمین مال کە بۇ مەردە ساز كراوه، ھەر ئەۋەھىيە والە مەككە)، وشەي (بەككە) دوو بۇچۇونى لەسەر ھەيە: يەكەم دەلى: بەككە و مەككە لە مانادا وەك يەكەن، لە عەرەبىدا زور جار پىتى مىم و با بە يەك دەگۈرپىن، وشەي (لازم) جارجار دەكىرى بە (لازب) لە مانادا ھېچ ناگۇپى.

دووھەم دەلى: بەككە پېتىك جىنى مالى خودايى، بەلام مەككە ھەم مالى خودا ھەم تەواوى شارەكەيە كە وابۇو مەككە لە بەككە گەورەترە و بەككە بەشىنلىكى مەككەيە، من ئەم بۇچۇونەم لا پەسەندە. ئىبۇزەر (خودايى لى رازى بىت)، لە خۇشەويىستى پرسى: كام مزگەوتە پىش ھەموو مالەكانى خودا دروست كرا؟

فەرمۇسى: كەعبە.

گوتى: دواي ئەو؟

فەرمۇسى: مزگەوتى ئەلئەقسا.

گوتى: چەند سالىيان نىوان بۇو؟

فەرمۇسى: چەل سال.

پىشىتر ئەۋەيىشمان پى گوتىن: فريشتەكان مالى خودايىان لە مەككەدا دروست كرد و تۆفانەكەي نووح تىكى دا، پاشان ئىبراھىم سەرلەنۈي مالى خودايى ئاوا كردى.

وانهی بیست

کەعبەی پیرۆز ئىستا وەکو ئەو کاتىيە كە ئىبراھىم دروستى
كىرىد؟

بىنگومان وەلام نەختىرە، خۇشەويسىت فەرمۇسى: ئاي عائىشە!
كەعبە جاران دوو دەركايى بىوو، كەر ھۇزەكەت تازە مسولمان
نەبووبان دەمپوخاند و وەك ئىبراھىم دىسان چاڭم دەكردەوە. باشە
بۇچى ھۇزى قورەيش وەك ئىبراھىم كاعبەيان چاڭ نەكىرىدەوە؟
دەزانىن بۇ؟ ئەو سەردەمەي كە خۇشەويسىت ھىشتا لاو بىوو،
لەفاو كەعبەي پەپوخاند و قورەيش كۆبۈونەوە، ھەرجى پارەي
حەللىيان بىوو خېيان كرد و كەعبەيان پىن چاڭ كردەوە، پارە كەم
بىوو، نەيانتوانى وەك خۇزى چاڭى بىكەنەوە، چەند گەزىكىان لىنى
بەجى ھىشت، تاكو ئىستايىش هەر جىناوە و بە دیوارىنى كورتىلە
بۇنىيادىيان نا.

لە سەردەمى عەبدوللايى كورپى زوبەيردا كەعبەيان نۇزەن
كىرىدەوە، بەلام دىسان ئەو كەمەيان بەجى ھىيلا، سەردەمانىك
ئەبومەنسۇر ويسىتى چاڭى بىكەتەوە، پرسى بە ئىمام مالىك كرد،
ئىمام فەرمۇسى: چاڭى مەكە، با نەيىتە يارى دەستى پاشا و
كاربەدەستان، بۇيە ئىستايىش وەك سەردەمى قورەيش ماوە.

وانهی بىستويەك

ئەم بەشمەن بە كورتە باسىكى كەعبە و بەشەكانى تەواو دەكەين.
يەكەم: بەرددە رەشەكەيە.

فرىشتكان ئەو بەرددەيان لەننۇ بەھەشت ھېتايە خوار،

فەرمۇوەدەيەك ھېيە دەلىنى: كاتى ئەو بەردەيان ھىتىا، رەنگى لە شىر سپىتر بۇو.

گوناھى بەندەكانى خودا ئاواى لى كرد.

با لىزەدا رابوھستىن
كەر گوناھ- بەردى بەھەشت وەك قىرلى بىكا
دەبىن چى بەسەر دل بەھىنى
خۇ دل لە خاکى سەر زەھرى چى كراوه.
ئەو بەردە ئىستاھەشت پارچە يە.

سەردەمانىك قەرامىتىه هاتن كەعبەيان داگىر كرد، بەردەيان دزى،
لە دواى بىست سال ھېتىرايە وە. قەرامىتىه ھۆزىكى زور تاوانبار بۇون،
هاتن مەككەيان داگىر كرد. پۇزىك پىش پۇزى عازەفە دەستىيان
كىرىد بە حاجىكۈشتىن، لاشە بىست ھەزار مسولمان خرايە ناوا
بىرى زەمزمەم، ئەبوتاهىرى قەرمەتى (نەفرىنى خودايى لەسەر بىت)،
لە لای دەرگاى شارى مەككە لەسەر ئەسپەكەى وەستابوو.
دەيگوت: من خودام، خودايىش منم، خۇم ئەم خەلکەم بەرى
ھىتىا، خۇم ھەمووييان لەناو دەبەم.

يەكىكى تر لە بىشەرمىي قەرمەتىيەكان: پۇزىتكى يەك لەو
قەرمەتىيانە بە پىاوىنلىكى زاناي دەگوت: خودا دەلىنى: { فِيهِ مَا يَنْتَظُ
مَقَامٌ إِذْ هِيَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ أَمَانًا وَلَلَّوْعَانَ أَنَّا إِنَّ جُمُحَ الْبَيْتِ مِنْ أَسْطَاعَ إِلَيْهِ سَيْلاً
وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ عَنِ الْمُلْكِينَ } (آل عمران).

دەي كوا خودايى ئىبوھ لەكتىيە؟

زانى فەرمۇوى: ئەيھو نەزان! خودا فەرمۇويەتى ھەر كەس چووه
نىتو كەعبە وە پىزى بىرىن، بىپارىزىن.
ئەم ئايەت بۇ فەرمانە.

دووھم شوينى مالى كەعبە ئەو شوينىيە كە پىتى دەلىن حىجرى

ئىسماعىل.

ئەمەيش نىو بازنىيەكە، لە تەنېشتنى مالى خودا لە شەرەدا ئەم نىو بازنىيە بەشىكە لە كەعبەي پىرۇز ھەر كەس لەنیوان مالى خودا و دیوارى ئەو نىو بازنىيە تەواف بىكەت، دروست نىيە، چونكە تەواف بىرىتىيە لە ھەلسوران بە دەورى كەعبەي پىرۇزدا، ئەودىو ئەو دیوارە نىزمە بەشىكە لە خودى كابە.

سېنیم: مەقامى ئىبراھىم.

ئەو مەقامى ئىبراھىم بىرىتىيە لەو كاشە بەردە گەورەيە كە كاتى خۆى ئىبراھىم لەسەرى وەستا و دیوارى كابەي ھەلچنى، بە ويستى خودايى گەورە و مەزن لەو دەمەدا كە ئىبراھىم لەسەر ئەو بەردە وەستا بۇو، جىنى ھەردوو پىتى لەسەر بەردەكە وەدەر كەوت.

دىسان ليزەيش دەبىن بوهستىن، ئىبراھىم بە هيلىزى باوەر دلى خۆى بۇ پەروەردگار نەرم كىرىبۇو، خودايىش تەختەبەردى پەقى لەزىر پىنيدا نەرم كەراند، ھۆزى قورەيش دەيانزانى ئەم شۇپانە شويىنوارى پىتى حەزەرتى ئىبراھىمە، ئەو بەردەيش لە تەنېشت دیوارى كەعبە بۇو.

بەلام بە فەرمانى عومەر، چەند كەزىك دوور خرايەوە، هەتا حاجى بە ئاسانى نويزى مەقامى ئىبراھىم بەجى بەينىن.

موسما و خدر

پیشەوايان بوخاري و موسليم فرموده يەك دەگىرنەوە،
خوشەويىست فەرمۇويەتى:
پۇزى موسا گوتارى بۇ خەلكى دەدا.
لىيان پرسى: زاناترین مروف كىيە؟
فەرمۇوى: من.

خودا گەلەي لە موسا كرد، بېچى نەتكوت: خودا دەزانى؟
پاشان خودا سروشى بۇ موسا نارد، لە جىنگەيە دۇو دەرياكە
يەكتەر دەگەرن پياوينك ھەيمە، زانيارىلى لە تو زياترە،
موسافەرمۇوى: پەروەردگار چۈن پىنى بگەم؟

فەرمۇوى: ماسىيەك بەھىنە بىخەرە ناو زەنبىلەيەك، لە ھەر
شويىنى ماسىيت ون كرد، ئەو لهۇيىھە ماسى خستە ناو زەنبىلە و
لەگەل يوشۇع ملى پىگايابان گرتە بەر، گەيشتنە لای تاشە بەرىدىك،
راڭشان و كەمىك نوستىن، ماسى كىيانى وەبەرەتات و لە زەنبىلە كە
دەرپەپى كەوتە نېيو ئاو، پېكەي ناو دەريايى گرتە بەر: « قَلَمَّا بَلَغَا^{١٢}
جَمِيعَ بَيْنِهَا نَسِيَاحُهُمَا فَأَنْذَلَ سَيِّلَةً فِي الْبَعْرِ سَرِيَا^{١٣} » (الكهف).

يانى: ئەويش بە ھەلتەك و داتەك خۆى گەياندەوته دەرياكە
لە پاش ئوهى لە خەوەستان، يوشۇع بىرى چوو پىنى بلى ملى

پىكاييان گرتە بار، پۇزى دوايى موسا گوتى:
 ﴿فَلَمَّا جَاءَرَا قَالَ لِفَتَنَةٍ إِذَا نَعَمْنَا لَقَدْ لَئِنَّا مِنْ سَفَرِنَا هَذَا نَصَبَا (٦٦)﴾
 (الكهف).

ياني: لەو سەفەرە زۇر شەكت بۇوين، ئادەت خواردنەكە بەھىنە،
 يوشىع بە بىرى ھاتھو و باسى ماسى كىپايمە و ﴿قَالَ أَرَيْتَ إِذْ أَوْنَّا إِلَى الصَّخْرَةِ فَإِنِّي نَسِيَتُ الْحُوتَ وَمَا أَنْسَنِيَ إِلَّا الشَّيْطَنُ أَنِ اذْكُرَهُ، وَأَنْجَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ عَجَباً (٧٧)﴾ (الكهف).

گوتى: ئەوسا كە لە پەنا بەردەكەدا دەسايىنە و دىيت چلون من
 ماسىيەكەم لە بىر چۈو؟ دىيارە شەيتان نېھىيىشىت و بىرم بىتھو،
 ئەميش وەك شتى سەمەرە پىنكەي دەريايى گرتە بار.

موسا گوتى:
 ﴿قَالَ ذَلِكَ مَا كُنَّا نَبْغُ فَأَرْتَدَ عَلَى إِثَارِهِمَا قَصَصًا (٧٨)﴾ (الكهف).
 ياني: ئىتمەيش ھەر شەتكى وامان دەويىست ئىتر بە شوپىتلىنى
 خۇياندا بە چاو كىپان گەرانە و.

ئەم جار بق دوا كەپانە و تا كېشىتە و جىتكاي خۇيان، پىاپىتكىان
 بىنى خۇى لە جلوپەرگ بىنچابۇ، موسا سلاۋىتى لى كرد، پىاوه كە
 بە موسای فەرمۇو: كوا لەم ئاخە سلاۋىكىن بۇونى ھەيە؟

موسا فەرمۇو: ئەمن موسام.
 گوتى: موسای پەيامبەرى ئىسرايىلى؟
 گوتى: بىلنى، ھاتووم تا لەو زانىاريانە خۇدا پىنى بەخشىت
 فيرم بىكەي.

گوتى: موسا! خوداي گەورە ھەندى شتى فيرى من كرد تو
 نايىزانى، ھەندى شتى فيرى تو كرد، من نايىزانىم.

موسا گوتى: شوپىنت كەوم؟
 گوتى:

﴿ قَالَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِعَ مَيَّتَ صَبَرًا ﴾ ٦٧ ﴿ وَكَيْفَ تَصِيرُ عَلَىٰ مَا تَرَىٰ تُحْكَمُ بِهِ حُجَّرًا ﴾ ٦٨ ﴾ الْكَهْفُ ﴾ .

یانی: تو هرگیز ناتوانی لەگەل مندا دەر بەری، نەخوازە گەر ئاگاداری کاریش نابى، چۈن دەردەبە؟

موسما گوتى:

﴿ قَالَ سَيِّدِنَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا وَلَا أَغْصِيَ لَكَ أَنْرًا ﴾ ٦٩ ﴾ الْكَهْفُ ﴾ .

یانی: ئەگەر خودا حەز بىكا خۇراگىرىم دەبىنى و ھىچ نافەرمانىيەكت ناكەم.

خدر گوتى:

﴿ قَالَ فَإِنِّي أَتَبَعَتُنِي فَلَا تَسْتَأْنِي عَنْ شَئِنَّهُ حَتَّىٰ أُخْرِدَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا ﴾ ٧٠ ﴾ الْكَهْفُ ﴾ .

یانی: گەر شوينم كەوتى ھېچ شىتىكىم لى مەپرسە هەتا بۇ خۆم دەربارەي باست بۇ دەكەم.

جا دەستىيان كەن دەپلىيەن و بە قەراخى دەرياكەدا ملى پىگاييان گرتە بەر. لەو دەمەدا كەشتىيەك لەوئى تىپەرى، بە كەشتىوانە كەيان گوت: سوارمان دەكەي؟

كەشتىوان خەرپىان ناسى، بىن بەرانبەر سەرپىان خىستن... لەدوای سوار بۇون، خدر بە نويىل بەر بۇوه تەختەي ژىير كەشتى و يەك دوو پارچە تەختەي شىكاند، موسما گوتى: ئەوھە چىت كەن، ئەوان خاتىريان گرتىن و بە خۇرايى سوارپىان كەندىن، توپىش دەتەوى كەشتىيەكەيان ژىير ئاو بىخەي؟ ئەو خەلکانە دەخنكىتى؟ كارېنى كاشىرىيەت كەن.

گوتى: نەمكوت تو ناتوانى لەگەل مندا بەردەوام بىت؟

موسما گوتى: لە بىرم چۈو، لېم بىبورە و بە ئاسايىي لېم وەرگە. لەو دەمەدا بالندەيەك لەسەر لېوارى كەشتىيەكە لەنگەرى گرت، يەك دوو دەنۋوكى لە ئاو دا.

خدر گوتى: ئەو بالندە چەند لە و ئاوهى كەم كردوووه، زانستى
ھەردووكمان هيتندهى لە زانيارىي خوداي مەزن كەم نەكىردوووه. لە
پاش ئەوهى دەرياكەيان بەجى هيشت و دوور كەوتتەوە دايىان بە
لای مەندالىيکىدا، لەگەل مەنداالانى تردا كايىدى دەكىرد خدر مستىنەيى
لى دا، ھەر لەويىدا گيانى دەرچوو.

موسا گوتى: چۈن گيانى پاكت زايى كىرىد، بېنى ئەوهى هىچ
تاوانىنەيى كىرىبىن و كەسى بە ناھەق كوشتبىنى؟ كارىنەيى زۇر نابەجىت
كرد.

خدر گوتى: ئەى من نەمگوت تو ناتوانى لەگەل مەندا خۇرماڭر
بى؟

موسا گوتى: پاش ئەم جارە ئەگەر ھېچم لە تو پرسى ھاپرىم
مېبى و هىچ گلەيىشتلىنى ناكەم، دىسان رېزىشنى، هەتا گەيىشتە
خەلکى شارى، داواى خواردىنيانلىنى كىرىد، رازى نەبۇون رايابىنگرن،
ديوارىتىكىان لەۋى بىنى، خەرىك بۇو بە لادا دەھات، خدر نۆزەنسى
كردەوە.

موسا گوتى: گەر بتوپىستايە كرىنى ئەم كارەت وەردەگرت.

خدر گوتى: لە يەكتىر جىا دەبىنەوە، وا ئىستاكە نەتىنەيى ئەو
پۇوداوانەت بۇ باس دەكەم، كە نەتowanى خۇت بگرى.

پەيامبەر فەرمۇسى: خودا سۆزى خۇى بەسەر موسادا بىارىتىنى،
ئەگەر خۇرماڭر بوايى، خودا زۇر شتى لەوە زىياترى بۇ باس دەكىرد.

وانەي يەكەم
تو خاڭى بە.

زۇربەي جار مەۋەنە حەزى لە خۇبىنى و پۇزلىدانە، بە واتايەكى
تر بىلىم: زۇربەي زۇرمان لە كارى خۇ، وا دەزانىن كەس ئەوهندەيى

ئىمە شارەزايى نىيە، كەم جار پزىشكىك دەبىنى، خۆى لە ئەبوعەلى سىينا بە پزىشكتەر نەزانى، كەم جار شاعيرىك دەبىنى، خۆى بە گەورەترين و شاعيرىتەر نەيەتە بەر چاو، زوربەي مامۇستا و وانەبىز و دەزانىن كەس وەك ئەوان لە وانەبىزى نازانى، ئەندازىيار و كارەباچى و وەستايى دىوار... ئەوانىش وان، تەنانەت ئافرەت لە مالدا و دەزانىن كەس وەكۇ ئەو چىشت لىيانى پېزىلە خۆگرتەن شىتكە و خىز لە ھەموو كەس زاناتر بىتە بەر چاو شىتكى تەرە.

ھەرچەند موسا كەليموللا و بىزاردە و پەيامبەريش بۇو، ھەرچەند يەك بۇو لەو پىنجانەي لە ئاست پەيامبەرانى تر لە لای خودا پلەوپايدىيان بەرزىرە، ھەرچەند موسا سروشى لای خوداوه بۇ دى، بەلام ھىشتا خودايى گەورە گلەيى لە موسا دەكا.

بۈچى گوت: ھىچ كەس وەك من زانا نىيە، بۈچى نەنگوت، خودا دەزانى؟ بەلى! وانەزانى تۈيىش لە گشت كەس زاناترى، ھەرچەند تۈلە زوربەي كەسان زاناتر بى، بەلام باش بىزانە لەو بوارەي كە پىپۇرى لە خەلکى تر زاناترى، نەك لە ھەموو بوارىكدا.

تۈلە يەك شت، خەلکى تۈيىش لە سەدان شت وەك تۈ زانا، بىكەر لە تۈ زاناترن.

ھەموو كەسى ھەم زانايە، ھەم نەزانە.

خودايى گەورە فەرمۇويەتى: «**(ئىشلۇا أھلَ الْأَذِكْرِ إِنْ كُتُرْ لَا تَأْمُرُنَ ﴿١﴾**» (النحل). «ئەگەر ئىتە نەتائىزانىيە، سا لەو كەسانە بېرسىن كە كىتىبيان خويندۇتەوە»، نەبۇوه و نابى تاقە كەسى ھەموو شىتكە بىزانتىت و لە ھەموو كەس زاناتر بىت، ئەگەر تۈ كوردىزىانىكى زور مەزنى و لقۇپۇپى زمانى كوردى گشت دەزانى، ئەمە واتاي ئەوه نىيە تۈ پزىشكى ئەندازىيارىكى بىتىنەي، ئەمە ماناي ئەوه نىيە كە پىپۇرى لە دادگادا، پزىشكىكى فەهزانى، ئەمە ماناي ئەوه نىيە تۈ

موقتى و شەرعزانى، بىزى كارى خەلکى بىگرە، ھەرچەند ئەو كارە
لە لاي تۆ بىتىيەخ بىت، لەوانىيە سەدان پىزىشىك نەتوانن بەلۇعەي
مالېڭ چاك بىكەنەوه.

ھەزار ئەندازىيارى مەزن لە ئاست نەشتەرگىرىي نەخۇشىك
دەبىنە مام حاجى و ناتوانن ھەپە لە بىرە جىا بىكەنەوه.
خوداي گەورە، بۇيە خودا زانايە بە ھەموو شتىك، پىتىسىتى بە
ھېچ كەس نىيە، كارىكى وايشى كىرىدووھ مەرقەكان ناتاجى يەكتەر
بىن و بەبى يەكتەر نەيانكىرى.

وانەي دوووهەم

ئەم چىرۇكە پرسىك لاي خويىنەران دروست دەكات، پايەي خدر
يان هيى موسا كامىيان لاي خودا بلنىتىرە؟ بىگومان بە پايەي موسا...
باس هاتە سەر پايەبەرزى پەيامبەران، پايەي پەيامبەرى ئىسلام لە¹
ھىي ھەموو پەيامبەران بلنىتىرە، دواي ئەو پايەي ئىبراھىمە، دواي
ئەو نووح و موسا لەكەل عيسا، خودا خۇى دەزانى كامەيان پايەي
لەوى تر بەرزىتە.

چۈن دەبىن زانىتى خدر لە هيى موسا زىاتر بىت؟ وەلامەكەي
زۇر ئاسانە، بەپىزى و پايەبلندى لە لاي خودا تەنبا بە زانىت ئابىت،
نابى تەنبا يەك سووج بەر چاۋ بىگرى و ئەوانى تر فەراموش بىكەي،
تۆ تەماشىي ھاۋەلانى پەيامبەر بىكە، (ئۇبەي) لە قورئان خويىندىدا
يەكەمین بۇو، كەچى عومەر پايەي بەرزىتە، لە كاتى جەنكدا كەس
وەك خالىد نەيدەتوانى نەخشەكىش بىت، بەلام ئەبوبەكرى سەديق
پايەي لە هيى پايەي خالىد مەزنلىرى بۇو.

لە ھەندى پووهە موعاز لە عوسمان زاناترە، بەلام پايەي
عوسمان لە هيى موعاز گەلن بلنىتىرە، ھەندى ھاولە لە ھەندى كار

لە عەلى زاناتر دەبۇون، بەلام پايەى عەلى لە هىي ئۆوان بەرز و بلندترە.

خدرىش وا، لە هەندى شت لە موسا زاناتر بۇوە، بەلام پلەى موسا زىاتر خودا كەلەپى لە موسا كرد: بۇچى نەتكوت خودا دەزانى كى لە گشت كەس زاناترە؟ بەلام فرمانى پى نەكىد بە شوين خىردا عەودال بى.

كەچى موسا خۆى حەز دەكاكەسىكى زانا بىبىنى و زانست فير بىت، بىلەن زانا زور كەورەكان ئا بەم جۈرە خاڭى دەبن، موسايش كەسىكى مەزن بۇو، ھەرگىز نەكەى لە لات نەنگ بىت لە لاي كەسىك زانست فير بى، تەمنى لە تو كەمتر بىت، چاو لە كەورەپى موسا بىكە، وەكۇ ئەو بە، لە چەند ئايەتدا خوداى كەورە بە شىوه يەك باسى دەكاكە، ھەممۇ كەسى خۇزگە بە موسا دەخوازى.
«وَاصْطَنِتُكَ لِتَقِيَ (١١) (طه) «من توم كرده تايىېتى خۆم».«
«وَلَصَحَّ عَلَى عَيْقَ (٢٢) (طه) «تا لەزىر چاودىرى خۆم بېرۇھەرىتى».«

«وَأَقْيَتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مَّيِّنَ (٢٣) (طه) «قىيانى خۆم خستە سەر تو».«
«وَأَنَا أَخْرَجُكَ (٢٤) (طه) «ھەر خۆم توم دەستىنىشان كرد».«
ئەم موسايدە كە ئەم ھەممۇ پىزەپى درا، وائى لى نەھات بىلەن من چۈن بېچە لاي كەسىكى تر زانست فير بىم.
پىاوارى كەورە بەم جۈرەپى، توپىش كەورە بە.

وانەي سىيەم

زانست فير بۇون ئاسان نىيە.

تو تەماشا مىستە ئاردى چەند بە گران دەبىن بە نان، ئەي زانست چۈن خوتۇخۇرا چىنگ دەكەۋى؟ تو تەماشاي بوخارى بىكە،

بۇ يەك حەدیس لە شارىتكى بۇ شارىتكى تر سەھەر دەكا، شافىعى
بە دەستتۇرىزى نوپېزى عىشى، نوپېزى بەيانىشى دەكرد.
دەزانى بۇ؟ چونكە شەوان ھەتا بەيان، نوستن نەبۇو، ھەر
خەرىكى زانست دەبۇو.

وەك لەم چىرۆكەدا دىيارە موسا بىرى لە ناخوشىي پىكىا و
سەھەر نەكىردىوھ و بۇ فيرىبوونى زانست كۆشا.
نە ئۇتۇمىيىل و نە فرۇكە، ھېچىيان نەبۇون، پىنەكى زور لە
ماوهەكى زور كەمدا تىيەرىتتىت.

نووسىنگە ھەر نەبۇو، تا بىروات و مامۇستاكەي تىدا بىبىنى.
ئامىرى لەبرىگەتن و ئىستىنسا خىش نەبۇو، كاغەز و قەلەميش
نەبۇو، دەشتىكى كاكىبەكاكى، چۈلەوانى، بەرز و نزم، پىڭاي
سەختى ھەممۇسى بە پىنى خۇرى دەبىرى، تالىچەشتىن لەبرى زانست
ھەر تاوىكە، بەلام تالاوى نەزانىن تا كۆتايى ژيان لەگەلتە، ھەركەس
چەند رۇز تالاۋ چىتىيەت، تالاۋ ژىنلىكى درېز دەتقىنېتىۋە.

وانەي چوارەم

خدر شتىكى واى فەرمۇو، پىتۈيستە لىنى رابىتىن، خدر فەرمۇسى:
من زانستىكى وام لايە -خودا بە منى نىشان داوه- تۇ نايىزانى،
تۇيىش جۇرى زانست لايە -كە خودا بە تۇى نىشان داوه- من
نايىزانم.

زانست بە گشتى دوو جۇرە:
يەكمەن: جۇرە زانستىكە خودايىھ، خودايى مەزن بە ھەندى كەسى
دەبەخشى.

جۇرى دووھەم: زانستىكە -پاش وىستى خودا- مەرف بە گەپان
بە شوتىندا و ھەولىدان و خۇراكىرى چىنگى دەخا.

جوری یه که م رینگه یه کی دیاری نیه تا مرغف بزی بگریته به،
به لام پیتگای جوری دووه م زوره و هه به، په یامبه ریش فرمومویه تی:
زانست ته نیا به فیربیونه، باری ژیانیش پینک ثاوایه، جارجار خودا
به بی هوزکار زور شت به مرغف ده به خشی.

زور جار پیویستی به همول و تیکوشانه، مرغی ژیریش دهست
به هوزکاره و ده گری و وه ک تاکه بی بز گه یشن به ئاوات و
نامانجه کان لیی ده پوانی، له همان کات له بیری ناکات، که همومو
شت به دهست خودایه، گهر نه یه وی پیت به خشی، سه دان هوزکار
به کار بھینی، پیت نابه خشی. گهر خودای مه زن شیفا بز یه بوب
ده نیریت - به بی نه وهی نه بوب ده رمان به کار بھینی - نه مه مانای
وه ها نیه که تویش چیتر نه چیته لای پزیشکیک و ده رمان نه خویت.
گهر مندال به مه ریمه می پاک ده به خشی به بی نه وهی هاو سه رگری
بکات، نه مه مانای نه وه نیه به بی هاو سه رگری، کیزان مندالیان
بین.

نه گهر خودا یونس له نیو زگی نه همنگ ده پاریزی، نه مه مانای
نه وه نیه زگی نه همنگ بز ژیان ده بی، نه گهر خودا به هموی
گوچانه که می موساوه، ده ریای مه زن دوو لهت ده کا، نه مه مانای
نه وه نیه هرجی گوچانه ئاوایه، نه م کارانه مانای وايه کاروباری
نه م جیهانه هه موموی به دهستی خودایه، یاسا و پیسای بز دان او
و له خوی زیاتر که س ناتوانی لینی لا بد.

ده بی نیمه بیش به بی پیسای نه م گه ردوونه کار بکه بن و لیتی
ده رنه چین، نه گهر مرغف هیچ پیویستی به هوزکار نه با، نه و
په یامبه ری خودا له هه مومو که س شیاوتر ده بیو، که پیویستی به
هیچ نه بی، که چی په یامبه ر دهستی له هوزکار بهند ده گرد. ته ماشا
بکه، له کاتیکدا له مه ککه وه برهو مه دینه کوچی کرد، بزانه چی

كىرىدى... پىش ھەموو شت ھاولەتكى دىيارى كرد و كردى بە ھاوارى
و ھاوسەفار لە پاش ئەۋەپىش شارەزايىكى پەيدا كرد پېنگەكەيان
پى نىشان دا.

دوايىش كەسىكى دىيارى كرد كە خواردىنian بۇ بەھىنەت،
ئىنجا يەكىكى دىيارى كرد بە رائى بىزىن و مەپەوه بەدوايانتا
بچى و جىپىتى خۆزى و ئەبوبەكر بىرىپەتەو، لە دواى ئەۋەپىش لە
پېنگەكەوه سەفارەكەيان دەست پى كرد.
بەم كارانە پەيامبەر فىرى ئەۋەمان دەكا واقعىيەن بىن.

وانەي پېنچەم

خوداي گەورە جارجار مەرۆڤ تووشى كىشەيەكى بچووك دەكا
و لە ئارىشەيەكى مەزن دەپارىتىزى، ھەرچى كىشە و ئارىشەيشە،
پېرىھەتى لە سۆزى خودا، بەلام بىر و چاوى مەرۆڤ بۆزى ناجىت و
نایشىيەنەت، جا ئە سۆزە يان بۇ دونيا بەكەلگى دىت و سۈوردى
ھەيە، يان لە پۆزى قىامەتدا دەگات بە فرييائى ئەو كەسە، كە لە
دونيا تووشى ئارىشەكە بۇوه.

گەر خدر كەشتىيەكەي كون نەكىدايە، پاشا لىنى داگىر دەكىرن،
دەى خوت بلۇ كامە باش بۇوه؟
كەشتىيەكەي بۇ خاوهەنە ھەزارەكانى بەيتىنی -ھەرچەند
سەرنشىنەكانى كەمىك تووشى ئازىيەت و ترس و بىم هاتن- ياخود
ئەوهى بە يەكجارى كەشتىيەكەيان لەدەست دابا؟
بىنگومان ھەندى ئارىشە لە ھەندىكى تر كەم ئىشترە، بەلام
مەرۆڤ خۆزى نازانى.

گەر قورىشان ئەو چىرۇكەي باس نەكىدبا، ئىنمەپىش نەماندەزانى
كە حىكمەتى كونكىرنى كەشتى لە كويىدايە، گەر ژيانى مەرۆڤەكان

مرۆڤیان لەسەر دوو پیشان -یەکى پىگەی دەربازبۇون و یەکى پىگای نەمامەتى - دانا بابا، زور ئاسان بۇو كام پىگەيان ھەلبىزىرى.
بەلام زور جار لهنىوان دوو پىگا دەبىن ھەردۇو خراپ!

پېشەوا عومەر دەفرەرمۇئى: مرۆڤى ژىر ئەوه نىبە چاڭ و خراپ
لىك بکاتەوه، ژىر ئەوه يە لە دوو خراپ خراپتىرىن دەستىشان بىكا.
جار جار زيانىتىكى بچۈوك لە خەسارەتتىكى مەزن دەتپارىزى،
بۇيە دەبىن لاي ئەو بچۈوكە بىگرى.

جار جار پىزىشىك كورپەي نىبو زگ لەناو دەبا، تا دايىكەكە سەلامەت بى، زور كەس دەستى دەپنەوه، ياخود لاقى، لەبر ئەوهى لە نەخۆشى دەربازى بىت و ھەموو لاشەي داگىر نەكا،
زور بىزاردە ھەيە، تالە، بەلام چى بکەي؟ پىزگارى بەو بىزاردە ھەو
بەستراوه.

ماندووپى و خۇرپاگىرى زور لە بىتكارى باشتە، من پىت نالىم
ھەتا مىرىن ھەر ماندوو بە، بىلكوو دەبىن تا كارىكى ئاسانتىر و
لەبارتىرت دەست دەكەۋى، خۇرپاگىر بىت، زور جار ھەيە ژىنى لە لاي
مېرىدى بەدەر دابىنىشىت و خۇرپاگىر بىت، ھەم بۇ خۇى و ھەم بۇ
مندالى و باشتە.

چونكە لهنىوان دوو پىگادا قەتىس ماوه، ئەو پىگەيان كە شىرىئە
وەك گۈزالكى دىمىي تالە.

بەلام چ بکا شىرىئەكە وەك گۈزالك بىت، دەبىن تالەكەيان چۈن
بىت؟ مرۆڤى ژىر پادەمېتتىت، كاميان كەمنى كەمتر تالە ئەۋىيان
دەستىشان دەكە... جار جار يېكىش ژىنلىكى تال لەگەل ژىنلىكى بەدەردا
لە تەلاقدان شىرىنتە، چونكە جار جار ئەو پىگەيە تۇ پىت باشە،
كوتايىھەكى لە بەرده رگاي كىشەي گەورە و خراپتە.
كەمنى پىش نىستاكە كوتىمان: جا ئەو سۆزە يَا بۇ دونيا بەكەلك

دیت و سوودی هیه یان له پژئی قیامه تدا دهگات به فریای ئه و
کسه که له دونیا توشی ئاریشه که بورو.

باسی ئه وهی دونیامان کرد، با بیننه سه رباسی ئه وهی بتو
قیامه تدا دهگات به فریای ئه و کسه.

ئه نمودن له کورزانی ئه و منداله خو دهنیتن، خدر کوشتی
زور شت هان مرغف سه ری لئ ده رناکا، چونکه کوشنه نی زانستی
مرغفه کان زور باره سکه، ئه و دایک و باوکه چوزانن پوله که بان
گهوره بیت، ده بیت به کافریکی وا، که ئه وانیش کافر ده کا؟ خودای
مهزن له نیوانی دوو خراپدا، خراپی سووکی پی دان و ئیمانیانی
سلاهمت کرد.

بیکومان به! مندال مردن هیندهی باوه رنه مان به خودا گران
نیه، دیسان له وهیش بیکومان به، که خودای گهوره ماده م باوه بری
ئه و دوانهی مه بست بورو، دلیشیان ئارام ده کات وه و سه بورو بیان
پی ده به خشی، کاتی خودا شنیک له تو ده سنه نیت، تو نازانی
حیکمه تکهی له چیدایه، بهلام ته او دلنيا به، ئه و شستانهی تو به
خراپیان دهزانی، مه رج نیه هموویان خراب بن، ئه و شستانهیش
تو به باشیان دهزانیت و هناسهی بتو هله لده کیشی، مه رج نیه
هموویان وا چاک بن، چاک لهو بش و پاژه دایه خودا بتو توی
پهوا دیوه.

وانهی شه شه

گهر له ئایندهی مندالت ترسن هیه، نه کهی حیساب بانکی
گهوره و مال و میراتی زه بنه به جی بهیلی، هر که سه ته نیا میرات
بتو منداله کانی به جی بهیلی، ئه و کسنه بیه مندالی بتو هز کاره کان
جی تهیشت وو، بهلام هر که سه خودا په رستی به جی بهیلی، ئه و کسنه بیه

مندالى خۆى بۇ خوداي هۆكىار بەجى دەھىلى، هۆكارەكان دىن و دەچن، تەواو دەبن، بەلام خودا ھەركىزاوهەرگىز تەواو نايىت و ھەر دەميتىت.

تەماشاي بەرى ئىمان بکە لە لاي خودا پىاوىتكى باش لەسەر زەويى خودا لە قورئان پەستى دەدات، نە ئىمە دەزانىن كىيە، نە موسا دەزانىن كىيە، نە خدرىش، بەلام خودا بەندەكانى خۆى دەناسىت، ئەو پىياوه چەند مەزىن، لەسەر زەويى كەس نايىنسى، بەلام لە ئاسمانەكاندا ناوى ھېيە و تەنانەت لە قورئانىشدا باسى دەكىرى، خوداي مەزن پەيامبەرىكى زور گەورە و پىاباشىتكى خۆى دەنيرىت، تا دىوارى نىو رووخاوى ئەو كەسە سەرلەنۈى چاك بەكىنەوە، تا گەنجىنەكەي ژىنر دىوار كەس نەيپات و بۇ مندالى ئەو كەسە بىمەتىت و زايە نەيىت.

دلنایىسى لەم زىاتر؟ چىت كەرەكە؟ كىن دەتوانى وەك خودا مافى خەلکى بىارىزى؟

ئەو رۆزەي كە مەنسۇور بۇوه كاربەدەست و سۆزیان پى دا، موقاتىل سەردىنى كرد و مەنسۇور گوتى: ئەى موقاتىل ئامۇزگارىيەكم بکە! گوتى: بە چى، بە شتانە كە من دىومە؟ يان بەوانەي كە بىستۇومە؟

مەنسۇور گوتى: بەو شتانەي كە بىينىوته.

ئەوיש گوتى: قوربان عومەرى كورپى عەبدولەزىز ئەو رۆزەي مىد يانزە كورپى و ھەزىدە دىنارى ميرات بۇو.

پېنج دىناريان دا بە كفن، چوارىش بە قەبر، نۇ دىنارىش بۇو بە بەشى كورپەكانى ھىشامى كورپى عەبدولەلمەلىكىشىم بىنى، ئەو رۆزەي مىد يانزە كورپى لى بەجى ما، ھەر كورپىكى يەك مىلييون دىنارى بەر كەوت، بە خودا قوربان، لە رۆزىكىدا كورپىكى عومەرم بىنى،

سەد ئىسىپى بۇ غەزا دەناراد سەرەمۇسى كىرىبۇو بە خىر-لە
ھەمان پۇز كورىتىكى ھېشامى بىنى لە بازاردا سوالى دەكىد.

وانەي حەوتەم

ئەم چىرىزكە فيرمان دەكا لە بەرانبەر خودايى گەورە زور بە^١
شەرم و بەئەدەب بىن.

چەند گۈنگە لەم پۇزانە مروقق ئەدەب بەكار بېتى، لەم پۇزانە
شەرم و ئەدەب خەرىكە كەم دەبىتىهە وەك دەزانى ئەو كارانەي
خدر كىدىنى، ھەموسى بە فەرمانى خودا بۇون، بەلام كاتى لەم
كارانەي كە وا كىدىنى، ئەوانەي وا بە پوالەت خرالپ دەبۇون
دەيگۈت خۆم بۇوم، ئەوانەيشى كە چاكە بۇون، دەيگۈت خودايى
گەورە ويستى.

بۇ نمۇونە: موسا پرسى: ئەم كارانە ھۆككەي چى بۇو؟
خدر گوتى: ﴿أَمَا أَسَفِينَةُ فَكَانَ لَمْسَكِينٌ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَأَرْدَثُ أَنْ أَعْيَّبَا
وَكَانَ رَوَاءُهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ عَصَبًا﴾ (الکەف)
(كەشتىيەك بۇ ھەزارانىك بۇو، لە دەرييا كاريان دەكىد، ويستم
كە عەيدارى بىم، كە لەم لايان پاشايىك بۇو ھەموو گەمیيەكى
زەوت دەكىد.)

ئەها سەير بىكە: دەلى: ويستم عەيدارى بىكە.
چەند بەئەدەب باسى شكانى كەشتىيەكە دەخاتە سەر گەردىنى
خۆى، خۇ خودا فەرمانى پى دابۇو واي لى بىكە.

بۇ باسى مەنالەكەيش خدر دەلى: ﴿وَأَمَا الْفَلَانُ فَكَانَ أَبُواهُمْ مُؤْمِنِينَ
فَخَشِبُوا أَنْ يُرْهِقُهُمَا طُفِينَا وَكُفَّرُوا﴾ (٨) فارزىدا آن يىدەلەمە رەئىمە خىرا مەنە زىگوئە
وَأَرْبَبَ رُخْمًا (٨١) (الکەف). كورىزگەكەيش دايى و بابى مسولىمان
بۇون، ترسم بۇو ناچاريان بىكە لە فەرمانى خودا دەر بېن و كافر

بىن، ئىمە ويستمان پەروھرنىدەي دايى و باپى بە پۇلەيەكى دلپاڭ و بەزەدارتر بۇيان تىيەتىتەوە) لېرە خدر بە -اردنا- قسە دەكا، يانى: ويستمان، لەم بەشەدا بە ناوى خۆى و خوداي گەورە وە قسە دەكا، كوشتن دەخاتە ئەستتوى خۆى، پەممەتكەيىش ھەوالەي خوداي گەورە دەكات، ديسان لە باسى دیواردا تەماشاكە:

﴿ وَأَمَّا الْجِنَادُرُ فَكَانَ لِقَدْمَيْنِ يَتَيَمَّمَنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَذَرٌ لَهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَنِيلِحَا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَن يَلْعَنَا أَسْدَهُمَا وَيَسْخَرِيَّا كَذَرَهُمَا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ ﴾ (الكهف). ﴿٨٥﴾

«دیوارەكەيىش بۇ دوو كورپىزگەي سىيى بۇو لەم بازىرە، لەزىزىدا گەنجى ھەبۇو ھى ئەوان بۇو، باوكىشىان لە مىرخاسان بۇو، پەروھرنىدەت ويستى ئەم دوانە پېتىگەن و گەنجىنەي خوييان دەرىبىن، ئامەيىش بەزەيى خودا بۇو». لەم باسەدا كارەكان ھەر ھەمووى چاكە، بۇيە خدر ھىچ كارىكىيان بە خۆى نادا، بەلكوو دەلىن: خودا ويستى.

پاراستنى گەنجىنەكە، جەزاي چاكەي ئە و مىرخاسە، خدر ھىچى بە خۆى نەدا، ھەمووى ھەوالەي خودا كرد.

لەم جۈرە ئەدەب و شەرمە لە قورئاندا گەلينك زۇرە، با چەند دانەي تر باس بکەين:

پۇزى پەسلان خوداي گەورە بە عيسىاي مەرييەم دەفرمۇي:
﴿ وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَعْلَيْسَى أَبْنَ مَرْيَمَ مَأْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ أَتَخْذُونِي وَأَنِّي إِلَهُنِّي مِنْ دُونَ اللَّهِ ﴾ (المائدة) «ئەرى عيسىاي كورى مەرييەم! تو گوتۇوته بەم مەردومنە -غەيرەز خودا- دەبى ئىتۇو من و دايىكم وەك دوو خودا بېرسىتەن؟»

ھىننە بەس بۇو عيسىا بلىنى: نە، سوينىد بە خودا.
وەلامەكەيىش پېر بە پىستە و ھىچ كىشەيشى تىدا نىيە.

بەلام شەرمى پەيامبەر خودا زور زور لەوە مەزنترە عيسا گوٰتى: ﴿ قَالَ سُبْحَنَكَ مَا يَكُونُ لِيْ أَنْ أَوْلَ مَا يَتَسَعُ لِيْ بِحَقِّيْ إِنْ كُنْتَ فَلَمَّا فَقَدَ عِلْمَتَهُ تَعَلَّمَ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَمُ الْغُيُوبِ ﴾ (المائدة). ﴿١٣﴾

«ئەگەر ئەو قسم كىدبا خوت دەيزانى، ھەرجىيەكىش بە ناخى دلدا بىبورى تو دەيزانى، تەنبا منم كە دەربارەت ھىچ نازانىم، ھەر تو لە ھەموو نەدياران ئاكادارى» ئىبراھىميش بە ھەمان جۇر لەگەل خوداي خۇيدا بەئەدەب و شەرمىتون بۇو، تەماشەكە چى دەفرمۇى: ﴿ أَلَّا يَحْقِيقَ فَهُوَ يَهْدِيْنَ ﴾ (الشعراء) ﴿٧٨﴾ وَالَّذِي هُوَ يُطَعِّمُ وَيَسْقِيْنَ ﴿٧٩﴾ وَإِذَا مَرِضَتْ فَهُوَ يَشْفِيْنَ ﴿٨٠﴾ (الشعراء) «ئەوى مىنى دروست كرد و ھەر ئەويش شارەزام دەكا، ھەر ئەويشە خواردەمنىم پى دەدات و ئاوايىش دەفريدا دەخا، ئەگەر تۇوشى نەساغىش بىم ھەر خۇى چاڭم دەكتەوە». ﴿٨١﴾

نەخۆشىن بە دەستى خودايە، ئىبراھىم نەخۆش دەكتەوى، نەك ئەوهى خۇى نەخۆش بخات.

بەلام لەبەر ئەدەب فەرمۇوى: ئەگەر تۇوشى نەخۆشى بۇوم، نەيەرمۇو: خودا نەخۆشم بخا.

بەلام كاتى باسى شىفا دىتە گۈپى، دەفرمۇى، خودا شىفام دەدا، نافەرمۇى خۆم شىفام بۇ دىيت.

ئەو شىنانى كە چاڭ بۇون، وەك شىفادان، خواردىنىپىدان، دروستكىدن، ھيدايەتدان، ھەمووى ھەوالى خودا كرد، بەلام چونكە نەخۆشكەوتىن بە روالەت شتىنلى باش و چاڭ نىيە، فەرمۇو خۆم نەخۆش دەكتەوە.

تەماشا حەزرتى ئەيىوب، ئەويش بەرانبەر خوداي گەورە چەند بەشەرمە: ﴿ وَأَيُّوبَ إِذَا نَادَى رَبَّهُ أَفَمَسَّنِيَ الصُّرُّ وَأَنَّ أَزْحَمُ ﴾

الْأَرْجُون (٨٣) (الأنبياء) «ئەی خودایە -مەينەتى تۇوشم هاتووه و تۇيىش لە ھەموو دلسۆزەكان دلسۆزترى». نېفەرمۇو: پەروەردگار! تۇ نەخۇشىت بەسەر مىندا زال كردووه. دەيشىزانى ھەر بەلايىك كە دىتە خوار، خودا دەينىرى، بىنۇرمانىي خوداي مەزن ھېچ ناكىرى.

فەرمۇوی: خودایە! مەينەتى تۇوشم هاتووه.

ھەر وەك بىلەن مەينەتىي خۇرى بە تەنبا ھاتووهتە خوار، باسى شىفaiشى ھەر نەكىد، ھىنندە ئەدەب بە خەرج دەدا لە بىوو نايە، بلى شىفام بۇ بنىرە، بەلكوو فەرمۇوی: تۇ لە ھەموو دلسۆزەكان دلسۆزترى!

دابى پەيامبەران وابۇو، لەو كاتەدا داواي شىتىان لە خودا دەكىد، پىش ھەموو شىت پەستىنگى زور باشىيان دەدا، لە پاشا ئەوه داواكارىسى ئادەم و حەوايش ھەر وابۇون.

﴿فَالَا رَبَّنَا طَلَّقَنَا أَنفُسَنَا وَإِنَّ لَرْ سَعْفَرَ لَنَا وَرَحَمَنَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَيْرِينَ﴾ (الاعراف) «گوتىيان: ئەی پەروەرنىدەمان! ناھەقىمان لە خۆمان كرد، نەگەر تۇ ليتىمان نەبۇورى و بەزەبىت پىتىماندا نېيەتەوە بى شك لە زىيانبارانىن»، لەمەۋپىش باسى كەتكۈزۈ نىوان موسا و ئادەممان كرد، ئادەم بە موساي فەرمۇوبۇو: خودا لە چارەھى منى نۇوسى لە بەرى ئەو دارە بخۇزم.

تەماشاي ئادەم! لە كاتىكىدا لەگەل بەندەيەكى خوادا قىسە دەكتات، چۈنى دەكا، بەلام لە خزمەت خودادا جۆرى قىسەكەى دەگۈپى و ئەوپەرى شەرم بەكار دەھىنتىت.

كاتىن لەگەل موسا كەتكۈزۈ دەكتات بەرگرى لە خۇرى دەكتات و دەلىن: چارەنۇوسم وا بۇو.

بەلام كاتى داوا لە خوداي گەورە دەكتات، شەرم و ئەدەب بەكار

دەھىتىت و دەفرىمى: زولىم لە خۆم كرد، بە هېچ جۈرى باسى لە چارەنۇوس ناکات و ناوى نابات، تەنانەت جىتكەكائىش زور شەرمنى بەرابىر بە خوداي گەورە، بىزىن جىتكە چى دەلىن:

﴿وَأَنَا لَا نَدِيرٌ أَشْرُّ أُرِيدُ يُسْنَ في الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِيْهِ رَبُّهُمْ رَشَدًا﴾ (الجن)

«تىيىشنىڭ يۈيىن ئاخۇ دەربارەي ئەوانە لە زەمیندان بېپارى خراب دراوه يان پەروھرىتىيان ويستويە پاستەپىيان نىشان بىدات»، خودا ناگادارى كىشت شىت، شەر يان چاكى، هېچ لە خودا پەنھان نايت و ناتوانى خۆى تاقەت بىكا.

بەلام كاتى باسى خرابە دەكەن و ناوى دەبەن، دەلىن: بېپارى خراب دراوه، يانى كارى بىكەر نادىيار بەكار دەھىتنىن، بەلام كاتى باسى خىر و چاكە دەكەن، ناوى دەبەن، كارى بىكەر دىيار دەھىتنىن: «يان پەروھرىتىيان ويستويە پاستەپىيان نىشان بىدا».

ئەو پیاوەی غەدرى لە خۆى كرد

پىشەوايان بوخارى و موسلىم ھەردوو پيوايەت دەكەن، پەيامبەر فارمۇويەتى: زەمانى زوو پیاوى ھبۇو غەدرى لە خۆى دەكىد و گوناھى زۇرى دەكىد، كاتى گېشىتە گىانەلا و خەرىك بۇو پۇحى دەتكا... بە كورەكانى گوت: رۆلە كەر مردم بىمسوتىن، دوايىي جوان جوان بىكىرن و بىكەن بە خۆلەمېش دوايىي پۇزىكى پەشەبا بىمدەن بە دەم باوه، بە خودا ئەڭەر خودا بىهۋى سىزايىكى وەهام دەدا، سىزايى كەسى وا نەدابىن، لەدوايى مردن وايان لىن كرد خودايى مەزن فەرمانى دا بە زەھى و پىنى فەرمۇو: وردىه وردىه لاشەي ئەو پیاوە كۆ بىكەوه. زەھى خۆلەمېشى كۆ كردهوه، يەكسەر پیاوەكە زىندۇو بۇوهوه خودا بە پیاوەكەي فەرمۇو: بۇچى واتكرد؟ كۆتى: خودايە لە ترسى تۇ. لەبەر ئەوه خودا لىتى خۇش بۇو.

وانەي يەكەم

لەم فەرمۇو دەھەن بىنیمان كە ئەو پیاوە زۇر تاوانبار و گوناھكار بۇو، بىنیمان لە دەمەيى كە لە دونيا دەرەچىوو -جە لە تاوان- ھىچ كردهوهى چاكى نەبۇو كۈپۈكال لاي كۆ دەبنەوه، ئۇيىش دواقسەي

دلى بە كورەكانى دەلىن ...

بمسووتىن با لە پىست و گۇشت دەرباز بىم.

جوان بىكوتىن با لە ئىسقان پزگارم بى

ھاراوهكم بىهەن بە با

با هېچ شىتىكم نەمىن شايەتى بەدەپرىي من بىن

ئەمانە ھەموو بۇچى بۇو؟

چۈون دەيزانى كە سزاي خودا زۇر بەۋانە

لە دەمەيشىدا لە بەردەم خودا دەيۋەستىن كەس ناتوانى پزگارى

بكا

ئەم پىاوه خۆى دانى بە تاوانىدا نابۇو، دەيزانى ھەرجى پى بىن
شايەنەتى

دەيشىزانى جىڭ لە خودا هېچ كەس هيچى بە دەست نىيە

دەيزانى ڙيان كۆتايمى هات

دەيۋىست بە ھەر جۈرى ھەبى خۆى پزگار بكا

دەيزانى ماوهى تاوانى كۆتايمى هات

دەيۋىست خۆى لە بارى تاوان پزگار بكا

دەيۋىست بە دەم باوه بپروا.

باش دەيزانى تاوانبارە و دەبى سزاي كارەكانى وەربىرىت و ھېچ
بىانۇويشى لە لا نىيە تا داكوكى لە خۆى بكا، لەوانە يىشە ھېتىنە زانىارىي
لا نىبى، كە بەرەو لاي خودايەك دەپروا... ئىسىكى پواو، گۇشتى نەماو،
وەك خۆى دروست دەكتەوە.

وانەي دووھم

ئەو خوداناسىيەي بە دل دەكرى، بناغەي خوداناسىيەكانە، ئەو
خوداناسىيەي كە تەنبا بە لاشە دەكرى و دل بەشدارىي تىدا ناكا كەلكى

نییە، ئەو نویزەھى بە جەستە دەكىرى و دل ئاگاى لەو نویزە نىيە، تەنبا جموجولە و تەواو، دەبىن مەرۆف ئاگادار بىن، ئەو قسانەى لەناو نویزىن ھەمووى كەتوگۈزى مەرۆفە لەگەل خوداي خۇيدا دەيىكا، رۇزۇوگۇرتىن ئەگەر ماناي خوداپەرسىتى تىيدا نەبىن، ھەر ئازاردانى جەستەيە، لەو زىاتر چىتەر نىيە، ئەگەر مەرۆف لەو كاتانەى بە رۇزۇو، خەلکى ھەزارى لە بىير بىن، واز لە ئارەزۇو خۆئى بەھىنى، پۇو لە خودا بىكا، ئەو كاتە رۇزۇو گەرتۇرۇ.

بىننە سار حەج، سەفارىكىردن بۇ حەجكىردن سەيران نىيە، دەبىن مەرۆف لەو كاتانەى كە حەج دەكاك، دل و گىانى تىير بە نۇورى خوداپەرسىتى تىراو بىكا، رۇحى خۆئى خاۋىين بىكانەوە.

ترسان لە خودا، خوداپەرسىتى و عىيادەتە بە دل دەكىرى، گەر مەرۆف بە دل باوهەرى بە بۇنى خودا نەبىن، چۈن ترسى خوداي لە دل دەبىن؟ ئەو پىياوهەى نىتو چىرۇزكە كە باوهەرى بە خودا ھېبۇو، بەلام پىياونىكى گوناھبار، لەناو گوناھدا پۇچۇوبۇو، ھېچ دەريچەي نەدەبىنى، تا خوداي كەورە لىتى بىبورى، خۆزى دەيزانى كە شايالنى سزاي خودايم، دەيزانى خودا تولەسىتە، بەلام ئەو كەسەى سۆزى ئەو ھەموو دونيائى داپۇشىو، تەنبا لە شىرك خوش تابىت و ھەموو تاوانىك دەخاتە بەر لىخۇشبوون.

دەزانى چىت لە دلدايم، بىنى خۇشە ناز و نىعەمت پى بىھەخشى، چاوهەرىتە دەركاى توبە بىھەيتەوە، لىت بىبورى، ئەگەر پىراپېرى دونيا گوناھ بىكەي، ئەويش پىراپېرى دونيا لىخۇشبوونى بۇ تۆ ھەيم.

گەر چاوت لە بەخشىنى خودا بېرى ھەرجەند گوناھتەنەند زور بىت وەك تووڭى سەر.

خودا دەفەرمۇئى: لىت خۇش دەبىم، باكىشىم لە ھېچ كەس نىيە. خودا دەيزانى كە ئەو پىياوه لە تەمنىدا بەرەو چاکە نەپۇشىستۇو،

بەلام بە دل لە خودا ترسا.

خوداي گوره گوناھەكانى گشت بەخشى.

دەزانى بۇ؟ چونكە خودا بەخشنىدەيە، ھەركەس لە كاتى پرسىياردا
دان بە تاوانىدا بنىت و داوايلىخۇشبوونىش بىكا، لېتى خوش دەبى، لە
سزاي خۆى دەپىارىتىزى.

ئەو پياوه ھەرچەند درەنگىش لە خودا ترسا، بەلام دىسان فريايى
خۆى كەوت.

وانەي سىيەم

ترسان لە خودا چەند جۆرىتكە

مرۆف ھېيە لە ترسى خودا تاوان ناكا

مرۆف ھېيە لە ترسى خودا لە تاوانى رابىدووى خۆى پاشگەز
دەبىتىو، مرۆى خۇشىبەخت ئەو كەسىيە پىش مەدىنى توبە دەكا و لە¹
گوناھى پاشگەز دەبىتىو، مەرجىش نىيە مرۆف ئىلا گوناھبارى بى،
پاشان لە خوداي خۆى بىرسى -ھەرچەند چىنى گوناھباران دەبى زىاتر
ترسى خودايان لە دىلدا بىت- ئەو كەسانەي خودا دەناسىن ھەمىشە لە²
خودا دەترسىن.

تۇ تەماشاي عومەر بىكە، چەند خاوىن و خۇپارىز بۇو، بەلام ھېشتا
ترسى ھەبىو بىزەيى خودا نەيگىرىت و سزاي بىدا، بۇيە دەيگۈت: گەر
سەربازىيکى خودا لە ئاسمان بانگى ھەموو خەلكى بىكا: ھۇ خەلكىنە،
خوداي مەزن لە گوناھى ھەمووتان چاپۇشى كىرد، تەنبى تاقە
پياوينىك نەبىن، دەترسىم ئەو پياوه من بىم.

دىسان ئەگەر سەربازىيکى خودا لە ئاسمان بانگى ھەموو خەلك بىكا:
ھۇ خەلكىنە، خوداي مەزن ھەمووتان دەخاتە نىيو دۆزەخەو، تەنبى
تاقە پياوئى نەبى، ھيام ھېيە ئەو كەسە بىم.

ترسان لە خودا بەشىكە لە باوهەر بە خودا.

ئەگەر مۇزۇف ترسى خودايى لە دلدا ھەبى، ئىتىر لە ھېچ كەس ناترسى.

دەزانى پىزق و پۇزىيەكەي بە دەست خودايى كەس ناتوانى لىنى دابىر بىكا

دەزانى كە مەرگ و ژىنى بە دەست خودايى، كەس ناتوانى بەبى خودا، كىيان و پۇحىلى بىسىنەيت دەزانى خەلکى ھۆكىرن، ھەمەكارە ھەر خودايى، چارەرى كىشتى بە دەست ئەوە، گەر بىبەوى شتن چاك بىكا ھېتىدە بەسە بلۇنى: بىبە، ئىتىر دەبى، بەپىوهبەر لە كارگەدا يان فەرمانگە بەندەي خودايى، پۇزىي ئەويش بە دەست خودايى، ئىتىر بۆچى لىنى بىرسى، نانت بىپرى؟

وھىزىر، گۈزىر، شوان و سەپان، سەرۆك، ھەزار، رەئىسەشرەت، كاربەدەست و بەپىوهبەر ھەموو يان بەندەي خودان، بى خودا ھېچىيان پى ناڭرى، تەنبا خوداناسى پاستىيە مۇزۇفەكان لىنگ جىما دەكتەوە، ئەو ھەزارەيى كە خوداناسە، لە لاي خودا پلەي زور زور لەو سەرۆكە بلەندرە، كە ھەرگىز خودايى نەناسىسو.

دەي كە وا بۇو پىز بۆ ھەموو مۇزۇفەكان لە جىنى خۆيدا بەكار بېتىنە، ترسان لە خودايىش مەكە دوو بەش، بەشىك بۆ خودا بەشىك بۆ خەلک، ئەگەر پىزى خەلک بىكى، ئەمە ماناي ئەوە نادات، تو وَا بىانى چارەنۇوست بە دەست ئەوە، يان لە پېش خودا ئەو كەسە لە خۆت پازى بىكەي، يان بۇيى ھەيە تو وەك بەندەي خۆى سەير بىكا.

دەبىن ھەموومان بىزانىن، خودايى مەزن لە ھەموو كەس مەزىتىرە. ترسان لە خودا لەگەل ترس لە غۇيرى خودا زور جىاوازە، ترسان لە خودا پىزگارىيە، عىيادەتە، ئەم عىيادەتە گەورەيە تەنبا لايەق بە خودايى.

وانهی چوارهم

دان به هقدانان گهورهبيه دان به هقدانان بويربيه.

هرچهند مروف له ترسدا ئهو کاره بكا، گهورهترین پوزش لاي خودا پوزشى ئهو بەندانهيه دانيان به هقدا دەنин و داواي ليبوردنيش دەكەن.

خرابترین خرابهكان خرابهئ ئهو كەسانهيه دان به تاوانياندا نانين و ليني لا دەدەن، يان بەهانهى بۇ دەھىتنەوه، كاتىن تووشى ھەلە دەبى دانى پىتىدا بىنى، گشت مروقى شاياني ھەلەكىرنە، ھەر كەس ھات و بەرانبەرت تاوانبار بۇو، داواي ليبوردنى لىت كرد، تويىش لىتى خوش بە، نەكەي ھەر لەپەر ئەوهى وا بە سەركىز ھاتووهتە لات، لووتېر ز بىت، بە چاوى خوار لىتى بپوانى، بەخشىندە ئەو كەسىيە، كە هيلى تولەھەي، بەلام ليبوردن پىش تولە دەخات، مروقى بەرىز ھەلە ناكا، كەر كەرى لىتى راناكتا، دان به ھەلە خۈيدا دەننى، ھەلەيەكى وەھايىش ناكا، وەك پەلەي پەش بە ناوچاوانىيەوه دىيار بىن، سروشتى مروقى وەھايىه ھەلە بكا.

تەنانەت واي لى ھاتووه ھەلەكىرن وەك گهورهبيي لە بۇ مروف بىتە ھەزىمار

مروقى ژىر كە ھەلەي كرد ئامۇڭكارىيلى وەردىھەگرى، فىرىرى پىگەي راستى دەبىن، دلى خۆي پالفتە دەكتا، ئەو دەمەي وادەلە دەكەين، يەكسەر بە بىرمان دىتەوه كە مروقىن، بە خۇماندا دەچىنەوه.

لە خۇمان دەپىچىنەوه، ئەو شستانەيش فير دەبىن كە لە ئەنجامى ھەلەكىردىدا بە سەرمان دىت لە فەرمۇودەيەكدا ھەيە، «ئەگەر ئىتوھ ھەلە نەكەن، دەترسم لە

ھەلەکردن خراپىرتان بەسەردا بىت، خوتان لە خوتان بازى بن.»
 ئەو زەليلى و گرىيە و زارىيە دواى تاوان دى لە لاي خودا لەو
 خۇلەخۇبارازىبۇونە باشتەر لە دواى چاكە دىت.
 دىسان فەرمۇودە دەفەرمۇى: «گەر ئېتو گوناھ نەكەن، خودا
 ھەمۇوتان لەناو دەبات و كەسانى وا دروست دەكا ھەلە بىكەن، لە پاش
 ھەلە داواى عەفووى خودا بىكەن.»

وانەي پىنجەم

ئەڭگەر كار لە كار ترازا باوەرەيتان سوودى نابىن خودا دەفەرمۇى:
 (بۆم يائى بەقۇن ئاينىت زەركە لایمۇن تەقسا إيمەنلەر تىڭىن ئامەنت مىن قىل أۇزكىست فيھ
 إيمەنلە خىرا قىل ئۆزىلارا إلما مۇنىظەرۇن) (الانعام) «ئەو بىزى كە ئەم جۇرە
 نىشانانە بىتە لايان ھەركەسى پىشىت بىرۋاي نەھىتىابىن و ناكارى چاكى
 نەبووبىن بىرواهىتىان تازە بەھەريان بۆ نادا» ئەو كاتەيى وا فيرۇعەون و
 دارودەستەكەى لەننۇ دەريايى سوروردا خنكان، شەپۇلى دەرييا ھەمۇپىانى
 ھەلدەشەپاند، گىانى فيرۇعەون ھەم لە ترسا و ھەم لە بەر شەپۇلى
 دەرييا نزىكى دەرچۈون بۇوهوه، ئالە كاتە فيرۇعەون ئىمان دەھىتىت و
 پەروردىكار ئىمانەكەى قەبۇول ناكات، خودا دەفەرمۇى: فيرۇعەون گوتى:
 (إِمَّا مَأْمَنَتْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِمَّا مَأْمَنَتْ بِهِ، بِتُورَا إِنْ كَوَيْلَ وَلَا تَأْنَى مِنَ الْمُسْلِمِينَ) (يۇنس)
 يانى «من باوەرەيتىا، هېچ كەس بۇ پەرسىتن ناشى، مەگىن ئەوهى
 كە تورەمەي ئىسرايىلى دەپەرسىن، منىش لە تەسلىمبۇوه كامن».«

بەلام تازە لە پاشى چى؟

بۇيە خودا لە وەلامى فيرۇعەوندا فەرمۇوى: (إِنَّمَا وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ
 وَكُنْتَ مِنَ الْمُعْنَدِينَ) (يۇنس).

«جا تازە؟ تويەك لە پىشىدا ياخى بۇوى و لە پىزەي خراپىكاران
 بۇوى.»

فېرۇعەن ھەتا بۇى چووه سەر باوھى بە خودا نەبۇو، بەو خەلکانەي ھەموو دەگوت: من خوداي ھەرە بەرزىتام، ئەو كاسانەي باوھىيان بە خودا ھىتابۇو، ھەر چى جۇرى سزا ھەيە بە دەست فېرۇعەنەوە چىشىتىان، ھەتا دەمى خنكانەكەي شۇينى ئەو خەلکە كەوتىبو بىانگىرى و سزايان دا، بەلام ئەو بىاوهى كە گۇتى بىمسۇوتىن، باوھەپدار بۇو، گوناھەكائى زۇر بۇون، بەلام نىتowan خۇى و خوداي خۇى، مافى خەلکى نەخواردبۇو، خوداي گەورە و مېھەباڭىش عەفۇوی كەرد و رەوانەي نىتو بەھەشتى كەرد.

بەلام گەر تاوانبارى مافى خەلکى پېشىل بكا، يان دەبى ماف بە خاوهەن ماف بىاتەوە، ياخود ئەو خاوهەن مافانە لە مافى خۇ چاپقۇشى بکەن، دوايى خودا لىتى خوش دەبى.

ئەمەيش دادگەريي خودايە، ھەرچەندە خودا خۇى خاوهەنى ھەموو كەسە، بەلام دىسان مافى خەلکى پېشىل نابى و دادگەرانە ھەركەس بە مافى خۇى دەگا، ئەو كاسانەي دزى دەكەن، خوداي گەورە لە دزىيە قەت خوش نابى، ئىللا دەبى دوو مەرج ھەبى، دەبى ئەو كەسەي كە دزە، دزراوەكە بە خاوهەنى بىاتەوە، يان خاوهەن مال لە مافى خۇى چاپقۇشى بكا و گەردىنى دز ئازا بكا.

ھەركەس باسى ناپەۋاي خەلکى دەكە، بەو مەرجە خودا لىتى خوش دەبى كە ئەو كەسەي بە خراپە باس كراوه، گەردىنى باسکەر ئازا بكا، ياخود باسکەر بە ئەندازەي غەييەتكەي لە چاكەي خۇى بەشى خاوهەن ماف بىات، ھەركەسىن كە سىتمەكارە، دەبى مافى ئەو كاسانە بىاتەوە، كە كاتى خۇى سىتمى دەرھەق كردوون، ياخود مەزلىووم گەردىنى زالىم ئازا بكا، ئەو كەسەي وا زولمى بۇ خۇى پەروا نەدى، زولم لە ھېچ كەسى ناكا، لە پەسلاندا مافى ئازەلانيش دەدا ج جاي مەرفە!

وانهی شەشەم

دەبى زىندۇو وەسىيەتى خزمى مردووی خۆى بەجى بەھىنە
بەجىھىنانى وەسىيەتى دايىك و باوک چاکەيەكە لە تائى تەرازوو
دادەنرىت

گۈزىرایەلىي دايىك و باوکىش دەبىن بۇ كارى چاکە بىن
دەبى مەرۆف لەو كارانەي كە خراپەن گۈزىرایەلى ھېچ كەس نەبى،
تەنانەت دايىك و باوکىشى، بەلام لىتەر وابىنیمان ئەو كورانە ئەو وەسىيەتە
سەيرەي باوکىيان بەجى هيتنى.

سەرەتا سووتان، دولىي كوتان دواتر بە دەم رەشەبادان.
گۈنگۈنىكى چەندە سەيرە و چاکەيەكى چەند جياوازە، وەسىيەتە كە
چەندە سەيرە گۈنگۈرى لەو سەيرەر ئەو وەسىيەتە سەيرە بۇو بە
مۇكارى لىخۇشبوون، بەجىھىنانى وەسىيەتىش بۇو بە چاکە بۇ كورەكان،
ھەموو جارى پۇيىست ناكا مرق وەسىيەتى باوکى خۆى بەجى بەھىنە.
پاش مردىنى باوک و دايىك دىسان ھۆكاري واھىيە كە پۇيەندىسى
ئىتوان باوک و رۇلەكانى بەردەوام دەكتات، خىربۇكىردن، داواكىرنى
لىخۇشبوون، نزاى خىبر و سەدەقەدان، چاکە لەگەل دۆستەكانى دايىك و
باوكت، جە لەۋەيش تۇ بەرانبەر خەلکى چاڭ بە، خەلکى رەحમەت بۇ
دايىك و باوكت دەنلىقىن، چاکەي مەزن لە دوای مردىنى باوک و دايىك
دەست پىن دەكتات.

ھەر مردوو يەك جە مندال ھېچ چاکەي لە دونىا نەبۇو، ئەو سەرەت
پۇيىستى بە چاکەي رۇلەكانى ھەيە، ھېچ كات دايىك و باوکى مردوووت
لە ياد مەكە و دەم بە نزا و پارانەوە زۇر دوعاى خىربىان بۇ بکە.

يونس (سەلام خودای لى بىت)

ئىپىن ئېبى شەبىه پىوایت دەكا دەفەرمۇى، خۆشەويىست
فەرمۇوييەتى:

يونس (سلاوى خودايلى بىت) ھۆزەكەى خۆى ئاگادار كردهوه:
لەدواى سى پۇز سزاى خودا بە سەرتاندا دادەبارى، پاشان يونس
خۆى شاردەوه، ھۆزى يونس لە مەرقىدا ھەرچى دايىك و پۇلە
ھەبى، لە ئازەلدا ھەر چى دايىك و بەچكە ھەبى - وەك دەرىپىنى
ملکچى و پەشىمانى - ھەر ھەمەمۇيانى لىك جىا كردهوه.
پەنایان بىردى بەر خودا و داواى لىخۆشبوونيان لىن كرد، خودا
سزاى خۆى نەباراند.

يونس چاوهرىيى سزا بۇو، سزا نەھات، لە دەممەيشدا ھەركەس
درۇقى بىكىدايە و شايەتىكى نەھىتايە بىز قىسىكەى، لە دار دەدرا... ئىتىر
يونس بە دەم دالغە و خەفتەوە ملى پىگايى گرتە بەر، گېشىتە
دەرييا، لە كەنارى دەرياكە را چەند كەس سوارى كەشتىيەك دەبۈن.
ئەوييان ناسى، لەگەل خۆيان سواريان كرد، ھەر يونس سوار
بۇو، كەشتى كەوتە لەقلەق و بە لاي پاست و چەپدا دەكەوت،
خەرىك بۇو لە ئاو نوقوم بى.

يونس گوتى: ئەوه چىيە؟

گوتیان: ئىئمە هېچ نازانىن.

فەرمۇسى: من دەزانم كەسىك لەنىو ئەم كەشتىيەدا راي كردىووه،
لە خاوهنى خۆى تۈراوە.

تا ئەو كەسە فەرى نەدرى ئەو كەشتىيە ھەر وا دەبى (مەبەستى
يونس ھەر خۆى بۇو).

گوتیان: قوربان! ئىئمە چۈن تو فەرى بىدەين؟

يونس فەرمۇسى: دەۋىتكى بۇ بىكەن ھەر كى دەرچىوو فەرىسى
بىدەن.

سەن جار تىروپشىكىان كرد و لە ھەر سىن جار يونس دەرچىوو،
فرىتىان دايە نىيو دەريا، نەھەنگىكەت، ھەليلووشى نەھەنگ چۈوه
نىيو قولايى دەريياوە.

يونس لەوي گوپىلى لە زىكىرى بەرددە ورددەي نىيو دەريا
بۇو: «فَتَادَىٰ فِي الظُّلْمَتِ أَن لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَّ سُبْحَنَكَ إِنِّي كَشَّتُ بِنَ
الظَّلَمِيَّةِ» (الأنبياء) (اتا لهناو تارىكايىدا ھاوارى كرد، لە غەپىرە
تۇ هېچ خودايەكى شىك نابەم پاكى و بىتعەبىي بۇ تۈرىم من لە بىزەمى
ناھەقان بۇوم). سىن تارىكى، ناوزگى حىوت، لهناو دەريا، لە كاتى
شەو پاش ماوهىەك نەھەنگەكە لە بۇخ دەريا يونسى ھەلەتىيەمە
يونسى چى؟ لەبىر گەرمايى ناو زگى نەھەنگەكە، وەك جوچەلەي
تازە لە ھېنگە دەرھاتوو كە هېچ پەپىي پىنۋە نەبى و بەرگەي خور
و ھەوا نەڭرى.

خوداي مەزن بىنجىكى ذل تەرزى كولەكەي بۇ پواند، لە سىيەرى
تەرزى كودى دادەنىشت و كودى دەخوارد، پاش ماوهىەك كودى
وشىك بۇو.

يونس گريا!

خودا فەرمۇسى: بۇچى دەگرىت؟ بۇ كولەكە؟ ئەى بۇ وىستت
پىر لە سەدەزار كەسان تىدا بچى و فرمىسک لە چاوت نابارى؟
يۇنس لە بن تەرزى كودى هاتە دەرى، چاوى بە شوانىتىكى گەنج
كەوت.

فەرمۇسى: شوانە! تو خەلکى كۆيى؟
گوتى: لە ھۆزى يۇنسىم.

فەرمۇسى: گەر چۈويتەوە مال بە خەلک بلىن: يۇنسىم بىنى
سلاۋىشى لى دەكردىن.

شوانە گوتى: ئەگەر بە راست تو يۇنس بى، چاك دەزانى سزاي
درق سىدارەيە.

كى بىكمە شايەتى خۆم، تا لە كوشتن دەرباز بىم؟
فەرمۇسى: ئەها ئەو دارە و ئەو جىڭكایە.

شوانە گوتى: پېيان بلىن ھەر ئىستا شايەتىيەكم بۇ بىدەن با
بىبىنەم.

يۇنس فەرمۇسى: ھۆ دارەكە! ئەى جىڭكاكە! ھەر كات ئەم شوانە
بەپىزە وىستى شايەتى بۇ بىدەن، يەكسەر بىدەن.
گوتىيان: باشه.

شوان كەپايەوە بۇ مالى خۇى، لە مال باسى يۇنسى كرد،
براڭانى بۇونە لەمپەر باسى يۇنس لاي كەس بكا، شوانە چوو بۇ
لاي پادشا، گوتى: قوربان يۇنسىم بىنى، سلاۋى لە ئىۋە دەكرد.
پاشا گوتى: زوو بىكۈن، درقىزە!

شوانە گوتى: شايەتم ھەيە.

پاشا دوو سى كەسى نارد تا گەيشتتە لاي دارەكە و لاي جىڭكاكە.

شوانە گوتى: تۇوخۇدا يۇنس ئىۋەي نەكىد بە شايەتم؟
گوتىيان: بەلنى.

ئەو كەسانە بە ترسولەرز گەرانەوە، چۈن دارىيىك و پارچە
ئەرزى دەبنە شايىت؟
چۈونە خزمەتى پادشا و سەربوردەيان بۇ گىنراوە، پاشا دەستى
شوانەيى گرت و لەسەر كورسىيى پادشايى دايىشىاند و گوتى: پۇلە!
تۇ شىياوى پادشايىتتىت.
شوانە چىل سال پادشا بۇو.

وانەي يەكەم

خوداي مەزن فەزلى ھەندى مەرۆف دەدا بەسەر ھەندىتىكى تردا،
تەنانەت پەيامبەرائىش ھەندى لە ھەندى كەورەتر، بەلام ھېچ كەس
لە لاي خودا بەقەد پەيامبەرەكانى بەپىز نىيە.
ناشىكاري لهنىوان پەيامبەرائىش جىاوازى ھەيدى.
وهك گۇتمان: ھەندىتىك لە ھەندىتىكى تر مەزنتىرە، خۇشويىستى
پەيامبەران عىيادەتە، پىزىگەنلىغان فەرزوھ و پىيىستە گەر جارجار
پەيامبەران كارىتكى بىكەن، خوداي مەزن كەلەپى خۇى لەوان بىكا.
ھۆكاري ئەو كارانەيان ھىيى ئەۋەيە كە مەرۆفن، ئەمەيش بە
ئەمرى خودايە، هەتا ئىمە ئامۇزىگارىيى لى وەربىگەن خوداي گەورە
پەيامبەران دەپارىزى و تووشى ھەلە و تاوان نابىن.

ھەركىز تووشى شىتىك نابىن زەھر لە ئاكارىيان بىدا، نابىن و
نەبووه پەيامبەرىتك تاقە جارىتك درق بىكا، بەلام لە كارى دۇنىيائى
ئەوانىش وەك مەرۆفى تر لەوانەيە ھەلە بىكەن، پەيامبەر كە كۆچى
كىرى بۇ مەدىنە تەماشايى كىرد مەدىنېيەكان دارى خورما پىتوهند
دەكەن.

فەرمۇسى: بۇچى پىتوهندى دەكەن؟
گوتىيان: با تۇوهكان لىك نادا.

وازىيان لە موتوربە هيتن، دارى خورما بەرى نەگرت
هاتن بۇ لاي پەيامبەر و گوتيان: قوربان دارەكانمان بەرى
نەگرت!

فەرمۇسى: ئىتەن لە كاروبارى دونيادا شارەزايىتان زىاتەرە.
ئەو بۇزەمى موسا ھۆزەكەى بىنى پەيكتەرى گۈزەكەيەكىان
داتاشىوه دەپەرسىن،

ھېند توورە بۇو، قىز و پىشى هاروونى براي راكىشا
خودا دەفرەرمۇسى: « قَالَ يَبْنُتُمْ لَا تَأْخُذُ بِلِحْقٍ وَلَا يَرْأَى عَيْنَيْهِ ۚ ۱۶ ۚ » (طە)
« هاروون گوتى: كورى دايكم! پىشەمگەر و قىزم بەردە ».
ئەو كارەى كە يۇنس كردى، ھۆكارەكەى ھەر ئەوه بۇو كە
يۇنسىش مەرۆف بۇو، خودا پىتى فەرمۇسى: سى بۇزى تىر سزا
بەسەر ھۆزەكەتدا دادەبارى، ئەويش لە جىگايەكى دوور لە¹
شارەكەى خۆى دەپوانى.
سزا نەھات.

چۈون ھۆزەكەى پىش بارىنى سزاي خودا، بە كىان و دل
گەپانەوه بۇ لاي خودا و توبەيان كرد، كورپەيان لە دايىك بىرى،
بىنچووەكانىيان جىا كرددە، بەم كارەيان لەجياتىي سزا، سۈزى
خودايان بۇ خۇ كىشا، بەلام يۇنس بەم كارانەي نەزانىبىو.
چۈنكە يۇنسىش مەرۆف بۇو، ئەگەر خودا لە پىتى سروش
شىتىكى پىن نەگوتبايە نەيدەزانى.

بۆيە يۇونس بە توورپەبى لە ھۆزەكەى خۆى ھەلات و خۆى
شارەدە، ئەويش لەبەر دوو ھۆكەر بۇو.
يەكەم: سزا بۇ ئەو ھۆزەى كە يۇنسىيان وەك درۆزىن چاولى
دەكەردى، دانەبارى.
دۇوەم: سزاى درۆكەردىن ھەر كوشتن بۇو.

لەو کاتەی وا هاتە کەنار دەریاکەوە، داوای لە کەشتیوانە کان
کرد سەری بخەن کە سواریان کرد، ھەرچى کەشتىئى ئەو ناوه بۇو
ھەمووی بۇقىی تەنیا کەشتىئەکەی ئەمان بۇو نەدەر بۇقىی.
يونس گوتى: ئەم کەشتىئە بەندەیەکى واى تىدايە پائى كەردووە
-مەبەستى يۈشىش خۆى بۇو، فەرمۇوی: بىخەنە ناو دەریاواه با
ئىۋە پېزگارتان بىتت.
بەلام ئەوان وايان نەكىرد تاكۇو سى جار دەو ھەر وەبەر يۇنس
دەكەوت.

ھېشىتا خەلگى حازر نەبۇون يۇنس فېرى بەدەنە دەریا.
خۆى خۆى خستە ناول ئاۋەوە
نەھەنگ ھات و ھەللىلوشى
ئەو كاسانە کە سوارى کەشتىئەکە بۇون، بە چاوى خۇيان
ئەم بەسرەتە يان بىنى
بۆيە ھەموو لە مەركى يۇنس دلىنىا و بىنگومان بۇون، شوانەيش
داواى شايەتى لى دەكىرد.
دوايى کە يۇنس لە زگى نەھەنگەکە هاتە دەرى و چاڭ بۇوەوە،
گەپايەوە شارەكەی خۆى
خۇشەويىستى خودا دەفەرمۇي: ھېچ كەس نەلى من لە يۇنس
ھېزاتىرم
ئەمەيش پاراستى پلەوپايەي يۇنسى پەيامبەرە.

وانەی دووھم
توبەكردن سزا لەسەر مرقەكان ھەلدىگەرتىت و
پارانەوە قەزاوقەدەر لادەبات و گۇرانكارىيى بەسەر چارەنۇرسدا
دەھېتىنى

پۇونكىرىنىۋە ئەم باسەيە بەم ئاوايى:
قەدەر خۇى دەكىرى بە دوو بەشەوە:
جۇرى يەكەم: ئەم قەدەرەي گۈرانى بەسەردا نايەت و دەبىن
بىنى

جۇرى دووھەم: ئەم قەدەرەي بەھۇى نزا و پارانەوەوە دەگۈرېت
و كۆتايىي دىيت.

ئەم سزايدى كە بېيار بۇو ھۆزى يۇنس بگىرىتەوە، قەدەرەكەى
لەو جۇرى بۇو كە گۈرانى بەسەردا دىيت، يۇنس فەرمۇسى خودا
سرازاتان دەدات و ھەر ھەمۇوتان لەناو دەچىن، ئەمەي زانى كە
بېيارە سزاڭە بىت، بەلام ئاڭاڭى لەوە نېبۇو كە ئەم بېيارە لە
جۇرى دووھەمینە و شاياني گۈرانكارىيە.

بەم تىنگى يىشتە ئەم باسەمان بە ئاسانى بۇ حەل دەبىن، ئەكەى
ھەركىز دىلت بۇ توبە لى نەدا، يان لە نزا و پارانەوە بىئۇمىد بىت،
تەنبا ھەر خودا خۇى دەزانى چەندىن بېيارى ترسنەك لەبەر توبە
و پارانەوەت بە قازانچى تۇ گۈراؤھ؟

وانەي سىيەم

سروشتى خەلکى جىاوازە و پەيامبەرانىش خەلکىن لە غەزاي
بەدر مسولمانان چەندىن دىلىيان لەزىز دەست بۇو، لەبەر ئەوەي
تا ئەم كاتە ھىچ دەقىتكى قورئان باسى دىلىي چەنكى نەكىدبوو،
پەيامبەر پرس و پاۋىتى بە ھاوا لەكانى خۆى كىد.
ئەبوبەكر فەرمۇسى: قوربان ھەر بە چاكە ئازادىيان بىكە.
عومەر فەرمۇسى: نەخىز قوربان با خەلکى پىن بىرسىتىن.
خۇشەویست فەرمۇودەيەكى زۇر جوانى لەمەپ سروشت و
مېزاجى خەلکەوە فەرمۇ.

فەرمۇسى: تۇ ئەى ئەبوبەکر وەك عيسا واي، خودا دەفرمۇسى:

عيسا گوتى: ﴿إِنْ تَعْلَمُهُمْ فَإِنَّمَا عَبَادُكُمْ وَإِنْ تَعْفَرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْمَغْبِرُ الْحَكِيمُ﴾ (الائدة) «گەر بىته‌وى ئازارىيان بىدەي، عەبدى خۆتن، گەر بىشتبەرى لىيان خۆش بىت خوت دەزانى و ھەر بۇ خوتى كە دەستەلات بە دەستە و لە كارزانى». ئەى عومەر! تۈيىش وەكۇ نۇوح واي:

﴿وَقَالَ رَبُّ لَا نَذَرَ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَفَرِينَ دَيَارًا﴾ (نۇوح) «نۇوحىش گوتى: پەروەرنىدەم! لەم سەر ھەردە ئەو كەسانەى تۇ ناناسىن جوقەوارىيانلى مەھىلە». لە پېش ئىسلام ئەو كەسانەى كە هيدين و بەكاوهخۇن، دواي ئىسلامىش ھەر هيدين و بەكاوهخۇن.

ئەو كەسانەيش كە تۈورەن و تۇندوتىزىن، ھەر تۈورەن و تۇندوتىزىن، ئەو كەسانەى كە بەپىزىن ھەر بەپىزىن، ئەو كەسانەيش كە راستىگۈن و خۇپارىزىن، ھەر وەك خۇيان دەميتتەوە.

بە كورتى ئايىنى ئىسلام يان ھەر ئايىنىكى تر بىت، لە ھەمو روويەكە و سروشتى مەرقۇق ناڭپىرى، بەلكۇو پەشمەمى خالىد دەگىرىت و لە خرابە دەپارىزى

مۇھەممەدى خۆشەویست فەرمۇۋېتى: «خەلکى كانگەن، ئەوى كاتى خۇى چاك بۇوبى، كاتى ئىسلامىش ھەر چاكە، ئەگەر شارەزاي ئايىن بىت.» ئەبوبەکر لە پېش ئىسلام زۇر بەسۇز بۇو، كاتى ئىسلامىش ھەر وا بۇو، عومەر لە كاتى پېش ئىسلام تۇندوتۇل بۇو، لە سەرددەمى ئىسلامىشدا ھەر تۇندوتۇل بۇو، خالىد لە كاتى پېش ئىسلام سوارچاڭىكى بەناوبانگ بۇو، لە سەرددەمى ئىسلامىشدا ھەر سوارچاڭ بۇو، ئەم قسانە ھەركىز نابىن بە بەھانە هەتا بلىيin: مادەم وايە ئەو كەسانەى كە ئاكارىيان ناشىرىيە، نابى سەركۈنە بىكىيەن و داوابى ئەوەيانلى بىكەين خۇيان چاك بىكەن.

دەبى مەرقۇق لەگەل خۇيدا بجەنگىت و سروشتى خۇى بەرەو

چاکە بگۈرىت و ناكارەكانى شىرىن بكا و ھەرچى ناكارى خراب
و نالىبارىيە لە پىشەوە دەرىبېنى، جا ھەركەسىن چەندە لەگەل
خودى خۆى بە خراپى بجهنگى و بەرانبەرى بچتە مەيدان ھىنندە
باشە.

ھەموو پياوى حەزى لىتىه ژنى ھەبى
ھەموو ژنى حەزى لىتىه پياوى ھەبى
خۇ ناكىرى ھەرچى مەرقە دەس بۇ ئارەزۇوى خۆى شل بكا
ئەگەر واپۇو دەبى بزوئىنى بەھىنەن
بىخەينە دواى وشى كۆملەل لە كۆملەكە
ھېچ مەرقۇنى دەزى مال و سامان نىيە
بەلام مەرقۇنى واھەيدە بە پىگەى ھەق
سەرۇھەت و سامان پىنك دەنەت
ھەيشە ھەر كۆى بکاتەوە
ئىتر بە لايەوە گۈينگ نىيە پەۋايانە يَا ناپەۋايانە

وانەي چوارەم

تىروپىشك ھەر وا بىت ھۆكار نەكراوە، زۇر جار تىروپىشك
كىشى كوتايى پى هيئناوە، بۇيە كارىكى پەۋايانە تەنانەت پىت
ئاسايى بىت ئەگەر بلېم سونۇنەتى پەيامبەرانە.
ھەركات خۆشەويىست بۇ غەزا بېرىۋىشتايم، لەنیوان خىزانەكانىدا
تىروپىشكى دەكىر، ھەر كەس لەو دەورە دەرچووبالەو سەفەرە
ھاۋىرى پەيامبەرى خودا دەبۇو، ئەمە دلى ھەموو لايەكى رادەگرت.
كەر پەيامبەر بەبىن تىروپىشك يەكىكىانى بېرىدايە، ئەوانى تر غەمگىن
دەبۇون.

دادپەرۇھىرىيىش لەنیوان خىزانەكانىدا رەنگى نەبۇو، كەواتە

تىروپىشىكىدىن كارىتكى زۇر مەردانىيە و دلى گشت كەسىك
پادەگرى، با ئىئمەيش لە يادى نەكەين.

وانەي پىنجەم

ھېزى پاستى هەر هيى خودايە، فرمانى خودا لە نىوانى كاف و
نۇونە، هەر بەفرمۇي: بىبە، دەبىن (كەن فيكون).

ئەوهى يۇنس بخنكىن قوتى دەدا و دەپيارىزى و ھەرسى ناكا، يۇنس
كاتى نەھەنگەكە تفاندېوە بەھۆى گەرمایى نېتو گەدەي، لاشەي
وەك سووتاوا بىت وابۇو، ئەگەر خودا بىويسىتايە لاشەي يۇنس
تەواو ساغ بىت، بەبىن گومان زۇر بە ساغى دەھاتە دەر،
وەك چۈن لاشەي ئىبراھىم لە بلىسەي ئاڭر پاراست
بەلام خودا چۈنى بوى ئاوا خەلکى دەپيارىزى
نازانم دروستە بلىم:

دەزانى فەرقى نىوانى ئىبراھىم و يۇنس چى بۇو؟
ئىبراھىم مۇوبەمۇو ئەمرى خوداى خۆى جىبەجى كرد، بۇيەيش
خودا زۇر بە جوانى دەپيارىزى.

بەلام يۇنس خۆى لە ھۆزەكەي شاردەوە، بە تۈورەيى لە مال
دەرچۇو، خودا لەبەر پەلەپايەي پەيامبەری گىانى پاراست، بەلام
لاشەي بە تەواوى نپاراست و كەمنى سووتا، ئەو سووتانەيش
بۇوه مايەي پاكبۇونەوەي.

وانەي شەشەم

پىزى خەلک بىگە بە گوئىرەي پايدەي.
ھەرچەند ئىئمە وەك باوھەدار دەبىن لەگەل ھەمۇو كەسىك

باش پەفتار بىن، پىزى ھەموو كەسىك بىرىن، بەلام ئەوهىش فير كراوين، كە ھەندى كەس پلەوپايە و كەسايەتى لە ھەندى كەس فەھترە و ماقۇلتەرە، چونكە يونس لە نىتو خەلکدا پايىيەكى تايىەتى بۇو، لە كەشتىيەكە بە يەكەم تىروپىشك نەيانخەستە نىتو دەرياوە، لە سەرەدەمى پەيامبەريش كچىكى حاتەمى تائى، ئەو حاتەمى بە بەخشىنە ناوبانگى بۇو، هاتە خزمەتى پەيامبەر، ئەويش زور پىزى لىنى گرت.

چونكە حاتەم پىاويڭى زور دەھەندە و دلاوا بۇو، خالىد پىتش باوهەپەيتان سەركىرەدە بۇو، لە دواى ئەوهى مسولىمان بۇو، پەيامبەرى مەزن دىسان كىرىدە و بە سەرگىرە، ئەو عىكىرىمە لە سەرەدەمى نەفامىدا شىرىنگى زور دلاوەر بۇو، لە يەرمۇكدا بالى راستى سوپاي ئىسلامى بە دەست بۇو، ھەر گا كەسىكى زور بەپىز ھەللىيەكى لە دەست قەوما، بە بەرچاۋىدا مەھىتە و، مەزۇھەكان تەنگانەيان دىتە پىنگە، ج بەپىز بن، ج نابېرىز بەتنگە وەچۈونى مرۇققىكى خاوهن پىز و مرۇققىكى سوکوسەلىم وەك يەك نىيە، ھەندى كەس ھەن لەكاتىكدا تەنگانەيان دىتە پىنگە، پەنا دەبەن بۇ ھەموو كەس، بەلام مرۇققى وايش ھەيە ئەگەر لە بىرسدا بىرىت و چاوى بۇ پارورو يەك زەرد بىت، داوا لە ھىچ كەسى ناكات.

چونكە ھىنندە ئابپۇودارن ئەو ئابپۇوه ناخەنە ژىر پرسىيارەوە.

وانەي حەوەتم

نەكەي ھەرگىز درۇزن بىت
لە پەيامبەريان پرسىيار كرد
دەكىرى مسولىمان نەویر بىن؟
فەرمۇوى: بەلنى.

دەكىرى پۇز و چاوجىنۇك بىن؟

فەرمۇوى: بەلى.

دەكىرى درق بىكا؟

فەرمۇوى: نەخىن.

درق ھىندە قىزەونە ھەمۇو كاسىتىك پۇقى لىنىه

ھەر لە كۆنەوە وا بۇوه.

مۇزقەكان درقىيان خۇش نەويىستۇو.

ھۆزى يۇنس ھىتىندرقىيان لا دىزىو بۇو،

سزايى درقۇزىن كوشتن بۇو.

يونسېيش بۇيە رايىكىد و خۇى شارىدەوە

ترسا ھۆزەكەي وا بىزانىن درقى كىردووه.

كاتى بە شوانەكەيشى كوت

بلى يۇنس سلاوى لى دەكىردىن

شوانە داواى شايىتى كرد

نەكا وابزانىن ئۇ شوانە درقۇزىنە

تو تەماشا كافر پۇقى لە درقىيە

ئەى بۇ مسولىمان باوهپى خۇى بخانە زىزى پرسىيار و

بەھۇى درقۇو وابقا خەلکى نەك ھەر خۇى

بەلكوو دينەكەيش بە چاويىكى سوووك سەير بىكەن؟

لەكاتىكدا پەيامبەرى مەزن راستىگۈتىرىن مۇزقۇ بۇو.

منتدي إقرأ الثقافي

فەرمۇوى: دىزى لى كراوه، با سەرۆكى دەستەكان بىن، دىسان
پەيمان نوى بىكەنەوە.

سەرۆكى دەستەكان هاتن، دانەدانە دەستىيان دەخستە نىتو
دەستى و بەلېنىيان نوى دەكردەوە.

دەستى سەرۆك دەستە يەكىان لكا بە دەستى پەيامبەرەوە.

فەرمۇوى: ئەوهى دىزى كردووه لەنئۇ دەستەكەى تۈدايە با
ھەموويان دانەدانە بەلېن بىدەن.

ئەو دەستە ھەموويان هاتن دانەدانە بەلېنىيان دا، دەستى دوو
كەس، ياخود سى كەس لكا بە دەستى پەيامبەرەوە،
فەرمۇوى: ئىۋە دزىتان كرد.

پۇيشىتن تۆپىكى زېرىپيان ھينا، بەقەد سەرە گايىك دەبۇو،
خستىانەوە تاوا دەسکەوتەكان، ئاگر ھات و ھەمووى سووتان (لە
ئايىنەكانى پىشىوودا دەستىكەوتى جەنگ حەلال نەبۇو).

وانەي يەكەم

ئەو پەيامبەرەي باس كرا، يوشەعى كورپى نۇون بۇوە، يوشەع
ھەمان ئەو گەنجە بۇو لەگەل موسادا سەفرىيان كرد بۇ لای خدر،
بەلام يوشەع لە دواي موسا خودا كردى بە پەيامبەر.

لە چەل سالەي كە ھۆزەكەى موسا لە چۈلەوانىدا سەرگەردان
و بىدەرتان مابۇونەوە
لە دواي ئەوهى ھۆزى موسا لە فېرۇعەون و دارودەستەي
پىزگاريان بۇو

خودا موساي بۇ كەتكۈڭ بۇ سەر كىتىي تۈور داوهت كرد
ئا لەو ماوه (كە چەل پۇز بۇو) موسا لە كىيودا مایهەوە، سامرى
ھەرجى زىزەبۇو كۆي كردىوە تواندىيەوە، كردى بە گۇتىرەكەيەك

و گوتى: ئەمە خوداي ئىيە و خوداي موسايى
 سوئىدەي بۇ بىبەن، خەلکى بە گوئى سامريان كرد
 هەرچەند هاروون ھاوارى كرد بى فايىدە بۇ
 هەتا موسا خۆي ھاتەوە، زوربەي زوريان ئە و بتهيان دەپەرسەت.
 موسا كە ھۈزۈكەي خۆي بىنى، تۈوبەيى تىنى بۇ ھەتىا، بىنى
 شىكاند و سووتاندى، پاشان سامريشى دەركىرد. موسا دەستورى
 دا فەرمۇسى: خودا فەرمۇويەتى بچىن بۇ سەر زەبىي پېرۋىز.
 گوتىيان نايىين، خەلکى ئەۋى زۇر بەھىزىن، چارىيان ناكەين
 تەنانەت زۇر بىنۋەرمانە پۇويان كرده موسا و گوتىيان:
 ﴿فَإِذَهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هُنَّا فَعِدُوكُ﴾ (المائدة) «ئەوا
 خۇت و پەروھەرنىدەت بچىن دەگىزىان پابچىن و چارىيان بىكەن، ئىيمە
 لىرىدە ئانەنېشىن چاوهەنۇپىن».
 ئا لەو كاتە خودا ھەموويانى خستە سەرگەردانى و چىل سال
 سەرگەردان مانەوە. ھەموو پۇزى تا ئىتوارە بەرەو سەرزەمبىنى
 پېرۋىز ملىان دەنا تا كاتى خەو، كاتى لە خەو ھەلدەستان و سەپىرى
 ئەملا و لايان دەكرىد، دەيانزانى وەك بازنه خۇولالۇنەتەوە و لە
 شوين خۇيان نەجۇولالۇن.
 لە سەرەتاي ئەو چىل ساللەدا، هاروون كۆچى دوايىي فەرمۇو،
 دوو سال پاشتەر موسايىش لەھى وەفاتى كىرد، دواتر خودا سرۇشى
 بۇ يوشىع نارد و كىرى بە پەيامبەرى خۆى.

وانەي دووھەم

ھەركىز مەپرسە كە (چەندە)

ھەمېشە ھەر بلى (چۈنە)

ھەزاران دۆستى خواروخىچىغ

فیدای دۆستىكى راستىگو بىت
 ئەگەر سەد كەس لە دەورت بۇون
 فرييو نەخوى
 لە كاتەدا لە خۆشىدای دۆستىت زۇرە
 نازانى كامەيان راستىن
 هەر كات كەوتىتە تەنگانەوە دۆستىنەت و
 لە تۈرى پرسى، ئەوه دۆستى راستى تويى
 توز تەماشاي يوشىع بىكە
 باش دەيزانى سەركەوتىن بە
 سەربازى زۇر بە دەست نايە
 ئەو كەسانىكى ھەلبىزارد خۇراڭىر بن،
 ھەلبىزاردە و دلاوەر بن
 ئىتىر ھەقى بەوه نەبوو گوناھبارە
 يان خاوىنە و بىكىناھ
 هەر كەس دلى لە لاي كارى خۆى نەبوايە و
 بە لاشە لە لاي شوعەيىپ و
 بە رېچ لە شوينىكى تر بوايە
 لەگەل خۆيدا نەيدەبرد و
 نەيدەكرىدە سەربازى جەنگ
 ئەو كەسانەي ڙىنيان لى مارە كراوه و
 يىشتا نەيان گواستۇرەتەوە
 دلىان لە لاي جەنگ نابىت و
 خواخوايانە ھەرچۈننى بىت كوتايى
 بە جەنگ بېيتىن و بەرەو مال بىگەپىنەوە
 يان ئەوانى خانووى نىوهناجلىان ھەيە

منتدي إقرأ الثقافي

وانەي سىيەم

ئەو غەزايىھى كە باس كرا، لە كوتايى پۇزى ھەينى دەستى بى
كىرد ھۆز و تىرەي ئىسرائىلەش گەر ھەينى تەواو بوايە و پۇزى
شەممە بەهاتايە بە هېچ شىوه يەك نەدەجەنگان لەبر ئەوھ يوشۇع
پۇو لە خۇزى دەكەت و بىنى دەفەرمۇى:

من فەرمانبەر، تۈيىش فەرمانبەر. ئەمە باورپىكى وايە بەھىزىترە
لەو ھىزەي كىيو لەق دەكەت، ھەممو شىت بە دەستى خودايە، جىزوكە
و پەرى، مەرۇف و مەل، ئازەل، مالات، خشۇك، مىتروو، گىاندار،
بىكىيان، وردو درشت بە دەست خودايە، ھەر لە جىبىريل تا دەگاتە
وردە مىتروو، ھەرھەمۇوى دەستكىرىدى خودايە، هېچ ناتوانى لەزىز
پەكتى خودايى مەزۇن دەرېچىت و ياخى بىنى، ھارچەند ئىتمە دەست
بە ھۆكاريەكان دەگرىن لە بىرمان بىت كە ئىتمەيش و ھۆكاريەكەيش
بە دەست خودايىن ئەگەر خودا لە چارتدا نەينووسىيەن، ھۆكاري هېچ
دادېكت نادا.

ئەگەر خودايىش خۇى بىھۋى بەبىن ھۆكاري پىت دەبەخشى،
بەردهوام ئەوھەيش بىزانە مەرۇف - بە تايىھە ئىماندار - لای خودا
بەنرخ و بەپىزە بە جۈرىيەك گەر ئىماندار بىت و پاستكۈيەكى ناوازە
بىت، خودايى مەزۇن ياساى دونىيائى بۇ دەگۈرى.

وانەي چوارم

ھىند بەس نىيە كە سەركىرىدەي و سوپا تەنبا لە جەنگ شارەزا بى
ھىند بەس نىيە بەرىيەبەر تەنبا لە بەرىيەبىردىن شارەزا بى
ئەندازىيار و پىزىشكىش وا
سەركەوتتو كەسىكى وايە

لە سروشى خەلک ئاكا بى
 لەگەل خەلکى ھەلبات و لىزانىش بى
 خەلک حەز دەكەن پىش ئەوهى
 بەرپرسى خۇيان بىناسن
 مەرقۇيىكى باش بىناسن
 پىيان خۇشە پىش فەرماندە
 ھاوكارىتكى باش بىناسن
 فەرماندەرى راستەقىنە كارىك دەكا
 خەلک بە دل فەرمانى ئەو جىبىھەجى بىكەن، نەك بە ياسا
 ھەموومان دەزانىن لە ھەر فەرمانگىيەك كە وا بەرىۋەبەر
 مەرقۇيىكى باش و چاك بىن، فەرمانبەرى ئەو فەرمانگىيە كارەكانى
 زۇر خۇش دەۋى، ھەركەس كارى خۇرى خۇش بۇي، گۈي ناداتە
 كات و ياسا، لەوانەيە لە دواى دەۋام ھەر خەريكى كاركىردن بىت.
 بەلام بەرپرسى نابەرپرس ھېتىدە تالە فەرمانبەرى فەرمانگىكە
 دەلىنى بىنگارىسى شەيتانيان پى دەكەن و خودا خودايەتى تەواو بىت
 و ئىتىر بىرپەوا، بەرپرس دەبىن ھېتىد شىرەن بىن، فەرمانبەر خۇرى پىنى
 خۇش بىن كارى لە خزمەتدا بىكا.

وانەي پىنجەم

ئەو كەسانەيش لە بەرچاومان مەرقۇي زۇر ھەلبىزاردەن ھېشتا
 لە يەكتىر جىياوازنى
 سوپاى يوشىع ئەو كەسانەي بە سەربازى وەرنە دەگرت كە
 دلىان لاي سوپا نەبىن
 ھېشتا لەناو ئەو كەسانەيش دىزى تىدا بۇو
 ھەرگىز بىرپەوا چاوكويىرانەت بە كەس نەبىن

ھىندەيش خانەگومان نەبى باوەر بە هېچ كەس نەھىنى
لەم نىوانە ئاڭدار بە، نە چۆپى بە نە گاوانى
دونيا زور زور لەناوبەرە.

خۇشى دونيا سەرى ھزار كەسى باشى لە قور ناوە
مرۇقى پاك ئو كاسەپە خودا خۆى بە پاكى رايىگىرى.

وانەي شەشەم

بەرنامەي كشت پەيامبەران لەمەر خوداناسى ھەر يەكە، بەلام
لە شەرع و ياسادا لىتك جىاوازان، تەواوى پەيامبەرانى خودا
يەكخوداناس بۇون، بىروایان بە مردىن و ڈيان، بە پەستان و
لىپرسىن و بەھەشت و جەھەنم ھەبۇو، بەلام جۇرى خوداپەرسىتى
لىتك جىاوازە.

خودا خۆى چۈنى بۇى، ئاوا فەرمان دەكات، بۇ نۇونە
دەسکەوتى جەنگ بۇ ھەموو پەيامبەران حەرام بۇوه.
بەلام لە ئىسلامدا حەلال كرا، سوپاي ئايىنه كانى تر ھەر
ھەموو دەستەكەوتەكانيان لە جىتكەيەك كۆ دەكرىدەوە و ئاڭرىك لە
ئاسمانەوە دەھات دەيسۈوتاندىن، ئەو دەستەكەوتە سوپاي يوشەع
بە يەكم جار ئاڭر كارى تىنەكىرد و بۇى نەسووتا، چونكە دىزى
لى كرابۇو.

لە دواي ئەوهى دىزراوەكان ھىنڑانەوە ئاڭرەتات و دەستەكەوتەكانى
كشت سووتاند.

ئا بهم جۇرە دەيانزانى غەزاكەيان لە لاي خودا بۇ نۇوسراوە
و وەركىراوە.

زهینه‌بی کچی موحمه‌مد و ئەبى عاسى كورى رەبیع

ئەحمدەری كورى حەنبىل لە فەرمۇودەي عائىشەوە دەكىرىپىتەوە:
خەلكى مەككە فيدييە دىلەكانىيان دەھىندا كە لە جەنگى بەدر
بەدىل گىرا بۇون.

زهینه‌بى کچى خۆشەويست لە فيدييە ئەبى عاسى كورى
پەبىعى ھاوسەری كۆمەلېك پارە و خشلى نارد، لەناو خشلەكاندا
ملوانەكە يەكى زهینه‌بى تىدا بۇو، كاتى زەمارەندى لەكەل ئەبى
عاس، خەدیجە دايىكى پىتى بەخشى بۇو، كاتىكى باوكى (پەيامبەر)
چاوى پىتى كەوت، دلى پېر بۇو، سۆزى بە جۈش ھات و فەرمۇسى:
گەر دەتوانن دىلى زهینه‌بىم بۇ ئازاد بکەن
فيدييە ھاوردۇوی بۇ بگىزىنەوە.

هاواھلان گوتىيات: فەرمانىت بەجىتىه ئەي پەيامبەری خودا. ئەبى
عاس ئازاد كرا و ئەو خشلەي بۇ فيدييە ھاتبۇو، پىتى درايەوە.

وانە يەكەم

ئەبى عاس جە لە ھاوسەر، كورى پورى زهینه‌بە، دايىكى
ھالەي کچى خوھىلە خوشكى خەدیجە خىزانى پەيامبەر، پەيامبەر
وەسفى ئەبى عاسى كورى پەبىعى كرد و فەرمۇسى:

(کچەم دایه ئەبى عاس، کورپى رەبیع پەيمانى دا و پاستى لەگەل
گوتم) ئەبى عاس پىش پەيامبەرىي موحىمەد زەينەبى خواست،
خۆشەویست بانگەوازى ئىسلامى دا
زەينەب بە دەم بانگى باوکىوه هات و ئىمانى هيتنا
ئۇمىدى زەينەب بۇو، ھاوسمەرى وەك ئەو ئىمان بەھىتى و
سەرفاز بىت

كاتى ئەبى عاس زانىي ھاۋىزىنى شوېنگەوتەي ئايىنى نوبيي
لىنى نەرەنجا، ھولى نەدا تا پىشت لە ئايىنى باوکى ھەلباكا
زىاد لەمە بە زمانىكى پې سۆزەوە بە زەينەبى گوت:
سوپىند بىت ھىچ تومەتىك نىيە لەسەر باوكت
بە زمانى لىوانلىقى لە مىھەر بانجىيەوە گوتى:
خۆشەویستم، پىنم خۆشە لەگەل تۇدا بە يەك پىدا بېرقىم
بەلام پىتم ناخۆشە پېتىلىن
لەبەر رەزامەندىي ھاوسمەرى
پاشتى لە ھۆز و خوپىشى كردووە
باووبابيرانى وەلا ناوه
داواى لىبۈوردىنم ھەيە ئەى زەينەب.

زەينەبىش گویرايەلى مىزەدەكەي بۇو، بە ئۇمىدى ئەوھى پۇزىك
ھاوسمەرەكەي لە پىزى مسولماندا چاوشىن بىكۈيت. قورپەيش تەنگىيان
بە كچەكانى پەيامبەر ھەلچىنى، ھەر لەسەر داواى ئەوان ھەردۇو
كۈرەكەي ئەبولەھب پۇقىيە و ئۇمولكەلسۈمىيان تەلاق دا، بە ھەمان
شىتىو تەنگىيان بە ئەبىعاس ھەلچىنى، زەينەب تەلاق بىدات، ئەبىعاس
لە وەلامى داواكەياندا گوتى: سوپىند بە خودا لە خۆشەویستەكەم
جىيا نابىمەوە، ھىچ ئافرەتىكى قورپەيشم ھىندهى ھاوسمەرەكەي خۇم
بە لاوه خۆشەویست نىيە.

پىكە وە درىزەيان بە ژيان دا، هەر يەكىان لەسەر ئايىنى خۇي
ئو كات شەرىعەتى ئىسلام بېپارى جىاڭىرنە وە نىوان ئافەرتى
مسولمان و ھاوسمەرى بىباوهرى نەدابۇو.

دوای كۆچى خۆشەویست بۇ مەدینە، تەواوى خانە وادەكەى
كۆچىان كرد، زەينەب بە تەنها لە مەككە مايەوە، گەرجى
دلسووتاوى بەنەمالەكەى بۇو، بەلام بېپارى مانە وە لە كەل ئېسى
عاسى ھاوسمەرى دا.

دۇختىكى پې حەسرەت.

پەيامبەر و باوکى لە لايەك، ھاوسمەر و خۆشەویستەكەى لە
لايەكى تر.

ھەموو ئەمانە تاپادەيەك ئاسايى بۇون، تا ئەو كاتەي
ھاوسمەركەى چەكى لە دىزى پەيامبەرلى باوکى بەرز كردىوە.
قورەيش تەپلى جەنكى كوتا

پىباوانىيان بۇ جەنك كەوتتە پى
ئەبى عاسىش وەك ئەوانى تر

بۇ جەنكى سوپاي ئىسلام خۇي خستە پى

لووتى قورەيشيان شىكا، جەنك بە سەركەوتتى سوپاي ئىسلام
كوتايى هات، زور لە قورەيشيان كۈزۈران، ژمارەيەكى تىريان بە دىل
كىران. ئەبى عاس لە پېزى دىلەكاندا بۇو.

دوای بانگەوازى پەيامبەر بق ئازادىرىدى دىلەكان لە بەرائىبەر
بېرىك پارەدا، كەسوکارى دىلەكانى مەككە كەوتتە خۇ، ھەرىكەيان
بېرىك پارە و خىشل و زېرىيان ھىتىا.

بە مەبەستى وەرگرتتە وە دىلەكانيان، زەينەبىش وەك ھەموو
ئەوان ملۋانكەيەكى وەك فيديه نارد كە پىشىتە خەدىجەي دايىكى بۇ
بوكتىنى پىتى بەخشىبىوو.

کاتىك پەيامبەر چاوى بە ناو پاره و سامانى فيدييە قورپەيشدا
كىرا، چاوى كەوت بە ملوانكەكەي خەدیجە، خورپەي خۇشەویستى
خەدیجە داي لە دلى، چاوى پې فرمىسک بۇو، زانىيى زەينەب
ناردوویەتى لەپىتاو ئازادكەرنى ئەبى ئەلعاسدا.

داوايى كرد لە هاوهەلانى زاواوكەي ئازاد بىكەن و يادگارىيەكى
دایكى بىكىزىنەوە بۇ زەينەب، هاوهەلان بە دەم داواكەيەوە چوون.
ئەبى عاسى ئازاد كرا و پەيامبەر داوايى لى كرد زەينەب
رەوانەي مەدینە بکات، چوون ئەو كات فەرمانى خودايى دابەزى بە^١
جوداكەرنەوە ئافرەتى مسولمان لە پىاوى موشرىك.

ئەبى عاس پەيمانى دا داواكەي پەيامبەر جىئەجى بکات. لە كاتى
گەيشتنەوەي بە مەككە، بىننىي زەينەب بە دلىكى كەيل و چاوىكى پې
فرمىسکەوە چاوهېرىتى گەرمانەوەي دەكات، ئەويش بە دلىكى بىرىندار
و پەيمانى دابېانى دەگەرېتىوە، پۇوي كرده زەينەب و گوتى: باوكت
داوايى لى كردووم بىكەرىنەمەوە بۇ لاي ئەو، چونكە ئىسلام من و
تۈلىك جودا دەكاتەوە، ئىتىر تۇ حەلالى من نىت.

پەيمانم داوه بە باوكت بىرۋىت بۇ لاي ئەو دلىيا بە، ھېچ كات
لە پەيمانكەم پەشىمان نابىمەوە، زەينەب دانى بە خۆيدا گرت و
بەپەرى ئارامى، مەتمانەوە گۈپەرایەلى فەرمانى پەرورەدگارى بۇو.
ئەبى عاس بە ياوهەرىي لەگەل كەنانەي براى بۇ ئەوەي بىكەيەننەتە
دەستى زەيدى كورى حارس و لەوينوھ بۇ مەدینە، تاقمىك لە
قورپەيش پېيان لى گىتن. ئەو تاقۇتەرا مسولمانىي دواي جەنكى
بەدر لە مەككە مابۇونەوە، دووجارى توندوتىزىيەكى زۇر ھاتبۇون،
چونكە دواي بەدر قورپەيشىيەكان تەواو دلىان گەرم بۇو،
دەيانويسىت بە هەر پىكەيەك بىت تولەي ئەو شىكستەيان بىكەنەوە،
يەكىك لەو تاقمەي قورپەيش بە ناوى (ھەبارى كورى ئەسۋەد) وە

رەمەكەی لى راکىشا و ترسانىنى، كىنانەي ھاۋەلى زەينەب راپەرى و دەستى دايە تىرەكەي و بە قورەيشىيەكانى گوت: سوپىند بىت، ئىتوھ باش دەزانن ھەر تىرىك بوهشىنەم ھەلە ناكەم، ئامانج دەپىكم، ھەر پياوينك لىم نزىك بىتھەو، تىرىك لەسەر سىنگى توند دەكەم.

ئەبوسۇفيان پىنى گوت: تىرەكانت لابە، وەرە پىكەوە قىسىم بىكەين. توڭ كارىكى باشت نەكىدوووه لە پىش چاۋى خەلکى، دەتەۋىت لە مەككە بىبىھىتە دەرەوە، لە حالىكدا ئىتمە دووچارى ج گۈست و نارەھەتىيەك بۇوىن، گەر وا بىكەيت خەلکى وادەزانن ئىتمە بەھۆى ئەو بەلايەي بەسەرماندا ھاتوووه دووچارى ترس و شىكىت بۇوىن. سوپىند بىن، بە زىندانى و ھىشىتەۋەي ئەم ئافرەتە لىرە ھېچمان لە باوکى دەست ناكەۋىت.

ئىستا بىكىرەوە تاۋەككىو ھەممۇ لايەك ھىتۈر دەبنەوە، خەلکى وادەزانن بەھۆى ھەرەشەي ئىتمەوە كەپاوهتەوە لە كات و دەرفەتىكى تردا بە نەيتىنى بىكەيەنەرە لاي باوکى. كنانە بازى بۇو... دواي ماوهىيەكى تر زەينەبى بەنەيتى كەياندە مەدىنە.

بۇ ماوهى شەش سال لە دوورىسى ئەبى عاس لەگەل دوو مندالىكە لە مائى پەيامبەر مایەوە.

ئەبى عاس لە مەككە سەرقالى كارى بارزگانى خۇى بۇو، لەدواي بەدر بەشدارىي ھىچ جەنگىكى نەكىد دىزى مسولىمانان. ماوهىيەكى كەم پىتش فەتحى مەككە، قافلەيەكى بارزگانىي قورەيشى خىستە پى، لە بىنگە قافلەكەي كەوتە كەمىنى سرېيەيەكى سوپاى ئىسلامەوە، دەستىيان گرت بەسەر مال و دارايىيەكەيدا... ئەو ھەر چۈن بۇو خۇى دەرباز كرد و دەستىگىر نەكرا... شەۋىنگە بەزىيەوە خۇى كرد بە لاي زەينەبىدا و داوابى لى كرد پەنای بىدات... ئەويش پەنای دا.

بەرەبەيان وەختى نويىزى بەيانى، كاتىك پەيامبەر خەرىك بۇو پىشىنۈزىلى بۇ مسولىمانان دەكىرد زەينەب بە دەنگى بەرز ھاوارى كرد: ئەى خەلکىنى، من دالدەمى ئەبى عاسى كورپى رەببىع داوه، پەيامبەر فەرمۇسى: سوئىند بەو خودايىھى گیانى منى بە دەستە، هېچم نەزانىيە ئىستا وەك ئىتە گۆيم لەنى دەبىت... پەيامبەر چووه لای و پىتى گوت: كچى خۆم پىز لە مىوانەكت بىگە، ئاكادار بە ئەو بە تىز حەلال نىيە.

دواىر پەيامبەر نازاردى بە شوين ئەو سرىيەيە مالەكەيان داگىر كردىبوو، گوتى: وەك دەزانىن ئەو پىاوه لە ئىتمەيە و مال و دارايىھەكتان داگىر كردووه، كەر چاکە بىكەن و بۇي بىكىرنەوە، ئەوا ئىمە خۆشحال دەبىن... ئەگەر نەيشىكىزىنەوە، ئەوا ئەو مالە مافى ئىتە گوتىيان: فەرمانته ئەى خۆشەویست، دەيگىرىنەوە.

تەواوى مالەكەيان بۇ گىزايىھە پاشان ئەبى عاس كەرىايە و بۇ مەككە و تەواوى كەلۋەپەل و ئەمانەتى گىزايىھە بۇ خاوهەكانىيان، پاشان بۇوى كرده ئامادەبوانى قورپەيش و گوتى: ئەى قورپەيش ھىچ كەس لە ئىتە شىتىكى لای من ماوه؟ گوتىيان نەخىتر ئەوهى لات بۇو گىزاتەوە.

ئەبى عاس: دەى من شايەتى دەددەم (اشهد الا الله الا الله وان محمدا عبده ورسوله)، سوئىند بىت تەنها لەپەر ئەوه مسولىمانبۇونى خۆم لە مەدینە رانگەياند، نەبادا وَا گومان بەرن بە تەماعى خواردنى مال و دارايى ئىتە مسولىمان بۇوم.

ملى پىتى گرت بەرهە و مەدینە و لەۋى جارىتكى تەرسولىمانبۇونى خۆرى راگەياند، داواى كرد لە پەيامبەر زەينەبى پى بىداتەوە. خۆشەویست داواكە قەبۇول كرد و زەينەبى بۇ گىزايىھە... پىتكەوە ژيان تا كوتايى تەمنىيان.

منتدي إقرأ الثقافي

ئىتىر بەرژەوەندىيى تايىيەت نامىنى
چەمكى (من) دەسىرىتتەو، (ئىتمە) جىنگەي دەگۈرىتتەو
گەيشتن بەم مەقامە
نارەحەتىيەكان وەك خۇشى دەھىننەتە پېش چاو
لە حالى دەرچۈون لە قۇنانغى من
و گەيشتن بە مەقامى ئىتمە
ئىتىر ئازارە تايىيەتكانمان بايەخىكىيان نىيە
تەنەنها ئازارە ھاوبەشەكان دەبىنە جىنى بايەخى ئىتمە
وينەن ئەبى عاسى بىباوەر
كە دەرى بانگەوازى پەيامبەر وەستايىھەو
لای زەينەب بۇونى نىيە
وينائى ھاوسەر و خۇشەویستى ھەمېشەبىي
لە دلى زەينەبدا جىڭىر ببۇ.

وانەي سىيەم

ئىسلام گۈزارشتە لە ھەلسوكەوت، پەروەردگارى سەيرى
پۇوکەش ناكات، سەيرى نىيو دلان دەكات، مەرقۇي دلپاڭ و سروشت
خاۋىيەن... گۈزارشت لە حەقىقەتى فيترەرى پەسەنلى خۇرى دەكات،
خۇشەویستى لە فيترەتى مەرقۇھەۋەوە، زۇر جارىتەر پەرسىتىشە،
ھەستى خۇشەویستىي دىيارى پەروەردگارە، نادىروستە ئايىن پېڭىرى
ئەم ھەستانە بىكەت.
پېڭىرىكىدن كەوتتە نىيان دوو دل وەك تاوانىتىكى مەترسىدارە
پەيامبەرى باوک پېڭىرى لە چىرۇكى ئەۋىنى
نۇيان زەينەب و ئەبى عاس نەگرت
عاس لەسەر ئايىنى خۇرى ببۇ

منتدي إقرأ الثقافي

ئەوين کارىك دەكا لە تەواوى مرۇقەكانى سەر زھوى
 بە يەكھاوى و يەكسانى بروانى
 تەنها ئەو مەحبوبەى
 لهنىو دلمان نىشته جىئىه
 ئەوين کارىك دەكەت چاوى دل
 جىڭ لە مەحبوب كەسى تر نابىنیت
 چاوانمان جىڭ لەو كەسپىكى تر نابىنیت
 کارىك دەكەت
 كشت پىگاكانى ژيانمان
 بېچنەو سەر پىنى خۇشەويسىت
 ئەويندارى ھەستىكىت پىن دەبەخشىت
 كشت كات بەهانە بۇ ھەلە مەحبوب دەھىتىتەوە
 حافز گوتەنلى:
 عاشقى راست بە تىرى دۆزىت نامرىت
 زەھرى تالىم بىدەرى
 وەك ئاوى سەرچاوهى
 سازىگارە بۇم
 لە ھەموو كىدارىكى خۇشەويسىت تىدەگەين
 لەگەل ھەموو دابراپانىك چاوهپروانى گەپانەوە دەكەين
 ئومىد ئەوەيە لەپەرى لۇوتکەى
 ئاماڻەكانى بىئۇمىتىدىدا
 چاوهپىنى خۇشەويسىتەكەت بىكەيت.
 ئەبى عاس تەنانەت دواى جىابۇونەوەى
 لە زەينەب ھەر ھاودەمى بۇو
 ھاودەمى پۇچى

هاودەمى پىكەى چاوهپوانى
تا ئو كاتەى گەپايىوه لاي.

وانەي چوارەم

ھەلۋىستى كېيىكى پىر لە ئەويىنى قوربانىدەر و ھۆگر بە ئەويندارى، لەلايىشەوە ھەلۋىستى باوكىنلىكى ژىر و خاوهن ھۆش، پۇوداونىكى سەرنجراكتىشە... ئەو ملوانكەبەي ھاوسەرەكەي بەخىشىويتە كچەكەي، وەك فيدييەي سەربازىنەكى سوپايى دوزمن دىتە بەردەستى جەنگاوهرىيک لە مەيداندا، شىرووتىرى لە دېيان سوئ، بە سەختى لە دېزى جەنگدا دلى دەجۇشتىت بە دل و چاوى باوكايىتى دەپوانىتىت، باوكايىتى زال نەبۇو بەسەر بەرپرسىيارىتى و دادپەرەريدا، بۇوي كىردىنەلەنلىنى، ئەوانەيى كە بەپەپى تواناوه بەرگىريان لە ئايىنەكەيان كردىبوو، گۇتى: چى دەلىن ئەگەر دىلەكەي بۇ ئازاد بىكىن و فيدييەكەي پى بەدەينەوە.

جەركۈشكەي سەرپىشىك كىرد، ناجارى نەكىرد لە ھاوسەرەكەي جىا بىيىتەوە، مادام تا ئەو كات ئايىن نەبۇوە پىڭىر. كىزى نەسەندەوە لەو پىاوهى هەتا ئەو كات بانگەوازى خوداي قبول نەبۇو.

دەسەلاتى باوكايىتى خۆى نەخستە كەر

بۇ جىاكردنەوەي نىوانى دوو ئەويندار

باوكايىتى ماناي ئەوە نىيە

لەبرىي مندالەكانت بېپيار بەدەيت

واتاي ئەوە نىيە تەنها فەرمان دەرېكەيت

بۇچۇونەكانت بىسەپېتى

پېتىوابىت تەنها بۇچۇونەكانى تو دروستە

باوكايىتى ھونەرە

جىاواز لە تەواوى ھونەرەكانى تر
 تىنگىشتنە، ئەخلاقى جوانە
 ھەستىرىنى بە پېداويسىتى مەنالەكان
 پاراستىيان و راستىرىنى ھەيان بەين شakan
 ئەو كاتەى ھەست دەكەيت ھەلەن
 كىشت مرۆفيك مافى ئەنجامدانى ھەلەتى تايىھتى خۇرى ھەيد
 فيرى ئەزمۇونەكان نابىن تا ئەو كاتەى دەكەۋىنە ھەلەوە
 زۇر جار پېتىمىstan بە ئەزمۇونە بۇ ئەوهى تىنگىن
 زۇر جار ئامۇزىكارىسى تىۋرىيەكان گىرىنگىكى ئەوتۇيان نىبىء
 ئامۇزىكارىسى كىدارى ئەزمۇونى سەركە وتۇو دەبەخشىت
 كاتىن بە توندى پېڭرى دەكەيت
 لەو كارەتى مەنالەكانى دەيانە وىت بىكەن
 دلىنا بە لە پېشىنى تۇوه دەيىكەن
 ھەلەكانىان ئەو وانانەن فيرى ئەزمۇونى ژيانيان دەكەن
 نەك ئەو ھەلانە ئە دەبنە مايەتى كارەسات بۇيان
 كارى لە پېشىنە باوکە
 لە ئامادەسازىيەكىرىنى مەنالەكانى بۇ چۈونە نىيۇ كىپرەكتى ژيان و
 دەرباپىوونىان لىنى بە كەمترىن ھەلە
 باوکايەتى واتاي بىبىەشكەرنى مەنالەكان نەبىت لە ژيان
 با گوزارشىت بىت لە راستىرىنى ھەلەكانىان لە كاتى
 كونجاودا
 باوکى سەركە وتۇو پېڭرى لە ئەزمۇونى تايىھتى مەنالەكانى
 ناكات
 كارى باوک يارمەتىدانى مەنالەكانىيەتى لە سوودوەرگىتن لە
 تەواوى ئەزمۇونەكانى ژيان

دەستگرتى مەنالەكان بۇ ئەوهى نەكەون
 بە تەنها كارى باوک نىيە
 ئەركى باوکە بۇ ئەوهى دەستى بکاتە دیوار
 بۇ ھەستانەوهى جارىتى كەن دەنالەكان
 ھەموو ئەمانە بە هاوار و فەرزىزلىنى بىچۇون ناكىرىت
 بە زمانى هيتنىن و پېر لە سۆز
 باوكان دەتوانن ئامۇزىكارىيە كانيان
 لەسەر دلى مەنالەكان ھەلبۈكلەن
 تىنگەيشتى باوک گىرنگە لەوهى
 چ كاتىك مەنالەكەي پىتىپىستى بە ئامۇزىكارىيە
 باوکىن بە، مەنالەكانت لىت راڭەكەن، بۇت پابكەن.
 ئەو دیوارە بە كاتىك مەنالەكانت
 لە راڭەراڭى نىيۇ كۈلانەكانى ژيان ماندوو دەين
 بۇ ھەوانەوهى ساتىكىيان پالت پىتە بەدن.
 خۆشەويىست نموونەي مىھەرباتقىرىن باوکى مىتۈرۈھ لەننۇ ئەو
 مىزگەوتەي كە تىيدا پېشىنۈزىي بۇ مسولىمانان دەكەت، كچەكەي
 بە دەنگى بەرزا هاوار دەكەت، ھاوسەرەي پېشىۋوئى و دوڑمنى
 سەرسەختى مسولىمانانى دالىدە داوه... نويزەكەي كوتايى پى
 دەھىنېت، بۇيان دەكەتەوه كە بە ھېچ شىۋەيەك ئاڭاى لە
 كارىتىكى لەو شىۋە نىيە.
 پاشان بەپەرلى لەسەرخۇيىەوە، پېنمايى پىتىپىست بە كچەكەي
 دەدات، سەرکۆنەي نەكىرد لەبەر ئەوهى لەننۇ خەلکدا نىگەرانى
 كردىووه، لەننۇ خەلکىدا ئىزىنى لىن نەخواستووه
 تۆمەتى نەخستە پالى بەھىزى ئەوهى پياوينكى بىگانەي لە
 مالەكەي خۇيدا دالىدە داوه.

بە بىتمانەبى خۆى ھەستى مەتمانەبى زەينەبى نەشكاند، زەينەب
بۇوه خاوهنى ئازايىتى و حەقىيىتى زىاتر لەگەل بۇونى دۇنياپەك
سۆز و خۆشەویستى لای زەينەب، بەلام ئەو سەنۋورەكانى خۆى بە^١
باشى دەناسى.

وانەي پىنجەم
خۆشەویستى ھەلۋىستە
قسە و بانگەشەي بىرقەدار نىيە
لە خۆشگۈزەرەنيدا ھەمووان دەتوانن ئەويىندار بن
كەر بە وشە و پىستە بىت...
تەواوى شاعيران ئەويىندارن
ھەر گا ئەوين لە دلدا جىڭىر بۇو،
تەواوى ئەم سەنۋورانە دەبەزىنېت
سەنۋورى وشەكان، بەرھو كىدار تىدەپەپىت.
لە ساتەكانى ھەلۋىستادا
سيحر بازانى دۇنياى وشە
ھەلۋىستىكىيان نامىنېت
ئەويىندارە پۇلايىنە بىدەنگەكان
ھەلۋىستىيان مەزىتىر و بالاترە لە دەرىپىنيان
بۇونى تو لای زۇرىك لە خەلکى
شايىتەي تاكە قوربايدانىك نىيە
لە دلىاندا جىڭەي راستەقىنە بۇ تو نىيە
وەك ئەوهى بىرت لى دەكىرده و
لە دلى ئەواندا جىڭەيەكت نىيە
كەوايە شايىتە نىن

لە دلى تۇدا بۇ بۇونىان شوين و ساتىك ھېبىت
 كاتى خۆشبار و گونجاویت لەگەلىان
 بە جوانترین شىيە لىت دەروان
 هەر شەرقاوىك لە پى لاتدا
 هەزار جىڭىرهەت بۇ دەپىتتەوە
 لە سەختىيەكەندا دۆستە راستەقىنەكانت بۇ دەردەكەۋىت
 تىنەدەكىت لەوهى كى بە راستى خۆشى دەۋىتتىت
 خۆشەويىتىي ئەو ھەستەرى پۇخت
 ئاڭرى تىپەردىتتىت
 دەپىتتە قەقەس
 كاتى مەحبووب ئازارى پىن دەگات
 عاشقى پاكىرىسى دوور لە چاوانى
 لەنیو دىلدا نىشتەجىن دەگات
 وېتىاي دۆستى دوور
 لە چاوانى تەواوى ئەوانى تردا بەدى دەگات
 چەندە قەشەنگە ئەو ئەۋىنەي
 لە لووتکەي ساتەكاني سەرقالىدا
 شەوقى دلت بۇي دەگەپتىت
 خەيالىكى دۆستانەي دەكەپتىت
 فرمىتىك، يان زەردەخەنەيەكى بۇ دەچىرىت
 خۆشەويىتىي راستەقىنەيە واي لە زەينەب كرد
 ملوانكەي يادگارىيى
 دايىكى ئازىزى بکاتە قوربانى
 چاوهپوانى گەپانوهى دەگات لە جەنگى باوکى
 دواتر بەوپەرى دلىيابىيەوە

لەنیو ئاپۆرای خەلکدا
 ھاوارى پەنادانى دەكات
 دواى چەندىن سال لە جودايى دلسۇوتانى
 ئامادە نىيە جىڭە لەو
 ھېچ كەسى تر بىبىتە ھاۋڇىنى ڏيانى
 لەگەل مەقامى بەرزى زىنەب
 ھەلۈيىستىكى لەم شىتوھىيە نامۇ نىيە
 لە بازارى ئەويىندارى
 ئافرەتان لە پىاوان بەھېزىرن
 خۇرماگىرتىن لە شاردىنەوهى ھەستى پاكىان
 ئارام دەگىرن تا دواسلىقور دلسۇز دەبن
 لەم بۇوداوهدا ھەلۈيىستى ئەبى عاس جىڭەي سەرسۇورمانە،
 چەندىن سال دوورى لە زەينەب لەگەل ئەوهى قورەيشىيەكان
 پىشىيارى جوانلىرىن و خانەدانلىرىن ئافرەتانانى ھۆزەكەيان بۇ
 كىرد، بەلام دلى نەبەخشىيە ھېچ ئافرەتىكى تر، بە وەلامىكى پېر لە
 خۇشەويىستى و بىن دوودلى گوتى: سوپىند بىت، دەست لە ھاولەكەم
 ھەلناڭرم، نايگۈرمەوه بە ھېچ ئافرەتىكى قورەيش، شەرمى نەكىد
 لەنیو گەورە پىاوانى قورەيشىدا خۇشەويىستى بۇ زەينەبى كونە
 ھاوسەرى دووبات كىرددە.
 لووتىپەرزى نەيگەرت، نەيگوت ئايىنى باووبايپارانى گۈرپىوھ، منى
 شەرمەزارى لاي ھۆزەكەم كىد. نەيگوت لەبەر ئەوهى دلى زەينەبى
 لە ھەموو سەرانى ھۆزەكەي بە لاوه گەرينگەر بۇو.
 چەندە سەيرە ئەبى عاس ھېچ كات زەينەبى لە ياد نەكىدا!
 ئەويىنىكى چەند بەپىزە
 دواى شەش سال لە دابرانىيان

چاوى دلى جىه لە زەينەب ھىچ ئافرهەتىكى ترى نەبىنى.
سەرقالى ئاه و نالھى دلى بۇو
كاتىكىش كەرايەوه، بۇ لاي زەينەب... كەرايەوه.

وانەي شەشم

دەخىلت بىم بىئۇمىت نەبى
دەلە ئاسىنېنەكان نەرم دەبن
دوورەكانىش جارىكى تر دىنەوه
مەحال پىويىستى بە ھەندىك كاتى كەمە بۇ ئەوهى بىبىتە مومكىن
سەختەكان لەكەل ئارامگىريدا
ئاسان دەبن و دىنە راستە.
ئەوهى ئەمرق كە پېتۋايه
ھىچ كات بۇت دەست نايە
پۇزگارىك دىت بە ئاسانى دىتە چىنگت
جوانترىنەكان ئەو شستانەن
درەنگىتر پېمان دەگەن
بە دلىيابىوه ھەر دەگەن
ساتە قەشەنگەكانى دواي چاوهپوانى
سالانى پې سوتى چاوهپوانى
دەكەن بە شادى.
لە بىر نەكەي بىزانە چى شايىستەي چاوهپوانى تۈيە
وەستانت لە پىشتى دەركاى ئەو كەسى
ئامادە نىيە بۇت والا بكا
خۆكۈشتە، كانكۈشتە
ھەلەيەكى كوشىندەيە

سەرەتا بزاھنە چىت دەۋىت
پىگەيى دروستى خۇت بىگە بەر
لا مەكەرە وە... ئاور مەدەرە وە
زۇر ئاستەنگ دىننە پىت
پىت دەكەوەت لە بىنېستى پىگاكان
پىت دەكەوەت لە ھەلدىرىھە كان
زۇر ئاماژەي بىئۇمىتىت پىن دەگات
زۇر جار ھىننە ماندوو دەبىت
پىتۋايە ئىتر كارى خۆبە دەستە وەدانە
وريا بە پىگاكە ھىننەمە نەماوه
دەزانىت كەي دەستپېشىخەرلى دەكەيت
كەي چاوه پوان دەبىت
كەي ھەنگاوه كانت ھەلەگرىت
كەي پادەوەستىت
ج كات ئارام دەگرىت
ھەندىتكە جار پىغا لە گەيشتن بە چىزلىرى.

وانەي حەوتەم

عەرەبەكان پىش ئىسلام خاوهنى چەندىن بەھاى بەرز و ئەخلاقى
بالا بۇون، ھەموو شتىيان دەكرىدە قوربانى لەپىناو تەنها پەيمانىكدا
كە داويانە لە راپىردوودا، جىھە لە پەيمانى زارەكى، بىلگەيەك نېبوو
بۇ پەيمانەكانى نىوانىيان پەيمانشكارىن لاي ئەوان يەكتىك بۇو لە
قىزەونتىرىن كارەكان. مرۆفى پەيمانشكتىن بە پىباو حىساب نەدەكرا،
ھەموو شتىيان دەكرىدە قوربانى لەپىناو بەما بالاكاندا، چەند چىرۇكى
سەرسوپەھىنەرلى لەم جۇرە تۆمار كراون.

لەوانە چىرۇكى خۇراڭرى و بەرخودانى ھانى كورى مەسعودى
شەيپانى لە بەرانبەر ھەرەشە و مەترسىيەكانى ئىمپراتورىيەتى
فارسىدا.

بەھۇى ئەو پەيمانەي كە دابۇوۇ بە پاراستنى كەسوکارى
نۇعمانى كورى مۇنۇزىر و ئەمانەتكەمى نۇونەي (سەممەۋەل)،
لەبارەي وەقىا و پەيمانەوە وەك لە پەندى عەرەبىيەدا دەگۈزىتىت:
(بەوهەفاتىرە لە سەممەۋەل)، ئىمرولقەيسى شاعير، قەلغان و
شەمشىتەكەى لا جىھىشت و چۈو بۇ لاي قەيسەر، قەدەرى خودا
بۇو لەو سەفەردا ئىمرولقەيس كۆچى دوايى كىرد، دواتر حارسى
كورى شەممەرى غەسانى خزمى سەممەۋەل ئەم دەرفەتەي بە
ھەل زانى، داوى كىرد لە (سەممەۋەل) كە ئەو قەلغان و چەكانەي
بداتى.

سەممەۋەل داواكەي رەت كىردىوە لە قەلاكەي خۆى لە (تىما)
خۆى قايم كىرد. كورەكەي لە دەرەوەي كوشك لە لابن شەممەرى
غەسانىيەوە دەستتىگىر كرا، كەوتە گفتۈڭ، ھەرەشەي كوشتنى
كورەكەيلى كىرد، ئىگەر بە دەم داواكەيەوە نەچىن، سەممەۋەل بە¹
ھېچ شىئەيەك نەھاتە ژىير بار، تەنانەت بە سەربىرىنى كورەكەيىشى
لە پىتش چاوى. كابرا كورەكەي سەر بېرى، بەلام سەممەۋەل ھەر
ئامادە نەبۇو چەك و قەلغانەكانى پادەست بىكات، داوى ماوەيەك
سەممەۋەل قەلغان و چەك ئەمانەتىيەكانى كېپايەوە بۇ میراتگانى
ئىمرولقەيس.

چىرۇكەكانى عەرەب لەم بارەيەوە زۇرن، دەرفەتى باسکىرىنىان
نىيە، كاتىك ئىسلام ھات، زۇرىن كەپەنەتى كەپەنەتى كەپەنەتى
كىردىوە و بە پەسەندى زانى، لە نۇونەي ئازايىتى و بەدەمەچۈونى
ئۇانى تىر و پىزىگىتن لە مىوان، دالىدەدانى كەسانى لېقەوما و

منتدي إقرأ الثقافي

ئهوهى به خودا سويندي خوارد

ئه بوداد لە سونەنەكەي خزىدا دەگىرىتەوه خۆشەویست فەرمۇويەتى: دوو پىباو لە بەنى ئىسرايىل ھاوبى و دۆستى نزىكى يەكتەر بۇون، يەكىان خوداپەرسىت و كوشككار لە خوداپەرسىت، ئەسىرى تۈريان تاوانبار و ياخى.

ھاوبىنى خوداپەرسىت ھەمېشە ئامۇزىگارىي ھاوبى ياخىيەكەي دەكىرد تا ئەوهى واز لە تاوان و بىتفەرمانىي پەروەردگار بەھىنېت، بەلام بىتفايدە بۇو.

پۇزىك خوداپەرسىت بىنى ھاوبىنەكەي سەرقالى بىتفەرمانىي خودايە.

گوتى: لە خودا بىرسە و واز بەھىنە.

ھاوبىنەكەي گوتى: لىمگەرلى، لەنیوانى خۆم و خودا، خۇ خودا تۆى نەناردوھ تا بىبى بە چاودىر بەسەر منھوھ؟

ھاوبىنى خوداپەرسىت: سويند بىت پەروەردگار لىت خوش نايىت و ناتخاتە بەھەشتەوه.

دواى ئەوهى ھەردووكىيان مردىن و چوونە خزمەتى پەروەردگار. پەروەردگار بە كابراى خوداپەرسىتى گوت: تۆ چۈن زانىت نايىخە بەھەشتەوه؟ تۆ دەسەلاتت ھەيە بەسەر توانىي مندا؟

منتدي إقرأ الثقافي

وەك ئەوي بلىتىت لە دەرگايەكى تايىھەتى ئاسمانەوە
دانىشتowanى دۆزەخ و بەھەشت بىتت
ھەموان لەزىز مىھەبانى پەروەردگارداين
گەر ويسىتى سزامان دەدات
مەيلى كرد ليمان دەبۇرىت
ھەموان كەمتەرخەم و تاوانبار و پياوچاڭ و زاهىد
بە ئومىتى بەخشنىدەبىي و مىھەبانىيەوە
پەروەردگار دەپەرسىتىن.

وانەي دوووهەم

فەرمان بە چاڭە و پىگىرى لە خراپە
مانىيە وانىيە بە شوين كەموکورتىي ئەوانى تردا و ئىل بىن
لە كەمىندا بىن بىز هەلەكانىيان زىياد لەمە واتاي ئەوه نىيە بەدوابى
ھەلەي ئەوانى تردا بىگەرىيەن، ھەموو كەردىھە كانىيان بە هەلە پافە
بىكىن، پىشان وايتىت سەرگەوتۈوين لە دىيارىكىرىنى ھەلەي ئەوانى
تىر، فەرمان بە چاڭە و پىگىرى لە خراپە واتاي ھۆشىياركىرىنەوەي
خەلکى لە هەلە و كەموکورتىيە دىيارەكانىيان بە شىۋىيەكى دروست
و دوور لە قىسىيەرەق و برىينداركەر.

كاتىك پىاوىيەك بە خىرايى نويىز دەكەت
لەبرى سەركونە كەورەبىي و خشوعى بىنەوە يادت
ئافرەتىك دەبىنېت شىئىگىرى دەكەت لە بالاپۇشىيەكەي
لەبرى وەسفەكىرىنى بە سفور و قولپۇوتى
جوانيي حەيا و حورمەت و داپۇشراوىيى بىنەوە ياد.
لە كۆپىكادا غەيىھەتى تىدا دەكەرت...
لەبرىي تىكەولالاوبۇون و ھاوبەشىيان

ئاگاداريان بکەوە لە سەختى خواردىنى گوشتى براکەيان
فەرمانكىرىن بە چاكە

واتاي ئەو نىيە خەلک ناچار بکەيت لەسەر ئەنجامدانى چاكە
بە شىوه يەك دواتر لىيان بېتىزرىت
پىنگرى لە خراپە

واتاي خۇھەلقولوتاندن نىيە
لە پەروەردگاريان
لەكتىكدا پەروەردگارى خەلکى
بەين نەنگى ئاوازى (لا اكراه فى الدين)
دەداتە گۆتى بەندەكانى
ئىتر تو كىيت؟
پېنمائلىت كىيت؟

لەوھى خەلکى ناچارى عىيادەت و ديندارى بکەيت
پەروەردگار بە ترس و خۇشەويسىتىيەوە دەپەرسىرتىت
بانگەوازكارى راستەقىنەي پىنگە خودا
مېھرەبانى پەروەردگار دەخاتە پۇو
وريا بە مەبە مايەي دورخستەوەي بەندەكان
لە دەركاي گەيشتن بە پەروەردگاريان
ھوشيار بە، بە ئاوى بانگەوازى پىنگە پەروەردگار
نە بىتە مايەي شakanى دلى بەندەكانى
ئەو پىباوهى نەوەدونز كەسى كوشت
بەھۋى زاهىدىكى تىنە گەيشتووھو
لە مېھرى خودايى تۈراندى و كردىيە سەد
پىنى لە بانگەشەكارىنىڭ راستەقىنەي خودا كەوت
تۆبەي كرد و گەپايەوە بۇ لاي پەروەردگار

بەھۆى نەزانىتەوە كاره باشەكانت پۇوجەل دەكەيتەوە و
دەبىيە مايە داخستنى دەرگارى توبە بە پۇوي بەندەكانى
پەورەردەكاردا
پەورەردەكارت بناسە
پىش ئەوهى بانگەوازى بق بکەيت
لە نەزانىتەوە هېچ لە بارەدى پەورەردەكارەوە مەلى
بە نەزانى دەركا دامەخە
بە پۇوي ئەو كەسەى بەشۈين دۆزىنەوەي پەورەردەكاريدا وىلە.

وانەي سىيەم

وريا بە لە و شانەي بەكاريان دەھىتىت
لەوانەيە و شەيەك بىزەرەكەي
حەفتا سال بباتە نىتو ناخى دۆزەخەوە
وەك ئەوهى خۆشەویست دەفرەرمۇيت:
(إِنَّ الْعَبْدَ لِيَتَكُمْ بِالْكَلْمَةِ -مِنْ رَضْوَانِ اللَّهِ- لَا يَلْقَى لَهَا بَالًا، يَرْفَعُ
اللَّهُ بَهَا فِي الْجَنَّةِ، وَإِنَّ الْعَبْدَ لِيَتَكُلِّمَ بِالْكَلْمَةِ -مِنْ سُخْطِ اللَّهِ- لَا يَلْقَى
لَهَا بَالًا، يَهُوِي بَهَا فِي جَهَنَّمِ) «جارى واھىي بەندە بە بىئاكايى
قسەيەك دەبىزى، دەبىتە مايەى رەزانامەندى پەورەردەكار و چەندىن
پلە لە بەھەشتا بەرزى دەكتەوە، جارى وايش هەيە بەندە بە
بىئاكايى قسەيەك دەكتا، دەبىتە مايەى تۈورەيى پەورەردەكار و
چەندىن پلە دەيخاتە ژىئر دۆزەخەوە».

وشە وەك شەميرى تىز وايە
وريا بە بىئاكايى بەكارى مەھىتە
وتەي خراب مایەي پەچراندى پىرىدىي نىوان تۇ و ئەوانى
ترە

و شە جوانەکان و پەسەنەکان
پىتەندىيە قەشەنگەکان دروست دەكەن.
كارەساتن ئەو و شانەي
دەبنە مايەي تىكىانى پىتەندىي نىيان خودا و بەندەكانى
وشەيەك لە پەروەردگار تزىك دەكتەوه
بە و شەيەك لىيى دوور دەبىت
جار ھەيە مۇزۇق شتائىنگە دەلىت
نازانى لەنیوان ئەو و پەروەردگاردا چى ھەيە.
قسە ھەيە جەنگ رادەگرىت،
قسەيش ھەيە سەر لە ناو دەبات.
قسە ھەيە خواردىنى بۆگەن
دەكەت بە پۇنى سەر ھەنگۈين
بەھۆى تاوانىتكە مۇزۇقىنىڭ تر بە قىزەونى دەبىنیت
دەتەۋىت ج كارىك بىكەيت
نیازات وايە بەندەكان لە سۆز و مىھرى پەروەردگار دوور
بىخەيتەوه
پەروەردگار بە زمانى بەزەيى و پې مىھر و خۇشەويىستى
بە بەندەكانى دەفەرمۇيىت: ﴿لَا تَنْسِطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ﴾ (الزمرا)
”تايىئىو لە بەزەيى خودا ناھومىد بىن“
تۇ كىتىت ئەو ماقە بە خۇت دەدەيت
پىنچەوانەي پەيامى ئاسماڭ بدوتىت؟
بە ج مافىنگ فەتواتى بەھەشت و دۆزەخ بۇ ئەوانى تر دەدەيت؟
تۇ كىتىت بابهەتكەلى نارەوا دەدەيتە پال پەروەردگار؟
ئەو مىھرەبانەي ھىچ كات دەرگای مىھرى
بە رووى تاوانباراندا داناخات

گەرجى تاوانەكانىان بگاتە بەرزايى ئاسمان
 بەزەيى پەروەردگارە
 بەھۇى تىرئاۋىرىنى سەگىك
 لە زىنالاكارىنېك خۇش بۇو
 ئەو خودايەي بە مىھەرى خۇى
 وانەسى سۆز و مىھەبانىي
 فيئرى پەيامبەرى دەكەت

وانەى: (لَيْسَ لَكُمْ أَلَّا مِرْسَىٰ ؛ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَلَّمُوا) (۱۵۸)
 (آل عمران)، «تۇ كارىكت بە كارى ئەوانەوه نىيە، چ لەو كارەى
 كردويانە پەۋىيان بن و خودا بىيانبورى، يان لەسەر ناھەقىيەكەيان
 ئازارىيان بۇ بېرىيار بدا، ئەوان سىتەمكارن».
 فيئرى موحەممەد دەكەت
 دواى ئەمە ئىتىر تو چى دەلىت
 بەئاڭا هاتى
 پەيپەكت ھەيە بۇ گوتىن.

وانەى چوارەم
 دۆست دەبىتە ئاوينىھى دۆست
 ھاورپىنى دلسۆز
 ئەو ھەنە كەنەت بۇ جوان دەكەت
 ھاوكارىت دەكەت لە بەردىۋامى لەسەر ھەنە كەنەت
 دۆستانى باش ئەوانەن
 لە ساتى بىئاڭا يىدا وەئاڭا دەھىننەوه
 كەر ھەنەت كەر وەبىرت دەھىننەوه

سەرت لى شىوا، پىت نىشان دەدا
 لە كەوتەچال دەتپارىزىت
 چاڭتى كرد، دەستت دەگۈشتىت
 هاولرى ئەو قەلغانە يە لە دۇئىمنە كانت دەتپارىزىت
 كەر ئەو دۇئىمنە تەنانەت خۆشت بىت
 ئەو دوو پىاوه لە چىرۇكەي پابىدوودا براي يەك بۇون
 برايەتىي دۆستايەتى نەك برايەتىي خوبىن و گوشت
 تەنها دۆستايەتى و نزىكى
 هاولرى باشەكەيان ويسىتى
 هاولرىكەي واز لە تاوانە كانى بەھىتىت
 لە دلسۈزىدا زىياد لە پىويسىت پىداگرىي كرد
 لە شىوازى بانگەوازەكەيدا ھەلەمى كرد
 زۇر جار شىوازى ناتەندروست نېھىتى باش تىك دەدات، نېھىتى
 باش نابىتە بهانە بۇ ئاكارى خراب، بە پىچەوانە وە ھەندىك جار
 ئاكارىنىكى باش دەبىتە ھۆكارى بىرىتىكى خراب، مەرۆف دەتوانىت لە
 پىتى ئاكارى جوانە وە خراپلىرىن ھرز و بەرنامە بخاتە پۇو، شىواز
 و ئاكار بىنەماي ھەزرىيەن دەتوانىت بە جوانلىرىن شىۋە بىخاتە
 پۇو.
 بەلام ھىچ كات پىچەوانەكەي پۇو نادات، ھىچ بىرىنک ناتوانىت
 بىزى كەر بە خراپى كوزارشتى لى بىكىت.
 خۆشەويسىتىت بۇ براكت
 دلسۈزىت بۇ هاولرىكەت
 مافى ئەوەت بىن نادەن سەنورى پەروەردگار بىھزىنەت
 نېھىتى باش شتىكە و
 بهانەھىتىنە وە بۇ خراپە بە ناوى نېھىتاباشتىتىيە وە شتىكى ترە.

وانەي پىنچەم

پەند بە كۆتايى كارەكانە، بە خۇرماگرىي تا كۆتايى ھەميشە لە نزاكانەت

داواي خۇرماگرىي كۆتايى باش بکە

كۆتايى خراب ماندووېي چەندىن سالەي مرۆڤ دەسووتىنىت.

عاقىبەتى خىر دەبىتە مايەي لىخۇشبوونى تاوانى چەندىن سالى رابىردوو

لە بىرى نەكەيت كىدارەكانەت ھېچت بىن نەبەخشىن

كەر سۆز و مىھرى پەروەردگار نەبىت

لە بىرى نەكەيت ھەرچەندە كىردىنە كەر دەبىت لە كۆتايىدا تو مەرقۇقىنى لوازى

ئەوه خۇشەويىسى خودا، موحەممەدە

پەروەردگار لە تاوانى سەرهەتا و كۆتايى خۇش بۇوە

لە بۆزىكدا زىاتر لە سەددە جار داواي لىخۇشبوون لە پەروەردگار دەكتات

ھېچ كارىنگ بىن نىازىت ناكلات لە مىھر و لىخۇشبوونى پەروەردگار

بەھۆى مىھەربانى پەروەردگارەو دەگەيتە لۇوتكە

كارەكانەت نەبەنە مايەي لە خۇبايىبۇون

شانازى مەكە بە چاكى خۇتەوە

پارچەيەك لەناو دلدا ھەيە

ئەگەر چاك و بىتەھى بۇو، تەواوى ئەندامانى جەستە چاك دەبن

گەر بۆگەن بۇو، تەواوى جەستە بۆگەن دەبن.

جىنگىرى و ناجىنگىرى دل

باشى و خرابى

جىڭىرى و ھەلدىرى

لە نىوانى دوو پەنجەى رەحમەتى پەروەردگاردا يە.

وەك لە فەرمۇودەى خۆشەویستىدا ھاتۇرە

كەسىك لە ئىتوھ بەردەۋام دەبىت لە كاركىرىن بە كىدارى ئەملى

بەھەشت

تا ئەوهى ھەنگاۋىك نىوانى ئە و بەھەشتە

كىتابى لىنى ھەلەدەكپىتەوە

دەبىتە كاركەرانى دۆزەخ دەچىتە ئىتوھ دۆزەخەوە.

بە پىچەوانوھ كەسىك بەردەۋام بىت لە كاركىرىن

بە كىدارى ئەملى دۆزەخ تا ئەوهى ھەنگاۋىك نىوانى ئە و

دۆزەخە

كىتابى لەسەر دەگۈرىت و دەبىتە كاركەرانى ئەملى بەھەشت و

دەچىتە بەھەشتەوە.

وانەي شەشەم

لە دادگاي پەروەردگاردا جىڭە لە دادپەروەرى شىتىكى تر نابىنېت

تىيدا، پەروەردگار مافى خاونەن مافەكان وەردەگرىتەوە، وەك لە

چىرقۇكەكەدا بىنیمان باپەتكە لەنیوان بەندە و پەروەردگارىدا بۇو

-خاونە ماف.- لىرەدا پەروەردگارە خاونى لىخۇشبوونە، ئە و

مرۇقانە خاونى ھىچ نىن گومانىيان لە لىبۈورەدەيى ئە و ھەيە.

لە خزمەتىدا دوو مرۇق دەۋەستىن، يەكىان خاونە كىدارىكى

زۇر لەگەل گومانىكى خراب بە پەروەردگار (سوينىد بىت پەروەردگار

لىت خۇش نابىت)، ئەوي تريان تاوانبارە، خاونە گومانىكى باش

بە پەروەردگارە (لىم بىگەرى لەنیوان من و خودا) هەر ئەوه

دەفرمۇيت: (من لەگەل گومانى بەندەكەمم).

بە مىھرى خۇى مرقى كىدار خراب و نىيەتباش
دەخاتە بەھەشت

مرقۇنى كىدار باش و گومان خراب
بەھۇى گومانى خراپەوە دەخاتە دۆزەخ
لە تەرازووى ئاسمان پەرسىتشە جەستەيىھەكان
بىن پەرسىشتەكانى دل و ناخ قورسايىھەكىان نىيە
باوهەپبۇون بە خودا
واتاي باوهەپبۇون بە داد و مىھرەبانى و
پاداشت و سزاى پەروەردگار
ھەندىك جار ئۇ تاوانەي پىنى دەشكىت
بەرەو بەھەشت راپىدەكىشت
كارى چاكە لە پال خۇبەگەورەزانى
نزيكت دەخاتەوە لە دۆزەخ
بىن ئەوهى بە خۇت بىزانى
گومانت باش بىت
بەرانبەر پەروەردگارت

يەكەمین (قەسامە) ' لە جاھلييەتدا

بوخارى دەگىزىتەوە، خۇشەوبىست فەرمۇسى، يەكەم (قەسامە)
لە سەردىمىي جاھلييەتدا لە ئىمە، بەنى ھاشم بۇو.
كابرايەكى قورەيشى پىاويىكى لە بەنى ھاشم بە كرى گرت،
تاوهەكى ئەوهى وشتىرى لەگەلدا بلەوەرىنى.
لە دەشتە پىاويىكى بىنى قولفى جەوالى وشتەكەى دەپچۈت،
ھاوار دەبات بۆ كابراي بەنى ھاشم، پۇھەندىكى بىاتى قولفى
جەوالەكەى پى بېبەستىتەوە، ئەويش دەيداتى، كاتىك وشتەكان لا
دەدەن بۇ حەوانەوە، وشتەكان دەبەستتەوە خاوهەن وشتىرى گوتى:
پەتى ئە وشتەيان كوا؟
ئەويش گوتى: پەتى بەستەوهى نەبۇو.
خاوهەن وشتە تۈورە بۇو، داردەستەكەى تىكىرت و خستىي
قەراغى مەركەوە و جىتى ھىشت، ھىشتا گىانى دەرنەچوو، كابرايەكى
يەمنى بە لايدا تىپەرى.

---

٤ قەسامە: شىوازىكە لە چارەسەرى ئارىشەي خوين لەناو عەرەبدا، بە كورتى
واتاي ئەوهى گەر كەسىك لە شۇينىكدا بىكۈزۈرلە و بىكۈزۈكەى دىيار نەبوايە
و بەلگەيەكى دىيار نەبوايە لەسەر كوشتنى، ئەوا (٥٠) پىباوى ھۆزى تومەتبار
سويندىيان دەخوارد كە تومەتبار لە ھۆزى ئەوان نىيە، دواتر ھەركەس لەو پەنجا
كاسە ويستبای سويند ناخوات لە بەرانبەردا دۇو وشتىرى دەدرابە.

برىندارەي سەرەمەركە بە كابراى يەمەنی گوت: ئەمسال دەچىت
بۇ حەج؟

- بەته ما نىم، بەلام لەوانە يىشە بېم.

- هەر كات بۇت پېتىكەوت دەتوانىت پەيامىتكە لە منه و بگەيەنىتە
مەككە؟

- بەلىن دەيگەيەنم.

- ئەگەر چۈرىت ھاوار بکە ئەى قورپەيش، گەر وەلامىان دايىتەوە،
بلىن ئەى ئالى بەنى ھاشم، گەر ھاتن بە دەنكىتەوە، بېرسە ئەبوتالىب
كامەيە، ھەوالى پىن بىدە، فلانەكەس لەسەر پەتىكى وشتربەستتەوە
منى كوشتووە.

دواتر كابراى بريندارى وشتەوان لە بەنى ھاشم دەمرىت.
كاتىك كابراى خاوهەن وشتەكان دىتتەوە، ئەبوتالىب چۈرۈھە لای و
پىتى گوت ھاوهەكەمان چى بەسەر ھاتووە.
گوتى نەخۆش كەوت و مەرد و مېش بە جوانلىقىن شىنۋە
سەرەوكارى ناشتن و سپاردىم كىردى.
ئەبوتالىب: كارى ئاوا جوانلىقىن چاوهەرلى دەكەم.
ماوهەيەكى بە سەردا دەچىت، كابراى پاسپۇداوى يەمەنی دەچىت
بۇ حەج.

ھاوار دەكەت ئەى قورپەيش.

گوتىيان: ئەوانە قورپەيشن.

بانگى كىد: ئەى ئالى بەنى ھاشم.

گوتىيان: ئەمانە بەنى ھاشمەن.

بانگى كىد: ئەبوتالىب لەكۈييە؟

گوتىيان: ئۇوه ئەبوتالىبە.

گوتى: فلانە كەس رايىسپارىدم پەيامىكت پى بگەيەنم «فلانە كەس

لە سەر پەتىكى و شىربەستتەوە كوشتوو يەتى، ئەبوتالىب چووه لاي
كابرا و پىتى گوت: تۇ ھاوا لە كەي ئىتمەت كوشتوو، كەوايە لەم
سیانە يەكىان ھەلبىزىرە.

پىتاخۇشە سەد و شىرتى بىدە، گەر پىتاخۇشە پەنجا پىاو لە ھۆزەكەت
سوينىت بۇ بخۇن كە تۇ نەتكوشتوو،
دهنا لە بىرى كۈزراوە كەمان دەتكۈزىنەوە. كابراي بکۈز ھاتە لاي
ھۆزەكەي و بايەتە كەي پى راگە ياندىن.

ھۆزەكەي گوتىيان ئىتمە سوينىت دەخۇزىن، ئافەرەتىكى بەنى ھاشم
كە ژىنى پىاوېتكى بۇو، لە ھۆزى كابراي بکۈز، ھاتە لاي ئەبوتالىب
و پىتى گوت: ئەي ئەبوتالىب پىتاخۇشە پىاوېتكى تىر بخەيتە شوينى
كۈرەكەي من و پەنجا پىاوەكەي پى تەواو بکە، كۈرەكەي من
سوينىت مەددە لە جىيەكدا كە سوينىتەكان خاوا نەكانيان دەگىرن،
ئەبوتالىب داواكەي قەبۇول كرد و كۈرەكەي ئەوي سوينىت نەدا.
دواتر پىاوېتكى تىر لە ھۆزى باباى بکۈز ھاتە لاي ئەبوتالىب و
پىتى گوت: ئەي ئەبوتالىب پەنجا كەست دەويىت، لەجياتى سەد و شىرت،
سوينىت بخوات كە ھەريەكە يان دوو سەر و شىرى بەر دەكە ويىت؟
ئەو دوو و شىترەكەي خۆم و سوينىت مەددە، ئەو يىش دوو و شىترەكەي
لىنى و ھەركىرت، دواتر چلوھەشت پىاو ھاتىن سوينىتىيان خوارد. ئىين
عەبىاس (خودا لىيان پازى بىت) فەرمۇسى: بەو زاتەي گيانى منى
بە دەستتە، سال نەگە رايەوە بە سەر ياندا، لە چلوھەشت كە سە
چاوتىو كىتەر يان تىدا نەما، ھەموويان مەردن و لەنار چوون.

وانەي يەكەم

قەسامە يەكىكە لە بايەتە جاھلييە باوهەكان، ئىسلام دانى پى دان
و كارى پى كرد،

منتدي إقرأ الثقافي

منتدي إقرأ الثقافي

خۇشەویستىت بۇ كورەكەت وات لى نەكات پازى بىت زولم لە
هاوسەرەكى بىكەت
خۇشەویستىت بۇ ھاپېرىكەت واتاي ئەوه نىيە چاۋپۇشى بىكەيت
لە بەرتىلۇرگەرنى
خۇشەویستىي راستەقىنە دەستىگەرنى خۇشەویستە كانمانە لەوهى
كە سەتم نەكەن
داپۇشىن و بىتەنگى و رازىبۈون واتاي بەشدارىيە لە تاوانەكانىيان
وەك ئەوهى خۇشەویست دەفرەرمۇنىت: (انصر أخاك ظالماً أو
مظلوماً). گوتىيان ئىپەيامبەرى خودا دىيارە ئەگەر سەتەملىكراو
بۇو، بەلام ئەگەر سەتەمكار بۇو چۈن سەرەي بخېي؟ فەرمۇسى:
دەستى دەگەرىت ناھىلىت سەتم بىكەت، ئەمە سەرخىستىيەتى.

وانە چوارەم

دەخىلات بىم ھېچ كات سوينىند بە درق نەخۆيت
نەباذا خەلکى ئەھلى جەھل لە تو پارىزىزراو تە بن
پەروەردگار پازى نابىت بىباوهپىك بە سويندىكى درق سەتم
بىكەت.

ئىتىر چۈن پازى دەبىت مسۇلمانىك بەھۆيەوە سەتم بىكەت.
تەواوى پاللەوانانى ئەم چىرۇكە بکۈز و كۈزراو، شاھىدەكان و
كەسوڭارى كۈزراو، ھەموويان لە بىزى ھاوبەشىپەيداڭەران بۇون.
پەروەردگار پازى نەبۇو كاپىرى موشريك بە ناوى ئەوهە سەتم
بىكەت. سالىتكى نەخايىند تەواوى ئەوانەي بە ناوى خوداوه سويندىيان
خوارد، گىيانيان لە دەست دا، گەر پەروەردگار لە دونىادا مافەكە
نەسەننەتەوە، ھېچ كات دۆسىيە سەتم داناخات، بۇزى دوايسى و
دادگايى خودا ھېچ لە ياد ناكات.

تەنانەت گەر ھىندەى گەردىلەيەك بىت، ھىچ كات ئەمەت لە بىر
نەچىت

دەربازبۇون لە خزمەت داوهرىسى زھوى و ئاسماڭان تەواوى
ئەندامەكانى جەستە دىنە گۈز
ئەوهەت لە پېش چاۋ بىت

دەربازبۇونت لە دونيا دەربازبۇونىكى كاتىيە
مۇقۇنى ئىر ئەو كەسەيە كە لە دادگايى دونيا راست دەلىت
بۇ ئەوهەت لە دادگايى قىامەت بىزگارى بىت.

وانەي پىنجەم

ئىسلام ژيانى عەرەبە پېشىنەكانى بە جاھلييەت ناو بىردووه، ھەلبەت
مەبەست لىنى جاھيلىيەتى ئايىننەي بە تەنها، بەو پىيەي ئەوان بىيان
دەپەرسىت، راستە دىاردەكانى داۋىنپىسى و خراپە لە نیوانىيان بەرپلاو
بۇو، بەلام لە زۇرپەي كاروبارەكانىاندا خاوهنى زۇر بەھاي جوانى
ئەخلاق بۇون، وەك ئەوهەت خۇشەویست و يىتاي ئەو حالتە دەكتات.
وەك ئەوهەت دەفرمۇيت: (إنما بعثت لأنتم مكارم الأخلاق)،
ئەم دانپىدانانە بەوهى ئەوان خاوهنى كۆمەلتىك بەھاي بالا بۇون،
دادپەروھرىي ئىسلام ئاوايىه: داننان بە ئەخلاقى بەرانبەردا لووتکەي
مەردايەتىيە، كاتىك رېقت لە مۇقۇنىك بۇو رەھوشتە جوانەكانىت بىر
نەچىت، مۇقۇنىكت خۇش وىست، ھەلە و كەمۈكتىيەكانىت لە بىر
نەچىت، لووتکەي ئەخلاقە ئەوانى تەمان بە دادپەروھرى خۇش
بوىت و بە دادپەروھرىيش رقمان لىيان بىت.
قسەكردن لە بارەي پەھوشت و بەھاكانى عەرەبەوه لە سەردىمى
نەقامىدا راماڭەكىشىت بۇ ئەوهەت چەند چىرقۇككىيان بخەينە پۇو،
كتىيەكەمان بەم چىرقۇكە كۆتايى پى بەھىنەن.

چیروکی یه که م

پرسیار کرا له قهیسی کورپی سهعد: هیچ کهست بینیوه له تو
به خشنده‌تر بیت؟

- بهلئن.

جاریک له گهل هاوسه‌فرینک له گوندیک بووینه میوانی ئافره‌تیک،
که پیاوه‌که گرای او، ئافره‌تکه له دووره‌وه هاواري کرد، دوو
میوانمان هاتووه

بۇ کاتى ژهم، وشتريکى هينا و سەرئى بىرى. بۇ سېھینى بە
ھمان شىوه وشتريکى ترى سەر بېرى.

گوتمان بۇ وا دەكەيت؟ وشتىرەتکەی دويتى سەرت بېرى كەميكمان
لن خواردووه، بۇچى وشتريکى تر سەر دەپرىت؟

- من خواردنى ماوه ناخەمە بەردەم میوانە كامن.

- بەھزى دۇخىنلىكى باراناۋىيەوه چەند پۇزىك مائىھوه، بۇ ھەر
پۇزىك بەو شىوه‌يه دووبارەى دەكردەوە
كاتىك ويستمان برقىن، مىزىدەتکەی له مال نەبۇو، سەد دىنارمان
جىيەيىشت.

بە ئافره‌تەتەمان گوت: بە ناوى ئىتمەوه داواى لېيۈوردىن لە¹
هاوسەرەكت بکە. پاشان رۇيىشتنىن، كاتىك بووه نىوەرۇ بىنیمان
پیاوه‌کەت بە ھەلەداون دوامان كەوتۇوه، پر بە دەمى هاواري کرد،
بوھستن ئەي بىنەر بارىنە، كىرىي میواندارىتان جىيەيىشتۇوا! كاتىك
لېمان نزىك بووه‌وه، گوتى دىنارەكانتان وەرگىرنەوه، دەنا بەم
رمەم ورگتان دەدەم. ناچار پارەكەمان وەرگرتەوه و رۇيىشتنىن.

چىرۆكى دووهەم

لە سەرەدەمى جاھىلىيەتدا كابرايەكى دەشتەكى لەناو دەوارەكەيدا
دانىشتبۇو، لەپەر گۈينى لە دەنگەدنگىن بۇو،
بە پەشۇقاوېيەوە لە دەوارەكەى دەرپەرى،
بىنىيى كومەلتىك لە خەلکى بە دار و كوتەكەوە وەستاون.
گوتى: ئەوە چى بۇوە؟ سەرقالى چىن؟
كوتىيان: بەدواى كونى ئەو كوللەيەدا وىلىن، لە دەستىمان دەرچوو،
هاتووهەتە دەوارەكەتەوە، ئىئمەيش دەمانەۋىت بىگرىن،
كابراى دەشتەكى خىرا خۆى كردىوە بە دەوارەكەيدا،
شىمشىزەكەى ھەلkitشا و گوتى:
كوللەيەك هاناي بۇ من هيئناوە، چۈن رادەستى ئىتوھى دەكەم؟
كابراى دەشتەكى پاسەوانى لە كونى كوللەكە كرد، تا كوللە لە
كون دەرچوو و فرى،
دواتر كابرا چووه دەرھوھ و بە خەلکەكەى گوت: فەرمۇون
ئەوهى ئىتوھ بە دوايدا وىل بۇون، فرى و لاي من نەما، ئىتىر ماقى
بەسەر منھوھ نىيە.
لە دۆزە بە دواوه لەناو عەرەبدا بۇوە باو، ھەر كەس جوامىتىر
بوايە، دەيانگوت: جوامىتىر لە كابراى پاسەوانى كوللە.

چىرۆكى سىيەم

سەعسەعەي باپىرى فەرزىدەقى شاعير نازناوى زىندۇوکەرەوەي
زىندېھەچالانى پى دراوه.
جارىكىيان بە لاي پىاوىكدا تىپەرى، بىنىيى سەرقالى ھەلکەندنى
بىرىنکە، ھاوسمەرىشى لەلواوه دەڭرى، سەعسەعە بە ئافرەتكەي

گوت: بۇچى دەگریت؟

- دەيھەۋىت ئەم كچەم زىننەبەچال بکات.

بە پىاوهكەى گوت: بۇ ئەم كارە دەكەيت؟

- لەبىر هەزارى.

- زىننەبەچالى مەككە، دوو و شىرت دەدەمنى بە منى بىرۇشە.

كابرا رازى بۇو، دوو و شىترەكەى وەرگىرەت و پىتكەوتىن لەسەر

ئەوهى كە بەخىبۇي بکات و زىننەبەچالى نەكتە.

سەعسەعە بە خۆى گوت: پىش من ھېچ كەس لە عەرەب ئەم

كارە چاكەى نەكىردووه، سوينىن بىت ھەر كچىك بىزام زىننەبەچال

دەگریت، نرخەكەى دەدەم و پىزگارى دەكەم، تا ئەو كاتەي ئىسلام

ھات، سەعسەعە فيدييەي سىسىد كەھى دابۇو.

چىرۆكى چوارەم

نېعمانى كورپى مۇنزىر مەلیكى بەناوبانگى عەرەب، دوو رۇزى
ھەبۇو.

رۇزى نەگبەتى: لەو رۇزەوە پىلى لە ھەر كەس كەوتبا دەيكوشت
يا بەلايەكى بەسەر دەھينا.

رۇزى نېعەت: پىلى لە ھەر كەس كەوتبا چاكەى لەگەل دەكرد
و دەولەمەندى دەكىرىد.

قەدر وابۇو پىاۋىك لە ھۆزى (تەيى) بەھۆى كارىكى گىرنىكە وە
لە مال ھاتە دەر، دوايى كەمەك لۇوتى تەقى بە لۇوتى نۇعمانى وە.

كابرا ترسا و زانىي دەيكۈزۈت. بە زىرەكىي خۆى گوتى:

سلاو لە مەلیكى كەورەمان، چەند مەندايىكى بچۈوك و خىزانىكى
برسىم ھېيە، ئاوى نىتو چاوم دەرژىنەم لەپىتناو بەدەستەتىنانى
پارووپەك ناندا.

جەنابتان هىچ كىشىيەكتان بۇ دروست نابىت، سەرتايى پۇز،
يان كوتايى پۇز بىكۈزۈن.

كەر جەنابى مەلىك بىدات، ئەم خواردى يان پى بىھىنم،
پاشان بىرىمەوه ئەو كات بىكۈزۈن.
مەلىك گوتى: بىكەت پى نادەم تا پىاويك لە ئىمە ئەبىتە كەفىلت،
كەر نەگەپىتەوه دەيكۈزۈن.

شەريكى كورى عەدى كورى شەرەبىل لەۋىدا بەزەيى بە^١
حالى كابراي تائىيدا هاتەوه، گوتى:
پەروەردگار كارت راست بىكات، خاوهن قەدر جەنابى مەلىك
من دەبىمە كەفىلى.

كابراي تائى بەپەلە گەپايەوه بۇ لای خىزانەكەى.
كات نزىك بۇوهوه لە خۇرئاوا، نوعلمان بە شەريكى گوت،
خەريكە پۇز بەرەو ئاوابۇون دەچىت، كەچى ھاولەكەت دىيار نەبۇ.
شەريك: بىكىكەوتۇرين لەسەر ئەوهى هەتا خۇرئاوابۇون ھىجم
لى نەكەيت.

خۇر ئاوابۇو، نوعلمان بە شەريكى گوت: كاتت ھات، ھەستە و
خوت ئامادە بکە بۇ كوشتن.

شەريك گوتى: ئەوه پىاويكە لە دوورە دېت ھىۋادارم كابراي
تائى بىت، ئەگەر ئەو نەبۇو، بىغىرمۇون فەرمانەكەتان جىبەجى
بکەين.

كابراي تائى بە ھەلەداوان ھات.
بە نوعلمانى گوت: جەنابى مەلىك بەغىرمۇون بىيارەكەتان
جىبەجى بکەن.
نوعلمان سەرى داخست و بۇ ماوهىەك بىندەنگ بۇو، پاشان سەرى
بەرز كردهوه و گوتى: سوينىد بىت خەلکى وەك ئىتوھ سەيرم نەبىنىيوه.

پۇوى كرده كابراي تائى و پىنى گوت: بەم كارهت جىكە لە خۇت، وەفات بۆ كەسى تر نەھىشتەوە.
 پۇوى كرده شەرىك و پىنى گوت، بەم كارهت مەقامى بەدەمەوەھانتت بۆ ھېچ كەس نەھىشتەوە.
 سوپىند بىت ئىتىر واز لەم كاره بەپىتم.
 بىرىمارم دالە ئىستاواھ بىزى نەگبەتىي خۇم لابەرم و واز لەم خۇوم بەپىتم.

چىرۆكى پىنچەم

ئىين كەسىر لە (البداية والنهاية)دا دەلىت:
 پرسىار كرا لە حاتەمى تائى لەناو عەرەبدا كەس لە تو بەخشنىدەتر ھەيە؟
 گوتى: ھەموو عەرەب لە من بەخشنىدەترن.
 شەۋىتكىان بۇومە میوانى گەنجىك
 ئەو گەنجە خاوهنى سەد مەر بۇو، مەرىنگى بۆ سەر بېرىم
 كاتىك خىستىيە بەر دەستىم، گوتى ئەم كەلەسەر و مۇخە چەند بەتامە!
 گەنجەكە بە بەردەۋامى بۇى دەھىتىم، دواتر زانىم ھەر سەد
 سەر مەرەكەى سەر بېرىوھ و ھېچى بۆ نەماوهتەوە!
 گوتىيان ئەى تو چىت بۆ كەد؟
 - منىش سەد وشىرم لە باشتىرين وشترەكانى خۇم بىن بەخشى.
 گوتىيان كەوايە تو لە و بەخشنىدەترى.
 گوتى نەخىر، ئەو لە من بەخشنىدەتر بۇو، من بەشىك لەوهى
 ھەمبۇو دام بەو، بەلام ئەو ھەر چى ھەبۇو، بەخشىيە من.

كۆتايى

منتدي إقرأ الثقافي

له‌گه‌ل په‌یامبهر

دوای ئەوهى خۆرى ئىسلام بەنیو ئاسمانى جىهاندا گەشايەوه،
 لە بىلالى حەبەشىيان پرسى، چۆن ئارامت دەگرت لەسەر ئەو سزا
 توندانەي ئومەيىھى كورى خەلەفە؟
 بىلال لە وەلامدا گوتى: «شىريينى ئىمام تىكەل بە تالىي ئازار
 كرد. ئىتر ئارامم دەگرت!»
 ئىمام كەشتىيەكى سەرسوورھىتەرە.
 گەر دلى خەلكى پىوهى پەيوەست بۇو، ئىتر حالىان بە تەواوى
 دەگۈرىت.
 ئارامگىرىي بىلالى ئىماندار، مايەي سەرسامىيەكەي ئەوتۇ نىيە.

 07501269689
07511408868

 hakem1423@yahoo.com
renwen2009@yahoo.com

 تەلەغان - دەۋازى - ئەپەنەرەل - ئەھەن - يەڭىن
پەرادىمەر كەلتەپەل - بەققەنەي (مارە) (١١)

70 ++ دىنار

ISBN: 978-9922-626-69-7

